UNIVERSITY OF ALBERTA LIBRARY
0 1620 3052 0470

ІЛЮСТРОВАНИЙ

КАЛЄНДАР

"УКРАЇНСЬКОГО ГОЛОСУ"

-1928-

ВИСОКОЇ ЯКОСТИ ВСЯКИЙ

БУДІВЕЛЬНИЙ МАТЕРІЯЛ

ВУГЛЯ і ДРОВА

НАЙЛУЧШІ ЯКОСТИ В НАЙНИЗШИХ ЦІНАХ.

The Dominion Lumber & Fuel Co. Limited

667 Redwood Ave., Winnipeg, Man.

Телефони: 57 348 — 57 349 — 53 030

ДО НАШИХ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЯТЕЛІВ.

Маємо десять вповні заосмотрених і центрально ульокованих стацій до услуги, які слідують:

No. 1—Cor. Portage Ave. and Maryland Street.
No. 2—Main Street, South (opposite Union Depot).
No. 3—McDermot and Rorie St. (opposite Grain Exchange).
No. 4—Portage Avenue and Kennedy Street.
No. 5—Rupert Ave. and King St. (in rear of McLaren Hotel).
No. 6—Osborne and Stradbrooke St.
No. 7—Main Street and Stella Ave.
No. 8—Portage Ave. and Strathcona St.
No. 9—Cor. Logan Ave. and Bushnell Street.
No. 10—Cor. Main Street and Alexander Ave.

Чотири головні і необхідні потреби для безпечного оперовання ваших моторових кар і троків є:

ЕЛЕКТРО ҐЕЗОЛІН — ИНҐЛІШ МОТОР ОЙЛ — СПЕШЯЛ ТРЕНОМИШИН ЛУБРІКАНТ — ЕНТІ-ФРІЗ.
— НАЙЛУЧШІ В КОЖДІЙ ПРОБІ —

Вони витримали кожду пробу через минувших двайцять-пять літ у Вінніпеґу і на Заході. — Ґарантія звороту грошей з кождим ґальоном.

ПРОДАЮТЬСЯ ВСЮМИ СОЛІДНИМИ ТОРГОВЦЯМИ.

Будемо вдячні за ваше попертя.

THE PRAIRIE CITY OIL COMPANY, Limited

Phone 26 341 — **Winnipeg, Man.**

ІЛЮСТРОВАНИЙ

КАЛЄНДАР

„УКРАЇНСЬКОГО ГОЛОСУ"

1928

Видання Української
Видавничої Спілки в Канаді,
Вінніпеґ, Ман.
— 1928 —

UNIVERSITY LIBRARY
UNIVERSITY OF ALBERTA

Printed in Canada.

АСТРОНОМІЧНИЙ КАЛЄНДАР НА 1928 РІК.

Рік 1928 є переступним роком і має 366 днів або 52 тижні і 2 доби. Після рахунку Жидів, у яких новий рік починається 9 вересня, сей рік є 5688—5689-им роком, а від сотворення світа є він 7436-им роком.

Крім сего є він роком 1895-им від смерти Господа нашого Ісуса Христа, 1606-им роком від основання української держави, 940-им від хрещення св. Володимира Великого.

ЗАТЬМІННЯ СОНЦЯ І МІСЯЦЯ.

В 1928 році припадають три затьміння сонця і два затьміння місяця.

1-ше повне затьміння сонця припадає дня 19 травня. Видно його буде тільки на полудневій півкулі нашої землі.

2-ге частинне затьміння сонця буде 17 червня. В Европі не буде його видно.

3-те частинне затьміння сонця припадає 12 падолиста. Зачнеться в годині 7 мін. 33. Буде його видно в цілій Европі, крім Еспанії, в північній Африці і Азії.

1-ше повне затьміння місяця буде 3 червня. В Европі не буде його видно.

2-ге повне затьміння місяця буде 27 падолиста. Початок в годині 7 мін. 24, конець в год. 10 мін. 39. Видно його буде в західній і північній Европі (тільки початок), в Америці і Азії.

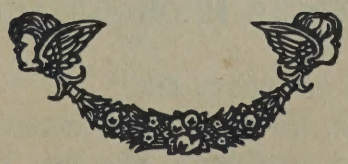

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЄНДАР.

ПАСХАЛІЯ.

Ключ граничний, то є пасхальна буква К.

В руці літо, то є недільна буква до дня 1 березня (марта) „Д" від дня 1 березня „s".

Тріод починається 5 лютого.
Неділя Мясопустна 19 лютого.
Неділя Сиропустна 26 лютого.
Поклони 28 березня.
Воскресення Христове 15 квітня.
Вознесення Христове 24 травня (мая).
Зелені Свята 3 червня.
Мясниць 6 неділь і 2 дні.
Петрівки 4 тижні і 3 дні.

ПОСТИ.

1. В навечеріє Різдва Христового (Святий Вечер 6. січня).
2. В навечеріє Богоявлення, 18 січня.
3. Великий піст від понеділка по Неділі Сиропустній, то є від 27 лютого до Великої Суботи, себто до 14 квітня включно.
4. Петрівка від дня 11 червня до 11 липня включно.
5. Спасівка від 14 до 27 серпня включно.
6. В день Усікновення Голови св. Івана Хрестителя дня 11 вересня.
7. В день Воздвиження Чесного Хреста 27 вересня.
8. Пилипівка від дня 28 падолиста включно до Різдва Христового.
9. Піст кождої середи і пятниці через цілий рік, кромі загальниць.

ПОСТИ НЕОБОВЯЗАНІ.

1. Діти, що ще не мають літ.
2. Старші люде, котрі вже зачинають тратити сили.
3. Ті, що тяжко слабують, або по хоробі вертають до здоровля.
4. Вагітні жінки і ті, що кормлять дітей.

5. Робітники, що тяжко працюють.

6. Ті, що не мають иншої страви, як наприклад, жебраки, слуги, подорожні.

ЧАСИ, ЩО В НИХ ЦЕРКВА ЗАКАЗУЄ ВІДПРАВЛЯТИ ВЕСІЛЛЯ І ЗАБАВИ З МУЗИКОЮ.

1. Всі середи і пятниці, крім загальниць.

2. Від початку посту перед Різдвом Христовим аж до Богоявлення.

3. Від понеділка сирного тижня, 20 лютого, до Неділі Томиної, 22 квітня.

4. В пості перед св. Ап. Петром і Павлом від 11 червня до 11 липня.

5. В пості перед Успенням Пресвятої Богородиці від 14 до 27 серпня.

6. На Усічення Чесної Голови св. Івана Хрестителя, 11 вересня.

7. На Воздвиження Чесного Хреста, 27 вересня.

ЗАГАЛЬНИЦІ.

(Часи, в котрих кождого дня тижня можна їсти з мясом.)

1. Від Різдва Христового до навечеря Богоявлення, то є від 7 до 17 січня включно.

2. Від Митаревої неділі до неділі Блудного Сина, себто від 5 до 12 лютого включно.

3. Від Воскресення до неділі Томиної, се є від 15 до 22 квітня включно.

4. Від Зелених Свят до неділі Всіх Святих, то є від 3 до 10 червня включно.

Січень - January

1-ий місяць — 1928 — має 31 днів.

Дні		Українські свята	Латинські свята
Н	1	**Н. перед Різдвом**	**Новий Рік**
П	2	Ігнатія свмч.	Імени Ісус
В	3	Юліяни мч.	Ґеновефи
С	4	Анастазії вмч.	Евгенія
Ч	5	10 муч. у Криті	Телєсфора
П	6	Навеч Різдва. Евг. прмч.	**3 Королів**
С	7	**Різдво Христове** ○	Лукіяна
Н	8	**Н. по Різдві. Соб. Богор.**	**1 по 3 К.** Св. Род.
П	9	**Стефана пермч.**	Юліяна і Василіси
В	10	10 тисяч муч. у Нікомидії	Івана Доброго еп.
С	11	10 тис. дітей убитих у Виф.	Гиґіна пап.
Ч	12	Анисії мч.	Аркадія м.
П	13	Меланії прп.	Леонтія м.
С	14	**Нов. Рік. Обр. І.Х., Вас.** ☽	Ілярія
Н	15	**Н. пер. Просв.** Сильвестра	**2 по 3 К.** Павла
П	16	Малахія прор.	Маркила пап.
В	17	Собор 70 ап.	Антонія ав.
С	18	Навеч. Богоявлення. Теоп.	Пр. св. П. в Римі
Ч	19	**Богоявлення Госп.**	Маріюша м.
П	20	Собор Івана Хрест.	Фабіяна і Севаст.
С	21	Ґеорґія і Еміліяна прп.	Агни дів. і м.
Н	22	**Н. по Просв.** Полієвкта ●	**3 по 3 К.** Вінкен.
П	23	Григорія прп., Домет.	Раймунда
В	24	† Теодозія прп.	Тимотея еп. і мч.
С	25	Татіяни мч., Евпраксії	Нав. св. Павла
Ч	26	Ермила Страт. мч.	Полікарпа еп. м.
П	27	Преп. Отців убит. в Синаю	Івана Золот. еп.
С	28	Павла і Івана прп.	Валерія
Н	29	**Н. 32 по Зісл. Св. Духа** ☾	**4 по 3 К.** Франц.
П	30	† Антонія Вел. прп.	Мартини м.
В	31	Атаназія і Кирила еп.	Петра з Нояско

Чи Ви є передплатником „Українського Голосу"?

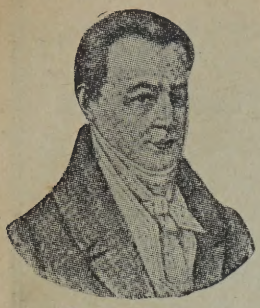

Іван Котляревський.

1769—1838.

Котляревський уродився, виховався і скінчив школи в Полтаві, на Україні. Його батько походив з дворянського роду, але дома говорив не по московськи, як инші дворяне, тільки по українськи. Син Іван любив прислухуватись бесідам батька про історію України: про гетьманів, про зруйновання Січи та про тяжку долю крепаків і нелюдське поведення українських панів з підданими їм селянами.

По скінченню семинарії пішов Іван учителювати по дворянських домах, по селах, Побут його на селі мав дуже великий вплив на него; тут Котляревський вільними хвилями перебирався в народний одяг та ходив по вечерницях і досвідках, де пізнав добре народні звичаї, пісні та мову.

Покинувши учителювати, Котляревський перейшов у судову службу в Полтаві, і по 7 роках вступив до війська, де служив девять літ і яко капітан пішов на пенсію. У війську любили його так прості жовнірі (москалі), як і старшини, бо Котляревський умів усяке товариство своїми веселими приказками добре забавити, а коли був вже на пенсії, бував так у найвисших панських домах, як і у низьких хатах городян та селян, де його звали „громадським кумом".

Котляревський проживав як раз в тих часах, коли на Україні, в наслідок панування Москви, ціла маса народу розпалася на два табори, а то: на інтеліґенцію з численними дворянами (рід шляхти), що цуралися рідної мови, і на простий, закріпощений нарід, що не мав жадної волі.

З тих причин народна мова попала в поневірку, хотяй в попередних часах побіч церковної уживали її вже в деякій скількости до літературних творів, як до історичних записок (літописей), та списували в ній пісні так набожні як і світські, комедії (інтермедії), казки, а навіть церковні проповіди.

Котляревський знав, що всі народи Европи стараються мати літературу у своїй рідній мові, тому відважився і сам ввести в письменство українську мову. Він піднявся перелицювати (перемінити) поважний римський твір „Енеїду" на смішний, зробивши старинних героїв українськими бурлаками. Крім сеї перелицьованої Енеїди написав він ще два драматичні (театральні) твори: „Наталку Полтавку" і „Москаля чарівника", де представив красні характери дівчини, жінки, парубка, а тим самим сказав, що межи простими людьми бувають навіть чеснійші люде, ніж між панами. При тій нагоді виставив він на сміх тих Українців, що то посмакувавши трохи урядової служби, або якої шкільної, московської науки, — цураються вже своєї рідної мови, а навіть своєї рідної матері-селянки.

Твори Котляревського мали великий вплив не лиш на Полтавців, але і на инші міста України, а головно на Харківщину. Вони малювали дуже ясно й вірно життя українського народу і тому Котляревського уважають творцем нової доби нашого письменства, що зачинаєся з появою першої части його Енеїди в році 1798.

Записки:

Лютий - February

2-ий місяць — 1928 — має 29 днів.

Дні		Українські свята	Латинські свята
С	1	Макарія прп.	Ігнатія еп. і м.
Ч	2	† Евтимія прп.	**Мат. Б. Громн.**
П	3	Максима прп.	Власія еп. і м.
С	4	Тимотея ап., Анастазія	Андрія Корс. еп.
Н	5	**Н. Митаря.** Клим. свмч. ○	**Старозап.** Аґати
П	6	Ксенії прп.	Тита еп., Дороти
В	7	† Григорія Богосл.	Ромуальда ав.
С	8	Ксенофонта прп.	Івана з Матти
Ч	9	† Пер. мощей св. Івана З.	Аполоьнії д. і м.
П	10	Ефрема прп.	Схолястики д.
С	11	Перен. мощ. св. Ігнатія.	Поява МБ. Люрд.
Н	12	**Н. Блуд. Сина. Трох Свят.**	**Масоп.** 7 Осн. С.
П	13	Кира і Івана безср. ☽	Григорія II, пап.
В	14	Трифона м .	Валентія еп. і м.
С	15	**Стрітення Господне**	Фавстина і Йовіт.
Ч	16	Симеона і Анни прор.	Юліяни д. і м.
П	17	Ізидора прп.	Юліяна Капад.
С	18	Агафії мч.	Симеона еп. і м.
Н	19	**Н. Мясоп.** Вукола прп.	**Зап.** Маркеліна м.
П	20	Партенія і Луки прп.	Льва еп.
В	21	Теодота Страт вмуч. ●	Фелікса еп.
С	22	Нікифора мч.	Поп. Марґар з К.
Ч	23	Харлампія мч.	Петра Дамяна еп.
П	24	Власія сщм.	Віґілія
С	25	Мелетія аеп.	Матея ап.
Н	26	**Нед. Сироп.** Мартиніяна .	**Вступ.** Цезарія
П	27	Авксентія прп.	Віктора
В	28	Онисима ап. ☾	Александра м.
С	29	Памфила і проч. мч.	Сух. Теофіля м.

Хто більше читає, той більше знає. В книгарни „Українського Голосу" можете купити всякі книжки, що є в продажі. Пишіть за цінником.

Петро Артемовський-Гулак

1790—1866.

Петро Артемовський-Гулак був Першим по Котляревськім значнійшим писателем, що розвинув свою діяльність в місті Харкові, котре лежить на Україні, на схід від Полтави. Він скінчив середні школи в Київі, а на університет прийшов до Харкова. В університеті було богато студентів ріжної народности, що жили з собою в приязни та поучували один другого про свій нарід та розповідали про народні звичаї, пісні казки і т. д. Зложивши іспит, Артемовський став професором російської історії на харківськім університеті, на якій позиції пробув до року 1850. Опісля жив він на пенсії в Харкові аж до своєї смерти.

З початку Артемовський писав по московськи, але познакомившися з творами Котляревського, став писати байки так власного видуму, як також переводив з польської та німецької мови, або переробляв поважні твори старинних писателів на смішні, як се зробив Котляревський з Енеїдою. Найважнійший його поетичний твір є „Пан та собака", де представив, способом байки, життя селян на Україні, а іменно: як українські пани дуже строго й нелюдяно поводяться з своїми підданими, крепаками. Тою острою байкою стягнув на себе Артемовський неприхильність деяких панів. Ту сатиру помістив він в часопису, що виходив в Харкові в рр. 1816—1829 і звався „Український Вістник".

Записки:

Березень - March

3-ий місяць — 1928 — має 31 днів.

Дні		Українські свята	Латинські свята
Ч	1	Теодота вм.	Альбіна еп.
П	2	Льва папи рим.	Сух. Симпліція
С	3	Архипа Ап.	Сух. Кунекунди
Н	4	**1 Нед. Посту.** Льва еп	**Суха.** Казиміра
П	5	Тимотея прп., Евстатія	Адріяна мч.
В	6	Пер. мощ, мч. в Евг. ○	Перпетуі і Феліц.
С	7	Полікарпа свмч.	Томи з Акв
Ч	8	† 1 і 2 Найд Гол. Ів. Хр.	Вінцентого Кадл.
П	9	Тарасія св.	Францішки Римл.
С	10	Порфірія св.	40 Мучеників
Н	11	**2 Нед. Посту.** Прокопія п.	**Глуха.** Констант.
П	12	Василія ісп.	Григорія В. пап.
В	13	Касіяна прп.	Кристини д. і м.
С	14	Евдокії мч. ☽	Матильди
Ч	15	Теод. свмч.	Климента Двер.
П	16	Евтропія і тов. мч.	Киріяка і Лярґа м.
С	17	Гарасима прп.	Патрикія еп.
Н	18	**3 Нед. Посту, Хрестопокл.**	**Середоп.** Кирила
П	19	42 Муч. в Амореї	Йосифа Обруч.
В	20	Василія свмч.	Архіппа
С	21	Теофілякта	Венедикта ав.
Ч	22	† 40 Муч. в Севастії	Катерини Ґенун.
П	23	Кондрата і друж. муч.	Йосифа Оріол.
С	24	Софронія патр. Єрус.	Гавриїла Архан.
Н	25	**4 Нед. Посту.** Теофана ісп.	**Чор. Благ. ПДМ.**
П	26	Пер. мощ. прп. Никифора	Емануеля м.
В	27	Венедикта прп.	Івана Дамаск.
С	28	**Поклони.** Агапія муч.	Івана Капістр.
Ч	29	Савина і Юліяна мч.	Йони і Барах. м.
П	30	Алексія прп.	МБ. Стр. Ґвірина
С	31	Кирила Єрус. св.	Бальбіни д.

В цінннику книгарні „Українського Голосу" знайдете всі найновіщі і найкращі українські книжки.

Е. Гребінка

1812—1848.

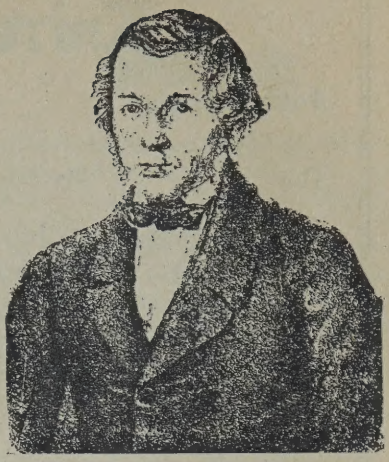

Гребінка був родом з Полтавщини. Малим хлопцем любив дуже слухати приказки, казки і пісні, які розповідала, або співала йому його пістунка. Богато з того затямив малий Ґеньо, а розцікавлений тими оповіданнями бажав ще більше дізнатися про духове життя свого народу і тому радо запускався в розмову з селянами, а сі розповідали йому, як то колись було добре жити на Україні, коли ще була вона вільною, а яке тепер тяжке горе терпить поневолений нарід від найріжнороднійших своїх наставників, як громадських писарів, судаторів, комісарів та всяких чужинців, або таки від своїх змосковщених братів, що добилися якоїбудь власти над ними.

Скінчивши школи, вступив до війська, але небавом полишив ту службу і став урядником, а опісля учителем в військових школах в Петербурзі. Звідси переписувався він з українськими патріотами, що належали до харківського кружка, а в самім Петербурзі жив в великій приязни з Тарасом Шевченком.

В Петербурзі видав він збірник своїх байок („Приказки") 1834 року. Окрім того писав свої стишки та повісти з українського життя і московською мовою, а в році 1841 видав книжку „Ластівка", де помістив твори тодішних українських писателів. Ся книжка дуже скоро розійшлася між письменними українськими селянами, бо тоді мало було книжок писаних нашою мовою. Вона дісталася до рук і нашого поета Маркіяна Шашкевича.

Гребінка умер в Петербурзі, але його тіло перевезено на Україну у рідне село.

Записки:

Квітень - April

4-ий місяць — 1928 — має 30 днів.

Дні		Українські свята	Латинські свята
Н	1	**5 Нед. Посту.** Хриз. і Дарії	**Цвітна.** Гуґона еп.
П	2	Оо. уб. у мон. св. Сави	Францішка з Пав.
В	3	Якова ісп.	Ришарда еп.
С	4	Василія свмч.	Ізидора еп.
Ч	5	Нікона і тов. прпмч. ○	В. Чет. Вінентія
П	6	Захарія і Якова прп.	В. Пят. Келест.
С	7	**Благовіщення П.Д.М.**	В. Суб. Епіфанія
Н	8	**Нед. Цвітна.** Соб. Арх. Гав.	**Великдень.** Діон.
П	9	Матрони прп.	**Світл. Пон.** Марії
В	10	Іляріона і Стефана прп.	Евзекіїла пр.
С	11	Марка і Кирила прп.	Льва В. пап.
Ч	12	**Вел. Четвер.** Івана Лістович.	Юлія пап.
П	13	**Вел. Пятн.** Іпатія прп. ☽	Герменеґільда м.
С	14	**Вел. Субота.** Марії Є.	Юстина м.
Н	15	**Великдень.** Тита прп.	**Провід.** Васил.
П	16	**Світл. Понед.** Никити прп.	Венедикта Й. Л.
В	17	**Світл. Вівторок.** Йосифа	Анікита пап.
С	18	Теодула, Агатопода	Апольонія м.
Ч	19	Евтихія св.	Льва пап.
П	20	Георґія еп. ●	Теодора в.
С	21	Іродіона Ап.	Анзельма еп.
Н	22	**Нед. Томина.** Евпсихія мч.	**2 по В.** Сотера
П	23	Терентія і тов. муч.	Войтіха еп.
В	24	Антипи свмч.	Фіделіса еп.
С	25	Василія прп.	Тор. с. Йос. П.Ц.
Ч	26	Артемона свмч. ☾	Клета і Маркеліна
П	27	Мартина пап.	Петра Кан., Зити
С	28	Аристарха Ап.	Павла від Хр.
Н	29	**Нед. Мирон.** Агафії, Ірини	**3 по В.** Петра в В.
П	30	Симеона і Акадія еп.	Катерини Сієн.

Кождий свідомий Українець повинен бути передплатником „Українського Голосу", який коштує на рік тільки $2.50.

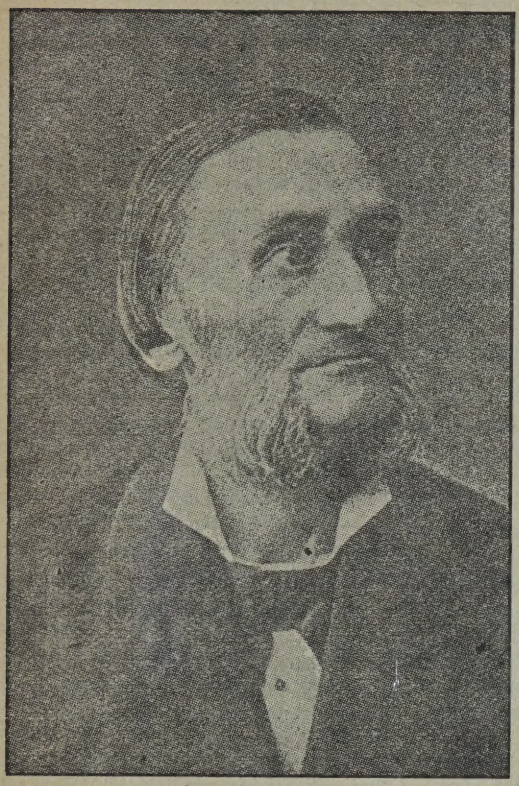

Леонід Глібів

1827—1893.

Леонід Глібів, писатель байок, був родом з Полтавщини, де його родичі займалися крамарством, а пізнійше батько його став управителем дібр одного пана. Леонід мав вже змаленьку велику охоту до книжки, ба навіть брався писати стишки в десятім році свого життя. До ґімназії ходив в Полтаві і тут вже на добре розписувався, складаючи вірші московською мовою. З тих молодечих творів деякі видруковано вже в році 1847. Однак Леонід не міг скінчити ґімназії задля недуги і тому із семої кляси поїхав на село. Тут вперве (1848 р.) попалися до його рук поезії Тараса Шевченка тай байки Евгена Гребінки. Він прочитав ті книжки з великим захватом і почав писати байки українською мовою. Прийшовши до здоровля, вернув знова до школи, котру скінчив в р. 1885 і в тім часі одержав посаду ґімназіяльного учителя.

Учителюючи в чернигівській ґімназії, він почав видавати в 1861 році українською і московською мовою часопис „Чернигівський Листок", але в році 1863 російський уряд заборонив його видавати, а самого Глібова усунув з посади учителя за його горячі слова в обороні українського народу. Від того часу Глібів дуже бідував, а ще до того по смерти своєї жінки сам тяжко хорував. Доперва в році 1867 дістав він посаду управителя повітової друкарні в Чернигові, де прожив аж до своєї смерти в р. 1893.

Глібів писав найбільше байки, а кромі того видумав новий рід поетичних творів, загадки й жарти; особливо любив він писати вірші для дітей та взагалі для молоденьких українських патріотів. Його байки мають ріжноманітний зміст і є поучаючі та зрозумілі для пересічного читача. Тому його байки радо читають не лише люде старші віком, але й діти та письменні селяне. Надто Глібів виступає в своїх творах як горячий патріот і невтомний робітник на ниві народної просвіти, чим дає гарний примір так молодіжи, як і старшим людям.

Записки:

Травень - Мау

5-ий місяць — 1928 — має 31 днів.

Дні		Українські свята	Латинські свята
В	1	Івана Декапол. прп.	Филипа і Якова
С	2	Івана Старопеч. прп.	Атаназія еп.
Ч	3	Теодора Тріх. прп.	Цариці Кор. П.
П	4	Януарія свмч. ○	Знайд. св. Хр.
С	5	Теодора і Віталія прп.	Пія V пап.
Н	6	**Нед. Розсл.** † Ґеорґія вмч.	**4 по В.** Івана
П	7	Сави Стр. мч.	Ювиналіса м.
В	8	† Марка єв.	Станіслава еп.
С	9	Василія свмч.	Григорія з Наз.
Ч	10	Симеона свмч.	Антоніна еп.
П	11	Ясона і Максима ап.	Францішка з Гієр.
С	12	9 Муч. в Кизиці ☽	Панкратія
Н	13	**Нед. Самар.** † Якова ап.	**4 по В.** Сервація
П	14	Єремії прор.	Хр. дні. Боніфатія
В	15	Атаназія Вел. св.	† Івана зі Салє
С	16	† Теодозія прп.	† Бл. Андрія Боб.
Ч	17	Пелагії прпмч.	**Возн. Госп.** Пасх.
П	18	Ірини мч.	Венантого
С	19	Йова Многострад. ●	Петра Вел. пап.
Н	20	**Н. Сліпородж.** Явл. Чесн. Х.	**6 по В.** Вернард.
П	21	† Івана Бог.	Тимотея і тов. м.
В	22	† Перен. мощ. св. Ник.	Юлії д. і м.
С	23	† Симона ап.	Десидерія еп. м.
Ч	24	**Вознесення Г.Н.І.Х.**	ПДМ. Спом. вір.
П	25	Епіфанія і Германа	Григорія пап.
С	26	Гликерії і Алексан. ☾	Нав. Филипа Н.
Н	27	**Нед. Св. Отців в Ник.** Ізид.	**Сош. св. Духа**
П	28	Пахомія прп.	**Понед.** св. Август.
В	29	Теодора освящ.	Марії Магд. Паз.
С	30	Андроніка ап.	Сух. Фелікса пап.
Ч	31	Теодота мч.	Ангели Мер.

„Український Голос" містить статті про фармерські справи, які повинен читати кождий український фармер.

Маркіян Шашкевич

1811—1843.

Коли Галичина була під першим панованням Польщі, в ній не було ні українських шкіл, ні товариств, ні часописів, ні книжок, крім таких, що їх потребували до богослужень священики. Селяне були непросвічені, були невільниками-крепаками, а давні українські пани та богаті шляхтичі й висші українські родини стали Поляками. З переходом Галичини під австрійське панування настала селянам полекша в невільництві, а в році 1782 цілком його знесли. Відтак для образовання українського духовенства заложено духовну семинарію у Відни, потім у Львові, а на новозаснованім університеті у Львові позволили Українцям вчити по українськи. Але Українці не знали, як їм учити, і учили по церковному. Галицька Україна розбудилася сильнійше аж тоді, коли прибув до Львова для висших наук молоденький попович Маркіян Шашкевич. Родинне місце його було Підлисє, в золочівськім повіті. Середні школи скінчив в Бережанах і забажав стати священиком..

Маркіян роздумував над духовим життям Українців в Галичині, та з кождим днем більше боліло його серце, що всякий нарід має своє письменство, тільки в Українців його не було.

Сталось, що Маркіян дістав деякі книжки видані на Україні в українській мові, а прочитавши їх, утішився дуже, бо знайшво те, за чим так тужив: він побачив, що Українці мають вже своє письменство, але не в Галичині, тільки на Україні. І він постановив розбудити і галицьких Українців до читання та писання творів своєю рідною мовою, якою тоді говорили одинокі селяне, бо всі инші Українці уживали тільки польської мови. Ставши питомцем львівської духовної семинарії, він провадив свою роботу над розбудженням українського духа між своїми товаришами: заохочував їх, щоби говорили по українськи, щоби співали українські, не польські пісні, та щоби читали українські книжки, які вже повиходили були на Україні.

Він був тим мужем, що мимо численних перепон зі сторони власти, підніс мову Українців до правдивого почитання, бо постарався зі своїми товаришами, що в році 1837 появилася перша в Галичині книжка в українській мові, „Русалка Дністрова". Тим він став творцем нової доби в галицько-українськім письменстві — так, як на Україні Іван Котляревський.

Скінчивши науку, оженився і висвятився та став сільським священиком. На селі він дальше щиро працював, — писав вірші і просвічував нарід горячими проповідями в живій мові. В наслідок грудної недуги помер в 32 році свого життя не селі в Новосілках ліских, каменецького повіту, звідки в році 1893 перевезено його останки до Львова і похоронено на личаківськім кладовищі. Всі поезії Шашкевича такі сумні, як була тоді доля галицької України.

Записки:

Червень - June

6-ий місяць — 1928 — має 30 днів.

Дні		Українські свята	Латинські свята
П	1	Патрикія свмч.	Сух. Бл. Якова
С	2	Талалея мч.	Сух. Садока м.
Н	3	**Св. Тройці (Зел. Свята)** ○	**Св. Тройці.** Кльот.
П	4	**Св. Духа (Зел. Свята)**	Франціска Карач.
В	5	Михаїла еп.	Боніфатія еп. м.
С	6	Симеона прп.	Норберта еп.
Ч	7	† Найд. Гол. Св. Івана	**Божого Тіла**
П	8	Карпа мч.	Мерарда еп.
С	9	Терапонта свщм.	Феліціяна м.
Н	10	**Нед. Всіх Святих.** Никити	**2 по С.** Марґарети
П	11	Теодозії муч. ☽	Варнави ап.
В	12	Ісаака прп.	Івана а. с. Ф.
С	13	Єрмія ап., Єрмея мч.	Антонія з Пад.
Ч	14	Муч. Юстина філь.	Василія еп.
П	15	Никифора патр.	Пресв. Серця Іс.
С	16	Лукіяна мч.	Івана Франц. Реґ.
Н	17	**2 Нед. по Зісл. с. Д.** ●	**3 по С.** Маркіяна
П	18	Доротея свмч.	Ефрема діяк.
В	19	Висаріона і Іляріона	Юліянни з Фал.
С	20	Теодота свмч.	Сильверія пап.
Ч	21	Теодора смч.	Альойзія Ґонз.
П	22	Кирила арх., Алекс. соб.	Павліна еп.
С	23	Тимотея свмч.	Зенона м.
Н	24	**3 Н. по Зісл. с. Д.** † Варт. ☾	**4 по С.** Р. Ів. Хр.
П	25	Онуфрія Вел. прп.	Вільгельма ав.
В	26	Акилини мч.	Івана і Павла м.
С	27	Єлисея пр.	Владислава кор.
Ч	28	Амоса пр. і Єроніма	Іринея еп.
П	29	Тихона еп.	**Петра і Павла ап.**
С	30	Мануїла, Савелія мч.	Память св. Павла

Книга — морська глибина,
Хто в ній пірне аж до дна,
Той хоч труду мав досить,
Дивні плоди виносить.

Ів. Франко.

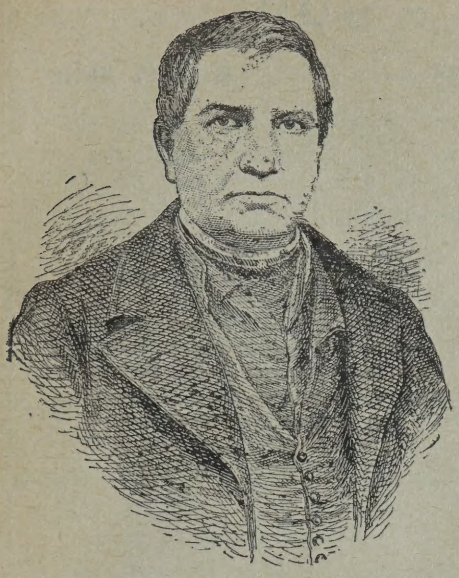

Антін Могильницький

1811—1873.

Антін Могильницький був родом з Калущини. Він був товаришем Маркіяна Шашкевича, а коли той скінчив науку та опустив семинарію, Могильницький щиро розповсюднював між питомцями ті гадки, які переймив від Маркіяна. В році 1840 опустив Львів, ставши священиком. Зі смертю Маркіяна Могильницький замовк на якийсь час і обізвався на поли письменства аж в році 1848, коли між Українцями розгорілося життя й рух через знесення панщини. Він написав гарну веселу билицю „Русин вояк" і довгу поважну поему „Скит Манявський". (Скит Манявський — се православний монастир в Галичині). Тими поемами Українці дуже тішилися, бо добачили в Могильницькім правдивого поета, щирого наслідника Маркіяна. Тай справді межи Українцями в Галичині мусіла бути радість, бо селяне стали вже вільні, а межи інтеліґенцією було на той час також досить образованих людей. Вони видавали часописи: „Галицьку Зорю", „Новини" (пізнійше „Пчолу"), „Галичо-руський Вістник", та наукові книжки про українську літературу. Із усіх творів Могильницького видно, що він був мужем на той час ученим, тай добре знав життя нашого народа, його пісні, повіря та забобони.

Хоч Могильницький міг високо взнестися своїм поетичним таланом, а тим самим написати немале число поетичних творів, так тяжке його родинне життя серед недостатків морочило йому голову журбою про щоденщину. Мимо того не тратив він веселого гумору, як се можна бачити в його листах писаних до знакомих. — Могильницький був добрим бесідником і тому вибрано його року 1861 послом до Сойму і делеґатом до Ради державної де домагався признання прав для української мови в галицьких школах і урядах. Своєю бесідою у Відни про український нарід став він славно звісним в цілій державі, а український часопис „Слово" помістив в його честь стихи. В імени студентів Володимир Шашкевич, син Маркіяна, написав гарний стишок, що зачинається ось так:

Здоров батьку Могильницький!
В Тобі Руси давна сила,
Давний дух її предвіцький,
Давна бодрість їй віджила.

Також буковинський поет Федькович зложив в честь Могильницького вірші, підносячи високо його заслуги. Твори Могильницького видруковано у Львові в році 1885.

Записки:

Липень - July

7-ий місяць — 1928 — має 31 днів.

Дні		Українські свята	Латинські свята
Н	1	**4 Н. по Зісл. с. Д.** Леонтія м.	**5 по С.** П. Кр. І. Х.
П	2	† Юди Тадея ап.	Посіщ. П.Д.М.
В	3	Методія свмч. ○	Анатоля еп
С	4	Юліяна Тарс. мч.	Теодора еп.
Ч	5	Евсенія свмч.	Антонія Мар. Зах.
П	6	Аґрипини мч.	Лукії м.
С	7	**Різдво св. Івана Хрест.**	Кирила і Метод.
Н	8	**5 Н. по Зісл. с. Д.** Февронії	**6 по С.** Єлисавети
П	9	Давида Сел. прп.	Вероніки з Юл.
В	10	Самсона прп. ☽	7 Братів муч.
С	11	Пер. мощ. Кира і Івана	Пія І. папи м.
Ч	12	**Петра і Павла ап.**	Івана Ґвальберта
П	13	† Соб. 12 Апостолів	Анаклита папи м.
С	14	Косми і Дамяна	Бонавентури
Н	15	**6 Н. по Зісл. с. Д.** Пр. П.Б.	**7 по С.** Генрика
П	16	Якинта мч., Анатолія	МБ. Шкаплір.
В	17	Андрія Крит, Марти ●	Алексія
С	18	† Кирила і Методія ап	Симеона з Лип.
Ч	19	† Атаназія Атон. прп.	Вінкентія з Пав.
П	20	Томи і Акакія прп.	Бл. Деслава
С	21	Прокопія вмч.	Пракседи д.
Н	22	**7 Н. по Зісл. с. Д.** Панкратія	**8 по С.** Марії Маг.
П	23	**† Антонія Печер. прп.**	Аполінарія еп.
В	24	Евфимії мч. і Ольги ☾	Бл. Кінґи кн.
С	25	Прокла і Ілярія мч.	Якова ап.
Ч	26	Собор Арх. Гавриїла	Анни
П	27	Акили ап. Киріка мч.	7 братів спячих
С	28	**† Володимира укр. князя**	Віктора папи м.
Н	29	**8 Н. по Зісл. с. Д.** Атиног.	**9. по С.** Марти д.
П	30	Маріни вмч.	Абдон і Сеннен м.
В	31	Якинта і Еміліяна мч.	Ігнатія Льой.

В „Укр. Голосі" друкується постоянно „Відділ для Женщин". Українські жінки повинні стало його читати.

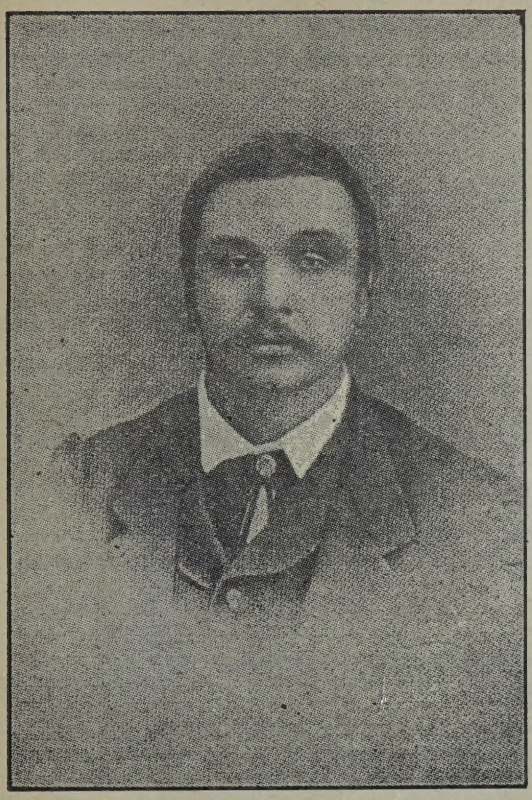

Опанас Маркович

(† 1867)

Між членами тайного товариства св. Кирила й Методія в Київі відзначався великою прихильністю до закріпощеного українського народу молодий слухач університету Опанас Маркович. Він скінчив науку на київськім університеті в р. 1846 і вже тоді звісний був між своїми товаришами і професорами з того, що зносився з селянами, записував від них богато пісень, казок, приказок та загадок і що тим способом пізнав він добре життя кріпаків і їх відносини до українських панів. В році 1847 арештовано Опанаса враз з иншими українськими патріотами та заслано його до Орелю. В Орелі познакомився Опанас з Марією Велинською і оженився з нею. (Вона писала під псевдонімом „Марко Вовчок". Гл. стор. 63). Опанас перебував на ріжних державних посадах: в Немирові (до року 1859), в Чернигові, в Новгороді Сіверськім (1862 р.), а році 1866 захорувавши перебував в Сосници під Черниґовом. Вкінци опинився він в шпитали в Чернигові (1867), де і умер 1-го вересня. — Маркович мав великий збірник народних приказок, який передав Номисови (Симонови), а сей видрукував частину в Петербурзі року 1864. Відтак займався Опанас народними піснями і музикою та зладив музику до оперети Котляревського „Наталка Полтавка" і до дрматичного твору Кирила Тополі п. з. „Чари".

Записки:

Серпень - August

8-ий місяць — 1928 — має 31 днів.

Дні		Українські свята	Латинські свята
С	1	Макрини прп. ○	Петра в оков.
Ч	2	† **Ілії прор.**	П.Д.М. Ангел.
П	3	Симеона і Івана прп.	Найд. св. Стефана
С	4	Марії Магд. і Фоки свмч.	Домініка
Н	5	**9 Н. по Зісл. с. Духа.** Троф.	**10 по С.** МБ. Сніж.
П	6	† Бориса і Гліба мч.	**Преобр. Господ.**
В	7	† Успення св. Анни	Каєтана
С	8	Ермолая свщч. ☽	Киріяка м.
Ч	9	† Пантелеймона вмч.	Романа м.
П	10	Прохора і ин. ап.	Лаврентія м.
С	11	Калиніка мч.	Зузанни м.
Н	12	**10 Н. по Зісл. с. Д.** Сили і и.	**11 по С. Кляри д.**
П	13	Евдокима прав.	Гіполіта і Касіяна
В	14	† Пох. Ч. Хр.	Нав. Евзевія еп.
С	15	Пер. мощ. св. Стеф. ●	**Успення П. Богор.**
Ч	16	Ісаака, Далмата і Фав.	Йоакима
П	17	7 Мол. в Ефезі	Яцка
С	18	Евсигнія мч.	Єлени
Н	19	**11 Н. по З.с.Д. Преобр. Г.**	**12 по С.** Людвика
П	20	Дометія і Пассіва мч.	Вернарда
В	21	Еміліяна еп.	Іванни Шан.
С	22	† Маттія ап.	Тимотея м.
Ч	23	Лаврентія мч. ☾	Филипа Бен.
П	24	Евпла мч.	Вартоломея ап.
С	25	Фотія і Анікити мч.	Людвика кор.
Н	26	**12 Н. По Зісл. с Д.** Макс.	**13 по С.** МБ. Чест.
П	27	Міхея пр.	Йосифа Кал.
В	28	**Успення Пр. Богор.**	Августина еп.
С	29	Пер. Обр. нерук. Г.Н.І.Х.	Усікн. гол. Ів. Хр.
Ч	30	Мирона мч.	Рожи Лім.
П	31	Фльора і Лавра мч. ○	Раймунда

Чи Ви вже читали повісти „Монте Крісто" і „Пригоди Матія Сандорфа"? Їх можете купити в книгарни „Українського Голосу".

Амврозій Метлинський.

1814—1870.

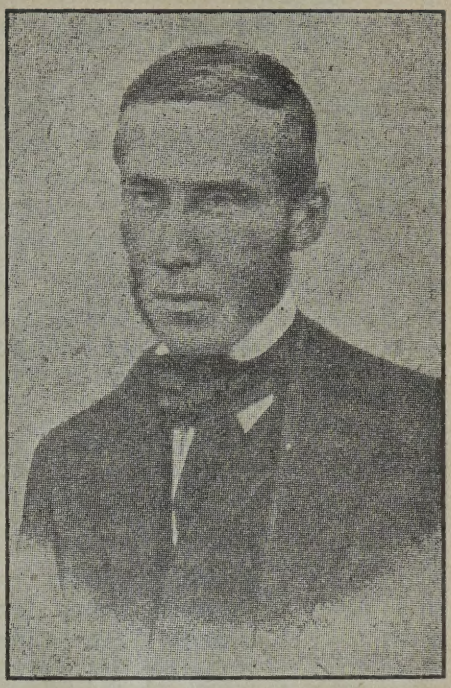

Метлинський походив з дворянського, але незаможного роду, з Полтавської ґубернії. Скінчивши повітову школу в Гадячі, пішов до Харкова, де ходив до ґімназії, а опісля записався на університет. Через весь час університетських студій мешкав у професора П. Артемовського Гулака, який мав на нього великий вплив. Метлинський перенявся поезією українського народа, став пильно збирати народні пісні, а розсліджуючи кожду їх стрічку, перенявся ними так сильно, що став сам народним поетом і писав вірші і поезії, в яких зображував козацькі часи і судьбу сих народних героїв. Своїми творами заслужив він на назву найбільшого ліричного поета перед Шевченком. Збірку поезій видав Метлинський в Харкові в році 1839, а в ній окрім власних творів подав також переклади народних пісень чеських, словацьких, сербських, німецьких та польських. Дуже гарний збірник народних українських пісень видав він в Київі доперва в 1854 році. Його поезіями одушевлялися не тільки Українці, але й инші народи, як російський та чеський і маємо навіть його переклади на чеську мову, як прим. „Козача смерть", „Зрадник", „Гетьман".

Поетичні твори Метлинського є в силі кождого Українця глибоко зворушити, бо вони малюють нам такі хвилі з нашої бувальщини, де ведеться боротьба о життя і смерть героя, або розкривається серед кровю зрошених степів козацькі могили, місце вічного спочинку нашої незабутої слави! Крім поетичних творів полишив нам Метлинський наукову розвідку про українську мову. Одушевлений її красою сердечно жалів поет, що відай ся мова небавом цілком запропаститься і не буде її кому ратувати, але заразом радіє, що як раз 1838 року появились наукові студії над тою мовою, а се додає йому надії, що чейже сей науковий почин викличе дальші праці на тому полі. Своїми замітками про питоменні прикмети української мови бажав Метлинський розбудити інтерес між сучасними ученими людьми до наукових праць в тій галузи знання. Метлинський отже є неначе предтечею Тараса на Україні, бо виступає як раз тоді, коли в 30—40 роках живійше заворушилось життя в Харкові, Київі та в Галичині.

Записки:

Вересень - September

9-ий місяць — 1928 — має 30 днів.

Дні		Українські свята	Латинські свята
С	1	Андрея Стр. і тов. мч.	Броніслави, Еґ.
Н	2	**13 Н. по Зісл. с. Д.** Сам. . .	**14 по С.** Стефана
П	3	Тадея ап. і Васси м.	Симона Стовп.
В	4	Аґатоніка і тов. мч.	Розалії д.
С	5	Лупа мч.	Лаврентія Юст.
Ч	6	Евтиха свмч. ☽	Захарії пр.
П	7	Тита ап.	Бл. Мелхіора
С	8	Адріяна і Наталії мч.	**Різдво П.Д.М.**
Н	9	**14 Н. по Зісл. с. Д.** Пімена	**15 по С.** Петра
П	10	Мойсея прп., Августина	Николая з Тол.
В	11	**† Усік. Гол. Івана Хр.**	Прота і Яцка м.
С	12	Александра, Івана св.	Найсв. Ім. Марії
Ч	13	† Пол. Пояса Пр. Бог.	Филипа м.
П	14	† Симеона Ст. ●	Воздиж. Ч. Х.
С	15	Маманта мч.	М. Б. Страд.
Н	16	**15 Н. по Зісл. с. Д.** Антима	**16 по С.** Корнил.
П	17	Вавили свмч., Мойсея	Зн. св. Франц.
В	18	Захарії і Єлисавети пр.	Йосифа з Куп.
С	19	Чудо Арх. Михаїла	Сух. Януарія еп.
Ч	20	Созонта мч.	Евстахія м.
П	21	**Різдво Пр. Діви Марії**	Сух. Матея ап.
С	22	Йоакима і Анни прв. ☾	Сух. Томи з Віл.
Н	23	**16 Н. по Зісл. с. Д.** Минод.	**17 по С.** Теклі д.
П	24	Теодори прп.	ПДМ. Викуп
В	25	Автонома свмч.	Бл. Володислава
С	26	Віднов. хр., Корнилія	Кипріяна і Юст.
Ч	27	**Воздв. Чесн. Хреста**	Косми і Дамяна
П	28	Никити вмч.	Вячеслава кор.
С	29	Евфимії вмч. ○	Михаїла арх.
Н	30	**17 Н. по Зісл. с. Д.** Соф. і д.	**18 по С.** Єроніма

Купіть собі в книгарни „Укр. Голосу" оповідання Дмитра Тягнигоре п. з. „Козацьке Серце". Коштує 50 ц.

Пантелеймон Куліш

1819—1897

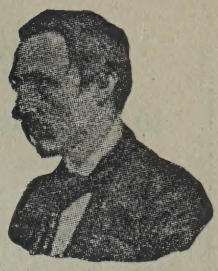

До кружка київських патріотів, яких 1847 року поарештовано, належав і П. Куліш, родом з Вороніжа, в Чернигівщині, на Україні. Походив він зі старої козацької родини, а виховався під оком матері, щирої Українки, що своїми казками та піснями вилеліяла в дитині чутливу вдачу й напоїла горячим патріотичним почуттям. Скінчивши з перепонами ґімназію, де вже познакомився з творами тодішних українських писателів, як Квітки, Артемовського та збірками пісень Максимовича, вступив на університет в Київі 1837 року, як раз тоді, коли в Галичині вийшла звісна „Русалка Дністрова". В Київі заприязнився з молодими патріотами, як з Шевченком, Костомаровим та Білозерським (що з його сестрою небавом одружився) і став тим чином учасником заснування тайного товариства св. Кирила і Методія. По розвязанню сього товариства його арештовано й вивезено де Петербурга, а відтак у Тулу. З кінцем 1850 року, на основі царського дозволу, вернув Куліш в Петербург. Тут заробляв пером на хліб, а немогучи вижити, поїхав на Україну на хутір своєї жінки в Полтавщині. Коли-ж в 1856 році позволено йому друкувати свої твори, Куліш знова вернув у Петербург, де заложив свою друкарню і де працював на літературному полі. Звідси виїздив він часто за границю та навязував зносини з Галичиною. Найширшу літературну діяльність розвинув він тоді, як зачала виходити в Петербурзі „Основа" (1861—1862 р.). По упадку „Основи" поїхав Куліш на Україну а по двох роках дістав урядову службу в Варшаві, де однак довго не забавив, бо московський уряд зажадав від нього, щоб він вирік ся цілком свого українського патріотизму і зірвав зносини з Галичанами, задля чого Куліш мусів лишити урядову посаду 1868 р. Він виїхав за границю і став займатися перекладом біблії.

Заслуги Куліша для Українців є дуже великі. Він працював успішно на полі поезії і прози, а разом з Шевченком і Костомаровим творить неначе українську трійцю найважнійших робітників на ниві українського письменства. Його праці є дуже ріжнородні: він працював успішно на полі поезії епічної і ліричної а почасти драматичної та зладив гарною мовою переводи з писань анґлійського драматичного поета Шекспіра; в своїх поетичних творах заявив Куліш богато патріотичних почувань та старався подати нам образ нашої бувальщини, використавши до своїх поезій українські народні думи. До таких творів належать „Кумейки", „Настуся", „Великі проводи". Але більшу ще вартість мають його повісти а з них його історична хроніка „Чорна Рада", де малює історичні події з XVII століття з часів гетьманования Брюховецького, коли то по раз перший опікунка України, Москва, стала мішатися в наші справи.

Записки:

Жовтень - October

10-ий місяць — 1928 — має 31 днів.

Дні		Українські свята	Латинські свята
П	1	Евменія еп.	Бл. Івана з Дук.
В	2	Трофима і ин. мч.	Ангелів Стор.
С	3	Евстахія його жени і діт.	Франца з Асижу.
Ч	4	Кондрата ап.	Кандида і Ґерарда
П	5	Фоки свмч.	Плакида і тов. м.
С	6	Зачаття св. Івана Хр. ☽	Брунона ав.
Н	7	**18 Н. по Зісл. с. Д.** Теклі	**19 по С.** МБ. Рож.
П	8	Евфрозинії прп.	Бриґіди д.
В	9	† Івана Богослова	Людвика Берт.
С	10	Калістрата мч.	Франца Борг.
Ч	11	† Харитона прп.	Еміліяна еп.
П	12	Киріяка прп.	Максиміліяна еп.
С	13	Григорія свмч. ●	Едварда кор.
Н	14	**19 Н. по Зісл. с. Д. Покрови**	**20 по С.** Калікста
П	15	Кипріяна свмч.	Тереси д.
В	16	Діонізія свмч.	Ґерарда Маєлі
С	17	Єротея свмч.	Марґарети Алак.
Ч	18	Харитини мч.	Луки єв.
П	19	† Томи ап.	Петра з Альк.
С	20	Сергія і Вакха мч.	Івана Кан.
Н	21	**20 Н. по Зісл. с. Д.** Пел. ☾	**21 по С.** Уршулі
П	22	† Якова ап.	Кордулі д. м.
В	23	Евлампія і Евлампії мч.	Северина еп.
С	24	Филипа ап.	Рафаїла арх.
Ч	25	Прова і ин. мч.	Хризанта і Дарії
П	26	Карпа і ин. муч.	Евариста пап. м.
С	27	Параскевії прп.	Сабіни д. м.
Н	28	**21 по Зісл. с. Д.** Євтимія ○	**22 по С.** Хр. Царя
П	29	Льонґіна сотн. мч.	Наркіса еп.
В	30	Озія пр., Андрія Крит.	Альфонса Родр.
С	31	† Луки ап. і єв.	Нав. Вольфанґа

Друкарня „Українського Голосу" виконує всякі друкарські роботи по приступній ціні.

Осип Юрій Федькович

1834—1888.

Чим І. Котляревський для Великої України, а М. Шашкевич для Галичини, тим є Федькович для Буковини. На Буковині, від часу її прилучення до Австрії (1775 р.) до 1860 року, не проявлялось майже ніяке народне життя, бо уряд уважав тамошніх Українців за Румунів і тому не було для них там ніяких шкіл. Доперва Федькович став творцем нової доби життя буковинських Українців. Федькович родився в Сторонці-Путилові на Буковині, де його родичі мали чимале господарство. Пещений хлопчина виростав під оком матері, а на його чутливе серце немалий вплив мала найстарша його сестра Марійка, що раз-враз оповідала братчикови безліч народних казок та співала богато гуцульських пісень.

Першу науку приймав Федькович в Чернівцях через 6 років, але шкіл не скінчив, бо через неспокій між Гуцулами в 1848 році пішов Федькович до Молдавії, де вчився приватно і там пробував вже писати поезії в німецькій мові. В році 1852 Федьковича взяли до війська. Тут дослужився він за 7 років степеня офіцера і яко такий брав участь в воєннім поході до Італії, де перед битвою під Касано (1869 р.) написав першу думку в рідній мові: „Нічліг". Повернувши з війни до Черновець, Федькович досі знакомився з деякими молодими Українцями, які достарчали йому українських книжок, та навчили українського скоропису, бо Федькович досі писав по українськи латинськими буквами. Тоді якраз в Галичині головним керманичем усього літературного руху був Богдан Дідицький, що видавав часопис „Слово". Довідавшися про Федьковича, Дідицький попросив його, щоб він переслав йому рукописні свої вірші, що Федькович і зробив і Дідицький видав друком 1862 року перший збірничок „Поезій Федьковича". Се видання поезій Федьковича скоро стало звісним в цілій Галичині, а навіть і на Україні. В р. 1867 поставлено його шкільним окружним інспектором, а його заходами стали розвиватись на Буковині українські школи. Опісля лишив ту посаду і перенісся до Львова, де в Товаристві Просвіта писав книжочки для селян та перекладав драматичні твори для українського театру. Однакож тут довго не забавив, бо по році вернув у свою „зелену Буковину", де працював на літературному полі, а коли в р. 1885 засновано там часопис „Буковина", Федькович став її співредактором.

Федькович серед патріотичного гурту працював невтомно, радіючи з відродження рідного краю як також із слави, не тільки як поета, але і зовсім своєрідного повістяря, бо його повісти з гуцульського життя, видані з передмовою 1876 р. Драгомановом у Київі, зазнали щирого повитання по всій Україні. Умер ненадійною смертю в Чернівцях 1888 року 11 січня.

Записки:

Листопад - November

11-ий місяць — 1928 — має 30 днів.

Дні		Українські свята	Латинські свята
Ч	1	Йоіла прор.	**Всіх святих**
П	2	Артемія вмч.	День Задушний
С	3	Іляріона прп.	Губерта еп.
Н	4	**22 Н. по Зісл с. Д.** Аверк. ☽	**23 по С.** Кароля
П	5	Якова ап.	Захарії і Єлисав.
В	6	Арети і ин. муч.	Леонарда
С	7	Маркіяна і Мартирія мч.	Бл. Антонія
Ч	8	**Димитрія вмч.**	Ґотфрида
П	9	Нестора вмч.	Теодора м.
С	10	Параскевії вмч.	Андрея Авел.
Н	11	**23 Н. по Зісл. с. Д.** Анаст.	**24 по С.** Мартина
П	12	Зиновія і Зиновії ●	Мартина пап.
В	13	Стахія Амплія ап.	Станіслава Кост.
С	14	Косми і Дамяна	Йосафата свмч.
Ч	15	Акиндина мч.	Ґертруди д.
П	16	Акепсіма мч.	МБ. Остробрам.
С	17	Йоанікія прп.	Сальомеї д.
Н	18	**24 Н. по Зісл. св. Д.** Галак.	**25 по С.** Романа
П	19	Павла аеп. Конст.	Єлисавети кор.
В	20	Єрона мч. ☾	Фелікса Вел.
С	21	**Собор св. Михаїла Арх.**	Введ. в храм П.Б.
Ч	22	Онисифора і Порф. мч.	Кекилії д.м.
П	23	Ераста ап.	Климента пап. м.
С	24	Мини, Віктора і ин. муч.	Івана від Хр.
Н	25	**25 Н. по Зісл. с. Д.** Ів. Мил.	**26 по С.** Катер.
П	26	† Івана Золот. св.	Івана Берх.
В	27	† Филипа ап. ○	Валеріяна еп.
С	28	Самона, Гурія, Авіва мч.	Здислави
Ч	29	† Матея ап.	Сатурна
П	30	Григорія еп.	Андрія ап.

Оголошення в „Українськім Голосі" приносять результати. Ціни за оголошення умірковані.

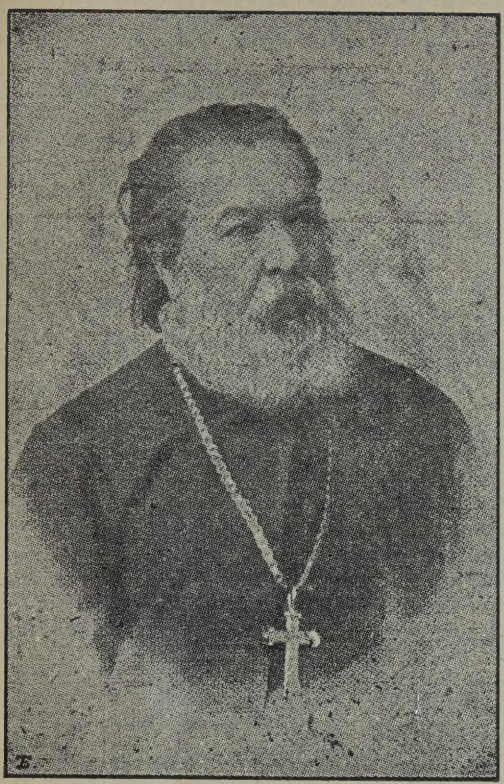

Сидір Воробкевич

1836—1903

Майже рівночасно з Федьковичем появився на Буковині другий поет, син професора і катехита в Чернівцях, Сидір Воробкевич. Вже за молодости літ переймався він народними українськими піснями та казками, що їх не мало знала його бабуня. Надто його родич з України росказував йому богато про козацтво та історичні дії українського народа. Школи скінчив Сидір в Чернівцях, де також в часі свого побуту в духовній семинарії дістав до рук збірники народних пісень та твори Н. Устіяновича і Могильницького. Під впливом такої лектури став він складати пісні та заводити їх під ноти. В р. 1862 познакомився він з творами Шевченка і Шашкевича та дізнався близше про Федьковича, а в слідуючому році появились друком його поезії, під псевдонімом Данило Млака, в літературнім часопису „Галичанин" (1863 р.), видаванім Б. Дідицьким. Опісля живучи на селі як священик, займався Сидір поетичними працями. Пізнійше одержав посаду професора співу в духовній семинарії в Чернівцях і тут розвинув широку діяльність на полі поезії, драми і музики. Драматичні твори з своєю музикою виготовляв він для українського театру, де вони довший час виставлялись і подобались особливо задля гарної музики та співів. В поетичних творах, ліричних і епічних не обмежувався Сидір тільки на зелену Буковину,—його муза обіймала усю розлогу просторонь України. Дуже патріотичною є його поема „Нечай", основана на народній думі. Зарівно гарною є коротша від неї епічна поема „Мурашка", яка зображує сумну подію козацького змагання 1674 р., коли під Ладижином, в Подільській ґубернії (Україна), в завзятому бою з Турками поляг полковних світських композицій, маємо й деякі церковні хоральні твори. Умер Сидір ще більше історичних поезій про славну бувальщину. На основі історичних народних дум написав Сидір Воробкевич поетичне оповідання прозою „Турецькі бранці" з часів нападу Татар на Україну, а крім сього ще три повісти і два гумористичні оповідання. Крім численних його гарних світських композицій, маємо й деякі церковні хоральні твори. Умер в Чернівцях 1903 року.

Записки:

Грудень - December

12-ий місяць — 1928 — має 31 днів.

Дні		Українські свята	Латинські свята
С	1	Пятона і Романа мч.	Еліґія еп.
Н	2	**26 Н. по Зісл. с. Д.** Авдія	**1 Адв.** Бібіяни д.
П	3	Григорія і Прокла прп.	Франца Ксав.
В	4	**Введ. в храм П. Бог.** ☽	Варвари д. м.
С	5	Филимона ап., Кикилії	Сави ав.
Ч	6	Амфілоха і Григорія еп.	Миколая еп.
П	7	Катерини вмч.	Амврозія еп.
С	8	Климента пап.	**Неп. Зач. П.Д.М.**
Н	9	**27 Н. по Зісл. с. Д.** Алипія	**2 Адв.** Петра Ф.
П	10	Якова Перс. вмч.	МБ. Льорет.
В	11	Стефана прпмч.	Дамаза пап.
С	12	Парамона мч. ●	Александра м.
Ч	13	† Андрія ап.	Лукії д. м.
П	14	Наума пр.	Спіридіона еп.
С	15	Аввакума пр.	Валєріяна еп.
Н	16	**28 Н. по Зісл. с. Д.** Софонія	**3 Адв.** Евзевія еп.
П	17	Варвари вмч., Івана Дам.	Лазаря еп.
В	18	† Сави Освящ. прп.	Очікув. П.Д.М.
С	19	**Миколая св.**	Сух. Немезія м.
Ч	20	Амврозія еп. ☾	Теофіля м.
П	21	Патапія еп.	Сух. Томи ап.
С	22	**† Зачаття св. Анни**	Сух. Зенона м.
Н	23	**29 Н. по Зісл. с. Д.** Мини і и.	**4 Адв.** Вікторії д.
П	24	Даниїла Стовп. прп.	Нав. Адама і Еви
В	25	Спиридіона прп.	**Різдво Христове**
С	26	† Евстратія, Авксент. ○	**Стефана првмч.**
Ч	27	Тирса і Левкія мч.	Івана ап. і еванг.
П	28	Елевтерія свмч.	Дітей убитих
С	29	Аггея пр.	Томи еп. і м.
Н	30	**Нед. Праотців.** Даниїла пр.	**Порож.** Евгенія
П	31	Севастіяна і ин. муч.	Сильвестра папи.

З кінцем старого року відновіть свою передплату за „Український Голос".

Яків Г. Кухаренко

(† 1862).

Яків Г. Кухаренко був сучасником Т. Шевченка і був його великим приятелем. Вони часто обмінювалися листами і Шевченко завдячував Кухаренкови дуже богато. В однім листі Шевченко писав до нього: „Нікому було тілько огню положити під моє, горем недобите, старе серце, а ти, друже мій, догадався — взяв тай підкинув того святого вогню."

Кухаренко був кубанським козаком і широ любив свій нарід та його історію. Твори його були видані в 1880 році і тепер є вже бібліографічною цінністю. В виду сього громада Українців з Кубані в Празі робить заходи видати твори Кухаренка („Чорноморський побут", „Пластуни", „Вороний кінь", „Чабани і вівці в Чорноморії" і инші), як рівнож його листування з Тарасом Шевченком в одній книжці.

Записки:

ВАЖНІЙШІ ДАТИ З УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ.

800 р. Початки Київської Держави; **900—914** Олег; **914—946** Ігор; **946—960** Ольга; **960—970** Святослав; **979—1015** Володимир Великий; **981** Злука Галичини з Київською Державою; **988** Хрещення України; **1018—1054** Ярослав Мудрий; **1113—1125** Володимир Мономах; **1124—1153** Володимирко Галицький; **1200—1205** Роман, галицько-володимирський князь; **1205—1264** Данило; **1264—1300** Лев, галицький князь; **1300—1308** Юрій, галицький король; **1340** Кінець Галицько-Володимирської Держави. Кінець княжих часів.

1357 р. Перше прилучення Галичини до Польщі; **1500** Початки козаччини; **1569** Люблинська унія; **1569** Берестейська унія; **1616—1622** Сагайдачний; **1632** Початки Київської Академії.

1648 р. Повстання Б. Хмельницького: Жовті Води, Корсунь, Пилявці, Львів, Замостє; **1649** Зборівська битва і мир; **1651** Битва під Берестечком і мир під Білою Церквою; **1654** Союз України з Московщиною; **1658** Гадяцька умова; **1659** Андрусівський мир. Поділ України між Московщиною і Польщею; **1668** Друга війна України з Московщиною; **1687—1709** Іван Мазепа; **1708** Третя війна з Московщиною; **1709** Битва під Полтавою. Перше зруйновання Січи. Смерть Мазепи. Пилип Орлик гетьманом; **1764** Скасовання гетьманства; **1768** Гайдамацьке повстання; **1772** Галичина переходить до Австрії; **1775** Друге зруйновання Січи. Прилучення Буковини до Австрії; **1782** Знесення кріпацтва в Галичині.

1793 р. Правобережна Україна переходить до Росії; **1861** Скасовання кріпацтва в Росії; **1867** Конституція в Австрії; **1914** Початок світової війни; **1917** Революція на Україні; I., II. і III. Універсали Центральної Ради; Проголошення України Републикою.

1918 р. 22 I. Проголошення самостійности України; 29 VI. Павло Скоропадський гетьманом України; 19 X. Проголошення Західної Области Української Народної Републики; 15 XI. Директорія УНР; **1919.** 22 I. Проголошення зєдинення Соборної України в Київі на Софійській площі; **1921.** 18 III. Ризька угода між Польщею і Росією, якою Україну поділено між Польщею і Росією; **1923.** 14 III. Друге прилучення Галичини до Польщі; **1926.** 25 V. Траґічна смерть От. Петлюри.

З НОВИМ РОКОМ.

Пройшло чимало літ в Новій Країні,
І нас пірвала стихія життя.
По довгій безпросвітній блуканині
Ми на шляху до кращого буття.
Бо вже росприслася темрява ночі
І досвітком зраділи наші очі.
В кайдани тіла і душі закуті
На прадідній окраденій землі,
Ми далі Богом і людьми забуті
Рабами духів темноти були.
Й, хоч тут нам волю і знання давали,
Раби — ми притчею в язиціх стали.
Та сонце волі дармо не світило,
Не міг пропасти труд каменярів.
Козацьке серце в грудях знов забило,
Віджив народ на волі і прозрів.
Пізнав, хто братом а хто ворог йому,
І працювати став для свого дому.
І ломить люд ті духові кайдани,
В які Варшава його завела,
І гоїть ті тяжкі душевні рани,
Які Москва йому завдала.
Відроджується знов душа народу
В синів козацького вільного роду.
Однак чимало ще нещасних видно
У кігтях Варшави і Москви,
І неодним за Юдин гріш не стидно
Запродувати братньої крови.
Новій, червоній кремлівській гадюці
При гимну трудового люду звуці.
Тому, у кого дух вільний й здоровий,
Ставай у лаву на діло святе,
Нехай із Роком сим Новим на ново
У нас посвята і любов зросте,
Щоби заплакана Вкраїна Мати
Могла усіх своїх дітей обняти.
Нехай не страшать нас невдачі й труди,
Ні Ефіялтів зрада і хула.
Хай лиш у нас горяче серце буде
І щире слово, чистії діла.
А не устоятись лукавій зраді —
Обманеним з очей полуда спаде.
До праці з Роком сим Новим сміліще
На соняшному нашому шляху,
І серце до посвяти ще щиріше! —
Геть сатану зневіри і страху,
А станем народом в Новій Країні
Й принесем честь і славу Україні.

Т. Дмитренко.

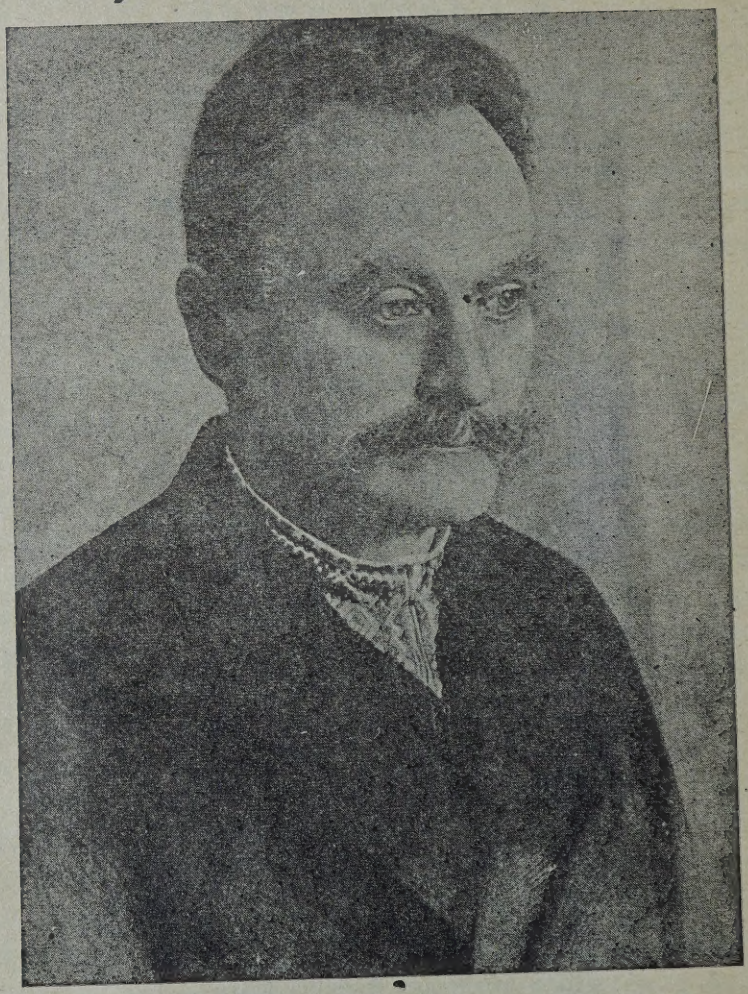

Не високо мудруй.

Не високо мудруй,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти сміло борись!

Не бажай ти умом
Понад світом кружить;
А скоріш завізьмись
В світі праведно жить.

Іван Франко.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ВІДДІЛ.

Дмитро Тягнигоре.

ПЕТРО КАЛЬНИШЕВСЬКИЙ

ОСТАННІЙ КОШОВИЙ ОТАМАН ВІЙСЬКА ЗАПОРОЖСЬКОГО

Помер 23 листопада, 1803 р.

Наймилійшим спомином кождого свідомого Українця повинен бути спомин про кошове товариство запорожське, яке було головною опорою України в її змаганню з ворогами. Наколи хижі сусіди числились з Україною, то лише завдяки існованню Запорожа, — на него була звернена увага всіх: оглядались на него Ляхи, мались на осторозі Татари і Турки — кружляли по морю ґалери, чи не видно де чубатих гостей, — стереглись Москалі, залицялися Шведи. Україна була подібна до роскішної пахучої троянди з острими голками, котрими було військо запорожське і хто протягнув по троянду руку, той руки поколов.

Коли Україна піддалась під високу руку царя московського, то головним завданням уряду царського було знищити Запороже, вирвати ті острі колючі голки, щоби дістати до своїх рук троянду — Україну. Хоч Україна не була завойована Москвою, а заключила з нею добровільну угоду, залишаючи за собою всі свої права і привілеї, то Москва не числилась з тим, а ставила Україну на рівні з Сибіром, царством казанським та астраханським, завойованими і увійшовши в склад „єдиної неділимої Росії".

Всяке змагання за вольности для Москвинів було цілком незрозуміле і означало: бунт проти батюшки царя, який мав в своїх руках життя і смерть своїх підданих. Народ московський привик бути в рабстві — се видно з часів царя Івана Грізного — того царя, котрий проливав кров людську рікою і не знайшлось кому вибавити край від такої потвори.

Освіта в ті часи в Москві була „зело скудна", а коли хто і хотів де чого навчитись, то попадав в ряди „єретіков"

за те, що „действует по сатанінському навожденію”. За се виривали язик і били люто кнутами.

Коли за царювання Івана Грізного дяк Никита придумав машину, яка нагадувала собою теперішний літак, і піднявся нею над Александровською слободою, — резиденцією царя — то його зараз поставили перед суд, який рішив так: „Поєліку дяк Нікіта творіт протів єстества, по наущенію діявольскому, ібо челавєк лєтять аки птіца не может, усєч єму главу, а машину — сіреч діявольскоє навожденіє сжеч і пепел по вєтру развєять”.

Такі свої порядки і звичаї Москва почала накидати і Україні, а головна увага була звернена проти козацтва. Цар Петро І. винищив немало козаків при осушуванню болота при ріці Неві для міста Петербурґа, теперішнього Ленінграду, а наказного гетьмана, чернигівського полковника Павла Полуботка, котрий упоминався за правами і давними привілеями для Українців, посадив в Петропавловську кріпость, де він і вмер 18 грудня 1724 року. Таким чином з дня в день ослабала збройна сила України, а зміцнювалась влада Москви. Скоро прийшла і остання нещасна година: чого не вспів докінчити перший, докінчила друга. Перший висушив болота козацькими кістками, друга конець Січи положила.

Тою другою була цариця Катерина. Вона рішила скасувати Запороже, другими словами, нанести Україні смертельний удар. Виконуючи волю цариці-матушки, князь Потьомкин, або Грицько Нечоса, як звали його козаки, доручив сю справу ґенералові Текелію і князю Прозоровському, котрі те завдання виконали. О тім, як була зруйнована Січ запорожська, читачі можуть знайти в історії Аркаса на стороні 563 — 573. Моєю метою є описати життя останнього кошового Петра Кальнишевського після зруйновання Січи.

Кальнишевського, як і других старшин, котрим не вдалось пробитись на Дунай, куди вийшла частина запорожців, увязнено і заслано в ріжні місця в 1775 році, при чім Кальнишевського вислано в Соловецький монастир.

Соловецький остров, на котрому в 16 століттю збудовано монастир, находиться на Білому морі, відірваний від світа і культурного життя, в несприятливім для наших людей кліматі. Монастир соловецький здавна служив місцем для запроторення важнійших людей. І так в мурах його перебу-

вали: церковний реформатор патріярх Никон, переводчик грецьких книг на славянський язик, учений муж того часу Максим Ґрен та богато инших. Таким чином монастир став не місцем любови до ближнього, смирним пристановищем життєвої пути, а найтяжчою вязницею — місцем муки, туги, і жалю, хоч основателі монастиря, св. Зосима і Саватій, не для того основали його. В такім місци запроторили Петра Кальнишевського, зробивши його насильно вязнем, бо помістили в мурованій башті, куда і світ божий не загля-

Кальнишевського вивозять з України.

дав, лише був малий отвір, котрими подавали їду. Яка була та їда для вязня, засудженого на повільну смерть, можна собі уявити.

І так колишній славний кошовий війська запорожського, Петро Кальнишевський, став вязнем. Не легко сидиться орлови в клітці, не легко і козакові, що привик до волі, сидіти далеко від рідного краю в темних мурах і не чути слова рідного, не бачити сонечка ясного. Понурі черці всьо Москвини, не мають співчуття до вязня. Проходять одноманітно

дні за днями, місяці за місяцями і вязень почуває себе, неначе він вже в могилі.

Сидів одного дня Кальнишевський, опустивши сиву голову на груди і гірку думоньку думав. Чує — дзвонять на службу Божу.

„О, Господи!" — зітхає вязень, — „де-ж правда, за що я томлюсь, навіть слова Твоєго не вільно мені послухати?"

Коли се чує він голос:

„Петре, підійди сюди".

„Що се таке", — думає Кальнишевський, — „сон, чи мені причулось? Чи не смерть кличе мене? Ох, коби скорше".

Пройшло пару хвиль і знов почувся той самий голос. Неначе юнак зірвався Кальнишевський з місця і підійшов до шпари, що служила вікном і дверима.

„ А хто кличе мене?" — запитав тремтячим голосом.

„Я, Андрій Лобода, чернець Межигорського монастиря і твій побратим, прийшов тебе відвідати".

„Андрієчку, братіку! Не сподівався я слово рідне вчути, а ще більше тебе на сім дикім острові побачити. Що-ж там діється на нашій любій Україні?"

„Бодай і не згадувати, Петре. Закували нашу волю в тяжкі кайдани, степи поорали, вільних козаків в кріпаків обернули і нема кому що казати".

„Краще-б я був не дожив таке чути", — промовив Кальнишевський. — „На що ми стільки крови проляли, кістками степи устелили, в бісурменській неволі томились? Для кого?"

„Що-ж робити, Петре, не вдавайся в тугу, така, видно, Божа воля за гріхи наші. Приніс я тобі трохи грошей, — з грішми все-ж инакше, без них і я сюди не дістався-б. Приніс також в шматинці землиці з Січи".

Розгорнув Петро шматинку, рідну земличку до уст притулив, рясними слезами окропив.

„Передай там, Андрію, браттям, в якім почоті мене тут тримають, в якій роскішній палаті живе кошовий отаман, та моліться там за мою грішну душу".

Довгенько ще розмовляли старі побратими. Так було на другий, третій день і цілий тиждень, та прийшла Андрієві пора відїздити. Гірке було прощання, серце рвалось з жалю. „Прощай, прощай, любий друже" — в останнє шептали уста їхні.

Знов запанувала тиша. Сидить вязень в пітьмі, в холоді, в голоді та лине думками на тихі води, на ясні зорі.

Пройшло так дванайцять літ і лише тоді дещо поправились умови його життя. Перевели Кальнишевського в другу вежу і деколи водили до церкви, де він мав змогу, в горячій молитві до Бога, найти хоч трохи заспокоєння своїй душі.

Коли на престол вступив цар Александер І. в 1801 році, згадали і про нещасного Кальнишевського і даровано йому волю, лише за пізно. Змордований, горем прибитий, отем-

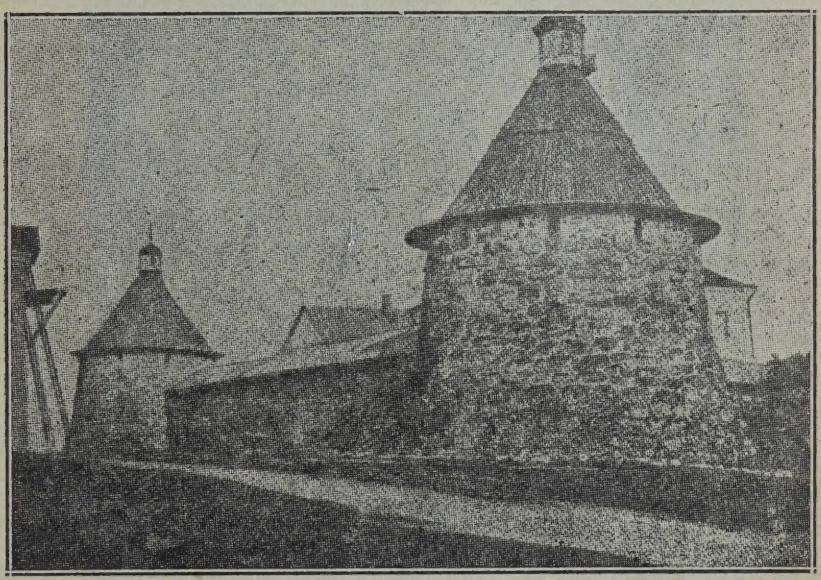

Башти Соловецького Монастиря. Построєні в 16-му столітті.
(В одній з них сидів останній кошовий Кальнишевський).

нілий стодесять-літний старець не потребував вже волі: його бажанням було як найскорше покинути сей світ і полинути до Всемогучого Бога і занести скаргу за кривди учинені його любій вітчині.

Так вже і не покинув Кальнишевський монастиря і, проживши ще два роки, помер 23. листопада 1803 р., далеко від рідного краю, за який кров свою проливав.

Нехай Господь упокоїть душу його з праведними, за його муку, яку перетерпів за свій нарід і вітчину, а память о нім най буде між нами з роду в рід.

●●●

Цар Петро І. люто переслідував український нарід, а що наказний гетьман Павло Полуботок упоминався за правами і давними привілеями для України, то цар Петро посадив його в Петропавловську кріпость, де він і помер 18-го грудня, 1724 року.

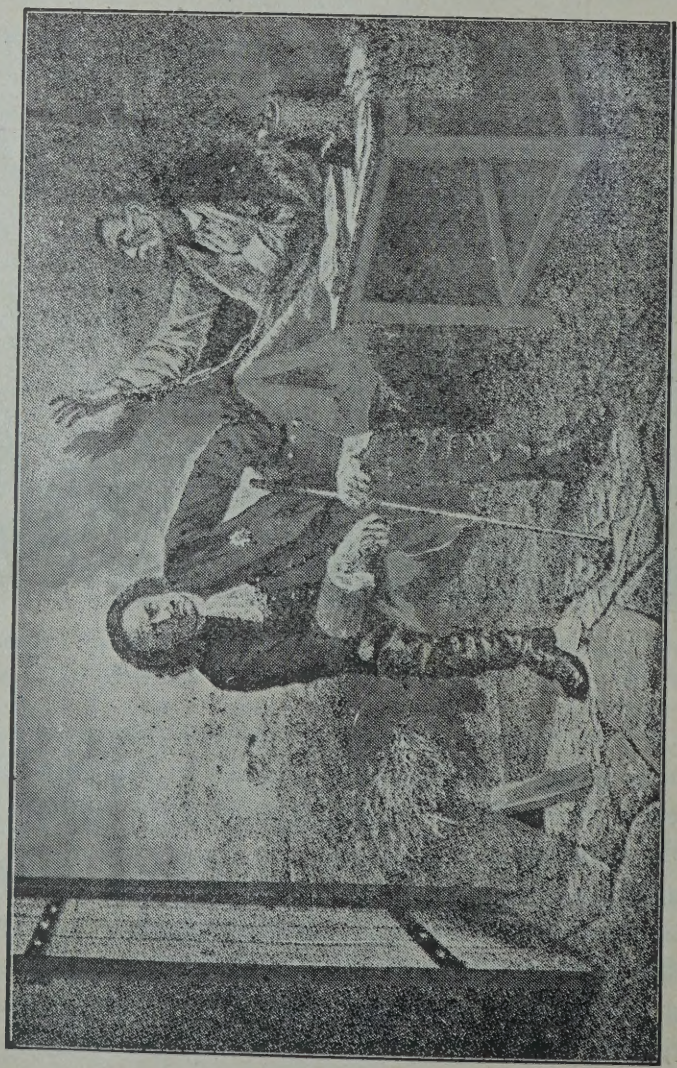

Цар Петро в Полуботка у вязниці.

Дмитро Тягнигоре.

ВІЧНИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ.

Читав я колись книжочку про те, що по світі блукає вічний Жид Агасфер. Так само говорять, що на Україні блукає вічний Запорожець. Повірє се може і не є правдиве, але гарне і витікає з вічно жиючої надії українського народу на його визволення з неволі і для того хочу поділитися ним з тими, для кого любими є спомини про минуле і хто живе надією на краще майбутнє.

Перебуваючи над Дніпром, недалеко Каніва, я, в вільні хвилини, ходив з вудочкою ловити рибу. Завдяки тому запізнався я з стареньким дідусем Марком Метким, котрий також що вечера приходив ловити рибу і богато дечого цікавого оповідав мені.

Ото раз вечером сиділи ми, як все, на камені — вже і риба перестала брати, а нам не хотілось йти домів, так красно, приємно було сидіти і вдихати в себе свіже повітря. Зіроньки миготіли на чистім небі, купаючись в Дніпрових филях, перелітали табуни качок, десь-не-десь кидалась риба.

— Скільки літ вам, дідусю? — звернувся я до Марка.

— О, старий я вже, паночку, — відповів Марко, — ще одного до девятьдесяти бракує.

— Зазналисьте, значить, дідусю, всього на своїм віку?

— Ох, зазнав, тілько доброго мало, звісно, як в неволі... А колись то мій дід козакував, був вільним січовиком, та минулось всьо, тільки могили по степах на памятку лишились. Коли вже на се розмова наша перейшла, то я оповім вам дещо цікаве. Чи чули ви коли про вічного Запорожця?

— Ні, не чув, — відповідаю, — будьте добрі та розкажіть. Я з приємністю послухаю.

— Гаразд! Полюбив я вас, паночку, і для того оповім все, що о тім знаю: Мав я років зо двайцять, і ото одної ночі пігнав в степ коні пасти. А ніченька була місячна, зоряна, хоч книжку читай, як-би вмів. Пустив я коні, а сам ліг під могилою і лежу. Коли се дивлюсь, недалеко на другій могилі зявилась людська постать і оглядає кругом степ. „А се що таке", — гадаю собі та протираю очі, — „може привиділось?" Та де там, виджу добре: козак стоїть. Тут вже мені і мороз поза шкіру пішов. Перехрестився, промовив

молитву, — не щезає, а зійшов з могили і простує прямо до мене. „Отсе то лишенько спіткало мене", — міркую собі, — „десь певно вовкулака". А постать та зближилась до мене. Дивлюсь — козак, старий, кремезний в жупані, на голові смушкова шапка. Підійшов тай мене питає: „Пасеш, синку, коні?"

„Так", — відповідаю, а самому зуб на зуб не попадає зі страху.

Помітив се козак і промовив лагідно:

„Не бійся, синку, я тобі нічого злого не вчиню".

З тими словами сів коло мене, виняв люльку, викресав вогню і закурив. Я трохи осмілів і питаю:

„Звідки ви?"

„Звідти, звідки і ти" — говорить козак.

„А чого-ж я вас не знаю і ніколи не бачив?"

„Молодий ти ще, синку, я Запорожець.

Тут знов мені лячно стало.

„Та як-же так", — говорю, — „таж Запороже давно вже знищене".

„Правда твоя, синку, що лихі люди знищили нашу Січ-матір, лише я один остався на сторожі, аж доки Україна волі не діждеться. Тоді і я піду на вічний супочинок, так мені від Бога наказано. Гляди, синку, шануй сі могили, в них порубані, постріляні козаки лежать. Як місячна, зоряна нічка, то я все навідуюсь до них, та до порогів, — на Хортицю, Чортосилик, до Суботова. Ох, є куди мені ходити, та ще й довгенько прийдеться блукати. Піду дальше, прощай, синку, люби свою поневолену вітчину і дітям своїм, як діждешся їх, наказуй любити її так, як любили козаки, що й життя свого не жалували".

— Се мовивши, зник мені козак з очей. Оглянувся я кругом — не видно ніде. Не спав я до світа, та все роздумував над словами того дивного Запорожця, а пригнавши коні до дому, оповів батькові про свою нічну пригоду.

Вислухав батько і говорить:

„Щасливий ти, сину, не всякому той Запорожець являється, бачив і я його одної ночи над Дніпром. Се, сину, доля України блукає в постаті її любого сина Запорожця".

До пізна засиділись ми в розмові, не помітивши навіть, як півні на опівніч заспівали, аж тоді ми розійшлися домів.

Так, любі читачі, вічний Запорожець — се вічний дух

волі нашого народу, який блукає по Україні. Він навіть і сюда, до нас, доходить і будить нас до святого діла — до боротьби за долю і волю нашого народу.

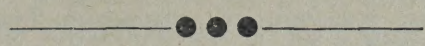

АННА ЯРОСЛАВНА — КОРОЛЕВА ФРАНЦІЇ.

Французький король Генрик утративши в 1044 році свою жінку Матильду, дочку імператора Генрика II., яка не лишила йому мужеських потомків, довго вагався з вибором другої жінки. Трудність знайти жінку непосвоячену в забороненім ступні збільшалася для нього задля першого подружжя, яке посвоячувало його майже з усіми володарями Ґерманії.

Даремно шукав Генрик протягом кількох літ способу погодити завади канонічних вимогів з бажанням укріпити молоду капетинську династію новим подружжям. І ось він почув похвали для красоти одної молодої князівни, якої батько панував на другому кінці Европи, десь у сусідстві Візантії. Віддалення сього краю і його відокремлення, що чинили його чимось таємничим і майже невідомим для народів латинського заходу, додавали королеві на його думку всякої певности, що донька сього пануючого не може мати з ним ніякого ступня спокревнення ні безпосереднього ні посереднього.

Анна була зрештою з усякого погляду гідна стати подругою внука Гуґона Капета.

Вона була дочкою Ярослава Володимировича, великого князя України, якого Рамбо називає руським Карлом Великим, а якого побіда над королем польським Болеславом занесла його імя аж до границь західної Европи. Її дід, Володимир Великий, піднявся був на високий ступінь могутности і запровадивши 988 року християнство в своїм народі, поставив той нарід у ряді цивілізованих націй. Її мати Інґеґерда була дочка Оляфа, короля Норвеґії, названого Скотконунґ (королем Скотляндців). Її тітка, по батькові Доброгніва, а в хрещенні Марія, вийшла 1043 року замуж до Кракова за Казиміра I. і вступила на престіл Польщі, пробувши якийсь час у Франції монахинею в Клюні.

Із братів Анни старший оженився з дочкою Гарольда, останнього короля Анґлії із саксонської раси, так відомого із сумного кінця, якому уляг під ударами Вільгельма Завойовника. Третій брат оженився з ґрафинею фон Штадт, сестрою Бурхарда, пануючого епископа Тревірського. Нарешті четвертий брат мав стати зятем Константина XII., Мономаха, імператора Візантії. Що до дочок Ярослава, то

Анна Ярославна — королева Франції.

старша вийшла за Гарольда, короля Норвеґії, а молодша за Андрія, угорського короля. Сі ріжнородні подружжя, що розгалужувалися від візантійського двора аж до Анґлії, чинили молоду князівну Анну, середущу дочку Ярослава, гідною засісти на французькім престолі.

Зрештою не було причин сумніватися про могутність і богацтво Руси, а що найменше великого князівства київського, яке в пору, що про неї говоримо, було головою і

серцем усеї Руси. Було-б великою помилкою думати тому, що досі не знаходимо у французьких літописях ніякої згадки про Русь, що сей край був тоді стороною на пів варварською, поділеною на незалежні племена, ворожі одні проти одних, які вказує нам історія ще в 18. віці. Навпаки, полуднева Русь заняла визначне місце на Сході. В часі Ярослава князівство, якого столицею був Київ, було вже монархією суцільнійшою, просторнійшою і може й могутнійшою від королівства Франції. Руські племена одержали від Греків початки цивілізації; їх полки нераз відносили славні побіди аж під брамами Константинополя і збогачувалися добичами із Візантії, яка мусіла окуплювати у них спокій. Коли не ходили з походи проти візантійського імператора на власний рахунок, то винаймалися йому за добру плату для його воєнних походів, а нарешті в літах, коли не було нагоди воювати ані з імператором, ані проти нього, вели зисковну торговлю із візантійськими купцями.

Само місто Київ було зборищем купців голяндських, угорських, німецьких, скандинавських, що містилися в окремих дільницях міста. Грецькі художники оздобляли всякими пишнотами київські палати і чотириста київських церков, а один сучасний історик, Адам Бременський, називає Київ соперником Константинополя і славою Руси.

Коли Франція з початку 11. віку мала ідеал дальший, огнища цивілізації численнійші і здавалося, що вона піде швидше дорогою матеріяльного і морального поступу, то все таки без уйми для себе вона могла взяти собі королеву із Руси, особливо, коли ся королева, як се без сумніву було з дочкою Ярослава, мала свому мужеві принести в посагу показну суму золотих дукатів, битих у Візантії.

Повзявши постанову просити руки дочки Ярослава, король Генрик вислав у посольстві туди Ґотіе Савейра (Мудрого або Вченого), епикопа з Мео, і Ґосселена де Шаліняка, яким у супроводі додав кількох инших маґнатів. Вирушивши в початку 1048 року посли прийшли до князівни в 1049 році, а весілля відбулося в Ремсі 14. травня того самого року в день Зелених Свят.

Анна Русинка, роджена 1024 року, мала тоді 25 років.

Ке де Сент-Емур.

ГОРДИЙ ЦАР.

(Народна леґенда.)

Десь-не-десь, у деякім царстві, в деякімсь господарстві, — не з нашій землі, не з нашої памяти, — жив собі цар, та такий гордий, що не приведи Господи! Хто-б йому що ні радив, щоб ні казав — нікого не послухає а робить усе, що тільки йому на думку упаде — і ніхто йому перечити не смій! Засумували усі міністри та бояре, засумував і люд увесь.

Раз пішов цар до церкви. Слухає — пан-отець читає святе письмо... Якесь там слово йому не вподобалось. Після служби іде цар до дому і звелів пан-отця привести. Приходить пан-отець.

— Як ти посмів читати таке й таке місце?

— Як-же не читати, — каже — коли написано?

— Так що, що написано? Се буде написано не знати що, та ти й читатимеш? Щоби ти те місце замазав — і більше читати не смій!

— Не я, ваше царське величество, писав ті слова, — каже пан-отець, — не мені їх і замазувати!

— Як ти смієш мені перечити? Я цар — ти повинен мене слухати!

— Усе, — каже пан-отець, — буду слухати, а у церковнім ділі Бог постановив — а людям не змінити!

— Як то не змінити? — крикнув цар. — Коли хочу змінити, то й зміню! Щоб ти мені зараз викинув слова ті і щоб ніколи не читав у церкві — чуєш?

— Не смію, — каже, — не моя воля!

— Я тобі приказую!

— Не смію! — каже.

— Ну, то даю тобі три дні подумати, а на четвертий день, у вечері, явись до мене, і не зносити тобі голови на плечах!

Пан-отець низенько уклонився і пішов до дому.

От, уже третій день кінчається, а пан-отець і сам не знає, що робити? Умерти-б за віру не страшно, та жінка, діти маленькі... Ходить та плаче... Горе! — Ліг він спати — та не спиться йому, коли к'світу заснув і бачить у сні — стоїть у головах ангел тай каже:

—Не бійся нічого: Бог мене післав на землю боронити тебе!

Встав пан-отець уранці радий, наче на світ народився, і помолився щиро Богу.

Прокидається й цар уранці, та й гукнув, щоб скорійш мисливці збирались — на полювання поїде.

Полюють вони у лісі. Коли бачить цар: олень вискочив із куща. Цар за ним так женеться: олень не втече, цар не дожене. Розпалився цар, погнав коня: ось-ось-ось настигне... Коли річка на дорозі. Олень у воду, цар одежу з себе, та собі у воду. Плавати умів добре, думав — настигне. От-от, ще кришечку і за роги-б ухопив... А олень переплив на беріг — і цар разом. Та тільки хотів його за роги — аж оленя й не стало... (Бо то був ангел!)

Цар здивувався — дивиться сюди, туди: де то олень подівся? Коли бачить: на тім боці хтось одягається у його одежу, сідає на його коня й рушає.

Цар думав, що то злодій який, або що; а то був той самий ангел. Приняв він на себе обличчя царя, догнав мисливих тай поїхав із ними до дому. А цар зостався голий у лісі.

Коли дивиться — аж далеко десь дим піднімається над лісом і неначе хмара стає по чистому небі. Він подумав:

— То мабуть мисливі палять!

Пішов туди на той дим. Приходить — аж то цегольня. Робітники повиходили — дивляється: що воно за чоловік голий? А він у кущах ноги покалічив, тіло подряпане... Люде змилувались над ним; дали йому стару обдерту свитину, винесли йому їсти хліба черствого та огірків. Питають:

— Скажи, чоловіче, хто ти такий?

— Дайте, — каже, — наїмся, а то їсти хочу.

Нагодували його: може він зроду не їв нічого з таким смаком, як той хліб черствий та огірки.

От, як наївся, то й каже:

— Тепер скажу вам, хто я такий: Я цар ваш! Як дістанусь у столицю, то я вас нагороджу!

— Ах, ти ледач! Щоб то старець якийсь та сміз себе царем величати? Подивись на нього: ще й винагороджувати хоче!

— Ви, — каже, — не смійте мене лаяти, бо звелю вам голови рубати! (Забувся: думав, що дома.)

— Хто? Ти?!

Та давай його бити. Били, били, взяли, та й прогнали.

Пішов він, по лісі блукаючи.

Іде та йде — аж бачить знову: дим піднімається над лісом. Він знову думав, що то мисливі, та йде на них. Аж к'вечеру вже знову приходить до другої цегольні. Там над ним змилувались, нагодували його, напоїли, дали йому стареньку одежину, бо й самі бідні були. Вони-ж думали, що то так собі бідний чоловік, може від рекрутів ховається, а він, як наївся та одягся, то й каже:

— Я цар ваш!

Ті сміються над ним. Він знов посварився з людьми. І ті його побили добре тай прогнали. Він і пішов собі у ліс. Аж вже й ніч. От він приліг під деревом тай переночував, а вранці вставши і поплівся, куди очі глядять.

Аж ось приходить у третю цегольню; та вже й не признається, що він цар: усе думає про те, як би йому у столицю достатися. От, і там його нагодували робітники, та бачать, що у нього покалічені ноги — та змилувались: дали йому старенькі чоботи. Він їх питає:

Чи не знаєте, куди тут шлях на столицю?

Вони йому розказали. А вже далеко увійшов за цілий день.

От, пішов він тою дорогою, якою йому показано. Іде та йде, аж приходить у якесь місточко. Аж-то перестріва його на дорозі становий:

— Стій! — кричить.

Він став.

— Пашпорт є?

— Ні, нема.

— Як-же ти без пашпорта ходиш? Ти блудяга якийсь! Возьміть його! — крикнув на соцьких.

Тут де не взялись соцькі, взяли його, та й посадили у холодну.

Через кілька днів питаються:

— А звідки ти?

Він і сказав: з такої й такої, каже, столиці. Тоді його скували із злодіями тай повели.

От, привели його у столицю, та й знову саджають у

тюрму. Через якийсь час приходить старший і розпитується: хто за що сидить. От, оден каже:

— Мене пан знай бив і жінку забрав у мене, — так я терпів-терпів, та й посадив його на вила і за те мене отсе сюди посадили!

Підходить до другого.

—А ти, — питає, — за що?

— У москалях, — каже, — був, так мене били та нівечили, що не вмію на трубі грати, так я і втік; а отсе мене і піймали.

— А ти за що? — питає далі.

— А я, — каже, — не мав що їсти, та й поліз до Жида в комору, — то мене сюди завдали,

Сказано — хто за що.

А отсе підходить старший до нього:

— А ти, — питає, — що за старичок?

От, він йому й розповів усю правду:

— Був я царем, та таке й таке приключилося зо мною...

Тут на нього дивляться, що він цілком не подібний до царя. А він, звісно, за довгий час змарнів, борода відросла... Куди там — зовсім не подібний!... А таки запирається, що цар. Як уже його не запитували: „Цар та й годі!"

От, і порішили всі, що він божевільний, та й зигнали його з тюрми:

— На віщо, — кажуть, — дурного будемо держати, тільки хліб царський переводить.

І як випустили його, — то так бідує, так бідує, що Господи! Як що знайде яку роботу (а до роботи не звичний), то ще й нічого; а часом то тим тільки й живе, що випросить шматок хліба. Ночує — де Бог дасть: часом де в буряні, або де під тином. До того дожився!

А ангел, зробившись царем, поїхав з мисливими до дому. Приїхав. Ніхто нічого й не догадається, що то не цар, а ангел.

Коли у вечері приходить до нього пан-отець тай каже:

— Воля твоя, царю, голову зняти: не пристану я на те, щоб викинути й слово з святого письма!

А цар йому:

— Ну, слава Богу! Тепер я знаю, що у моїм царстві є такий священик, що міцно стоїть за слово Боже. Роблю тебе найстаршим архиєреєм.

Пан-отець подякував, уклонився до землі, тай пішов собі, дивуючись: що се таке, що з гордого царя та зробився такий тихий та справедливий?

От, і всі, всі дивуються, що таке з царем сталося, такий зробився тихий та поважний, по полюваннях не розїзджає, а все ходить, розпитується: де яка неправда, чи яка кому кривда, чи що; на все сам увагу звертає: скрізь суд справедливий назначає... як перш народ сумував, так тепер радіє: і податки не великі і суд справедливий!

А цар той — так бідує, так бідує!

Коли через три роки приходить такий царський указ і щоб на такий то і на такий день усі сходились до царя обідати: і богаті і убогі, і пани і мужики! І посходились усі, прийшов і той цар нещасливий. А на царськім дворі: такого, такого столів понакривано, що Господи!

От, сідають усі за столи, пють та їдять, а сам цар з міністрами усякі напитки та наїдки розношує, кождого сам припрошує; а тому цареві нещасному удвоє проти инших накладає й наливає.

Усіх нагодували й напоїли; а далі цар почав і розпитуватися людей: чи нема кому якої кривди або образи? А як почали вже люде розходитися, цар став у брамі з мішком грошей — і усім дає по гривні, а тому цареві нещасному дав аж три гривні.

Через три роки знову цар зробив обід і знову скликав всіх людей. От, нагодував, напоїв, розпитав, дав по гривні усім, а тому цареві нещасному удвоє давав їсти і пити і на дорогу дав знову три гривні.

От, через три роки знову робить обід, — „щоб були всі: і богаті й убогі, і пани і мужики!” Посходились люде, понаїдались, понапивались, подякували — стали розходитися. Той цар нещасливий і собі хоче йти, так він його зупинив. Повів його до себе в палати, тай каже:

— Се тобі Бог присудив, щоб я навчив тебе, як цар повинен людей жалувати. Ну, тепер ти, бідуючи та тиняючись по світу, набрався трохи розуму, — то гляди, щоб добре народом правив! Бо з сього часу ти будеш знову царем, а я полечу до Бога на небо!

Та се кажучи, звелів йому умитися й поголитися, — бо борода у нього виросла, наче у пасічника, — та дав йому царську одежу, а далі й каже:

— Іди тепер — там у покоях сидить тепер царська рада. Іди туди, то там тебе ніхто й не пізнає, що ти той самий, що старцем тинявся! Нехай тобі Бог поможе у всім добрім!

Та як сказав се ангел, то й не стало його, тільки одежа лишилася.

От, цар перш усього помолився щиро Богу, а тоді й пішов на раду. Від тої пори правив уже він народом, як його ангел навчив.

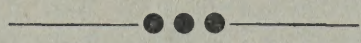

Іван Семанюк (Марко Черемшина).

КАРБИ.

У пригорщі брав би тото зелене село, леліяв би, як дрібненьку, запашну отаву, гладив би, як паву.

Дивіть, хитається межи горами гей дубова колиска у віночку, чічки розкидає.

Хотів би тоті чічки позбирати, вітрови не дати, в садочку посадити. Та скілько разів рука за ними посягне, стілько разів мерця підіймає.

Сухі, надмогильні квітки на цвинтарних, струпішилих хрестах.

А хоч би їх росою росити, не покрасніють.

Лиш би їх до серця тулити, лиш би ними серце крівавити.

Най би раз сонце на камінним вершку сіло, най би на тото село подивилося.

Студені, чорні долоні його обтулять, німі лиця його стрівожать. Хмарами його обсотають, ожеледию зажеледять.

У пазуху ховав би тоті хмари, коло серця їх грів би.

Коби влазилися, коби серця не розмняцкали!

Плачі горами стеляться, дугами гори уперізують. Буйні вітри ними граються. Тут були, тут нема: співанки жалібні.

Зоря росою їх змизає, гей мід спиває.

Таке тото село тихоньке, таке зарошене!

Деревище у мокрій ямі межи німими могилами.

Ану беріте та голубіте його, ану пестіть та обнімайте!

Лиш варуйте серце, бо воно вам серце покервавить, глібоко покарбує.

I.

Дьидя гримав кулаком у стіл і погрожував Петрикови, що його утопить, бо пустий, бо хоче багато їсти.

Петрик ховався дідови під приділок і шепотів синими губками, що не боїться дьиді, бо піде з дідом.

На те дьидя мякнув і відпускав його дідови:

— Хоть беріть 'го у пазуху, а хоть у торбину, я вам не бороню. Віна мені не дали-сте, чим їх нагодую?

Дідові руки дрожали, як Петрика гладили.

— Не журіт-си, небожета, тото чемний онука, буде мене слухати, буде бабі помагати.

А неня плакала.

Під гору взяв він внука на коркоші, аби не покотився на долину, як яблуко. Баба стояла вже на перед хати і визирала годованця.

— Ходи д' бабі, Петрику, ходи борше, лиши діда!

Відтак завела його у хату тай денцівку)* дала і казала, що буде на припічку спати ніжками до печі. А дід казав, що купить йому велику сопівку на вісім пальців.

— Тай бриль касьтровий тобі куплю, а баба павами обтичьит!

Петрик роздивлювався по хаті і бачив образи, стіл, грядки й полиці тоті самі, що у дьиді. Лиш комин був инший: кафльовий, мальований. Дід посадив його на коліна і уважав, аби в печі горшки не позбігали. Показував пальцями мальованих стрільців на комині тай розказував, як вони Татарів та богачів різали, смолою обкапували. І обіцював, що справить йому пушку і топорець зробить.

Десь так через тиждень прийшла неня відізнати, що її дитина робить. А Петрик такий біленький, такий вичесаний, гей голубець. Розповідав нени, як йому добре у діда. Хвалився, що разом з дідом і бабою на лавиці обідає й разом вечеряє. Показував сопівку і постільці дублені та онучки черлені тай питався нені, чи вже великий, чи не міг би Татарів та богачів стріляти, як отті стрільці на комині.

Тай дід і баба його хвалили, а неня радувалася.

---

*) Денцівка — мала сопівка з денцем.

На храм вуйни й вуйки з чужих сіл посходилися, Петрикови обарінки дали, називали чемних леґінем.

— Файного, діду, онуку маєте, коби здоров був!

— Тото у мене ґосподарь, діда в вечір розвуває, люльку дідові запікає.

— Ой ні, бабина дитина, мені горшки сокотит, з окропу пінку збирає.

Хлопяче, бліде личко румянилося і ховалося за бабину опинку.

— Шо поцтиве, а шо мудре, най си текне. Я вже нераз кажу бабі: коби ше нам люди не наврочили нашого парубка!

— Нівроку, нівроку!

— А йди-ста, Петрику!

— Йди небоже, поцулуй вуйну в руку.

— Файно, рости великий!

— А цесу вуйну, а цесу? А тепер вуйків! Кажу вам така дитина, що аж!

По харчунку дід дальше веселив гостей своїм внуком.

Петрик ще ніколи не бачив тільки незнакомих очей, щоби на него дивилися. Обминав їх, як вогнисте проміння, від котрого паленів і розтоплювався. Вуйни досягали його руками і гладили, як біле курятко, аби зі собою освоїти. Але він, як слиж висувався з під долонь і утікав під стіл тай заслонювався звисаючою скатертию. Тоді усі хвали переходили в легкі докори, а з годного леґіня робилася бабина дитина. Бабине приговорювання не могло його вигулити з дучки, аж доки дід не сів на порозі і не заграв гуцулки в сопівку.

— А тепер дід тобі каже, аби'с йшов гайдука данцувати, най вуйки та вуйни видют!

На дідове слово хлопець несміливо попід боки брався, підскакував і присідав навприсядки, плескав землю ручками.

— Гей-гоп, гопачя!

— Йикий данцівник годний!

Худукосте, захмарене дідове лице ясніло під сивим, гей вишневий цвіт, волоссям, а його веселість перелітала і на лиця всіх гостей. Вуйни розбезпечувались і підспівували довгими, крутими голосами, а вуйки підтуптували ногами. Та коли данцівник відтанцював своє, дід заводив такої жалібної, що усі гості на долину голови спускали, як птахи дощем зіпрані, а баба глібоко зітхала. Петрик писнів на

вид покорченої і засумованої старіні і як кіт крадьки надслухував, бо хотів дізнатися, хто тому винен. Але не міг дослухатися свого, бо старіня падькалася та нарікала на тяжкі роки, а дід згадував вправді давні, ліпші часи, та кривдувався на теперішні так, як кождого вечера перед бабою кривдується. Руки собі заломлював і казав, що уся Гуцулія на старців переходить. Аж як прийшла бесіда про дідового зятя і доньку та про їх діточок, вхопив Петрика туск за серце і витиснув на верх сльози, як росу на голубих чічках.

Не багато хибувало до того, щоби на голос був не розплакався, але баба погрожувала йому, що відведе назад до дьиді і що там дадуть йому чиколонки їсти. Тай тим діточий плач загатила, туск у серце потановила. А гості казали йому соромитися за таке мягке діточе серце.

— Поки'с у діда, то не плач, небоже, ше тот чес не прийшов на тебе!

На великдень баба убрала Петрика, як паву і провадила з дідом до дьиді у гості. По дорозі писанки з пазухи виймала, людським дідям на простибі роздавала.

— А єк ми, Петрику, загинемо, то ти будеш за дідову тай бабину душу давати, будемо менше карбів мати.

Петрик нераз уже бачив у селі похорони, чув голосні, жалібні плачі, а в купі з ними й бесіду про карби, котрих навіть старші люде лякалися й на яких згадку сумно зітхали, як перед чорною, зловіщою тучею, або чумою жахалися. У його хлопячій уяві виступали ті карби темними, неясними, страшними ворогами його старіні, вуйків і тіток і усього великого села.

— Не бійтеси, дідику тай бабко, єк купите мені стрільбу, то я тоті карби вистрілею шо до лаби.

II.

Сталося так, що дід не діждався помочі із свого внука. Як лишень Петрик виходив свої роки до школи, поховали діда, а дьидя забрав сина від баби і передав у чужі руки, у місто до школи.

— Коли'с не гарен робити, то ґаздов не будеш, письма бериси!

От-так, як би буря зірвалася і з рісного, зеленого са-

ду відчімхала молоденьку галузочку у ярі тай у млаку межи лози загнала.

Як би на тому місці велика, кервава рана лишилася і переділювала одно життя і одно тіло на дві нерівні части.

Намагався той біль переболіти, тоту рану загоїти.

Гнувся до долу, як лоза від вітру, мовчав, як маленький гріб, а очима крадьки папоротиного цвіту шукав.

Болю не переболів, рани не загоїв.

Тріпався, як птах у клітці і ще дужше калічився. Обезсилений падав і дивився на відтяте життя, на молодість яснокрилу тай, як злодій, до свого села перекрадався.

Бачив леваду могилами укриту, червоною луною забагрену; чув жасні стони карбованих кистяків голих, пізнавав їх і плакав.

Здрігався і прокидався зі зболеним, карбованим серцем.

Сам себе не пізнавав у панськім плахтю і люде його не пізнавали.

Соромився кождого кроку і утікав від людей. А на ферії прилітав Петрик до дому.

Баба з радощів у долоні сплескувала, до нені говорила:

— Ти у Бога шіслива, шо таку дитину маєш. Аді йкий пишний, панцке лице має!

А як Петрик у неділю стояв у церкві коло дяківського крилоса, то баба його очима пасла та усім кумам у бабинци за него шепотом розповідала.

То на світі поцтива дитина, у великих школах учьиеси, мене у руку цулує. Так письма бере-си, що паничів учьит і старіни ґрейцір посилає. То велику голову має!

А як куми звели до того бесіду, що він головою не вдався ані у свого дьидю, ані у неню, лиш таки свою бабу, то вона не могла з радощів говорити, і хіба потакувала головою тай обома сивобровими очима мірила Петрикову голову.

Ґазди обступили Петрика і випитували його про всячину, а баба зараз десь з боку ставала і помагала внукові відповідати на завдані питання.

— Тото любєтка, не наша голова до такого розуму, ейде!... тото очима траба би їсти.

Бадіки хотіли її приперти, аби так хлопця не перехвалювала, але баба сіпала Петрика за рукав і кликала до дому, а бадікам не давалася переговорити.

— Нас хоть би у тімє хто гупав, то нічо не вигупає, ой не вигупає, любєтка!

На данци леґіні брали Петрика межи себе, називали стриженим урльопником і просили, аби танцював польки. — Дівчата підсмішкувалися, здвигали плечима, із стрижаком танцювати соромились.

— А де твої, Петрику, пави?

— Де топорець карбований?

— Де твоя стрільба, Петрику?

Аж баба не втерпіла, ганьбити їх мусіла.

— Ніби він на вас дивит-си, ніби ви против него? Ше таку приведе біленьку паню, шо будете еї в руку цулувати. Йкої нужди шкіритиси?

Дівчата ще дужче сміялися, бабині слова на-кпи брали. Лиш чорнобрива Калина Несторієва не відзивалася, жалем серце обсотувала, сумом твар запишнювала.

Отік нагадувала собі, як з Петриком вівці пасла, співанки співала, прошивки йому вишивала, на свєтвечір оріхами частувала.

Отік ловила тоті слова, котрими колись Петрикова баба до неї лебеділа, своєю невісткою називала. Наче за мерцем, за Петрикома банувала.

На слотливім тижни баба веріткою накривалася, із внуком у ліс гриби збирати вибиралася.

Бродили травами обоє по коліна зрошені. Глянеш через окіп у камеру і бачили гриби, як густу росаду. Переступили і збирали.

Надійшов злісний. Розкричав на бабу, відобрав кошіль і вхопив за верітку. Баба спирала і відпрошувалася, як дитина. Злісний трутив її так, що вона упала. Петрикови лють бесіду відобрала, стояв як свічка. Злісний глянув на нього і, кидаючи кошіль тай верітку, усміхнувся: „Встидзь сє пан зе старов хлопков ґжиби збіраць, пан ґімназияста!"

І пішов далі.

Баба приходила до себе й радувалася верітці тай кошилеви, наче-б дістала їх в дарунку від злісного, а рівночасно билася у груди і йойкала та нарікала сама на себе, що один карб більше заробила.

А Петрик чув, як в його серце новий карб врізувався.

III.

Ще листечко з дерев не попадало, ще богацька бараболя у купинах не дійшла, ще коноплі у мочулах не вимочились, як Петрикова баба забагла умирати.

Смеркало.

Крилаті, темні тіни на стінах сідали і мов сільські гробарі над гробом ждали.

А світло їх у закутку заганяло.

— Буду гинути, Петрику!

Неня свічку в руці придержувала і сплаканими очима потакувала, що баба буде гинути.

— Що вас болить, бабко?

— Усе тіло болит, небоже, бабу.

— А неможь-би лікаря привезти?

— Ей-де, небоже! Прийшов чес, тай нема куда. Богачі кличут, та що з того? Або ми маємо відки?

— Чємна дитина! — шепотіла баба і намагалася піднести руку, аби погладити внука.

Дрібні сльози розплилися по її набресклому, зосковому лицю і потавали в ньому, як краплі роси на перегорілому пласті сіна.

— То баба хочут, синку, абис з ними на смерть попрощьивси, — відгадувала неня бабину волю.

Петрик вхопив бабині руки, цілував і плакав.

— Просшьий мене, Петрику!

— Най Біг простить, бабко!

— І другий раз!

— Най Біг простить.

— І третий раз!

— Най Біг простить.

Тиша пролетіла через хату сльозами обмита.

Баба по стелині наляканими очима водила, руки підіймала і як би рій мух від себе обганяла.

— Карби! карби! — простогнала тяжко, мов-би через горло важку, велику колоду перетручувала.

— Тото, небоже, бабі карби уже привижьиютси.

Петрик мимохіть глипнув на стелину, але кромі закурілих, давних сволоків не бачив нічого.

Баба примикала очі і перехилювала в долину голову тай гей-би ховалась перед падучою з гори скалою.

— Любко-бабко, не бійтеся ніяких карбів, ви ще подужаєте.

Баба була би внукови перечила, але не могла, а замісць неї неня говорила:

— Тото, синку, перед смертев кождому карби показуютси, на душу чікают. Тобі дав Біг таку долю, що учьиєшси у школах тай будеш великий розум мати, будеш тим паном. То ти меш кібзувати*), шо гріх, а шо ні, за шо карбуєси карби. А ми, синку, невчьині, не знаємо. А хоть знаємо, то у біді не памнітаємо, шо робимо, а то все йде на душу. Шо гріх, то все карб на палици у пана Бога, тай на души карб. Єк душя на тот світ приходит, то єї карби уже пораховані, уже муки терпіти має. Видиш, небоже, шо коло нас бідно дієси, тай не раз гріхи робитси. Не віддастси довжок, возмеси чужу форостину, залихословитси тай вже є, вже тото у Бога карбовано. А за кождий карб траба кару приймити. Коби-то ми бірували, кобисми сокотилиси.

— Карби! карби! — стогнала баба й руки випручала.

— Небійтиси, ненько, Біг з вами! Ше дітий лишьиєте, ше за вас молитиси будут тай пан Біг умалит вам карби, — як могла, потішала донька бабу.

— А може Господь даст, шо мій Петрик на попа зивчьитси, то буде за вас служби правити, будут вам карби даровані.

— Будуть вам, бабко, карби даровані!

Бабині очі останній раз подивилися приязно і ласкаво на Петрика, як на одинокого ратівника і помаленьки ледом замерзали.

А бабині карби зірвалися і роєм за душею гнали, з хати вилітали.

Навкруги ліси глухо шуміли, трави тремтіли, до землі стелились.

Бабина душа вибігла на верховіття дерев, перескакувала з листка на листок, стручувала росу і тріпотіла толими, порубаними крильцями.

Боялася з карбами ще дальше д' горі летіти, але вітер займив її силоміць.

За нею розбіглися жалібні плачі і бурливий голос трембіти тай сільських дзвонів, але не могли її здогонити.

---

*) Кібзувати — міркувати, знати.

Верталися назад голими ножами і викроювали у Петриковім серцю карби, котрі ніколи не загояться і не заростуть панським салом.

●●●

Іван Семанюк (Марко Черемшина).

ЧІЧКА.

Лежить розпростерта на толічці підгірського села і випручує свої грудками грузи обліплені ноги. Кудли паршивої, необліпленої шерсти мокріські від поту. На задних стегнах і на боках запалого черева звисають здохлими селедцями жмутки гною. На хребті ятриться рана, а мухи ссуть із неї „матерію". Хвіст судорожно тріпається, але не розгонить ані мух, ані пари. Чорна грива розкудлалася кісками по обох боках напруженої тонкої шиї. Закаправілі очи накрилися повіками, із проміж закушених, незакритих зубів тече піна. Дуже мучиться...

Над нею скулився гей приземкувата, дуплава кривуля-верба, Гуцул і обганяє крисатим капелюхом кровожадні мухи.

Недалічко на боці стоїть вязка нових, смерекових коновок, кошіль з лижками і бесажки з ґелеткою кукурудзяного зерна тай смугляве сідло з попругами.

— То ти мні, Чічко, лишєєш, самого серед Бойків лишєєш? — заводить Гуцул знеможеним, розколеним голосом.

Із його глибоко вритих очей покотилися дві великі сльози і сканулися через пару на хребет шкапи.

— То такими-сми ті отавами візимував, то так-сми ті, Чічко, вікохав? То абис знала, єкому-с ґазді петнаціть рік гарувала, аби темила. Не кривдуйся на мні, моя Чічко, не кривдуй, то ти упаласи в пусті руки, у лєцтий рід!

Шкапа простягнулася, як дріт й трутила аґонічним рухом властителя, що ляментував над нею. Очі її відімкнулися і станули дубом. Вже більше не кивається...

Гуцул підвівся із землі і вхнюпив болячий погляд у трупа товаришки:

— За тото, шо-с ми домівку вігодувала, то я ті псєнков на тот світ віріжєю, то так ти у торбеїв заробиласи! Аді єка опока на тобі, аді єк шкірка ти потріскала. Але стебла чу-

жого не рушила-с, але не заклєв ті ніхто в світі, то най си текне від такої муки. Ти ріг собі у ногах віходила, хребет-єс собі поломила. Однако-сми заробилиси, душко, однако!

Із його рук випав капелюх, а лице скривилося до плачу.

— Гей, люде добрі, за шьо мні так Біг покарав! — плеснув долонями і став микати собі чупер. — Скорнєйси, душко Чічко, скорнєйси, аді терхівочка хребет ті виїла, аді мушня ті ссе, аді вся кров з тебе випарувала! Самого мні д'хаті виріжєєш, самого? — голосив, як мала дитина.

— Мой, хло', Гуцулійо, а ти здурів, шо так ревеш над кобилов? — гукнув наторопом підгірський, тогосільський мужик, що справився у ліс через толічку.

— Аді озміт довбню та вгатіт ми в голову, най си не дивлю.

Гуцул припав ід шкапі і обмотав її напружену шию синожилавими руками.

Підгірянець приглянувся близше і засоромився своєї бесіди.

— Мой Пе', Ники', Фе', а йдіт-же суди! — крикнув він у ту сторону, як ідеться ід сільським хатам.

Гуцул бовтає лицем по кінській гриві і приповідає:

— То такимисми ті отавами вігодував, то...

Надбігли прикликані мужики.

— Шо, упала? упала? пустіт кров, ратуймо! Ратуймо христінина! Ножя! — озвалися наполохані клики.

— Нема куди шьо робити — то вже по всему — сперечив ранший очевидець.

— Минуласи?

— Ого!

Всі ратівники звернули тепер свою увагу на Гуцула. Взялися відривати його від кінського трупа.

— Беріт мні люде та добийте та най буде прах на цалий світ — кричав він несамовито і повилювався*) ід шкапі.

— Май розум, бадіку, тото вже пропало, мерця не підведеш, — утихомирювали люде, підвівши його силоміць на бік.

— Не траба мні тепер на світі, бігме не траба; аді киньте ми грани межи очі!

---

*) Повилювався — похилився, падаючи.

Гурт лагоїв його бесідою:

— То причка, бадіку, та найси на сім текне, не відходи від розуму.

— Я нікому межі не випас, віхте псенки нікому не взяв, то за шьо мні так Біг покарав? — жалувався бадіка і торгався з рук, що його ціпко держали.

— Теску Ник' — радить один із ратівників, — ану ведіт чоловіка д' хаті, тай заберім терхівку*) до вас, бо то нема коли гратиси.

— Аєк, аєк, берім чоловіка д'хаті, най си втемит — притакнули другі.

Стали брати Гуцула тай терхівку ід Никифоровій хаті. Він торгався і рвався ід шкапі і завірював очима.

— Гей люди добрі, зробіт ми тут амінь тай перекажіт моїй, най веде діти з торбами.

Повели...

За часок вийшли два леґіні з рискалями і взялися закопувати Гуцулову Чічку, аби її богацькі собаки не рознесли і не внаджувалися до маржини.

— Це, хло', сам хамут, не конина — каже один.

— Та видко си, шо хамут; не з'угарне було ходити тай крепнуло — каже другий.

— Аді черева ні раз не видко!

— Відки буде черево, коли тот торбей старецкий стебла паші не має? Я ше був приземком, як-сми го затемив.

— То в'одно ходит з коновками такий, єк сегодни, днями не ївши. Аді капшук з тютюном то більший, єк у неї черево.

— Віді й він довго не потєгне!

— А! їво таке, шо лиш го дес на дорозі найдут, тото тінь чоловіка. Але ше ми сегодни смішно, єк собі нагадаю, єк він передтогід на Бриндзейчинім весілю вимінев був усі коновки, тай дали йому начінки й порцію горівки, а він завів гуцулскої:

„З тої гори два явори межи ними чічка
Бодайже-ж мні смага втела, шо-с така маціцька".

— Ой кажу, шо маціцька!

Взяли її піднімати, щоб кинути у викопану яму.

— Нема ваги!

*) Терхівка — дві бербениці на кони.

— Бо зморене сарачєтко.

— Ов! то мой хло' скрізь бідує мир божий!

— Скрізь на світі біда! Аєк біда, ше єка біда!

Закопали Чічку із шкірою, із гривою тай з усім; не лупили, бо шкіра дуже потріскалася, то на постоли пуста.

***

Перший раз в життю вертає коновкар до домівки самсаміський. На плечах бесажки з кукурудзами, а під пахою Чіччина узда. Осінний вітер жене прудко крізь густі бори і дує коновкареви у розшімкану пазуху на груди.

Йде із лісів шум, такий глухий, жалібний, прошибаючий.

— То файне я віданечко несу у домівку, то хата від зойків лусне — обвівають холодні думки серце коновкареви.

Мертволиций місяць вибалушив свої совині очі з поза набресклої хмари і стелить його горбату тінь понад него.

Коновкар обертається назад себе, хоче погладити свою Чічку, запитатися її, чи дуже змучилася, чи терхівка глібоко в'їлася у хребет, — хоче потішити її, що вже недалічко хата.

Та замісць Чічки видить він свою тінь із терхівкою. Йому робиться студено коло його розмяцканого серця; воно терпне.

— Осиротилас мні, Чічко, тай жінку тай діти, то тепер нам всім крепір буде!

І тисне узду під пахою і корняє ноги до дальшого ходу.

Що візьметься йти борше, то зараз спирають його голі, як пять мужицьких пальців діти, спирає жінка.

— Шо я їм тепер скажу? Печінки розсєдут си їм тай мені!

Страшно боїться своєї бесіди, що нею повістуватиме домівці про Чічку.

Вітер дуще скомлить по яругам і розпеченим жигалом вертить ув ушах коновкареви: нема Чічки, нема нашої мамки!

Він пошпотується об камінь на дорозі, викрісує з нього вогню, бо його серце розпалюється, заходить кипячою смолячкою.

На момент відтерпає.

Він знову обертається назад, хоче сказати Чіпці, аби сокотилася і неударилася об той камінь, але Чічки нема лише його горбата тінь стоїть назад него.

А в долині той потічок, що в ньому він на попасі Чічку напував і сам із нього пригорщами воду пив, без впину допитується його своїм плаксивим журкотом: де Чічка?

А той темний, понурий ліс дивиться на нього своїми великими очима й допитується усіма ротами: де Чічка.

А тота придорожна громадська травиця, що цілу ніч умивається слізми від навіялого пороху і тремтить голіська від студени, піворить дрожачим голосом: де Чічка?

Коновкареви виривається із запечених грудей тяжкий струпішілий стогін. Він ще дужче тисне узду під пахою і підводить задеревілі ноги.

— То сарачєтко доброго серця було. Сегодни люде гадє, а вона пєтнаціть рік вірне робила. Аді вкусити не було шо, а ми усіх Бойків переходили. Хоть голодні, а хоть босі, завше ходили. Де єка є коновка у Бойка, то все моя Чічка переносила, а я лиш дзерно носив тай кошелики з лижками.

**
*

Ні місяць, ні зорі не хотіли дивитися, як коновкар витатисяме із своєю челядкою. Геть поховалися за хмари мраки, що розстелилися по горах і давить їх своїми важкими краплями гей розтоплене олово, гей мужицькі сльози.

Коновкар увійшов у хату, скинув з плечий бесаги і споглянув задубілими очима на жінку й на діти, що схопилися із землі від потахлої ватри і кинулися витати дьидю.

Коновкариха борзенько вибігла, щоби розсідлати Чічку, накрити веріткою і дати їй ліки на „золзи". Дітвора впелескалася до дьиді.

— Дєдику! ми устарали Чічці сінця, три вєзці устарали!

Коновкар не відзивається.

Улітає до хати назад коновкариха і з перепудженим поглядом питається голосом, що прочуває розпуку:

— А Чічка де? Ти сам?

— Дєдику, ви де лишили Чічку? — запіяла дітвора.

Коновкар береться відповісти, але його уста не можуть відімкнутися. Він вхопив у руку узду і показав її у відповідь жінці-дітям і весь затремтів, а очи попісніли.

— То ти сам прийшов? — зойкнула жінка вдруге.

— Нема Чічки дєдику? — завели діти.

— Нема! — жбухнуло жасне, тяжке слово із коновкаревих грудей.

Так жбухає кипяча кров із серця, що його тяжкий камінь роздавлює, розтріскує...

***

Таке темне зробилося на дворі небо гей саджа, що вихоплюється з диму фамілійної ватри і присідає гуцульські стіни, стелю, лиця, очі і затикає гуцульські горла.

Із коновкаревої хати опадами вибігають на зігнилий дах придушені стони і вкосичують його собою:

— Чічка! Чічка! Золота наша Чічка!

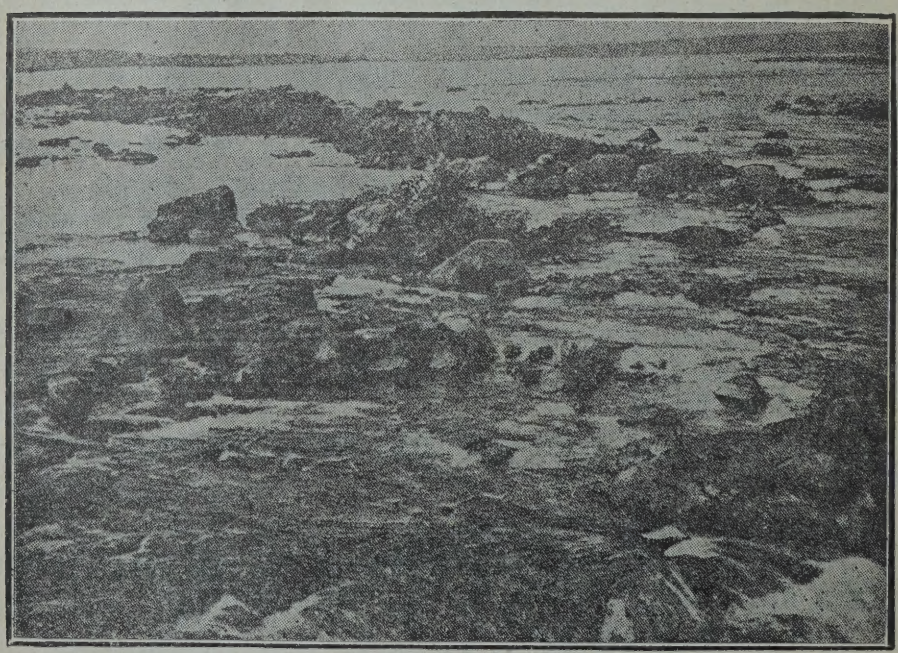

Дніпрові пороги.

Марія Марковичка (Марко Вовчок).

МАРІЯ МАРКОВИЧКА родилася в 1834 році і виховалася в московському місті Орлі. Та науку вона побирала також на Україні, в Харкові, де перебувала до 15 року життя. В 1851 р. вийшла заміж за Опанаса Марковича й від тоді стала учитись української мови, звичаїв та обичаїв, особливо, коли переїхала в Чернигів, де її чоловік дістав місце в редакції часопису. По двох роках побуту в Чернигові, пересилились Марковичі на короткий час до Київа, а звідтам на довший побут до Немирова, на Поділі, де Маркович одержав посаду учителя при ґімназії. Тоді вже в родині Марковичів панувала українська мова. Оставивши мужа в Немирові, Марія переїхала з сином до родини в Орлі на довший побут. Відси вона переписувалась з мужем дотично своїх оповідань, які він виготовляв до друку. Ті оповідання видав український писатель і критик Панько Куліш в Петербурзі під кінець року 1858.

Пізнійше Марія подорожувала за границею, звідки переписувалася з Опанасом, котрий помер в 1867.

По смерти мужа Марія не писала оповідань, аж до 1902 року. В р. 1871 одружилась з українським патріотом Лобач-Жученком, в році 1902 появилось її нове оповідання з життя українських селян.

Марія Марковичка писала під псевдонімом „Марко Вовчок". Її оповідання надзвичайно гарні, чутливі, в яких змальоване життя народу.

Померла в році 1907.

ДВА СИНИ.

I.

Чоловік умер, двоє діток мені покинув, два сини. Треба мені заробляти, треба своїх діток годувати. Не справлюсь сама. Те продала, те продала — усе попродала. Важко нам убогим своє добро збувати, що воно в нас кровю обкипіло!

Збула... клопочуся, бідкаюся з ночи до ночи. Ніколи гаразд і діточками втішатись... А діточки ростуть, уже й вються коло мене і щебечуть, мої соловейки.

II.

Андрійко був у мене повновидий, яснооокий, кучерявий; веселий був хлопчик, жвавий. Було за день добре мені впечеться своєю пустотою, а ще лучше розважить. І посварюсь і поцілую його. Він був старшенький.

А що вже Василько — тихий, сумирний: і в хаті не чу-

ти і на дворі не видно. Був якийсь задумливий змалку: чи те, що він у таку тяжку годину народився, хутенько після мого чоловіка, чи таку вдачу йому Бог дав.

Андрійко село оббіжить, — вернеться червоний, сміючися, пустуючи; а сей, гляди, під хатою де-небудь сидітиме: змелею пересипається, або зілля всякі вишукує; розкопує щось — хробачка вигребе, або метелика вловить, — дивиться, думає... Гукне Андрій, він увесь іздрігнеться. А коли, то було ляже в садку, та цілісінький день і пролежить нерухомо, мов прислухується до чого.

— Що се задумався, сину? — спитаю.

— Який се світ великий, нене!

Ще хлопям був, приземком, а всі вже зілля знав; і коли пташки у вирій відлітають і коли прилітають з вирію — усе він теє знав.

— Се йому так Бог дав! — було мені кажуть люди. — Нехайте його, — се йому Бог дав!

III.

Ото було тими вечерами довгими осінніми, як уже стомить мене робота, заберу обойко до себе на коліна, та почну на добрий розум навчати: як вмію, так і навчаю... Розказую їм і про те і про друге — толкуюся з ними. Отже, мій Андрійко хутко і заскучає; так він і вариться: очі собі тре і позіхає і зітха. „Пустіть вже, мамо!” — проситься. А скоро пустив, чого не загадає! І гомонить і пустує, поки й сон зможе. А Василько буде хоч цілечку ніч тую довгу ізо мною сидіти, мене слухаючи та мені в очі пильнесенько дивлячись. Поснемо. Вночі прокинешся — не спить Василько мій.

— Сину! Чому не спиш?

— Так... Не хочу... Чого, мамо, ніч темна — невидна?

— Так Бог дав, дитино, що темно уночі... Спи! — кажу йому, — спи.

Він і змовкне... Тільки довго ще неспокійно ворочається.

Було, як місяць у віконечко засвітить, Василько дивиться, очей не зводячи. А я від людей чула, що не добре, як на сонних дітей місяць сипле промінням — то й укриваю було їх і наказую Василькові: „Не дивись, Василечку, на місяць — не годиться!” Він і зітхне... то вже вряди-годи упаде така

нічка, щоб він спочив тихим духом, — або зовсім нема йому сну, або-ж сни неспокійні сняться.

Андрійко не такий. Уже зоря занялась, вже й сонечко зійшло, а він міцним сном висипається, розкидався-розгорівся... Як його з вечера трудно упорхати, так і підняти уранці. А прокинувся він, мій пустунчик, — і гуком його в хаті аж сохи движать! Ну бігати, гомоніти, гайнувати, аж усе піде жужмом! А само таке радеє, веселеє, миле!... Та то вже, хоч жалко, не жалко, а треба впинити: і пострахаєш було і покрикнеш на його...

Василько меншенький, а навчає старшого брата. Андрійко скорий був, палкий як искра, — то було тричі на день і більш посвариться з дітьми на улиці, а то й побється за яку пустоту.

— Андрійку! — каже тоді Василь, — а що ти невеселий?

— Бивсь, от що!

— Ото-то й бачиш, Андрійку, що за твою пустоту тобі й не минулось; а як-би ти не заводивсь, то й не смуткував би і тепер не стидно-б було, що тебе побито!

А Андрійко йому своє:

— І так сидіти нудно!

Та знов югне з хати — і слід загинув!...

Тихий був Василько, розсудливий. Хто його й на розум добрий наставляв, Господь його знає! Чи піде було, чи не піде до товариша, вже й повернувсь, вже й дома: не засидиться, не заграється ніде. Так і зріс на самоті сам із собою. Не говіркий був, не сміливий. У кого вже він удався такий!

Андрійко, то всіх дівчат на селі знає. Робить і діло, щирим серцем робить, а годинку урве собі на гуляння парубоцьке! Сей-же, як до чого став, — і очей не зведе і думки ні на що не зверне — уся душа його в роботі.

IV.

Діти мої, діти мої!

Пройшла в нас чутка — некрутчина сього року буде. Як я почула, наче мене холодом обняло.

Поглянула на своїх парубків — що то за хороші, за молоді, Боже мій добрий!

Одного ранку — бодай такого ніхто не оглядав! —

сказано мені, що на черзі Андрійко у некрути...

Збіраю останнє, споряжаю його... Яково то свою дитину на лихо, на біду виряжати! — Хто того не знає, нехайже мене спитає!... А він, то на моїх очах уже привяв... Де той погляд молодецький, де той усміх веселий!

Чи мені-ж те оповідати, що не одная ненька стара хлопцеві серденько слізьми вялила? Плакали і молоді очі за ним, за його гарною вродою! Любо він пісні виспівує було ясними зорями. Голос його по усьому селу розлягається. Отже і виспівав собі двічину любу та гарну. Літньої пори, тихими та теплими ночами, лежу було довго без сну, — думаю та горую і чую було розмову їх тиху та любу... Сподівалась я невісточки, як ластівочки, собі на втіху... Пішла моя сподіванка за некрутами!...

V.

Казано в суботу везти новобранців по обіді. Сиджу я та дожидаю тої години, — коли вбігає мій Василько задиханий, блідий і за ним два чоловіки в хату.

— Паніматко! Спорядіть обох: пан звелів і Василя брати!

Я віри не йму їм.

— Не буде сього! — таки на їх кажу. — Адже-ж пан сам людина божа!

— Ні, мамо, — промовить Василь, — так воно дійсно є, як вони тобі сказали!...

І всі мене вмовляють, а в мене серце наче замерло, і чую, що говорять і бачу їх, а до серця ніщо мені не доходить.

VI.

Виїздили три тройки. Усе новобранці. За ними рід іде, провожає. Сіла й я між своїми синами, їду. Шлях мигтить, гаї та поля на очі набігають...

І так мені сталося, наче я дитина мала; не розумію нічого, не знаю, не памятаю. Тільки як гляну на дітей, то страшно стане.

Приїхали до прийому, повели їх, а ми стоїмо, ждемо. Мене мов сон хибить, та будять мене — хто плачем, хто риданням. Перших вивели моїх... Господи, Боже мій! Ти-ж у нас великий, Ти-ж милостивий! Лучше-б я у землю поховала їх обох!...

VII.

Привели мене у темну якусь хатину — землянка, чи льох,

чи що воно таке — не скажу. Якийсь Москаль сидить: головач, розкошланий, невмиваний, під щітиною увесь, як їжак. Се буде їх старший дядько...

Кланяюсь, прошу: „Не оставте ласкою вашою добродію, і моїх синів!"

Даю йому, що змоглась, грошенят, а то полотна і на діток де що...

— Не журись, старушка! — прохрипів, — трошки ваші сини поскучають — без того не можна в світі, а там злюбиться — молодці будуть, от як і я, наприклад, кажучи!

Поглянула я тоді пильно на його: червоний, обдутий якийсь він, очі в його якось померхли... Боже-ж мій... А мої сини, мої голуби сизі! Що у їх душа тепереньки свята і погляд ясний і любі обличчя квіткою розцвітають!...

VIII.

Попрощалися. Провели мене діти за місто...

От іще й досі, як вибереться літом день горячий, душний, то й згадаю собі те прощання наше: от ідемо містом.. позачинювані будинки, запиняні вікна скрізь; за містом соснина темна, далека заступила шлях піскуватий; суне перед очима по піску рипливий віз, на небі сонце пекуче...

IX.

Зосталась я сама-самісінька, недугуючи. Ні сну мені, ні відпочинку. Роблю через силу, нічого не знаю, не чую...

Минає рік і другий і пятий...

Обняла мене мов хмара чорна; тільки й світяться мені, як дві зіроньки темної ночи: то дітоньки мої!

По Різдві, сиджу я одного вечера, так уже у пізні лягови, пряду... На дворі завіруха, аж у вікна бє і світло мигтить...

Коли — стук-стук! Відчиняю — Василь!

— Василечку, синочку мій! А Андрійко де?

— Нема вже, мамо, Андрія! Ліг Андрій, мамо, та й не встане вже!...

А я наче знала: я його що дня в Бога, що ночи оплакала!.... А житиб такому, та жити! На виріст і на силу й на личко у батька удавсь: отже за батьком і на той світ погнався!...

— Зстаріли ви, ненько!... Як вам тут жилося? Нужди приняли?...

— А так мені жилося: устаю — плачу і лягаю — плачу, так мені жилося!

— Я, мамо, до вас умірати прийшов!...

— Придивлюсь до його, — лишенько моє!... Воно й молоде, та вже надломлене.

— Синочку мій! Бодай би я не діждала твого слова почути!

Отже то щира правда була, що він сказав.

Тане й тане мій Василько, як свічка. Полежав, похирів — та на весні й переставився. Де йому жити було! Воно й росло так, аби слава, а тії виправки та походи силу з його усю вибрали...

— Не на те народивсь, моя мати, щоб мені людей на війні тратити! — було каже. — Не для таких, як я, війна і войовник з мене не жвавий!

Як уже в тяжкому недузі лежав, то все, було, дума та дума собі.

— О, Боже, Боже! — заговорить, — який у тебе світ красний! А я й не наживсь у світі, а я й не навчився, я й не знаю нічого...

І в останню годину промовив:

— Не жив я, мамо, на світі, тільки збірався жити!...

Молоде, то як косою скосило... А я зосталася...

X.

Тільки мені й потіхи, що коли присняться мої діточки. Та все сняться вони маленькими, а парубками ніколи не присняться.

І, як живії, вони стоять перед душею моєю: Андрійко веселий, кучерявий, ніби по хаті бігає, та гомонить, а в хаті ясно-ясно! Василько над квітками та зіллями сидить, задумався...

Прокинусь — пусто! Робота дожидає; треба жити, треба діло робити, треба терпіти горенько...

Живу.... дивлюсь, як хата валиться; чую, що й сама я пилом припадаю, — якось туманію, наче жива у землю входжу.

Запорожці вибирають кошового.

У неділеньку у святую,
У досвітнюю годину,
У славному-преславному
Місті Чигирині,
Задзвонили в усі дзвони,
З гармати стріляли,
Превелебную громаду
До купи скликали.
З святими хоругвами,
Та пречистими образами
Народ з попами
З усіх церков на гору йде,
Мов та божа бджола гуде.
З манастиря святого
У золоті, аж сяє,
Сам архимандрит вихожає,
Акафист читає,
Поклони покладає.
Поважно та тихо,
У раннюю пору,
На високу гору
Сходились полковники.
І військо, як море,
З знаменами, з бунчуками
З лугу виступало,
Та на трубах вигравало,
І на горі разом стало.
Замовкли гармати,

Онімілі дзвони,
І громада покладає
Земнії поклони.
Молебствіє архимандрит
Сам на горі править,
Святого Бога просить,
хвалить,
Щоб дав їм мудрости дознати,
Гетьмана доброго обрати.

І одногласне, одностайне,
Громада вибрала гетьмана,
Преславного Лободу Івана,
Лицаря старого,
Брата військового.

У труби затрубили,
У дзвони задзвонили,
Вдарили з гармати,
Знаменами, бунчуками
Гетьмана укрили.
. . . . . .
. . . . . .

Т. Шевченко.

КРАСА УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ.

В українських піснях, не тільки старих, але часто і сучасних, богато влучних виразів і чарівних порівнань людини з ріжними річами природи, наприклад, дівчини з зірочкою, з квіточками, парубка з явором, соловейком; є чарівні малюнки долі і недолі, нещасного кохання, зради. Взяти, наприклад, таку пісню про закоханого парубка:

Ой зійди, зійди, ти зірочко та вечірняя,
Вийди до мене, ти дівчино та безрідная;
Що зірочка зійшла — усе поле освітила,
Дівчина вийшла — козаченька звеселила.

Співець ще більше користується небесними зірочками далі в описі своєї милої:

Ой я знаю, ой я знаю, чого мила красна,
Перед нею й поза нею впала зоря ясна!
Ой упала зоря з неба тай розсипалася,
Мила зорю позбірала тай затикался.

Коли дівчина уквітчала себе зірочками, вона повинна бути гарною — така головна думка.

Для нещасного кохання є чимало красних і мистецьких виразів, наприклад:

Як ми з тобою спізнавалися,
Сухі дуби розвивалися,
А як кохаться перестали,
І однолітки повсихали.

Така велика сила кохання, що навіть сухі дуби ожили — величній поетичний образ.

Або одна пісня починається з того, що

Котилися вози з гори,
Та в долині стали,
Любилися, кохалися,
Тепер перестали.

На що тут вози? А що-ж хліборобові більш відомо, як не вози і вся їх справа? Перерва і знищення кохання порівнані з впиною і знищенням біга.

Богато пісенних виразів дуже яскраво малюють людські почуття у рамці природи, наприклад, одна пісня починається так:

Світить місяць на полудне,
Який тепер світ облудний...

Надзвичайно влучно сказано, бо на що тому місяцеві світити в полудне, коли і без нього богато соняшнього світла, і чи не краще було-б йому світити в ночі; так краще иншим людям робити своє діло в слушинй час.

В пісні „Ой кудро, кудро кудрявая" огрядна дівчина вийшла за пяниченька і натерпівшись горя, каже:

Мені молодій одна шана:
З хати віконцем утікала,
В вишневім саду ночувала,
З соловейком розмовляла:
Соловеєчко як тьох, так тьох!
А я молода як ох, так ох!
А зозуленька — куку, куку!
За що-ж я терплю таку муку?

Відповіди нема, бо часто нема її з самім життю, як про те свідчить инша українська теж надзвичайно цікава пісня: „Ой нарву я хмелю", в котрій богата сестра каже бідній:

Коли-б ти, сестро, так, як я,
То сиділа-б ти вкінці стола;
Коли-б ти, сестро, так робила,
Ти-б в таких латах не ходила.
Що я раненько уставаю,
По два починки напрядаю,
Та свої скрині наповняю,
Та свої діти зодягаю.

Сестра відповідає так:

Сестро моя, сестро багатая!
Ще ранійш тебе уставаю,

По три починки напрядаю,
Та чужі скрині наповняю,
Та чужі діти зодягаю!

Особиста доля тут поставлена на великий світовий огляд; видно, що людина страждає, і не видно длячого або за що.

Иноді нарис пісні здається темним, але, пильно придивившись, можна дійти до розуміння змісту і почути його незвичайну красу. Візьмемо, наприклад, пісню:

Йшли корови із дуброви, а овечки з поля,
Виплакала карі очі край милого стоя.

Перший рядок здається зайвим; навпаки придивившись і поміркувавши, зрозуміємо його красу, як надзвичайно влучного опису того часу, коли дівчина плакала, часу вечірнього, по заході сонця, коли женуть до дому череду і вівці.

Подивимось тепер, як навпаки, дівчина гордує коханням і як надзвичайно гарно та влучно висловлено в піснях її пиху.

В одній пісні приводом заявляється бідність парубка. Дівчина йому на залицяння відмовляє:

Як заслужиш пару волів і пару жупанів,
Тоді сядеш коло моїх вишитих рукавів...

Візьмемо ще таку пісенну рисочку:

Яром, яром, долиною — яром
Перелито доріженьку чаром.

Сільська доріженька вється по яру — в Україні богато таких чудових заплутаних доріжок. Звернути з неї нікуди, і ось на такій доріженці ворожбит налив чару — ні звернути, ні обїхати — образ дуже замисловий і цікавий.

Ус сі приклади взято здебільша з одного тільки пятого тому Чубинського, без довгих заходів, мимохіть, і їх можна далеко збільшити, бо чудових по красі малюночків в українських піснях розкидано безліч.

Досить взяти хоч один розділ поезії, наприклад, думи, або краще аби яку з довгих дум про азовських братів, щоб назбирати купу прекрасних образів і малюнків природи і родинного життя. Наприклад, коротенький, але дуже виразний малюночок того степу, того страшного дикого поля, по котрому колись пробігала хижа Татарва:

Тільки поле леліє,
На йому трава зелена зеленіє...

Є чимало надзвичайно гарних з естетичного боку поодиноких пісень, які роблять велике враження цілком, усім своїм змістом, от хоч би ті дві колискові пісні, якими любувався ще Гоголь:

Ой спи, дитя, без повиття,
Поки мати з поля прийде
Та принесе три квіточки.
Одна буде дрімливая,
Друга буде сонливая,
Третя буде щасливая.
Ой щоб спало, щастя мало
Та щоб росло, не боліло,
На серденько не скорбіло,
Ой рісточки у кісточки,
Здоровячко на сердечко,
Розум добрий в головоньку,
Соньки-дрімки у віченьки.

Або:

Ой ходить сон по вулонці
В білесенькій кошулонці,
Слоняється, тиняється,
Господонька питається.
А де хата теплесенька,
А дитина малесенька,
Туди піду ночувати
І дитину колихати.
А в нас хата теплесенька,
А дитина малесенька,
Ходи до нас ночувати
І дитину колихати.
Ходи, сонку, в колисочку,
Приспи нашу дитиночку.

М. Сумцов.

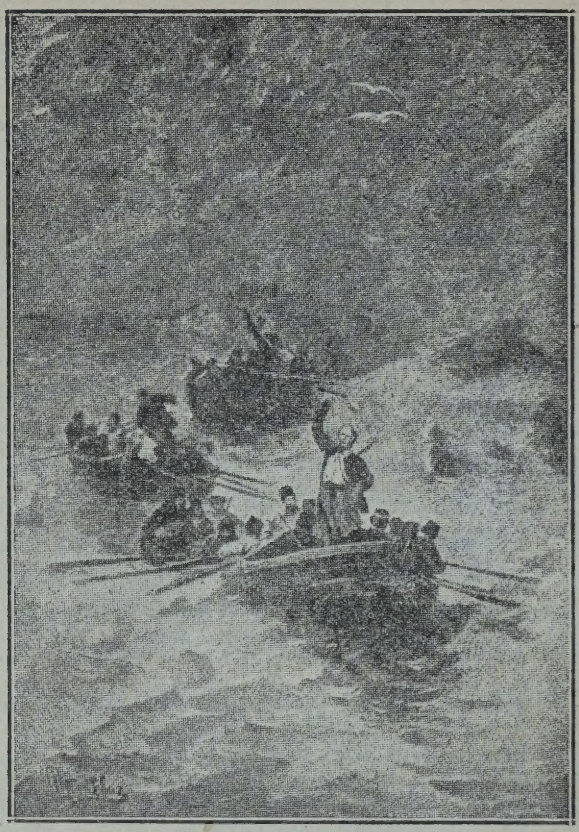

Козаки на Чорному Морю.

Чорна хмара з-за Лиману
Небо, сонце криє;
Синє море звірюкою
То стогне, то виє,
Дніпра гирло затопило.
— Ану-те, хлопята,
На байдаки! Море грає,
Ходім погуляти!
Висипали Запорожці,
Лиман човни вкрили.
— Грай-же, море,—заспівали,
Запінились хвилі.
Кругом хвилі, як ті гори:
Ні землі, ні неба.
Серце мліє, а козакам
Того тільки й треба.
Пливуть собі та співають;
Рибалка літає,
А попереду отаман
Веде, куди знає.
Похожає вздовж байдака,
Гасне люлька в роті:
Поглядає сюди — туди,
Де-то буть роботі?
Закрутивши чорні уси,
За ухо чуприну,
Підняв шапку — човни стали.
— Нехай ворог гине!
Не в Синопу, отамани,
Панове — молодці,
А у Царград, до султана
Поїдемо в гості!
— Добре, батьку отамане!
Кругом заревіло.
— Спасибі вам!
Надів шапку.
Знову закипіло
Синє море. Вздовж байдака
Знову похожає
Пан отаман, та на хвилю
Мовчки поглядає.

(Уривок з поеми „Іван Підкова").

Т. Шевченко.

З НЕДАВНИХ НАШИХ ЗМАГАНЬ.

За Рідний Край...

За рідний край, за нарід свій,
За волю України,
Ми йдемо в бій, ми йдемо в бій,
Крізь згарища руїни.

**
*

Ми йдемо в бій, земля дуднить,
Радіють гори, степи,
Бо нас у бій благословить
Могучий дух Мазепи!

Р. Купчинський.

**
*

Антін Дівнич, четар У.С.С.

СТРІЛЕЦЬКА ДИТИНА.

(Памяти наймолодшого У. С. С. бл. п. Романа Новаковського).

I.

„...І козак побачив, що лишився живий лиш сам один. Всі його товариші попадали вже під ворожими шаблями. Вороги кликали, щоб він піддався, але він завзято рубав їх та клав як снопи. Але ворогів богацько. Кинулися на його з заду, звязали й постановили його страшно замучити" — оповідає батько малому 4-літньому пузанчикові Ромчикові, що сидить коло стола на колінах у матері та цілим єством слухає сеї кровавої батьківської казки. — „Привязали його до стовпа, зачали здирати з него шкуру, обрізали язик, бо він не кричав, лиш їх дуже в корінь лаяв, відрубали руки й ноги, а аж на другий день виняли серце, яке билося такою горячою любовю для рідного краю. — Так то козак положив свою голову за Неньку-Україну! — А ти, Ромчику, положиш головку за Україну чи не положиш?"

Коли батько оповідав про козацькі муки, витиснулися тихенько Ромкові з очей дві великі сльози та повисли на круглому, червоному личку.

А коли батько звернувся до нього він ізпоза сліз усміхнувся й кинувши головою, сказав рішучо:

„Полозу!"

II.

Був саме в найбільшому розгарі забави зі собакою Ґрафом, як у садок вбігла перелякана служниця.

— Ромку, там прийшли до тебе Москалі. Той найстарший пан із міста, „ґрадоначалнік" як там його звуть.

— До мене?

— Так! Питали хозяїна. Я їм сказала, що тепер хозяйнує тут 10-літний хлопчик, — вони казали тебе привести.

— Який з мене хозяїн? Не піду тай годі! Скажи, що я налякався і втік.

— Ба — я вже сказала, що ти нічого не боїшся, лиш Москалів не любиш. Але вони таки ждуть на тебе. Той великий пан і з якимись старшими й жандармами.

— Чого я до Москалів піду, хай ідуть собі з Богом!

— Ромчику! Бійся Бога! Вони так гостро мені наказали, щоб тебе привести, що...

— Ну, ну — не піду тай край!

Служниця пішла. Ромчик знову взявся до забави, але вона вже не клеїлася.

...А може би подивитися, що то за гості? Який він той найстарший? Чи має паґони й блискучі ґузики, — як казала мати...

Встав, свиснув на Ґрафа й пішов до хати. На ґанку почув із батьківської канцелярії гострий вигук: „Січас чтоб мене здєсь бил!"

На ґанок вискочила знову служниця. Дрожала цілим тілом...

— Іду вже!

Ввійшов у батькову канцелярію. На батьковому фотелі сидів високий чоловік із великими козацькими вусами. В гарнім мундурі, з ясними ґузиками і паґонами, в високих чоботах, при боці крива шабля, а коло пояса шкіряна торбина. Там револьвер — Ромко се знає. А в руці велика нагайка. По хаті стояло ще чотири якісь умундуровані й узброєні.

Мовчки вклонився. Мале, босеньке, в коротких штанятках, в вишиваній сорочці, підперезане червоним поясом, із довгим темним волоссям — стояло та без ляку гляділо в очі грізному „найстаршому", що тепер тряс цілим містом... Брови в градоначальника насупились.

— Що ти тут самий робиш? Де твої батьки?

— Батько пішов кудись як командант зі сотнею Українських Січових Стрільців, а маму... — голос хлопчині урвався, — маму арештували й повезли.

— Хто арештував маму — Австрійці?

— Не знаю. Прийшов жандарм із нашого міста і забрав. Казав, що мама шпіонка!

— Ну — й прекрасно! Батько пішов добровольцем класти голову за Австрію, а матір за те — в тюрму! Прекрасно, козаче, правда? Ха,ха, ха?

...В тюрму! — як каменем стукнуло по лобі малого. Бачив уже маму, як вона мучиться, так само, як ті мученики царські, про котрих мати стільки наоповідала.

— Я малий. Всего не розумію, пане. Не знаю, як то на війні робиться.

— А що твої батьки робили останніми часами?

— Батько адвокат. Їздив по селах, збирав стрільців. Збирав гроші, збрую — бо то для нашого українського війська. А мати збирала для них харчі, білля, готовила ліки. Вже була красна сотня — всі з крісами, але скоро з батьком відійши.

— Так он чий ти син?! — Та ти знаєш, що я з тобою зроблю?! — гримнув градоначальник. А скажи, що то за богомази оце тут висять?

Малий затиснув зуби й люто кинув:

— Се не богомази, се наші українські гетьмани!

— Так? Котрі-ж се гетьмани!

— Се батько Хмельницький, се Дорошенко, а отсей між вікнами, Мазепа.

Лице градоначальника налилось кровю.

— Так? То ви мазепинці! А ти також мазепинець? — Так? — Кажи, сейчас кажи, — але правду! — голосно з натиском цідив слово за словом, стискаючи ручку нагая.

Хлопчина глянув на лиця жандармів, але всі вони камяні, а очі дивилися злющо на сю „мазепинську" кришку...

— Так, як мазепинець!

Градоначальник скочив на ноги. Але хлопчина ні дрігнув.

— Ану-ану, скажи-но ще раз. Ану скажи! — А чи знаєш ти, що тобі за се?

— Не знаю, але я... я таки... мазепинець.

Дивився просто в очі. Градоначальник махнув мовчки ркуою, щоб жандарми вийшли.

Хлопчина поблід. Саме тепер без свідків боявся, що наступить щось страшне.

Та коли на ґанку прогомоніли кроки, градоначальник вхопив хлопця в кріпкі обійми та обсипав лице, голову, руки поцілунками.

Хлопець не знав, що з ним діється. Чув на лиці щось мокре, пекуче, але не смів поглянути за тим.

— Сину, козаче мій, мазепинчику! Рости здоров батькам на втіху, а Ненці-Україні на славу!

Ромчик опамятався, аж як вже в хаті не було нікого. На лиці пекло. Сягнув рукою й побачив на ній велику пекучу українську сльозу...

Згадав батька й матір та сховавшися у куточку тихенько захлипав, а потім заснув.

III.

Над західно-українським столичним городом залопотів радісно голубо-жовтий прапор. Вулицями з сіяючими лицями проходять українські стежі, зложені то з самих старих дядьків, то з молодих учеників.

Ромко стоїть в однострою в шеломі з крісом перед хорою матірю.

— Ти, матусю, не гнівайся, що я тебе хору кидаю. Але ти знаєш, що по ворожій стороні воюють ще менші від мене. Хоч у мене 14 літ, але я знаю військове діло, бо навчився від батька та надивився на все.

Мати з тяжким серцем його пустила від себе. Поки прийдуть правильні частини, треба числитися з кождим крісом. Але в місті вже зачали лунати тут-то-там стріли, падали від підступних стрілів із дахів і пивниць молоді козаки. Чути було й скриготання скоростріла.

Ромко пішов до „Народного Дому" до батька. Саме як ввійшов до салі нарад Національної Ради, одержано вістку, що У.С.С.*) вже підїхали під місто. Треба було їх повідомити, що частина міста з головним двірцем вже в ворожих руках. Скликано нараду, як їх повідомити.

Ромко десь пропав. Батько й не звернув уваги, що він десь вибіг.

Нарада тревала. Поки зійшлися, поки покликано шефа штабу, минув спорий шмат часу... Обговорювано ріжні способи повідомлення. Саме нарада кінчалася, як до салі вбіг дижурний старшина та зголосив отаманові Вітовському що У.С.С. йдуть.

Справді з далени неслася бадьорна пісня:

---

*) У.С.С. — Українські Січові Стрільці.

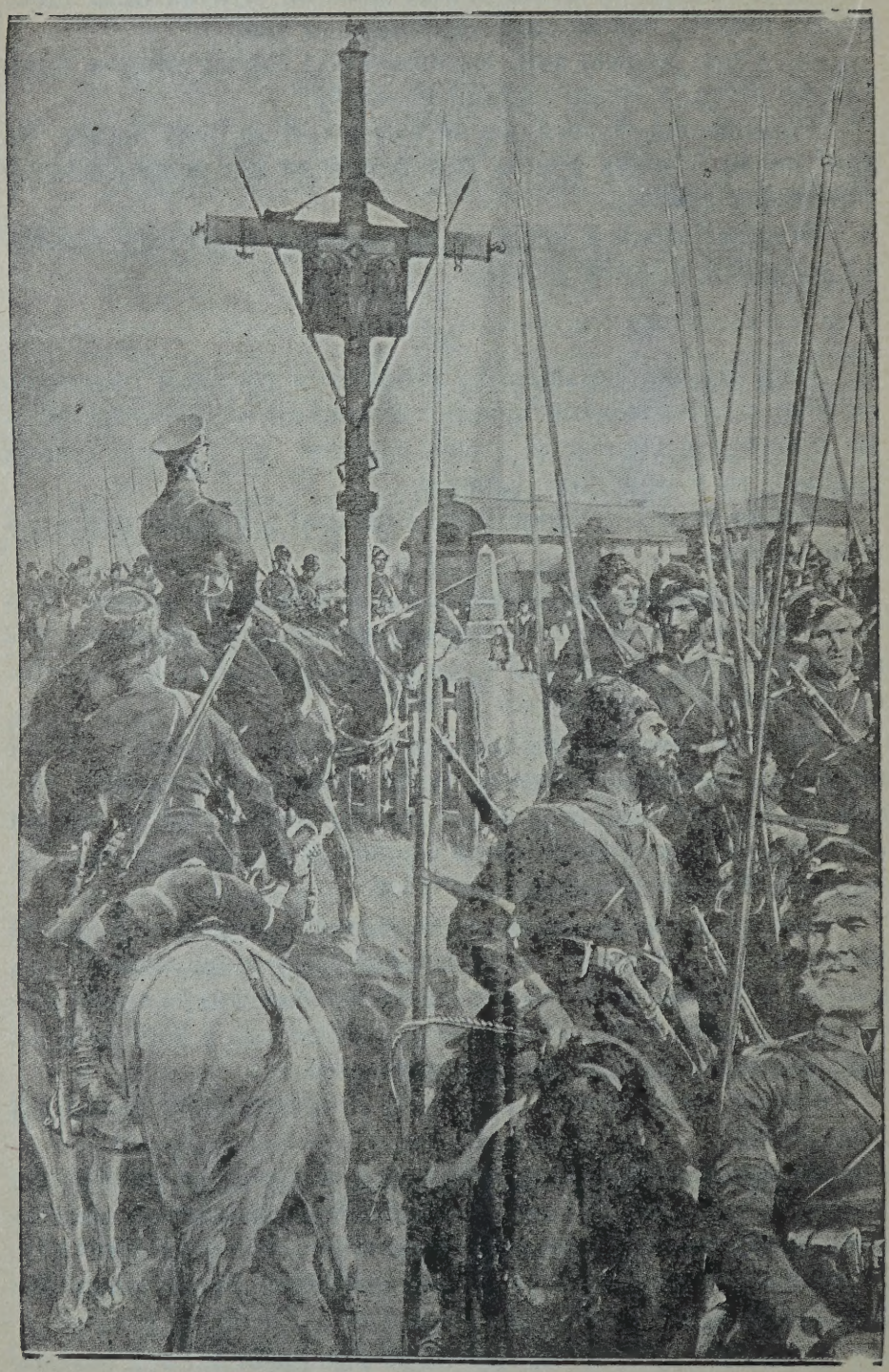

Російське військо в галицькім селі.

...Ой там ідуть Стрільці, Січовії Стрільці до бою"...

Острі, короткі накази, пісня замовкла й чути лиш дружній стукіт соток ніг.

— Сотня стій! В ліво чолом! До стопи кріс! Спочинь!

На сходах чується брязкіт острог і на салю входять два старшини в повнім полевім узброєнню.

— Пане отамане! Поручник Х. голоситься слухняно, як командант 1. сотні У.С.С. Пан курінний Букшований буде незадовго з иншими сотнями тут, ліквідує наразі засідку, яка нас ждала.

— Як ви зорієнтувалися? Як сюди прийшли? Хто вас повідомив і перевів? — посипалися питання.

— Перевів якийсь молодий ученик, але хто він, не знаю!

— Се малий Новаківський, пане отамане! — додав молодий старшина, що прийшов із сотенним.

— Як? Малий Новаківський? Вінже-ж десь тут був? Коли він мав час? — Але де він? Його-ж не може поминути за се нагорода!

...Та Ромко по нагороду не зголошувався. І батькові якось неохоче розказав про сю пригоду. Але коли батько звернув йому увагу, що має зголоситися до військового секретаря, відповів, що рішучо не піде.

IV.

По тритижневому надлюдському змаганню з ворогом зачала наша збройна сила тратити віддих, охляла. Сини села стояли день і ніч з отвертою груддю проти численного ворога, обзнакомленого з кождою дірою в мурах, жорстокого, підступного.

22. падолиста ревнули морозним ранком гармати. Ворог одержав підкріплення.

— ...Місто вже окружене. Остає лиш Жолківська вулиця та й то треба перебігати під скорострілом броневика — йшло від уст до уст між „цивілями".

Хто міг, збирався до втечі. Ромко від рана не приходив. Не бачив, як ходив із кута в кут зажурений важко батько, як гірко плакала мати.

Чекали на його, щоб разом вийти з міста. Вже смерклося, а його ще не було. Батько рішив вийти з матірю.

Ходили вулицями, шукали, випитували.

По довгій біганині побачили нараз на розі висуненої да

леко до ворога вулиці, як він ходив рівномірним кроком із крісом під пахою, готовим кождої хвилі д стрілу.

Батько кинувся до його.

— Чого ти тут ходиш? Чому нас не держишся? Чого тебе тут треба?

І важка рука, вхопивши за кріс, торгнула хлопцем.

Він поблід.

— Батьку, я в службі! — сказав тихо, але твердо.

— Яка тепер служба? Все покидає місто, то й ми мусимо на себе оглядатись. Ходім!

— Ні, тату, я на стійці. Мене поставили тут замісць стрільця, що стояв ту 8 днів. Пішов раз по людськи попоїси та перебрати білля. Сторожа стоїть ту за углом. А що ми покидаємо місто, сего між військом я не чув.

Десь недалеко луснуло й куля зі свистом вдарила в мур високо над головою Ромка.

— Оттак лускає мені від двох годин і я не можу його відкрити.

— Ходи синцю, — просив батько. — Чого ти себе виставляєш без потреби?

— Лиш командант може мене зі стійки звільнити.

Батько пішов мовчки до команданта сторожі, щоби звільнив дітвака.

V.

— Ви кажіть, що собі хочете, а я свято переконаний, що між ворожим елементом тут, а там за фронтом, а навіть за річкою з большевиками — є звязок. Я чую, що через наше тіло проходять якісь невидимі нитки, які наш орґанізм підривають — говорив повітовий командант Ромковому батькові, тепер повітовому комісареві в малім надграничнім місті.

— То все можливе. Лиш ви може за траґічно берете. Коли ми впадемо, то се буде через загальне некорисне положення, а не через відношення малої частинки населення.

Довго йшла розмова. Не звертали уваги на Ромка, що сидів під вікном і не то обурено не то жаліючи дивився на батька, коли той збивав докази команданта.

Коли команданта вийшов, Ромко просто запитав:

— Як ти, тату, можеш таке говорити, коли сам у те не віриш? Ти-ж знаєш, що, наприклад, тутешній ксьондз не

криється з тим, що всім єством нас ненавидить і проти нас працює?

— Що він може зробити? Сила в нас!

— Але він проти сили не піде! Нападе нишком і вкусить у сні...

Від того дня мимо благань матері виходив тайком що вечера узброєний та вертав пізно в ніч або інколи й над раном. Помагав — як казав — робити службу в повітовій команді.

Рівнож в два тижні по тій розмові вийшов в вечері, як звичайно, з добрим револьвером при боці. Як звичайно, подався поволі в напрямку місцевого пробоства. Там вже протоптав довкола стежку, слідкуючи ночами за кождим рухом.

Темно. Нависли чорні хмари, десь далеко гуркотів грім. Шукав очима світла в вікнах. Але сьогодня їх немає. Поволі підкрався під хату й завмер під одним вікном за деревом. Звідти чути притишену розмову двох мужеських голосів.

Ромко завмер. Серце забилося як молотом.

„Ось вони! А які певні себе!"

А вони говорили, якою дорогою перебратися до нашого фронту, а потім через фронт, щоби перевезти ті цінні папери, які мав зі собою гість ксьондза.

Ромко знав уже досить.

Але що дальше? Що робити? Покликати когось не можна, треба чекати...

А як його відкриють? Стиснув судорожно ручку револьвера. Все одно, задовго ждав на цю звірину, щоб її так легко пустити.

Рипнули двері й через сад до поля пішли дві чорні тіни. Ромко подався за ними.

Друга пустилася полем до дороги.

Коли вийшли за місточко на поле, одна тінь вернула.

— Що-ж робити? Пустити? У нього-ж папері? Може наша судьба?! І нікого на поміч не покликати?

Йшов далі обережно за тінню.

— А як почує! Тоді я напевно пропав!... Ні! Мусить гинути він! Мусить!... А може... може вдасться його лиш зранити і забрати папері... А як хиблю або зле зраню, то — то пропали папері!

Старався нагнати, але боявся наробити завеликий шелест. Тінь вийшла на дорогу. Ромко припав до землі.

Загуркотів довго грім. Ромко підбіг скоро до тіни. Ось вона на крок від його. Майже прикладаючи револьвер до голови, змірився й потягнув раз-по-раз за язичок.

Бах, бах, бах — залунало раптом серед тишини.

— Ох! — зойкнуло глухо як зпід землі.

І тихо.

Кинувся шукати паперів. — Знову блиснуло.

На його дивилися зі смертельним жахом великі очі, а з голови виплив мозок...

Недалеко гуркіт воза. Метнувся на поле. Чує якісь крики...

Другого дня в повітовій команді зголошено убійство якогось незнакомого та подано знайдені при ньому папері, які були — після слів команданта — неоціненої вартости.

VI.

Прокинувся й намагався нагадати, де він. Здивовано глядів на малий каганчик у куті великої салі. Зимно. Лежить на якімсь ліжкові, накритий своїм плащем... Але він не сам. Праворуч і ліворуч ряди ліжок. На них лежать. Лежать скрізь і на землі. — Нагадав із трудом, що він у лічниці. Як і чого сюди попав, не памятає.

Вслухується в скорий, горячковий віддих салі.

— Мой на, сивуле, ти куда? — чує раптом із одного.

— Ще є пів ленти... — несеться важкий стогін із другого

Чергуються ріжні слова, вигуки, стони, плач.

Йому виступає зимний піт.

— Останній акт траґедії геройської армії — стоїть йому перед очима великими чорними буквами, як на клєпсидрі наголовок статті в якійсь ґазеті.

Тихо.

Раптом Ромко бачить, як безвучно відчиняються двері і входить — Смерть. Іде поволі від одного до другого, як дбалий лікар. Інколи нахилиться та поводить рукою по чолі. Хорий засипляє на віки.

Ромко знає, що се вже конець. Замикає очі та жде.

— Мамо, момо — де ти? — виривається йому з грудей тяжкий, хриплий зойк.

Бачить її... Як сестра-жалібниця в покиненій під ворогами лічниці наче бальзамом гоїть рани наших стрільців; вони благословлять її... Йому стає стидно за його зойк.

...Бачить себе, як перед місяцем — 15-літний хлопчина втік перед ворогами з Камянця та пустився широкими українськими ланами до Винниці. Незадовго був при частині. Повалив його тиф...

Страшні від жаху очі й кровавий мозок. А, се він — той шпіон. Чого він тут? Він-же неживий! Паперів? Вони там...

Тікати! Геть від того страшного привиду, до батька, до матері, бо — вони не переживуть його смерти! Сховатися перед кістяком!

Збирає всі сили, але ледви махає трохи головою. Піт обливає його цілого.

...От-от конець. Все пропало... Батько, мати. Вже їх не побачить... А ті, що їм смерть закрила очі — хіба побачать своїх матерей і батьків, а то жінок і дітей? Він не має права нарікати... він між ними наймолодший. Вони роблять йому честь, що позволяють із ними вмерти...

...Велике, велике кладовище. Одна попри другу високі могили з високими дубовими хрестами. В могилі тисячі найкращих синів Галицької Волости. На кладовищі велика товпа народа. Старі, молоді, діти, з прапорами, вінцями, цвітами. Всі прийшли зложити поклін тлінним останкам галицьких героїв. На боці довгі ряди українського війська з голубо-жовтим прапором віддають честь товаришам збруї.

Між товпою його батько й матір. Білі обидвоє як голуби, прибиті горем. Але тепер радіють із иншими. В очах сльози радости. Вони щасливі. На вівтарі Неньки-України положили все, що мали найдороще, свого одинокого сина. Вони горді, що саме він — наймолодший У.С.С. — спочив на найбільшому кладбищі Галицької Армії — в Винниці...

Отворив очі. Погляд його стрінувся з поглядом фосфоричних огників в темних очних ямах кістяка. Суха рука потягнула кістьми по голові...

— — — — — — — — — — — — —

Спочив вічним сном на цвинтарі в Винниці в братській могилі число 8.

На хресті сидить пташкою материна туга та співає сумну колискову пісню до вічного сну.

●●●

Модест Левицький.

GLORIA VICTIS

(З недавної минувшини.)

1. ПАНІКА.

Знялося повстання*) в листопаді 1918 року.

Повстання почалося з Білої Церкви. Почала його жменька Січових Стрільців — 800 чоловіка. Та сильні були ті борці не числом своїм, але духом.

Вийшло їх із Білої Церкви 800, а вже у Хвастові, у 30 верствах, повстанців було до трох тисяч. І з кождою верствою те число росло, як лявіна. Тільки та маса озброєного селянства була неорґанізована: се була маса, не військо. Отже частина стрілецьких старшин взялася в запіллі за орґанізацію сеї маси в більш-менш правильні частини, а вперед на ворога йшла все та-ж перша ґрупа, що підняла прапор повстання.

Взявши Мотовилівку і Васильків, Стрільці наблизились до Боярки, що лежить у 20 верствах від Київа.

Проти себе вони мали велику силу, поверх 5,000 гетьманського війська, добре орґанізованого й озброєного, з ґарматою та кулеметами, під командою старих царських ґенералів. Надто-ж і позиція була на користь гетьманцям, а не повстанцям; перші заняли широку й довгу смугу соснового бору, що оточує Боярку, а Стрільці підходили з голого поля та до того-ж ще мусіли розділити свої невеликі сили на три відділи, щоб іти „віялом" по трох напрямках: з півночи, заходу і півдня Київа.

Вже погас короткий листопадовий день, коли відділ Стрільців з невеликою підмогою красше озброєних селян із демобілізованих жовнірів спинився, як завиднівся той ліс.

Старшини зібрались на нараду. Розвідка донесла, що в лісі розташовано кілька батерій гетьманців і піхоти з кулеметами.

Іти наступом — се значило йти на певну смерть; стояти на місці в чистому полі — загрожувало оточенням ворожою силою і теж безславним і безкорисним загином. Відступа-

---

*) Проти гетьмана Скоропадського.

ти... — се слово не могло зірватися з язика Стрільця.

До ґрупи старшин підійшов селянин, чоловік середнього віку, в кожусі, без зброї і вклонився старшинам.

— Чого вам, дядьку? — спитав один із старшин.

— Отсе ви, панове, радитеся, що далі робити? — сказав селянин.

— Так.

— То може-б ласка ваша була послухати моєї поради, — казав далі селянин. — Хоч я й не військовий, а дещо міркую собі, що може й моя думка вам пригодиться. Я сам із Боярки і пройшов через „їхній" фронт.

Старшини зацікавились.

— Скажіть, послухаємо.

— Наступати вам оттак, як є — не можна, — казав спокійно селянин. — У них сили із пять тисяч, а у вас і пяти сот нема. У них гармата добра, а у вас дві маленькі гармати; і кулеметів у них в десятеро проти ваших. Знов-же вони в лісі, а ви в чистім полі. Наступати вам так не можна, — рішуче закінчив він.

— Ми се й самі бачимо, — сказав один із старшин. — А що-ж ви далі скажете?

— А ось послухайте. Стояти в полі теж не йде, бо можуть вас обійти.

— Так.

— А взяти їх і з вашими силами можна, та й то зараз, поки ніч, тільки треба для сього серед них зробити паніку.

— Паніку, кажете?

— Еге, налякати їх.

— Як-же се зробити, на вашу думку?

— Не трудно. Се я вже знаю.

— Хто-ж се зробить?

— Я.

Старшини зацікавлювалися чим раз більше.

— Кажіть до діла, — питали вони селянина.

— Так ось слухайте. В моїй хаті, в Боярці, стоїть їх штаб. Щоб вони дуже хоробрі були, того я не сказав би; більше піячать, а напившись нахваляються, що розженуть ваші банди. Я зроблю їм паніку. Через пів години вони почнуть тікати, а ви тоді займайте їх позиції. Без бою займете. А на рано вже ви будете в лісі, а вони в полі. Ви мене не знаєте, то може думаєте, що я їх шпиг. Буває й таке. То

ви зі мною пошліть хлопців своїх двох, певних і жвавих, то вони побачуть, що я робитиму і сповістять вас, коли вже пора наступати буде. А як я їм паніку зроблю, то я ще й сам добре не знаю. Побачимо, як діло піде. А не вдасться, то ви нічого не втратите. Однаково-ж людям відпочинок мусите дати хоч на годину.

Старшини, порадившись, вирішили послухати поради селянинової.

З дядьком пішов молодий старшина і козака з собою взяв; переодягнулись обидва в селянські кожухи й шапки.

Селянин повів їх яром і лісовою стежкою, добре йому відомою.

Переходячи просіку він спинився.

— Ось тут треба йти обережнійше й тихше, бо тут їх стежа ходить, — сказав він. — Сею просікою вони сьогодня дроти клали, мобуть від телефону свого. Глядіть, чи не знайдете, бо добре було-б порвати їм дроти.

Пішли тихо, оглядаючись і прислухаючись. Через хвилину селянин спинився.

— Ось дроти, — сказав він тихо.

Дроти в мить були перерізані. Знову ввійшли в густий бір і пішли сміливійше.

— Тут, мабуть, нічого не зустрінемо, бо позиції їх там далі, — показав селянин праворуч. Після годинної ходи наблизились вони до села.

— Ось і Боярка, — сказав селянин.

Селянин повів Стрільців левадами та городами і незабаром за одною клунею сказав своїм товаришам спинитися.

— Отсе й моя хата. Постійте, а я згодом вийду і скажу вам, що робити далі.

І пішов сам у двір.

Хата була заможна, на дві половині. У чистій горниці сидів штаб гетьманців. Селянин пішов у другу половину, де жив сам із родиною своєю.

На лаві сидів один з добровольців і балакав з господинею, що поралася коло печі.

— Кидай все, Горпино, — сказав селянин, — вдягайся сама, дітий вдягай, зараз поїдемо.

— Куди? — здивувалася жінка.

— Куди треба, — понурим голосом сказав селянин. —

Хліба, сала візьми на дорогу... Я піду коня запрягати. Та живо збирайся.

— Та куди-ж се проти ночи вибиратися? — сплеснула руками жінка. — Чи ти здурів?

— Ще не здурів. А завтра всі здуріємо, коли тут лишимося. У Бишів, до батька твого, поїдемо.

— Та може-б завтра в ранці. Де-ж таки проти ночі, з дітьми? — змагалася жінка.

— Зараз їдемо. Завтра тут таке буде, що може вже й нашої хати не буде!

— Матінко Божа, — заплакала жінка, хапаючись одягати дітий.

За мамою заплакали й діти. Господар, понурий як ніч, вийшов на двір до стайні. Доброволець, свідок сеї розмови, вибіг у другу половину хати. Незабаром скілька добровольних старшин вийшли у двір, де господар уже запрягав коня.

— Ти куда сабіраєшся? — спитали його з трівогою.

— До Бишова.

— Зачєм?

— Жінку й діти завезу, поки час. Та і в мене одна голова, не дві.

— Да с чєво ти ета взял?

— Ходив на розвідку, то і взяв. Ще сеї ночі тут таке пекло буде, що й собака не втече...

— Да толком ґаварі... Пастой!

— Пустіть мене, господа начальство, — змолився селянин. — На що я вам здався? У мене жінка, дітий троє...

— Что ти узнал? Куда хаділ? — з чим раз більшою трівогою питали добровольці.

— Та туди-ж на фронт, — показав селянин на захід. — Там така сила йде... Бог його знає... Із трийцять, а може й сорок тисяч... Чи я їх рахував? Там гармату підвозять таку, що страх... У Німців, кажуть, забрали... В обход пішли й на Бобрицю, он туди і на Гатне, — показав він у дві протилежні сторони. — Тут таке пекло буде, що завтра може й села вже не буде, — степок один... Чого мені з дітьми тут смерти ждати. Поїду, поки ще час. Мене перепустять, бо я без зброї, а мої діти ні вам, ні їм не потрібні...

Кінь був запряжений. Господиня вийшла з хати, лементуючи ввесь час.

— Ой Господи! Що то буде з нами?

— Садови дітий, — приспішав господар. — Не плачте, діти, до діда поїдемо.

Добровольці вернулись у штаб на нараду. Кинулись до телефону — нема сполучення. Почалася метушня й серед них. Вони теж вибиралися, але не на захід, до повстанців, а на схід, у Київ, до гетьмана.

Забігали й вони по двору. А селянин, посадовивши дітий, гукнув жінці:

— Піду вівса візьму в клуні; а ти оберемок сіна кинь у віз та мостися добре.

За клунею він підійшов до Стрільців.

— Паніка вже почалася, хлопці. Вже втікають. Вертайтесь до своїх; поки дійдете, то можна буде й наступати. Бахніть разів скілька з гармат для більшого страху — та й з Богом. Вже тепер із штабу втікають, як ті вівці. Ідіть сміливо: вас тепер не затримають, бо від переляку люде дурні стають... А я в лісі постою, поки що, тай собі вернуся.

О півночі повстанці заняли ліс, забравши майже без бою батерії та кулемети ворожі. А вдосвіта штаб Стрільців снідав в хаті того селянина, що „зробив паніку" добровольцям.

2. НА СТАЦІЇ КОРОСТЕНЬ.

В апаратній кімнаті телеґрафу на вузловій стації, де перехрещуються лінії: Сарни—Київ і Камянець—Жлобин, дижурний телеґрафіст працював коло апаратів. Тут таки за столом на канапці куняв вартовий старшина Державної Варти, що стеріг телеґрафіста, бо залізничників усіх взяли під підозріння від того часу, як почалося повстання проти гетьмана*).

Було вже по півночі.

По апарату передавали з Бородянки, з під Київа: „Взяли Боярку. Гетьманці відступають в безладі. Скупчили велику силу коло Поста—Волинського. Задержуйте всяку підмогу, що може їм іти"...

Телеґрафіст обірвав стрічку і згорнув її у жмут коло апарату; хотів був сховати її в кишеню, але вартовий сидів лицем до нього і міг би се побачити.

У той саме час почав викликати другий апарат з бо-

*) Скоропадського.

ку Сарнів. Телеґрафіст підійшов до нього. Депеша йшла московською мовою: „Іде ешелон спішно Київ. Приготивити паровоз. Ніяких задержань".

Телеґрафіст підійшов до телефону і зняв трубку.

— Дижурний стації?... Депеша з Лугін.... — Телеґрафіст переказав зміст депеші.

— Га?... Прийдете самі?... Добре!

Він повісив назад трубку.

Вартовий офіцер насторожився і уважно слухав розмову. Через хвилину ввійшов дижурний стації.

— Коли може прийти ешелон? — спитав вартовий.

— З Лугін... Коли добре буде йти, без зупинок, то за пів години буде, — сказав дижурний.

— Треба встигнути паротяг приготовити, — казав вартовий.

— Се вже наше діло, — спокійно відповів дижурний стації. — Як є вільний, то за пів години буде готовий, а як нема, то й за три години не буде.

Він якимсь особливим поглядом подивився на телеґрафіста. Той непомітно показав йому очима на жмут телеґрафної стрічки, зірваної з круга, що лежала на столику коло апарату, а сам підійшов до шафи і відчинив її. Дверцята відчинялися так, що вартовому закривали апарат і він не міг побачити, як дижурний стації згорнув стрічку і сховав її в кишеню. Потім він вийшов з апаратної, через чверть години вернувся, сів на стільці коло апарату і закурив цигарку.

— А що паротяг? — спитав вартовий офіцер.

— Є готовий, зараз вийде з депо.

— Слава Богу! — сказав вартовий.

Дижурний з утомленим виглядом поклав руку на столик і ніби знехотя затарабанив пальцями по столі. Телеґрафіст зирнув на нього і почав уважно ловити ухом ті стуки, бо то були телеґрафні знаки. Згодом він моргнув оком і непомітно усміхнувся.

Вартовий офіцер позіхнув і втомлено витягнувся з нудьги. Дижурний офіцер докурив цигарку і вийшов.

У двайцять хвилин підійшов поїзд із ешелоном московських добровольців. На перон вийшов із ваґону офіцер Денікінець і підійшов до дижурного стації. Потім обидва пішли в телеґраф.

Вартовий встав і привитав полковника — Денікінця по військовому.

— Зараз-же аж до Київа по лінії дайте депешу — рішучим наказом сказав полковник: — „Задержувати всі стрічаючі поїзди, а наш пропускати без зупинки; потяги, що в дорозі, повідомити в ході. На вашу особисту відповідальність перед военно-полевим судом". Ну, що тут? Спокійно? — спитав він вартового старшину.

— Спокойно пока, — відповів той.

— Ведь вот неґадяї: Васильков, ґаварят, взялі — з обуренням казав Денікінець. — Взялі Фастов і ми далжни билі ідті із Ровно не прямим путьом на Казатін, а такой круг давать через Сарни. Не панімаю, как маґлі наші атступіть перед етою бандою сволочи? Всьо равно ім Кієва не відать, как сваїх ушей. В Боярке ілі на Пасту—Валинском шею свернуть, мерзавци! К утру паспеєм в Кієв? — спитав він залізничників.

— Єслі без астановок, то на часов сем утра будете в Кієве, — відповів дижурний стації.

— Сейчас же прі мне давайте депешу па лінії, — звернувся він до телеґрафіста. — І ви, мілій мой, не хітріте: я сапьор і знаю телеґраф Морзе. Не надуєте! — злісно додав він.

Телеґрафіст почав передавати депешу, а полковник стояв над ним і дивився на роботу.

Чи розумів він, чи ні — трудно сказати; одної тільки дрібниці він не зауважив: депеша йшла не київським апаратом, а в инший бік: на Жлобин...

— Вот і ладна, — задоволеним тоном сказав полковник. — Так то вернеє, каґда сам прісмотріш.

— Готово! — сказав дижурний стації, входячи в апаратну.

Полковник вийшов, не кивнувши й головою нікому.

Поїзд рушив. На ранок без усякої зупинки він був у Жлобині, більше, як за триста верств від Київа.

3. ЖМЕРИНСЬКІ ЗАЛІЗНИЧНИКИ.

Велика вузлова стація правобережних залізниць Жмеринка переживала трівожні дні. Скрізь почалося повстання проти гетьмана. Повстанці вийшли з Білої Церкви, заняли Хвастів, теж узлову стацію, і таким чином перетяли сполу-

чення Жмеринки з Київом. З Одесою сполучення ще було, але не досить певне, бо залізничинки в переважній більшости були на боці повстанців і готові були робити скрізь перешкоди гетьманцям і добровольцям. Для безпечности поїздів доводилося ставити на паротяг озброєного вартового, щоб машиніст не зробив чого з поїздом; на телеґрафі теж стояла варта. Проте залізничники саботували, а телеґрафісти перехоплювали депеші або „своїм" передавали звістки незрозумілими, невловимими способами на очах у вартового добровольця, який не розумів деталів телеґрафної техніки.

Державна варта особливо не довіряла залізничникам і

Перегляд війська У.Н.Р. головним Отаманом С. Петлюрою в Жмеринці, на Україні, в 1919 році. (С. Петлюра стоїть по правім боці, під вікном)

боялась їх. І коли почалося повстання і перервалося получення з Київом, начальник варти на стації Жмеринці арештував комітет залізничників у числі 8 членів і голову Комітету, телеґрафічного техніка Качуру.

Залізничники захвилювались, але виступити проти державної варти, численної й добре озброєної, не наважувались, особливо втративши головних своїх проводирів.

А з Хвастова „через голову" гетьманців передавали по апарату що раз нові звістки.

„Повстання йде по всій Київщині".

„Наші взяли Мотовилівку й Васильків. Наближаються до Київа".

„Чого ви спите? З Одеси йде підмога гетьманцям, а ви спите".

І ото над вечір зібралася купка залізничної молоді: телеґрафісти, конторщики, старші ученики технічної школи і почали радитися, що робити. Телеґрафісти підтвердили звістку, що з Одеси вийшло два ешелони „добровольців" визволяти Київ від повстанців і вже наближаються до Бірзули. Там їх на довго не спинять; засаботують на кілька годин, але спинити не зможуть, бо стація в руках державної варти.

— Що-ж робити? Як пропустимо добровольців — пропаде вся справа повстання.

— Як би хоч вільний був наш Комітет, то щось би придумали, — сказав один.

— Треба визволити Комітет.

А визволити було не легко: арештовані сиділи в матеріяльному складі, де вікна були закратовані і двері ковані залізом; та в конторі, ще перед складом, стерегли арештантів озброєні стражники і поблизу була касарня державної варти.

— Силою взяти не можна, то треба пуститись на хитрощі, — сказав один конторщик, на імя Тодось.

— Та як-же?

— А хіба я знаю? Ходім на розвідку, то може щось і придумаємо. Тільки юрбою йти не слід, бо звернуть увагу. Ідім по два, по три.

Пішло їх коло десять хлопців нарівно. Попереду йшов Тодось і з ним два найзавзятійші. У вікнах контори і складу світилося. Заглянувши вікном у контору, побачили пятьох вартових, що сиділи коло стола.

По короткій нараді два хлопці лишилися коло дверий, а Тодось увійшов у кімнату до вартових.

— Добрий вечір вам, — промовив він і озирнувшись швидким поглядом по кімнаті, побачив, що пять вінтовок стоїть у кутку коло грубки.

— Добрий вечір, — відповів один з вартових. — А чого вам треба?

— Вас треба, — сказав спокійно Тодось. — Всю стацію вже заняли повстанці; всі здалися без вистрілу, бо ми не хохочемо кров проливати. Ваш начальник уже арештований і вся варта обеззброєна. Не будьте дурнями й ви, то й вам ли-

ха не буде; а будете змагатися, то ні один із вас живий не вийде.

Вартові повставали.

— Та ти... Яким правом? — сказав один із них.

— А ось яким правом, — сказов Тодось і відчинивши двері на двір, гукнув: — Хлопці! Десять чоловіка сюди, по два під вікнами стати!

За дверима почулася команда:

— Десять вперед! Без команди не стріляти!

Металевий брязкіт почувся на дворі і затупотіли ноги.

— Виходьте добром, — рішуче наказав Тодось вартовим, — то нічого вам не буде. Ми вас убивати не хочемо.

Збентежені вартові покірно вийшли на двір. Із світлої кімнати на темному дворі вони побачили тільки кілька людських постатей. У кімнату вскочили два товариші Тодосьові.

— Сюди, до вінтовок, хлопці! — скомандував Тодось, а сам метнувся відсувати двері від другої кімнати.

Оговтавшись вартові на дворі, зрозуміли, що злапалися на дурницю.

— Що-ж се таке? — сказав один.

— Біжи в касарню, поклич людий. Треба тих жуликів арештувати!

— Еге, біжи! Щоб старший морду набив за те, що пять тром хлопчакам здалися!

— Вертаймо... Вони-ж і так у наших руках. Ех, ворони!

Стражники вернулися назад у контору, але там вже були не три хлопці, а дванайцять, бо Тодось уже випустив арештований комітет і Качуру. Пять стояли з вінтовками вартових у руках.

Стражники остовпіли.

— Добре, хлопці, що ви вернулися, — сказав їм з усмішкою Тодось. — Переходьте в отсю кімнату й сидіть тихо, то не буде вам лиха.

Стражників посадили на місце арештованих і засунули за ними двері.

Почалась коротка нарада. Провід поки що взяв Тодось.

— Гнатку! Гони в депо, клич робітників, скільки є... Живо!

Тим часом по два, по три збігалася залізнича молодь.

Не минуло й чверть години, як до касарні державної

варти рушило трийцять чоловіка; з них пять з вінтовками, а в декого ще був свій револьвер.

Стражники, — а було їх зо два десятки, — лежали, сиділи, дехто пив чай, инші так собі балакали.

— Руки в гору! — скомандував Тодось і на стражників націлилося пять вінтовок.

Всі стражники слухняно повставали й підняли руки в гору.

Залізничники позабирали всю зброю державної варти і було вже їх з трийцять чоловіка озброєних. Стражників вдівели у матеріяльний склад і зачинили, а варту до них приставили вже добру, що на дурницю не піддасться.

Качура взяв провід у свої руки.

За пів години стація Жмеринка вся була в руках залізничого комітету. Решту державної варти по одинці швидко зняли з постів, розброїли й арештували. Начальник державної варти десь зник: мабуть сховався у Німців.

Німецька залога, після переговорів із комітетом залізничим, згодилася зберегти невтральність.

У Хвастів дали знати телеґрафічно, що Жмеринка вже на боці повстанців.

Справа була зроблена швидко, добре і на сей раз дійсно без пролиття крови. Початок був добрий, але далі стояло складнійше й труднійше завдання.

Треба було вдержати в руках сю велику вузлову стацію, забезпечити в ній владу Директорії від якоїсь несподіваної акції з боку німецької залоги, яка хоч і не втручалась у боротьбу, але завжди могла під яким-небудь приводом скинути залізничий комітет і реставрувати гетьманську владу. Не виключена була можливість провокації, що могла скористати з помилок повстанців.

А помилки в таких бурхливих обставинах могли бути на кождому кроці. І треба було великого такту й розуму, щоб усе передбачити і все використати для справи, зробити иноді неможливе. І залізничий комітет зробив се.

Треба було запобігти анархії та рабункам — і залізничий комітет досяг сього власними силами, силою свого авторітету: за порядком дбав кождий і всі.

Потрібна була збройна й дисціплінована сила, щоб імпонувати Німцям і не допустити московських добровольців до Київа, — і сю силу зібрано й орґанізовано. А ті до-

бровольці сунули не тільки з Одеси, але і з инших місць: з Могилева-Подільського, з Проскурова, хоч, правда, меншими відділами. З Одеси йшло два поїзди з ешелонами по 800 — 1,000 люда з гарматами і кулеметами.

Зараз після захоплення стації залізничий комітет послав своїх людей у сусідні села кликати селян на допомогу. Серед залізничників богато було робітників і менших аґентів родом із тих сел. А тим часом озброєно біля двох-сот залізничників, між якими знайшлися старшини і гарматчики. Охоче йшли й робітники з майстерень і ґімназисти і ученики технічної школи. На ранок другого дня збіглося біля тисячі селян-повстанців, які всі мали зброю, бо по селах її переховувалося богато.

Треба було на спіх зорґанізувати сю масу, щоб вона уявляла з себе дійсну військову силу, а не озброєну юрбу.

Се зроблено в кількох годинах. Що правда, з погляду військового ті повстанчі відділи не могли рівнятися ні з Німцями, ні з тими добровольчими ешелонами, що складалися переважно з старшин. Але перевагу залізничникам давало знання місцевости, дотеп їх проводирів і патріотичний запал, що робив героєм і селянина-гречкосія і підлітка школяра.

Треба було поспішати, бо залізничники инших стацій в напрямку Одеси сповіщали телеґрафічно, що добровольчі ешелони вже вийшли з Бірзули і підходили до Крижополя, — спинити їх нема сили. Декого з залізничників добровольці по дорозі розстріляли за саботаж. Коло стації Крижопіль „невідомі злочинці" зірвали невеличкий міст на залізници і ешелони мусіли спинитись на кілька годин, поки ту шкоду полагодять.

Треба було використати сей час.

В ранці з Жмеринки на зустріч ешелонам вислано теж ешелон повстанців у 300 людей з двома кулеметами. У Вапнярці сей відділ спинився і ждав ворога.

В кущах за посадками перед стацією з боку Одеси засіли вони по обидва боки залізниці і поставили свої кулемети. На стації заготовлено старий маневровий паротяг тендером уперед.

Телеґрфом дали знати з Крижополя, що добровольці вже направили міст і рушили вперед.

Минуло з пів години дожидання. Геть далеко на обрію

забілів дим паротяга і поїзд із першим ешелоном добровольців наближався.

На залізници повстанці поставили червоний знак із таким обрахунком, щоби поїзд спинився саме коло місця засади.

Поїзд дійсно спинився. З ваґонів виглянуло скілька добровольців.

— Піддавайтесь! — гукнув сильний голос із кущів.

У відповідь із ваґонів почулася тяжка московська лайка і кілька вистрілів.

Тоді із кущів сипнули вистріли і „застрочили" кулемети.

Кілька добровольців упало, але стріли з ваґонів стали ряснійші.

Почався бій.

Числова перевага була на боці добровольців: їх було у троє більше; але вигодою позицій й завзяттям переважали повстанці.

Перестрілка тяглася з чверть години.

В тім від стації Вапнярка показався маневровий паротяг тендером уперед і з великого розгону вдарився в паротяг добровольчого поїзду. Розлягся страшний гуркіт; поїзд трошки подався назад. У ваґонах знялися крики, гармідер і з декотрих замахали білими хустками.

Добровольці піддалися. Стріляння затихло. З кущів залунала команда:

— „Виходь із ваґонів без зброї!"

Добровольці покірливо виходили і їх партіями відводили на шлях, що був за кущами.

Вся зброя й амуніція дісталася повстанцям. Виникла непередбачена труднація; у повстанців не вистарчало людей для конвою полонених; позицію покинути не можна було, бо незабаром мав надійти другий ешелон добровольців. Повстанці 1918 року ще не навчились від Денікінців і большевиків убивати полонених.

На щастя зі Жмеринки Качура прислав ще дві сотні людей на підмогу.

З Вапнярки дали у Рудницю і Крижопіль урядову телеґраму: „Ешелон благополучно прібил".

Знявши дві гармати і всі кулемети з добровольчого поїзду, повстанці зробили другу засідку на другий ешелон. Взяти його було значно легше. Досить було двох гармат-

них вистрілів „прямою наводкою" в перший ваґон (залізничники пожаліли псувати паротяг) — і другий ешелон піддався, як і перший.

Все се сталося протягом одної доби від того часу, як Тодось і два його товариші пішли визволяти з-під арешту свій залізничий комітет.

Тодось тепер студіює хемію в одному з закордонних університетів. Качура, голова жмеринського залізничого комітету, працює на центральній телеґрафній стації одного з великих міст за кордоном.

4. ПСИХОЛЬОҐІЧНИЙ МОМЕНТ.

Коли я прочитав у невеличкому гурті приятелів оповіданя про жмеринських залізничників, то з приводу нього знялася розмова.

— Цікава подія, — сказала одна пані, — тільки мимохіть викликає воно... як-би сказати? — не то сумніви, не то питання. Як таки могло пять стражників, мабуть військових людей, маючи зброю, піддатися без усякого опору тром беззбройним хлопчакам? Невже серед них не знайшлося ні одного такого сміливого, як той Тодось, щоб хоч пробу зробити до оборони? І знов таки: чи вже-ж усе йшло так гладко й щасливо тим залізничникам у дальшій їх борні?

— Факт лишається фактом, — відповів я. — Його однаковісенько оповідають ріжні люде, що брали участь у тій акції. Дійсно почала справу жменька залізничої молоді, властиво три хлопці, і дійсно все закінчилося перемогою повтсанців і розброєнням московських добровольчих ешелонів. Не міг я переказати дрібні деталі всієї боротьби, бо вони рішучої ваги не мали, а нагромадження дрібниць розхолоджує враження від головної події.

— Дозвольте мені, як військовій людині, висловити деякі міркування, — озвався молодий сотник. — Я був в реґулярній армії, і з повстанцями ходив на партизантку, то деякий досвід маю в таких акціях. Безперечно, пані, не все йшло так гладко, як на папері стоїть. Могли бути, навіть напевно були, дрібні невдачі та помилки. От, наприклад, залізничники дали змогу втекти начальникови державної варти. Се була тактична помилка з їх боку, і добре, що так сталося, що ся помилка не провалила всю їх справу. Бо як би той начальник був людина енерґійна і смілива, а го-

ловне з ідейним запалом таким, як у тих хлопців, то міг-би він богато нашкодити. Він сього не зробив, бо певна річ, то був „шкурник”, тоб-то в сам перед дбав про свою безпечність. От у тому психольоґічному моменті й полягає вся вага в таких випадках. Вас дивує, що пять озброєних стражників так легко піддалося тром беззбройним юнакам. Мене се не дивує ані трошки. Попробуйте зробити маленьку психольоґічну аналізу і ви побачите, що так повинно було бути. Хто були ті стражники? Наймити, люде не інтеліґентні, — більше того: пішли вони служити не для ідеї, а за гроші. Може навіть не співчували гетьманови, бо самі певне були з селян; просто служили, бо „нанявся-продався”. Вони може навіть у тайниках душі співчували повстанцям, але з психольоґією наймита стояли за того, хто дужший. Наймитова душа цілком протилежна душі ідейного борця, готового й на смерть іти за ідею. Отже прихольоґічні „плюси” були на боці залізничників, а стільки-ж „мінусів” було на боці стражників. Надто-ж перевага у військових акціях завжди буває на боці того, хто бере в руки ініціятиву.

Стражники не могли знати, скільки душ йшло на них і чи була у них зброя, чи ні. Не могли вони й справдити Тодосеву брехню, що вся стація й начальник варти вже в руках повстанців. Може й повірили. Їм пропонували піддатися й ґарантували життя і се параліжувало їх. Те-ж саме було і з тими двацятьма стражниками, що здались у касарні. Подекуди така-ж сама психольоґія панувала й у московських добровольчих ешелонах.

Сотник задумався, ніби щось перебираючи в памяти.

— Так, панове, — казав він помалу, — число людей в таких випадках не має рішучої ваги. Іноді, особливо в несподіваних нічних нападах, вигіднійше навіть іти з меншою силою на більшу... Іноді навіть та числова ріжниця може бути дивовижна, просто таки неймовірна.

— А увас таке бувало, пане сотнику, у вашій військовій практиці?

— Бувало... — відповів сотник.

— Розкажіть, — просили всі.

— Розказав би, та тут ще більше дивовижного, ніж у тій жмеринській події, — сказав сотник.

— Кажіть, кажіть.

— Ну, добре. Се було 1919 року по весні, коли наступа-

ли большевики, а наша армія відходила на захід перед значно переважаючою ворожою силою. Занявши Київ, большевики захопили й стацію Хвастів. Наші головні сили скупчилися коло Козятина, а в напрямку Хвастова лишили застави та розвідчі відділи. Одна така застава, коло двохсот чоловіка з кулеметами стояли на стації Чорнорудка, а ще далі на залізниці, коло стації Попельня стояв розвідчий відділ.

Большевики насували великими силами й по залізниці і ґрунтовими шляхами.

Наші залізничники з Попельні дали знати по телеґрафу, що дві тисячі большевицької кінноти пішли в обхід на Чорнорудку, де була наша застава, а на колії вантажили

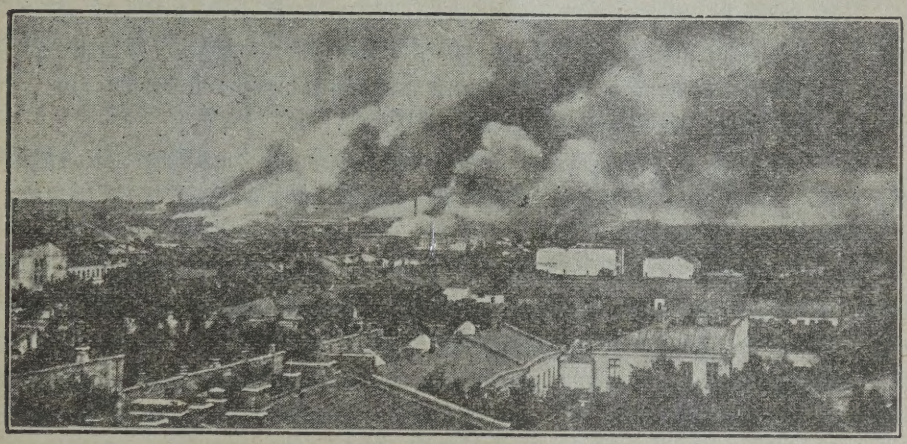

Овочі війни.

ешелон піхоти коло тисячі чоловіка з гарматами й кулеметами, щоб одночасно напасти нашу заставу з двох боків: з поля і з колії.

Певна річ, що наш розвідчий відділ із 20 чоловіка нічого не міг би зробити збройною рукою проти ешелону з тисячі чоловіка. Отже він відійшов назад до Чорнорудки, щоб підсилити свою заставу. На місці лишився хорунжий і два козаки на стежі; тром людям легко сховатися або манівцями обминути ворога.

Обережно подалися вони всі три шляхом залізниці в ворожому напрямку.

Ніч була темна, хоч в око стрель. Пройшовши скілька верств вони сіли спочити. Згодом чують: іде потяг, а далі завиднілися дві світляні крапки ліхтарів паротягу. Розвідка зійшла з колії й залягла у канаві з боку колії.

Потяг помалу наближався. Розвідчики думали, що він пройде, не помітивши їх. Але світло ліхтарів паротягу освітило їх як на долоні, бо канава була неглибока. Паротяг спинився саме коло них... Тікати було вже за пізно.

З паротягу вихилилася постать червоноармейця; з переднього ваґону теж виглянуло кілька большевиків.

— Стріляйте, хлопці, до ваґона! — скомандував хорунжий і сам вистрілив у того большевика, що вихилився з паротягу.

Бахнуло три стріли. Враз хорунжому блиснула в голові божевільна думка.. Одним скоком він уже був коло паротягу і вчепившись за держальця, вдерся до нього як кітка.

— За мною, хлопці! — гукнув він козакам.

На долівці паротягової плятформи лежав вартовий большевик, розкинувши руки, з пробитою головою. Хорунжий приставив револьвер до голови машиністови і крикнув:

— Вперед повним ходом!

Тимчасом і обидва козаки скочили на паротяг. З ваґонів мов горохом заторохтіли вистріли навмання в темряву.

Паротяг рушив.

— Сховайте револьвер, — сказав машиніст хорунжому. — Ви не большевик, а своїх я й без загрози повезу, — додав він, посуваючи корбу на повний хід.

Хорунжий поставив козаків із вінтовками на ступенях з обох боків паротягу і сказав їм стріляти поздовж потягу по вікнах і дверях.

Після кількох вистрілів замовкла й стрілянина з ваґонів.

— Гоніть до Чорнорудки, — казав хорунжий машиністови. — Там наші. Коли не спинять, погонимо далі.

— Добре, — згодився машиніст.

Потяг гнав повним ходом. Майже ввесь час козаки стріляли здовж потягу, щоб не дати большевикам опамятатися і зрозуміти, в чім річ.

Труп убитого комісара Жида викинули, щоб не спотикатись у тісноті на нього.

Завиднілась у далечині стація Чорнорудка. Машиніст трохи зменшив ходу. На пероні стояли кулемети і наша застава з вінтовками на поготові. Потяг з ешелоном спинився проти перону.

Большевицький ешелон піддався без бою.

●●●

Федір Дубко.

ЗІНОЧКА.

(Із циклю: „Чернигівські оповідання".)

Ну ось після страшенної задухи в нудному ваґоні Карбовський сидить нарешті у візку, жадібно роздивляється по боках дороги і з радісним тремтінням у грудях посувається назустріч давно невиданим рідним околицям.

— Ну, що-ж тут у вас нового, Свириде?

Свирид перестає крутити пугою*) і дивиться в бік, на молоді гречки.

— А що-ж у нас нового? Нового нічого нема. Усе, як було — по старому... Богато сього року до нас на хутори нових „дачників"**) наїхало.

— Богато, кажеш... нових... Ну, а Десна там як?

— А що-ж Десна! Десна, як завжди Десна... Чимало сієї весни сінокосу нам врізала.

Врізала?! А так, так — врізала... Карбовський знає, як ся тиха, спокійна Десна, з блискучим дзеркалом недвижних вод, рве на весні кручі. Був із вечера горбок, старий зелений горбок, із міцними кремезними деревами... Не одним тихим літнім вечером Карбовський сходився під ними на розмову й до ранішньої зорі засиджувався з пишногрудною Московкою Мокриною... Дивись — а на ранок і нема вже його, мов корова язиком злизала. Лише кілька тремтячих осик, звісивши голе коріння над водою, стоять безпорадно на краю урвища і з жахом зазирають у вир.

— А що за дачники, Свириде? Звідки?

Свирид простягає руку до коний — поправляє пужалном шлию на пристяжній.

— А Бог їх святий знає... Одна панночка з Київа є... Кумедна панночка!... Що вже рухлива, що балакуча — чистий огонь!

Чистий огонь... Гм...

Візок весело котиться поміж старими розкуйовдженими вербами по сірій, встеленій мягенькими, як попіл, порохном дорозі. Густа хмара куряви біжить за візком, сідає на плечі, лоскоче нюх горячим пахом землі і ліниво поверта-

*) Батогом.
**) Літників.

ючись, стелиться в бік по придорожних гречках і житах.

— А пароплави, Свириде, ходять?

— А ходять. Один в полудне на Новгородок, другий над вечір на Макошин... Берлинів богато йде.

Берлини, Десна... Два роки, цілі два роки Десни не бачив.

Переліски, гайки. На овиді, немов припечене на сковороді, тремтить горяче марево. Коники у овес з дороги скачуть. Зозулька десь кує. А жайворони — ех, як цвіркають... А скільки сонця тут! А скільки блакиті!

А он і хутори зеленіють... Десною запахло... Не видно її, а пахне.. Ну, скорше би вже, скорше!...

***

Чудна матуся! Хоче, щоб так ось відразу й розповів їй усе. Та буде час ще, буде... Часу, Богу дякувати, го-го ще скільки!

— Добре, добре, матусю! Лише на Десну скочу одним оком глянути.

А ось і вона... Боже! Широко розляглася в пісках між берегами, немов нага красуня в сліпучих білих подушках і пеститься, тремтить у пристрастній знемозі і солодко прижмурившись, беззвучно кличе на своє гріховне лоно... Ліниво вертяться, пливуть по дзеркалу глибокі лійки закрутів... Блакитне небо у воді. Хмарки купаються... Розлогі верби купою зійшлися до води, немов по воду молодички, схилилися над чистим плесом — задивляються на свою зелену пишну вроду... А ластівки, а ластівки! Он підлетіла, чирк! — склизнула грудьми по водяному склу і розбризкуючи сміх у повітрі, понеслася щаслива в гору... Крячки крякають... Біліє чайка на скруті — срібним крилом ріже небесну голубінь... А риба як кидається — ех!

Шамотить зелена грива трави під ногами. Колачики, шпориш, кашка, подорожник... Косовиця скоро почнеться... Ну, до води, до води блище!

Карбовський стрибає з кручі. Шуркають грудки під ногами, котяться, скачуть, одна по одній на здогін, як жаби, плигають у воду: шубовсть!... шубовсть!... Черепашки на піску...

Велика біла піскова коса простяглася блискучою полосою у воду. Е-е, обміліла Десна... А — що-ж се?

Карбовський раптом зупиняється і пильно дивиться поперед себе.

Білі дівочі ноги у воді... Мармурово білі, тоненькі ноги... Легенька сукня на круглих колінах... Великий викат на гнучкій шиї, з під викату глибоким прорізом сміливо визирає тугий переділ молодих грудей.

Чи не кумедна панночка, часом, що?

— Чого ви так пильно вдивляєтеся в мене?

Ов!

Лице молоде, миле... З глибокими ямочками по краях повних рожевих уст... Круте сміливе підборіддя...

— Того, що людина завжди дивиться на те, що їй найбільше до вподоби. А хіба що — не можна?

— Гм... Не сказала-б, щоб ваша манера висловлюватися була ориґінальна.

— Хіба? Дякую!

— Дякувати нема за що. А ви ось скажіть, чому я вас до сього часу ніколи тут не бачила?

— Чому? Дуже просто. Тому, що ще й години нема, як я сюди приїхав.

— Ага... Ну, то сідайте, скидайте ваші черевики і стромляйте ноги у воду... Скидайте, скидайте... Ось так... А тепер розповідайте... Що?

Так познайомилися Карбовський із Зіночкою

***

Карбовський закоханий. Карбовський без памяти, по уха закоханий в Зіночці. Що день, то повніше чуття, що година, то тіснійше стає від нього в грудях.

— Чекайте! Зупиніться!

— Що таке, Зіночко?

— Ви бачите місце, куди хотіли ступити ногою?

— Ну, бачу... А що?...

— Скажіть, вам ніколи не приходить на думку, що ось може як раз по сих самих місцях, де ступаємо тепер ми з вами, ступала колись нога когось із наших славних предків?... Може, як раз на сьому місці... — та чекайте-ж! — може як раз тут ступав колись якийсь там Гаркуша або...

— Зіночко, та ви-ж романтик!

...або може се саме місце зросив він своєю кровю, полягши в битві з лихим наїздником, і склав буйну голову свою під сими квіточками і може сі квіточки, на які ви хо-

тіли ступити ногою, є як раз нащадки тої квітки, що виросла на його крови... Ех!

Зіночка враз випростовується й орлячим поглядом обводить навкруги.

— О, земле, земле-мати! Хто не ходив по тобі, хто не толочив тебе своїми кіньми! І Половці, і Печеніги, і Угри, і Татари, і Москалі, і Поляки, і... А ви, Карбовський, часом не Поляк трошки? У вас се польське: Кар-бовський.

— І не думав ніхто з моїх предків Поляком бути, Зіночко... Але ви, не на жарт, поетка. Слово чести!

— Е-е, що з вами говорити, Карбовський! Ви нічогс сього не розумієте... Збирайте квітки!... Свирид — той розуміє.

Карбовський дивиться на Зіночку, бачить її замашисту ходу, ямочки на голих по лікті руках, її точені боки, бачить, як нахиляючись, вона показує свої стрункі, в чорних панчохах ноги — і крутиться голова в нього і хочеться щось крикнути сміливе, сильне до високого сонця, до білих хмар, до широких зелених просторів, крикнути так, щоб аж там, за тим он лісом чути було...

— Зіночко!

— Ну?

— Ви чарівна.

— І се все, що ви хотіли сказати, Карбовський?

— Ні, не все. Я ще хотів сказати, що ви найчарівнійша з усіх жінок на світі й що я люблю вас... Розумієте ви — люблю, кохаю до нестями...

— Що-ж тут розуміти?

— І хочу, щоб ви були моєю, Зіночко, назавжди моєю... щоб ви... щоб ти була моєю жінкою, Зіночко, чуєш?

— Дозвольте. По перше, при чому тут „ти"? Я страх як не люблю, коли мені хто з мущин починає говорити ти. Се раз. А по друге — як то жінкою?

— Ну як-же?... Жінкою та й усе. Ви-ж думаєте коли вийти заміж, Зіночко?

— Заміж?... Не знаю, ніколи ще не думала про се... Може й піду... Ну, звичайно, піду, коли посватають.

— Ось я й сватаю... Ось я й кажу вам — виходьте за мене заміж і будьте мені жінкою, Зіночко.

— Жінкою... Ні, Карбовський, ви зовсім, як той мій шпак... Зіночка!... Жиночка!... Ха-ха...

— Зіночко!

— Точнісенько.. їй Богу! Але слухайте, чудний ви чоловіче... Ми, здається, прийшли сюди з вами квітки збирати, а не свататись, що? Чого так видивились? Нагніться краще і зірвіть мені оту он синеньку квіточку... Та не топчіть-же! У-у, незґрабо!...

***

Звідки се взялося? Так раптом, не знати звідки, прийшло й ось відразу все переплутало, перемішало, як складені в колоді карти. Туди до дідька!

Ще з вечера Карбовський із Зіночкою сиділи на кручі, позвішувавши ноги над водою і дивились, як із-за чорного урвища вилазило тихе страшне велике червоне коло повного місяця.

— Погода завтра буде. Значиться, ми з вами йдемо, Карбовський, монастир оглядати. Скільки, кажете, верстов звідси?

— Десять.

— На дві годині ходу. Раненько встанемо і марш. А зараз — гайда спати. Вже темніє.

З сим розійшлись.

А на завтра, лише почав займатися пишний ранок над Десною, прийшла безглузда, дика вістка: війна! Війна й мобілізація.

Плаче матуся. Вкладає Карбовському річи в дорогу і проливає гіркі старечі сльози: та я-ж і поговорити з тобою як слід не поговорила!... та я-ж...

— Не плачте, матусю!.. Не треба плакати... Не вік війна...

Плаче Палажка — її Охріма кличуть. Голосить Мотря, голосить Дейнечиха, голосить молода Сукліта... Сукліта свого русявого Омелька випровожає...

— Та не тужіть... Та не плачте, молодички хороші!... Та-ж хіба отсе вам так таки цілий вік у московках і вікувати!...

Свирида не беруть. Свирид ще молодий — у другу чергу покличуть. Сміється Свирид, показує міцні білі зуби — сими зубами штабу залізну можна:

— Ну й галас! Ну й лемент!... Дачники вибираються до дому... Одна наша панночка Зіночка нічого з того собі не робить, сміється... Два брати, каже, у мене в офіцерах, батько полковник... Ну, що-ж — треба буде, сама за хлопця переберуся, піду... Кумедна панночка! А війна, каже, ся

щось нам покаже. О, вже щось покаже нам ся війна, говорить панночка Зіночка... Кумедна!...

Болить серце в Карбовського... Ниє, щемить... Ах, Зіночко, Зіночко! А монастир-же як? А як-же-ж... — ах!

Але повне надії молоде серце. Повне віри молоде чуття... Нічого, минеться!

Плаче стара матуся... Голосять молодички за чоловіками, немов на той світ випровожаючи... Одна Зіночка спокійно стоїть на кручі, махає білою хустинкою в слід за пароплавом... Свирид коло неї — кумедна панночка...

Ще тріпається в руці у Зіночки біла хустинка. Ще видно Зіночку. Прощай! Прощай!

Сховався за скрутом пароплав. Не стало видно Зіночки.

Рветься серце... Зіночко, Зіночко!... Люба, мила, близька, дорога, без краю рідна Зіночко!

***

Мобілізація... Касарні... Війна, фронт, окопи... Шпиталь... Знову рана, знову шпиталь...

Білосніжна хустинка на голові в сестри-жалібниці... Білий халат на крутих грудях... Круглі, засукані висше ліктя, молоді ніжні руки — і ямочки на них...

Зіночка пригадалася... Зіночка, Зіночка... Де вона тепер?

— Попрошу, сестрице, дати мені листового паперу й чорнила...

— А може-б я вам написала, поручнику Карбовський?... Що? Ні?... Ну, як знаєте...

Нема відповіди від Зіночки... І на другий лист нема...

Може-б матуся сповістила? Ага, він знає, хто сповістить! До Київа напише...

...Овв — революція!... Що, що — Українська Рада? Українська Центральна Рада? Ранених козаків привезли?...

— Маєте листа, поручнику Карбовський.

...Так, так... Бідна матуся... Що? Зіночку? Одного брата Москалі розстріляли? Білі... Що за білі?... Ага!... Другого червоні... Під Крутами... Батька також забили? Бідна Зіночка!... Що, що?... І саму Зіночку, чисту, невинну Зіночку звели? У-у, супостати! У-у, зайди, заволоки! Н-ну, почекайте-ж! Прийде й на вас час!...

Гримить, полихає полумінь війни. Все блище насувається голодне гайвороння до пишного Дніпра... Десна вже вся цілком в їх руках... Уся Десна... Спалили хутір? А матуся-ж

де?... Де матуся?... А Зіночка?... Що, сестрице, кажете? Завтра шпиталь евакуують? Старшин розстрілюють? Ранених старшин?... О, звірі, кровопивці!... О, душогуби!

***

Пригадалося... Як сон... Давній забутий сон...

Карбовський стоїть на покладі пароплава, дивиться у непроглядну темряву ночі і нічого не бачить. Нічого. І як вони їдуть? І що вони можуть бачити?

В чорному небі несуться низькі, холодні, розпатлані, розтріпані, як клоча, хмари. Давлять чорним мороком землю, засівають дрібним слотавим холодним осінним дощем.

Відступ.

Несамовито реве вітер, шарпає, гуде навкруги, мов навіжений, проймає холодом до голого тіла — брр...

Ну й нічка — хоча би вже ти минала хутше, ніченько! — ну й непогідь! В таку годину, й справді, найледачійшого пса добрий господар не вижене з двору.

Карбовський стоїть, вдивляється в пітьму і помічає, як щось чорне, страшне, похмуре, як привид, як упир, лізе перед його очима. Так, так — лізе... Невже то його рідні десенські кручі? Невже то такі веселі, убрані в роскішні плахти й запаски береги Десни — красуні?

Так — то вони такі. Такі тепер йому чужі, такі далекі. В сьому чорному гробовищі поховане ціле його життя. Поховані кістки його матері, поховане його кохання, поховане усе минуле.

Непривітно, похмуро лізуть назад страшні чорні привиди і ввижається Карбовському мокра, вязла дорога, повиті сліпою пітьмою мертві поля, заволочена слотавою мрякою чорна глуха безвість навколо... Ніде ні ласки, ні привіту... Тяжко ступають коні по грузькому шляху, із засмоктом повертаються колеса, хляпають копита по калюжах. І не віриться, не хочеться вірити, що є десь тепло, затишок, що є десь великі людні міста, осяяні світлом електрики, що є якісь радощі й якийсь спокій на світі...

Тьоп!... тьоп!... тьоп!... — плещуться колеса у воді.

Шу-шу-шу-шу... — глухо відгукається в моторошній тиші берега

Пароплав посувається серед темряви обережно, навпомацки, як сліпець.

Карбовському видно, як на капітанському містку, напявши кобеняка на голову, стоїть темна постать керманича. Вона напружено вглядається в чорну пітьму і завзято повертає кермове колесо то в один, то в другий бік. Обіч нього — капітан. Він також пильно вдивляється в морок і те тільки й знає, що нахиляється до рупора і подає в машину:

— Малий!

— Зовсім малий!

— Додай!

— Ще додай!

З переду на щоглі блимає сиґнальний огник. Світло його падає на воду і масними відблисками хитається на мокрій холодній поверхні филь.

— Чого я стою тут, мокну? — думає Карбовський. — Чого чекаю від сих непривітних похмурих берегів?

І не знаходить відповіди, і стоїть далі.

Великий комин, відкинувшись назад, пахкотить жаром. Карбовському приємно стояти коло нього в захистку від вітру і чути, як якийсь горячий смажений пах чогось горілого підіймається з низу з машини і лоскоче теплом нюх.

Раптом заскреготіли мокрі заболочені підошви чобіт на залізних сходах і з низу на поклад просунулася чиясь чорна голова.

— У-у, і темно-ж как, хоть в морду дай!... — Ви здєсь, капітан?

— Я! — глухо відізвався низький бас.

— С вамі командір желаєт ґаваріть... — Голова нахили-

лася в низ і крикнула: — Таваріш камандір, капітан здєсь!

Дві темні фіґури виходять з низу на поклад і наближаються до капітана. Одна з них у шкіряній картузі і шкіряній куртці. Се — командір.

— Капітане! — говорить командір по московськи. — Накажіть негайно погасити все світло на пароплаві і будьте обережні — ми вїзджаємо в район, охоплений повстанням, чули? Навколо блукають ватаги бандитів... Посуватися тихо, без гудків і сиґналів!... Ніде не причалювати!... Триматися середини річки!... Понялі?

— Поняв.

— Зробіть зараз розпорядження.

Командір враз повертається, стаючи спиною до вітру, і завважує Карбовського.

— А се хто там?

— Я.

— Хто такий — я?

Темна постать, що стоїть коло командіра, швидко наближається до Карбовського і зазирає йому прямо в лице.

— А-а, ето інвалід тот, безрукій.

— Інвалід? Хм... — Командір ступає пару кроків до нього і зупиняться. — Слухайте, товаришу інвалід, ви мені щось того, не до вподоби... Хто вам дозволив виходити сюди, що? Чи може у вас також зявилося бажання скупатися в Десні? Можу вам зробити таку приємність.

Карбовський мовчить. Напружена неприємна тиша. Він чує, як очи командіра сверлують, гостро пронизують його в непроглядній пітьмі, робить несміливий рух і повертається до сходів.

— Чекайте. Куди-ж ви? Слухайте, коли вам говорять...

Карбовський зупиняється.

— Що я хотів спитати? Ага? Як-но ви називаєтесь?

— Довженко.

— Ах, так, Довженко!... З хахлів, що? Ну, йдіть, Довженко... Але памятайте — ще раз побачу я вас тут і ви будете в Десні. Чули?

Карбовський наближається до сходів, але мусить уступитися з дороги: на гору, гупаючи чобітьми і побрязкуючи зброєю, лізуть по сходах червоноармійці. Заспані, в зімнятих сірих шинелях і брудних бавовняних штанах і „спінджаках", проходять повз нього, залишаючи в повітрі по собі

нудний запах поту й махорки і огидливий людський сморід.

— Па мєстам! — розлягається команда. — Пулємьоти на нос і по бортам!... Ей там, жівєє!... І помніть: по пєрвому сіґналу — стрєлять!

Світло гасне. Моторошно, чорно... Пароплав потопає в пітьмі.

...Район повстання... Чудно!... Його рідні околиці — район повстання...

Карбовський тихо сходить на діл, але, коли голова його зрівнюється з покладом, раптом зупиняється і напружено вслухується.

Тихо. Тьопають колеса у воді, жалібно скиглить машина. Вітер над головою свище, січе дощем у верхні східці.

...Чи мав би я охоту скупатися?... А що йому — взяв та й викинув за борт. Хіба довго? Сьогодня-ж викинув тих двох дядьків-повстанців.

І Карбовському пригадується, як роздягали дядьків, звязували їм мотузками руки з заду... Озираються небораки, безнадійно шукають очима порятунку... Перехиляють їх через крати, підносять ноги в гору... Бр-р... Холодним плеском приняла їх до себе річка і вже по них... Носяться тепер десь по ночах над Десною перелякані їх душі, як огники блудні.. А як там тепер ті, що на долі, в каюті сидять? Тих кілька селян-повстанців, що на суд, на згубу їх везуть?... Що завтра з ними буде? Завтра й їх грішні душі блукатимуть над біднію землею...

— А що там з переду, капітане? Немов пожар, що?

Тиша.

— Горить... І близько десь... Ач як палахкотить заграва в хмарах!

Моторошно, тихо. Тьопають колеса, скиглить машина.

...„Горить, повстання”... — думає Карбовський. — „Але хто ті повстанці, хотів би я знати?... Омелько, Левко, Савко, Свирид?”...

Вітер реве. Сипле, стугонить дощем по залізних східцях.

„Але кому схочеться та й хто зважиться в таку ніч нападати на воді на пароплав!” — думає дальше Карбовський.

— „Хто там з тих Левків та Свиридів може знати, що десь випадково серед глухої ночі якийсь пароплав Десною йде!

Везе він, правда, велику силу амуніції і повстанців тих на суд, але...”

— Та ето вогонь на березі.. Костьор, значиться...

— Костьор? Кому ето вздумалось костьор в такую ночь раскладивать?

А й справді!

Карбовський обережно висуває голову і дивиться. Так і є — вогонь. Близенько десь... Видно багряні клуби диму і людей видно... Як черва ворошуться...

— Может пасажири какиїсь парохода ждуть, га?

— Дурак! Какія тапєрічка пасажири, каво ждут? Нєшто параходи-то ходят!

Тихо.

— А людий, як муравлів. З півсотні, чого доброго, буде.

— Приготовсь! — розлягається команда.

Клацають рушничні замки. Напружена тиша.

Серце в Карбовського забилося швидко-швидко. Як колись перед атакою.

— Тримайся лівого берега!

Лопочуть колеса. Січе дощ.

— Що се — сиґнали подають? Зупинись!

— Стоп-п!

Тьопнули пару разів колеса по воді і стали. Тихо. Захитався пароплав на филях.

Карбовський бачить, як у переду, в поперек річки, мигтять червоні огники. Розпливаються у воді блискучим лискотом, хитаються на филі.

— Що там, човен?

Нервові поспішні кроки.

— Стой! Нє падході! Стрєлять буду!... Що?

Тихо, нічого не чути. Ні, ні, щось говорять. Голоси на річці.

Командір перехиляється через барєр, щось слухає.

Враз він випростовується і швидко повертається лицем до палуби.

— Ф-фу, полекшало! — віддихується він. — Ну, й моментик був, чорти-б його побрали зовсім!... Дайте ліхтарню, товаришу, швидко!

Карбовський знову повертається до річки і слухає.

Чути плескіт весел на воді. Десь близько під пароплавом голоси.

— Екстренное распоряженіє командарма... комдіву девятой совєтской... Задержать, поґрузіть трідцять человєк пєхоти... Возьміте пріказ.

Командір нахиляється і щось ловить рукою. Потім підходить до світла і розгортає папірець.

— А чому пароплав без сиґналів? — чується з річки. — Можете спокійно засвічувати... Всі банди ліквідовано.

Карбовський тихо сходить на діл.

Сліди війни.

...„Ліквідовано"... — повторяє про себе Карбовський. — О, він знає, що то значить се коротеньке: ліквідовано!...

Карбовського здоліває втома. Він оглядається в пітьмі, відходить у кут і сівши на голій підлозі, схиляє голову на коліна.

Залопотали колеса, перестали лопотати. Знову залопотали — пароплав пристає до берега.

— Стоп-п!

Скрегочуть залізні ланцюги. Гремлять східці. Пронизливо пищать давно немащені, заіржавілі колісцятка.

Гомін на березі... Лайка... Матюхи...

— Куда прьош!... Нє відіш, таку т-твою мать? Повилазіло?

— Чаво раскричался-та? Іш, дьявол гарластий!

На пароплаві рух, біганина.

— Живо там! Нє задєржівай!

Тупотіння десятків брудних чобіт... Скрип дощок... Якась дірава пара чобіт неприємно цмокає, слинявить. У розчинені двері разом із холодним вітром вривається мокра слизька брудна лава людий. Брязкіт зброї. Пахне мокрою повстю, дьохтем, соломою, холодною вогкістю....

На пароплаві засвічують світло.

Карбовський підводить голову і мутним зором оглядає нових свіжих людий. Нудно, непривітно, тоскно. Все таке сіре, все таке чуже, далеке.

Карбовський оглядається і раптом швидко встає.

— О, Свирид!

Очи Свирида зустрічаються з його очима. Момент дивляться на нього пильно й уважно, потім раптом крешуть огнем і погірдливо озирають його від голови до ніг.

— Не Свирид, а таваріш Свирид... Билі кадась Свириди, а ноньче вже нєту... Понял? А іщо совєтський, до лихої матері! — різко відсікає Свирид і призирливо глянувши на порожній рукав Карбовського, відходить.

Карбовський стоїть, мов оголомшений.

Свирид!... Ось і Свирид!... Але по що він зачіпав його? Дуже то потрібно було... Ще там піде, наплеще, чого доброго на нього... Знатиме тоді він Довженка!...

Карбовський відходить і зупинятєсья коло сходів, що ведуть до кают. Зверхи йому видно, як стоїть там вартовий коло дверий, спершись об рушницю. Ага, се вони там!

— Прахаді, чаво стал!... Нє вольно, слиш!

Що? Ах, се вартовий до нього!

— Ей ти — кому ґаворю!

Карбовський відходить. І відходячи, чує, як вартовий відчиняє двері в каюту, з якої враз долітають до його ух звуки сумного співу з „Невольника", і кричить:

— Ей, замолчі там, жовто-блакитная сволочь!...

— Что-о-о?! Малчать, распратакую вашу...

На душі нудно, огидливо, немов ось-ось тільки слимак по ній переліз.

Свирид не виходить із голови. От тобі й Свирид! От і повстання!

— Ну, что там, гатово?

— Гато-о-ова!

Гремлять ланцюги. Хитається пароплав. Вітер, як із жмені, сипле дощем у деревляну обшивку.

Залопотали колеса, пароплав рушив.

Карбовський сідає на мішки з борошном і підводить комір. Затишно, тепло... Десь повіває по ногах, але то пусте... Бодай спокійно...

Тьоп-тьоп-тьоп... — плещуть колеса.

І-і-і... — скиглить машина.

Над Десною стогне, і свище, і завиває голодним звірем осіння негода...

— — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

Карбовський здрігається зі сну і підводить із мішка заспану голову. І враз, мов підкинутий, зривається на ноги.

Пароплав гуде. Здрігаєтья цілим корпусом і гремить від страшних громових вибухів.

Сотні чобіт важко тупочуть над головою. Крики, метушня, біготня, шарпанина.

Ух! — глушить його близький стріл і Карбовський відкидається в сторону. Ух! — рвануло над самим його ухом і він з грюкотом, дрібно тупочучи ногами, скочується в низ по гуркотливих залізних сходах.

На горі справжнє пекло. З диким торохкотінням, захлистуючись, стугонять скоростріли, сіпають, рвуть повітря рушничні вибухи.

Серце в Карбовського тріпочеться, трохи не вискочить з грудей, ноги трусяться, горячий живчик молотками стугонить у скранях.

— Що се? Як се?

Насторожені уха чутливо прислухаються, ловлять страшні зловіщі звуки, розятрений мозок напружено силкується щось збагнути і не може.

Нема нічого. З боку мовчазно чорніють тихі, маленькі, повні жахливої таємничости двері каюти.

Карбовський міцнійше притискується плечима до сті-

ни і рука його нерішуче, боязко простягається до клямки й легенько торгає двері. Замкнені. Рука натискає сильніше — так, замкнені.

Карбовський хвилинку прислухується, потім враз з усієї сили насідає плечем на двері. Завіски хрускають, тріщать сухі тонкі дошки, і карбовський влітає в страшну, сліпу, повну чорної німої тиші пащу каюти.

Нечутно стрепенулись і засновигали навкруги мовчазні чорні привиди.

— Ш-ша, хлопці... Ш-ша...

Страшне тремтіння в грудях. Докучна невідомість. Карбовський припадає ухом до лутки дверий і в настороженій тиші ловить звуки.

Раптом він відхитується назад і здушеним криком падає з його уст у жахливу пітьму змовницький шепіт:

— На гору, хлопці!... Всі!... разом!...

Пітьма заколихалась, зашаруділа невиразним сухим, як шамотіння осіннього листя, звуком, і чорна маса, вючись гадюкою, поповзла вузенькими сходами на гору.

— Піу-у-у!... — просвистіла над ухом куля.

— Піу-у... — проспівала друга і мягко цмокнула десь над головою у деревляний бальок.

Просто перед Карбовським, припавши коліном до землі, стоїть червоноармієць і стріляє в беріг. З цівки рушниці раз-у-раз вилітають сліпучі огневі снопки і ріжуть ухо страшними вибухами.

Карбовський з розгону налітає на нього з заду і голова червоноармійця враз відкидується на бік від страшного удару: лясь!

— Ізмєна, товаріщі!... Ізмєна!...

Карбовський з силою вириває йому рушницю з рук і бачить, як кілька дужих рук підхоплює червоноармійця в гору і перекидає за вікно: шубовсть!

В лусканні стрілів вибухає враз громовий крик десятків міцних грудий, і в ліво й вправо від Карбовського, розбігаючись двома швидкими розбурханими потоками, потекла чорна людська лава.

Шум, галас, товкітня.

— Дєржісь, товаріщі... Нє поддавайся!...

— Здавайся, шпана проклята! Здавайся!...

Хрипіт, тяжкі віддихи грудий.

Очи в Карбовського запалені, горять.

— Н-ну, тепер мені тільки Свирида знайти! Свирида... де він?

Карбовський оглядається і бачить, як двоє людий, з хрипотом і сопінням, схопившись у страшному герці, борються коло нього. Велика, важка постать у шкіряному картузі, уникаючи страшних ударів, уступається назад, насідаючи на Карбовського.

— А-а, командір... Товаріщ командір!... Ну-ну!

Карбовський замахується і з силою втелющує кулак в одутлу його пику — бец! Командір змахує руками і гримається на поміст.

— Так його! По козацьки! — чує Карбовський і бачить, як хтось притьмом кидається на командіра і навалюється на нього цілим тілом.

— Хто се? Свирид? Ну так — Свирид... От тобі й Свирид!...

Карбовський задихується. Лице Карбовського все в поті.

Він проводить рукою по чолі і чує, як якась густа слизота узваром заливає очі і неприємно пахне кровю...

Що-ж се?...

Круги в очах... Стогін в ухах...

Карбовський хоче втриматися рукою за баляси, але безсило хилиться і падає на тугі мішки з мукою.

***

Карбовський розплющує очи.

Тихо. Жалібно плаче вітер у комині. Гуде за вікном хуртовина, закидає шиби мягкими кімями сніг...

— Де-ж се я? Де я?... — хоче збагнути Карбовський і озирається.

В хатніх сумерках біліє в сумежній кімнаті сволок. З-за сволока визирають сухі васильки, безсмертники, мята... Пахне чимсь рідним, далеким, ласкавим, теплим. Цвіркун у запічку цвіркає.

— Сон чи привид?

Карбовський повертає голову на подушці і помічає, що вона обвязана. Чому се? Ага!

Хода в сусідній хаті. Хтось наближається. Хтось став на порозі в дверях і дивиться. Хто се? Свирид? Звідки він тут узявся? Волосся в Свирида підстрижене кружком, рів-

ненько, по козацьки. Стоїть, держить у руці лямпу, приглядається. А може не Свирид?

— Се ви, Свириде?

— Та я-ж... Та я... Ну, слава Богу! А ми вже думали... Ну, як вам?

Привітливий, ласкавий. Ставить на лежанці лямпу, підходить, нахиляється. Торгає рукою йому голову.

— А де, Свириде, пароплав?

— Пароплав?... А ви не забули? Ого, де той вже пароплав!... А буде що згадати! Богато, — о, богато нам з вами роботи коло нього було...

Роботи? Ага, так, так!...

— Скажіть, Свириде, де я?

— На хуторі, коло Десни... У отаманки Орлиці... То-ж ми тоді — пригадуєте — з отаманкою Орлицею на пароплаві були.

— З Орлицею? Якою Орлицею? Кажіть-же, Свириде!

— А ось вона сама тут зараз буде... А знаєте, тоді ви нам того... трохи всієї справи не зіпсули... Пригадуєте, як мене впізнали? Н-ну, подумав я тоді, пропало все.. Але, нічого... На добре усе вийшло... Але-ж і лицар з вас... Їй-Богу! Ой, лицар! Та от біда тільки — підстрелили псявіри...

— А де, Свириде, ті поділися?

— Про кого ви?

— А ті, що у каюті були?

— Ах, ті!... Усі вони у нас, в загоні... Двох убито, а решта всі, як риба, здорові... А ось і отаманка...

Двері з сіний вчідинилися і хтось зайшов до сусідньої хати. Постукав ногами, струсив сніг на долівку і ніжним жіночим голосом спитав:

— Ну, що там, Свириде?

Карбовський стрепенувся.

— А йдіть-но самі сюди... Самі побачите...

Поспішна хода, і в дверях... Зіночка.

Зіночка, Боже!... Отаманка Орлиця... То ось хто — Орлиця!

Карбовський дивиться на неї — пізнає й не пізнає. Коротке обстрижене волосся, жупан, широкі шаравари...

— Пізнаєте? — питає Зіночка і дивиться йому глибоко в очи. — Колись, пригадуєте... на Десні?

— Зіночка! — скрикує Карбовський і робить рух, щоби підвестися.

— Ну годі, годі... Лежіть спокійно, не хвилюйтеся... Вам ліпше стало, вам треба спокою... А й мали-ж ми мороку з вами! Ну, як вам?

Зіночка легко підходить, нахиляється.

— Полапайно, Свириде, голову... Мої холодні.

— Вже лапав, отаманко... Нема горячки.

— Ну ось, ну й добре... Лежіть спокійно, сил набирайтесь... Ми з вами ще про все поговоримо... про все... Я тут, при вас, Карбовський — ви в моїй хаті... Ну, що там, Свириде, прибули стежі?

— Прибули, панно отаманко.

— Клич їх сюди! Бери лямпу і клич... А ви лежіть та швидше одужуйте... По весні поїдемо з вами на оболоння квітки збирати... Гаразд?... А добрі квітки будуть сієї весни, — о, добрі.

Свирид стоїть із лямпою в руках, щасливо усміхається:

— Кумедна наша отаманка, їй-Богу... По квітки, каже....

І показавши Карбовському рядок лискучих білих зубів, виходить слідом за Зіночкою.

Карбовський лежить, чує, як хтось доносить Зіночці про вислід стежі, чує, як молодо бренить під сволоком енерґійний жіночий голос і дивно йому, і якийсь солодкий сон у віч йому ввижається і радісно на душі в Карбовського.

Мете за вікном страшна десенська заверюха. Плаче, тужить вітер у комині. А в серці у Карбовського спокій і радісний спів. І повно щастя в грудях...

Себе самого наперед.

Себе самого наперед
Застав робить, що слідує,
А лиш потому инших вчи, —
Тоді з дороги не схибиш.

Ти сам себе таким зроби,
Щоб инших ти навчати міг;
Сам над собою запануй,
То запануєш над людьми.

Хто сам себе опанував,
Найтяжчу річ він доконав;
Хто сам себе оберіга,
Той безпечніший від усіх.

Не кидай власної мети,
Щоб за чужою десь іти,
А власну ясну ціль пізнай,
До неї просто поспішай.

Іван Франко.

ГОСПОДАРСЬКИЙ ВІДДІЛ

ПРО ДРІБ.

ПЛЕКАННЯ ДРОБУ.

Через минувших кільканайцять років плекання дробу в Канаді зробило надзвичайний поступ в зрості і розвою. Виринаючи з занедбаної галузи в пересічнім господарстві, курка, яка лише валялася на обійстю, без ніякого осібного приміщення ні контролі над її плодом, ані доброї годівлі, нині має признане місце як здібна помічниця для збільшування річного дохду в господарствах, які заінтересувалися нею і зрозуміли її вимоги.

В протягу так короткого часу, ріжні досліди, демонстрації і контести з добре виплодженими курми з тих рас, які несуть велике число яєць річно, надто доказали, що коли курки є вчасно на весні виплоджені, добре плекані і відповідно годовані, вони можуть знести велику скількість яєць в зимі в той час, як ціна яєць є висока. Досліди доказали також, що добре несучі кури є закоштовні птахи, щоби їх мучити через тижні і місяці при вигріванню і водженню курят. Їх неможливо відривати від несення яєць, ані всилувати, щоб вони квокали в марті, або квітні і успішно вигрівали ранні курята. А ранні курята, які-б скоро дозріли перед осінними морозами і несли яйця через осінь і зиму, є конечні, бо лише такі кури в першім році свого віку зносять найбільшу скількість яєць і тому добре поплачуються властителям. Дальше, що плодження і плекання поплатних курей старим способом, квочками, на більшу скалю, показалося цілком непрактичним, тому власне удосконалено менші і більші штучні інкубатори і вигрівачі, „брудерс", які тепер заступають курку в сій роботі.

В додатку до сего, що вже богато поступових фармерів уживає малих інкубаторів до вигрівання кількасот курят нараз кождої весни, богато фахових вигрівалень курят за-

нялися сею роботою на велику скалю. Такі вигрівальні курят дістають яйця від певних властителів, які плекають добре несучі, здорові кури і вигрівають їх в величезних інкубаторах від кількадесять до кількасот тисяч, що три тижні. Вони є ульоковані в центральних містах, де мають відповідне на се приміщення, звичайно уживають електрики до вигрівання яєць і лише сего пильнують, тому мають добрі успіхи в такім заході. Скоро тільки курята вилупляться з яєць, їх пакують в спеціяльні пачки і висилають через експрес, або навіть почтою до купуючих фармерів сотками і тисячами миль віддалені, які зробили замовлення наперед на підставі оголошень в часописах, або на підставі катальоґів.

День віку курята можливо перевозити досить успішно, бо на сей час природа заобезпечила їх поживою, жовтком яйця, який куря втягнуло в себе і тому може обійтися без ніякої иншої поживи навіть через три добі. Звичайно вигрівальні курят ґарантують, що доставлять курята всі живі і здорові до найблизшої стації купуючого і нема чого боятися ніякої страти в перевозі. Також, безпідставним є говорення, що „машиною” вигріті курята всі вигинуть, бо се, кажуть, не є природний спосіб. Тепер в Америці і Канаді богато більше плекають курят і иншого дробу вигрітих з яєць інкубаторами, чим застарілим способом, квочками. Розуміється, що хто купує чи сам вигріває курята інкубатором, мусить мати готовий спосіб для дальшого вигрівання і плекання живих курят через кілька тижнів.

До вигрівання і плекання курят уживають також вже добре удосконалених огрівачів, так званих „брудерс”. Вони продаються по досить умірковaній ціні. Можна також приготовити кілька квочок, які сиділи-б на гніздах через кілька днів, а коли отримається курята, вечером підложити їх яких 20 до 25 під одну квочку, щоби їх вигрівала і водила. До сего потрібне менше число квочок і в той час, як курята доставляють, їх можна скорше дістати, хоч „брудер” є лучший і до сеї роботи. Готові курята звичайно продаються від 18 до 30 долярів за 100, залежить від якости їх родичів, а за вигрівання курят з власних присланих яєць беруть від 5 до 6 долярів за 100 яєць.

Вигрівання курят в великих комерсіяльних вигрівальнях є досить економічним і вигідним способом дістати ранних курят для розведення добрих, здорових, несучого ґатунку

курей, або побільшення свого стада курей. Таким способом від 1920 року до 1924 в Злучених Державах побільшили продукцію яєць пересічної курки о 20 до 30 процент. Се є величезне збільшення на таке число курий, які плекають в Америці.

На дріб і його продукти є, і виглядає, що буде добре запотребовання і нема чого боятися тут надпродукції. Треба старатися приготовляти дріб на продаж після сучасних ринкових вимог і плекати все що найлучший рід та доглядати дріб після його вимог, бо лише таким способом можна знизити кошт продукції і дістати добру заплату за свій труд.

Є воно історією всіх цивілізованих країв, що коли населення збільшується і обшари землі для пересічного жителя поменшуються, — нарід тоді мусить розводити чимраз меншого рода звірята для достарчення поживи. Ми мусимо з

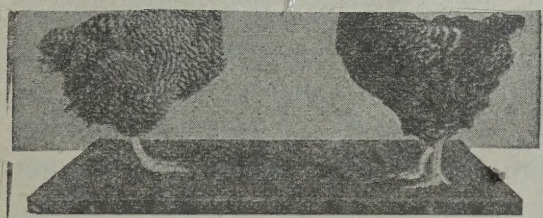

знесла тільки 45 отягу 10 місяців. Курка, яка знесла 157 яєць в протягу 10 місяців.

у для більшої убійчої сили. Добре також до-

Кури породи „Плимавт рок". Добрі на мясо і до несення.

конечности уживати мясо і яйця дробу чимраз більше для денної поживи, тому що зі всіх домашних звірят дріб саме найлучше надається для інтензивного способу господарства на малій скількости землі.

Після світової війни в Америці, а навіть тут в Канаді дріб притримав при істнованню богато навіть великих фармерів, які через неурожай, брак робітників і низьку ціну не могли-б були вдержатися на фармах при знижених доходах з инших, головних галузей в господарстві. Автентична статистика продукції Злучених Держав говорить, що в 1923 р. вартість продуктів дробу була о 150 міліонів долярів висша,

чим вартість всьої худоби в краю, о 300 міліонів висша, чим вартість цілого збору пшениці того року. Лише пятьох рільничих продуктів вартість була висша чим та з дробу, а се молочних продуктів, кукурузи, бавовни, сіна і свиней.

Се вказує, що воно годі судити дохід фармера лише після скількости бушлів пшениці, яку він продає річно, тому, що дріб також приносить великі зиски і ще має може найбільшу можливість для розвинення доходів в пересічнім господарстві.

Плекання дробу було одною з не многих галузей рільництва, яке поплачувалося навіть в часі реконструкції кілька років зараз по війні, бо курка є одно із домашних сотворінь, яка перетвриє сиру пашу на знаменитий людський корм найдешевшим коштом. Курка, яка важить 4 до 5 фунтів, коли є доброго несучого типу і добре доглядана, зуживає річно 75 до 80 фунтів ріжної поживи, а випродуковує річно яєць, які можуть важити 20 до 30 фунтів.

Що пересічна курка в наших оселях не зносить більше тися ніякої страти в перевозі. Також, безпідставним є говорення, що „машиною” вигріті курята всі вигинуть, бо се, кажуть, не є природний спосіб. Тепер в Америці і Канаді богато більше плекають курят і иншого дробу вигрітих з яєць інкубаторами, чим застарілим способом, квочками. Розуміється, що хто купує чи сам вигріває курята інкубатором, мусить мати готовий спосіб для дальшого вигрівання і плекання живих курят через кілька тижнів.

До вигрівання і плекання курят уживають також вже добре удосконалених огрівачів так званих „брудерс”. Розпесучих курей і сим способом розмножити птахів, яких самий вигляд на обійстю заставить властителя приготовити для них лучше приміщення і давати їм лучший догляд. Та ріжна мішанина кольорів, форми і будови тих зведених і тому слабовитих птахів власного, через роки неуважного плодження, відбирає охоту властителя до лучшого догляду. А коли чоловік вложить 20 до 25 долярів і купить 100 курят чистої раси, здорових, з добре несучої фамілії, їх однаковий вигляд буде його гордістю, і він буде лучше їх доглядати та буде лучшу користь з них мати. **Т. Боднар.**

ЧОМУ КУРИ ХОРУЮТЬ.

Мабуть найбільше хоріб курей можна завдячувати слідуючим причинам:

1. Брак відповідних курників і здорового плекання курей. Чистість в приміщенню і годівли, подостатком соняшного світла і свіжого воздуху є найлучшим і найдешевшим ліком для тримання дробу при добрім здоровлю.

2. Невідповідні способи годівлі. — Годовання з нечистих посудин, брак чистої води, коли кури змушені пити гноївку на подвірю, брак ріжнородної поживи, недогодовання або перегодовання та брак конечного руху в зимі, — все се притримує дріб в немічнім стані і він не може відперти від себе заразливих хоріб та ріжних паразитів.

3. Всі зведені, мішані кури, витворені спорідненими родичами є слабого здоровля і мають менше відпорної сили для ріжних хоріб, чим вибрані кури.

4. Через вимінювання яєць, квочок і когутів від подібного мішаного та зведеного типу в сусідстві також заноситься заразливі хороби, міль, воші і инші насікомі між здоровий дріб.

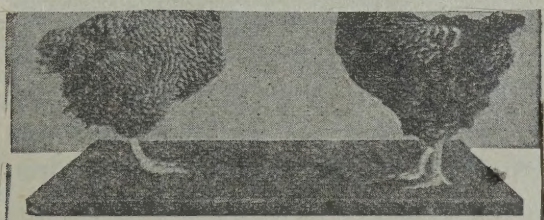

знесла тільки 45 Курка, яка знес
отягу 10 місяців. в протягу 1

у для більшої убійчої сили. Доб
унт соли до кождих 5 ґальонів

ри задній стіні зробити щільний ст
опі широкий, а над столом не вис
і довгі лати через цілу довжину ст
ерез ніч відпадки падали на стіл, а

Тип курки, що слабо несеться.

ЗВИЧАЙНІ ХОРОБИ КУРЕЙ.

Туберкульоза (сухоти) курей. — Ся хороба нищить богато курей, головно через літо і осінь. Симптоми сеї хороби такі: гребінь блідне, або чорніє, прагнючість, розвільнен-

ня, ослаблення, а дальше птиця криває на ноги, марніє і гине.

На сю хоробу нема ліку. Кури, які мають висше згадані ознаки хороби, треба зараз побити і спалити, або закопати глубоко в землю, бо слабість ся заразлива.

Червона міль. — Червона міль, — маленькі, швиденькі сотворіння, — жиє на курах через ніч і ссе з них кров, а через день ховається в ріжні щілини під бантами, в гніздах і так далі. Щоби знищити сих паразитів, або не допустити до розмноження, треба старанно скроплювати банти і гнізда нафтою з креоліною або карболевим квасом. До двох частей нафти додати одну часть карболевого квасу або креоліни і добре зілляти всі щілини довкола бантів і гнізд. Таке скроплювання раз на місяць літною порою винищить паразитів.

Пипоть у курей. — Ся хороба є властиво острим або нераз і проволочним (хронічним) катаром слизної оболони, що виступає у дробу в дзюбі, носі і горлі. Найчастійше причина пиптя — перестуда.

[illegible], що „машиною вигріті курята всі вигинуть, [illegible]ини з дзюба, жуть, не є природний спосіб. Тепер в Америці [illegible]чення голо- ді богато більше плекають курят і иншого дробу [illegible]ому, що ніс яєць інакше [illegible]ми, чим застарілим способом, [illegible]б, через що Розумі[illegible]рого дро[illegible] хто купує чи сам вигріває кур[illegible]вичайно ува- бат[illegible]сихає язик [illegible]мати готовий спосіб для дальш[illegible]пття є мукою жають люде[illegible] живих курят через кілька тижнів, [illegible]чайно і тро- для дробу, бо[illegible]я і плекання курят уживають тако[illegible]ння треба у- хи здорової [illegible] огріваців так званих брудер[illegible]ьки вже за- сунути катар[illegible] сим способом розмножити п[illegible] в сухе, те- вмер — відпа[illegible] на обійстю заставить властителя [illegible]ьше водою пле місце; ко[illegible]ше приміщення і давати їм лучши[illegible] за зимна, заправлений. [illegible]на кольорів, форми і будови тих [illegible] Як охорону можна теж д[illegible]их птахів власного, через роки не [illegible] через посте- перед пиптем[illegible]ирає охоту властителя до лучшог[illegible] пенне призви[illegible]вік вложить 20 до 25 долярів і купит[illegible]

Простуда. — Добрим ліком на простуду у курей є камфора, яка не [illegible]ише лічить, але й не допускає до простуди. Кавалочок камфори найлучше занурювати у воду. Робиться се так, що кавалок камфори завязується враз з камінцем в білу вовняну шматку і занурюється у воді в тому коритци, з якого кури пють. **Камфори не треба давати тим куркам, що несуться, бо яйця будуть мати запах і смак камфори.**

КУРИ В ЗИМІ.

Відновлення курника.

Перш усього треба курник старанно вичистити, повикидавши всякі банти, гнізда, корита і инші приряди з середини. Тоді, коли є підлога, яку неможливо зірвати, її треба чисто вишкробати сапою, або рискалем. Де нема підлоги, там треба скопати кілька цалів і вивезти сю землю, занечищену ріжними зародками хоріб, десь далеко від курника, а натомісць привезти свіжої підсипки. Відтак розпустити креоліни (12 великих ложок до одного ґальона води) і добре скропити стіни, стелю і підлогу. Ще лучше загасити свіжого вапна і сим скропити стіни, стелю і підлогу. Се вапно треба уживати горячим і додати трохи креоліни, або карбо-

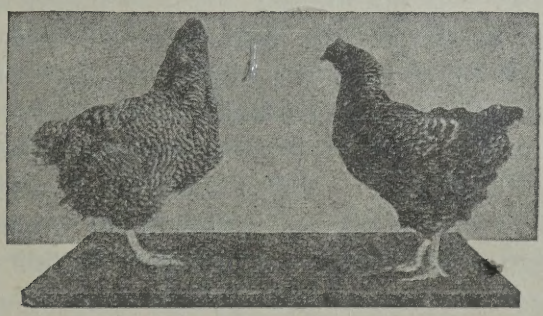

Курка, яка знесла тільки 45 яєць в протягу 10 місяців.

Курка, яка знесла 157 яєць в протягу 10 місяців.

левого квасу для більшої убійчої сили. Добре також додати оден фунт соли до кождих 5 ґальонів розпущеного вапна.

Здовж при задній стіні зробити щільний стіл 3 стопі високий, а 3 стопі широкий, а над столом не висше як 8 цалів поставити дві довгі лати через цілу довжину стола, на банти так, щоби через ніч відпадки падали на стіл, а не на підлогу, куди кури лазять через день.

На земли всюди тримати підстілку 6 цалів грубо зі свіжої соломи.

В курнику повинно бути богато світла. Вікна в курнику не повинні бути висше чим 1½ стопи від землі і поверх них або між ними треба вложити пару тафель полотна, крізь яке свіжий воздух міг-би стало входити до курника.

Догляд.

Для курей зимою треба створити такі обставини, аби вони почувалися так як літом, аби мали де бігати, порпатися й аби мали таку поживу, як мають літом. Навіть на вид штучної зелені кури почувають себе так, як в літі — писав оден годівельник курей.

Щоби те враження „почування як в літі” було одначе більшим, то для курей треба зимою як найбільше сонця, як найбільше світла і доволі місця. Колись навіть заводові годівельники думали, що для курки вистарчить чотири стіні і маленьке віконце, але тепер з такими перестарілими думками годі би на світі оден місяць жити. Наука і довголітні проби виказали, що для курей треба зимою соняшного світла на цілу полудневу стіну. Значиться, в курнику повинно бути так видно, як на дворі. Коли створити для курей зимою з сего боку такі обставини, кури лучше несуться. А ще лучше кури можуть нестися тоді, коли збудується для них з полудневої сторони курника причіпку для бігання і порпання. Дашком причіпки повинно впадати до середини як найбільше світла, отже він повинен бути спадистий до полудня. В Канаді виробляється полотняне шкло, якого можна дуже успішно уживати на дашки до таких соняшних причіпок коло курників. Фабриканти полотняного шкла твердять, що крізь таке „прозоре” полотно дістаються якраз ті лучі сонця, що є найдодатнійші для здоровля курей, тому для курників видке полотно є лучше чим шкло, бо шкло не пропускає тих лучів, які ділають життєво. Така причепка служила би курям лише для денного руху і порпання. В теплійшім курнику кури ночували-б так, як все.

Щоби кури на бантах не перемерзали в ночи, то місце з бантами треба заслонювати на ніч густим полотном. Треба подбати також, щоби зі споду бантів від долівки не діставалося зимно.

Годівля.

Щоби молоді курки добре неслися, треба додавати їм до поживи солодкої капусти головками для довбання, або якої иншої ярини. Пожива для курей повинна складатися з сухої мішанини. На 100 курей треба змішувати: 100 фунтів

давленого вівса, 50 фунтів пшеничної ометиці, 50 фунтів кукурузяної дерти, 10 фунтів меленої кости, 30 фунтів сухих мелених відпадків мяса, 2½ фунтів сірки, 1 фунт соли і 2 фунти меленого вугля. Суха мішанина має стояти перед курми постійно. Раз на день повисшу сумішку треба давати в роді змоченої заминки. На ніч давати 6—7 ф. зерна в мерву, а коли позимніє, то на ніч лучше давати заминку, бо під вечір кури не будуть мати часу зерна визбирати. Зерно повинно бути також змішане з вівса, пшениці і коленої кукурузи — по рівній части.

Щоби кури поплачувалися, то не досить для них лише одного роду зерна, бо оден рід зерна не має всіх потрібних складників для формовання яєць. Одним родом зерна кури можуть лише животіти і несення від так годованих курей годі вимагати.

ВІДОКРЕМЛЮЙТЕ КОГУТІВ.

Яйця з зародками скоро псуються і тим самим не такі відповідні для зимового переховування, отже тратять богато на вартости. Не велика штука відокремити когута, а користи з того богато. Навіть склепар скорше такі яйця бере, коли знає, що когут відокремлений. Що вже до складів, що передержують яйця на зиму, то вони лише такі яйця купують, що не мають зародків. В торговли яйця із зародками уважаються ушкодженими і не можуть мати тої ціни, що яйця чисті, без зародків.

Обчислено, що канадійські фармері тратять поверх оден міліон долярів річно, продаючи з зародками яйця.

ПЛЕКАННЯ ХУДОБИ.

ГОДІВЛЯ БИЧКІВ.

Плекання худоби є дуже важною галузею в господарстві. Де є певне число доброї худоби, там господарка стоїть на добрих підвалинах. На загал плекання худоби є лише тоді доцільне і корисне, коли воно приносить користь на ринках збуту.

Се відноситься так до молочних коров, як і до мясної худоби. Молочні корови повинні давати богато фунтів мо-

лока і масляного товщу; чим більше крова дає молока, тим більше вона варта. Корови, що дають тільки три до чотири тисячі фунтів молока, не оплачується держати. За то корови, які дають річно 15 до 20 тисяч а навіть і 30 тисяч фунтів молока, представляють так в дома, як і на ринку дуже велику вартість. Мясна худоба приносить тоді добру ціну, як вона має на собі богато доброго смачного молодого мяса. Чим ліпше худоба витучена, тим ліпше з неї мясо і тим більше за таку худобу платять.

Ціллю сеї статті є подати точні дані про кормлення бичків, щоби познакомити і переконати фармерів, що воно є конечним і поплатним витучувати у себе на фармі худобу на заріз.

Бички від чисто молочних коров породи Джерзі, Ир-

Витучена худоба в зимі на фармі в Манітобі.

шайр і Голстейн, не надаються до кормлення, бо вони не накладають на себе доволі мяса, за яким на ринку є попит. Бички породи Шортгорн, Енґус або Герефорд, хоч би і не чистої раси але доброї будови, оплачується витучувати у себе на фармі. Відповідно удержуваний дволітний бичок повинен після витучення важити 1,000 до 1,200 фунтів. Найвищу ціну за такі бички платять на весні. Бички призначені на дальше плекання, повинні бути вичищені вже першого місяця після їх уродження. Їх належить також обезрожи-

ти, що робиться через замащування лаєм або костік поташем пупці на роги. Се треба зробити до сім днів по породі.

Першої зими треба бичків добре кормити, щоби не похудли. Коли вони першої зими будуть заморені, то на другу зиму тяжко їх добре викормити.

Підчас коли давнійше плекання і тучення бичків для збуту на фармах практикувалося менше більше як додаткова річ, щоби зужити нездібні до нічого відпадки зерна, то тепер вже дійшло до того, що кождий фармер ради економічної конечности годує пару штук худоби, коли хоче бути успішним фармером. Воно навіть вважається за відповідне продукувати спеціяльну пашню для тучення бичків, що мало-б подвійну користь з перекидання збіжжа для добра землі і побільшення приходів з бичків при зниженню коштів доходу і при уліпшенню викінчення бичків.

Бички кляси „шорт фідерс", випашені на траві і продані в Вінніпеґу по 6½ ц. фунт живої ваги. Після короткої годівлі зерном, були продані як „бучерс".

Пожива і годівля. — З точки погляду годівельника, пожива, котра дасться управляти на пересічній фармі і може бути добре продана через годовання бичків, може бути поділена на дві головні кляси (не включаючи квашеної зеленини т. зв. „сайледж"), як слідує:

1) **Сіно і инша паша.** — Яра або зимова паша як снопи вики, змішаний овес, горох, яре жито або линта; звичайні сіна як вестерн рай ґрес і бром ґрес; стручкова паша як солодка конюшина і альфальфа; звичайне сіно; солома. Вівсяна

солома є богато лучша від инших і тут мова про ню.

2) **Тверде зерно.** — Вибираючи зерно як поживу для бичків, можність дістати його і ціна є найважнійшою справою в його виборі. Котребудь звичайне збіжжа можна давати як часть поживи. Давати самий овес або самий брен буде за легка пожива, а сама пшениця або жито за тяжка; за то доцільно є давати мішанину звичайного зерна. Рівні части ячмінного і вівсяного чапу є майже мірною їдою. Підла пшениця, жито або добрі відсівки з пшениці можуть заступити ячмінь, коли їх лекше дістати, або брен можна вживати замісць вівса.

Де зерно купується на годівлу бичків, там перечищені відсівки з пшениці від давна є найтаншою поживою, яку також можна купити. Ся пожива, се відходи в збіжевих елеваторах, і є відсівки з пшениці, з котрої непотрібні зерна були виділені. Вона складається головно з потовченої і меншої пшениці, дикої гречки, трохи вівсюги, лену, иншого зерна і трохи полови.

Скількість зерна для тучення буде залежати від твердої паші, величини худоби і від часу, в якім мається її отучити. Прибільшування порції поживи повинно все бути реґулярне. На стан бичків треба уважати і зерно повиннося їм давати після того, як вони поступають, так щоби вони постоянно поправлялися і щоби були готові до продажі на той час, коли мається їх продавати.

З тої поживи і зерна, про котрі згадано висше, слідуючі мірки денно для одного бичка можна навести як приклад:

1) Овес снопами, західне жито або бром ґрес сіно, 12 фунтів. Солома, 12 до 20 фунтів, мука, рівні части потертого вівса, ячменю і пшениці, 2 фунти на початок, додаючи 1 фунт що два тижні до 10 фунтів, коли кінчиться.

2) Бруква 30 фунтів; звичайне сіно 5 фунтів; солома 10 до 15 фунтів; така мішанина зерна як повисше, 2 фунти на початок до 10 фунтів коли скінчиться.

3) Люцерна 8 фунтів; зелене жито 8 до 10 фунтів; мішанина зерна, зелені відсівки, овес і ячмінь, рівні части, годується постепенно від 2 фунтів до 8 фунтів.

4) Горох і вівсяний ґрін фід, 8 до 10 фунтів; звичайне сіно 6 фунтів; солома 12 до 20 фунтів. Мішанину муки, тертий овес і ячмінь, рівні части, дається постепенно почавши від довх фунтів, а кінчивши на десять фунтах.

Метода годовання. — Добре є поділити денну порцію ріжної поживи так, щоб давати половину порції рано, а другу полвоину в вечер, не перешкаджаючи худобі в полудне.

ТИП.

Успіх чи неудача в годованню бичків залежить дуже богато від вибору типу худоби. Найважнійше є вибрати мясну худобу з доброго типу і доброго хову. Ся худба повинна мати марку одного з найліпших родів на мясо, а то: Шортгорн, Енґус або Герфорд. Лише товсті, найгрубші бички, вказуючі виразно на мясну породу (біф брідінґ), повиннося купувати для годівлі.

Правдоподібно найважнійшою прикметою при купуванню бичків є темперамент. Найгірший годованець, се ди-

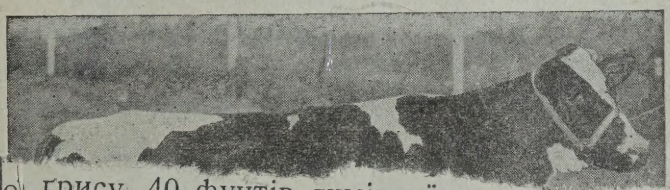

о ґрису, 40 фунтів ячмінної мучної дерти, кавалків
К мучної дерти, 250 фунтів відділеного мо ь лежати
ів домішки до травлення. ю, він не
єого місяця: 60 фунтів ячмінної дерти, ди гною
ідерти або 8 фунтів домішки до травлення реба час
інця годівельного періоду: 70 фунтів ячм
ІНТІВ вівсяної дерити 150 фунтів [illegible] є потріб-
ка, з рівним дном кадка і огрівач в ній. Палива для
я кадки треба дуже мало. Се дасть спромогу худо-
до схочу і на тім худоба зискає; се також дасть їй
пити літну воду, що причиниться до її вигоди на

частійшою причиною невигоди в годованню на дво-
на верхах худоби. Він постійо топиться і спричи-
худоби зимно. Звичайно підчас сніговиці вся ху-
оба втікає в затишне місце, та майже все деякі штуки ли-
лаються на дворі і їх прикриває сніг. Коли вони спокійні,
то з них треба сніг позмітати.

на
л

раси краще продається ніж мішанина.

Вага. — Ліпше є не купувати завеликих бичків. Дома шна торговля дає першенство бичкам зручної ваги, то є та ким, які важуть від 1,000 до 1,200 фунтів. Щоби достарчи ти зручної ваги бичків, чоловік повинен купувати годован ців важучих 800 до 900 фунтів в осени. Годованець важу чий 1,000 фунтів, коли він є першої кляси, може бути по платним. Більше ніж 1,000 фунтів годованець не повине важити. Низше 800 фунтів є тяжко дістати годованців від повідного типу; лекші можуть бути трависті, підлого тип і будови.

Вік. — Звичайно здибається, що висше наведену ваг можна знайти між дворічними бичками, хоч часом доброг роду річняки можуть мати таку-ж вагу. Дворічні бички найбільше пожадані хіба що є надзвичайно добра їда і стай ня, і в сім випадку річняки будуть поплатні.

Безрогі. — Само собою розуміється, що лише безро бички повиннося годувати, бо їх ліпше поправити, переве сти і продати як бичків з рогами. Безрогі бички мають пер шенство на торговици.

[illegible] все бути ре-
ґулярне. На стан бичків треба уважати і зерно повиннося їм давати після того, як вони поступають, так щоби вони постоянно поправлялися і щоби були готові до продажі на той час, коли мається їх продавати.

З тої поживи і зерна, про котрі згадано висше, слідуючі мірки денно для одного бичка можна навести як приклад:

1) Овес снопами, західне жито або бром ґрес сіно, 12 фунтів. Солома, 12 до 20 фунтів, мука, рівні части потертого вівса, ячменю і пшениці, 2 фунти на початок, додаючи 1 фунт що два тижні до 10 фунтів, коли кінчиться.

2) Бруква 30 фунтів; звичайне сіно 5 фунтів; солома 10 до 15 фунтів; така мішанина зерна як повисше, 2 фунти на початок до 10 фунтів коли скінчиться.

3) Люцерна 8 фунтів; зелене жито 8 до 10 фунтів; мішанина зерна, зелені відсівки, овес і ячмінь, рівні части, годується постепенно від 2 фунтів до 8 фунтів.

4) Горох і вівсяний ґрін фід, 8 до 10 фунтів; звичайне сіно 6 фунтів; солома 12 до 20 фунтів. Мішанину муки, тертий овес і ячмінь, рівні части, дається постепенно почавши від довх фунтів, а кінчивши на десять фунтах.

ОХОРОНА В ЗИМІ.

Найбільшою перешкодою при годівлі худоби в зимі є дорогі будинки. Коли-б можна таним коштом будувати теплі і вигідні будинки, без сумніву більше худоби годувалося-б у стайнях. Та тепер доказане, що такі стайні не конче потрбіні. Воно правда, що найкрасший успіх зробиться у теплій стайні, однак можна доказати, що вдоволяючий успіх можна осягнути в найтаншій шопі або навіть в охоронних корчах без ніякої будови.

Відповідне шатро можна збудувати, т .є, шопу о трох стінах по одній дошці. Верх може бути з патиків та соломи. Перед, котрий повинен бути звернений на полудне, має бути зовсім отворений. Огорожа може бути, високий паркан на сході і заході, з воротами на переді. Ясла на солому можна зробити під одною стіною огорожі а корита для иншої поживи під другою стіною, так щоби давати їду не йдучи до се[illegible] мучної дерти, 300 фунтів відділ[illegible]штувати дуже мало 10 фунтів травлення (дайджестер тенкед[illegible]

Захи[illegible] дерть з вутлого вівса, то зменшити мірку, [illegible] Коли є природні[illegible] більшити скількість сіяної вівсяної дерти, а [illegible]користати. Колі[illegible]ірша пшенична мука). [illegible]нна бути огородже[illegible]

[illegible]ого місяця: 30 фунтів мучної дерти, ом[illegible]

Лего[illegible] ґрису, 40 фунтів ячмінної мучної дерти, [illegible]кавалків гною. К[illegible] мучної дерти, 250 фунтів відділеного мо[illegible]ь лежати і відпочив[illegible] домішки до травлення. [illegible]ю, він не має прие[illegible]**ого місяця:** 60 фунтів ячмінної дерти, [illegible]ди гною треба виде[illegible]рти або 8 фунтів домішки до травлення [illegible]треба час від часу [illegible]**інця годівельного періоду:** 70 фунтів ячмі[illegible]

Вели[illegible]нтів вівсяної [illegible]ти 150 фунтів [illegible] є потрібна велика, з рівним дном кадка і огрівач в ній. Палива для огрівання кадки треба дуже мало. Се дасть спромогу худобі пити до схочу і на тім худоба зискає; се також дасть їй нагоду пити літну воду, що причиниться до її вигоди на зимні.

Найчастійшою причиною невигоди в годованню на дворі є сніг на верхах худоби. Він постійо топиться і спричиняє для худоби зимно. Звичайно підчас сніговиці вся худоба втікає в затишне місце, та майже все деякі штуки лишаються на дворі і їх прикриває сніг. Коли вони спокійні, то з них треба сніг позмітати.

на
л

РІЖНІ КЛЯСИ ХУДОБИ НА РИНКУ.

Мабуть найбільше буває непорозумінь при продажі худоби через те, що ринок має богато кляс на ню, але що становить ті ріжні кляси, се не є загально відоме для того, хто продає худобу з фарми. Худобу, що до продажі, ділиться на такі кляси:

1) **„Чойс експорт стірс".** — Вибрані бички для висилки за границю. Мусять бути гладкі, грубоситі, доброї будови, плід признаного типу на мясо і обезрожені. Вага 1,300 фунтів і більше.

2) **„Прайм бучер стірс".** — Найкраще викінчені бички для тутешних різниць. Надзвичайно гладкі, грубо-ситі, доброї будови, плід типу на мясо і обезрожені. Жива вага від 900 до 1,200 фунтів, які по убиттю могли-б видати від 58 до 60 фунтів мяса від сотки фунтів живої ваги.

сім випадку річняки будуть поплатні.
зрогі. — Само собою розуміється, що ли
повиннося годувати, бо їх ліпше поправи
родати як бичків з рогами. Безрогі бички
во на торговици.
стан бичків треба уважати і зерно повинн
я того, як вони поступають, так щоби во
равлялися і щоби були готові до продажі
ається їх продавати.
живи і зерна, про котрі згадано висше, сл
для одного бичка можна навести як прик

Корова раси „Ийршайр".

3) **„Ґуд ту чойс стірс".** — Добрі до вибраних бички до різні. Мусять бути добре викінчені, але менше гладкі чим „прайм стірс", грубо ситі, плід типу на мясо, пожаданої масти (не чорно-білі, або жовтаво-білі) і обезрожені. Жива вага від 900 до 1,200 фунтів і по убиттю можуть видати від 55 до 58 фунтів чистого мяса від сто фунтів живої ваги.

4) **„Мідіюм ту ґуд стірс". —** Середні до добрих бички до різні. Мусять бути досить добре викінчені, доброї будови і масти. Жива вага около 1,000 до 1,300 фунтів і по у-

биттю можуть видати чистого мяса від 53 до 55 фунтів живої ваги.

5) **„Камон бучер стірс".** — Звичайні бички до різні, які мають якусь скількість мяса на собі, однак не є пожаданої форми, будови і масти. Рогаті, або деякі обезрожені, потомство шкрабів, самців, що вказують на непожадану якість і кусні мяса. Сі можуть бути ріжної ваги і по убиттю можуть видати лиш від 45 до 50 фунтів чистого мяса від сто фунтів живої ваги.

6) **„Експорт шорт кіп фідер стірс".** — Бички для висилки за границю на коротку годівлю, викінчування зерном. Мусять бути доброї будови і масти, обезрожені, плід признаного типу на мясо, в повнім тілі і важити від 1,100 до 1 фунтів вівсяної мучної дерти, ометиці або дрібного ґри 0 фунтів ячмінної мучної дерти, 300 фунтів відділеного м лока або 10 фунтів травлення (дайджестер тенкедж). Ко вівсяна дерть з вутлого вівса, то зменшити мірку, а замі ого побільшити скількість сіяної вівсяної дерти, або омет (найгірша пшенична мука).

Другого місяця: 30 фунтів мучної дерти, ометиці аб ібного ґрису, 40 фунтів ячмінної мучної дерти, 30 фунті сяної мучної дерти, 250 фунтів відділеного молока, або 0 фунтів домішки до травлення.

Третого місяця: 60 фунтів ячмінної дерти, 40 фунтів вісяної дерти або 8 фунтів домішки до травлення.

До кінця годівельного періоду: 70 фунтів ячмінної дер- 30 фунтів вівсяної дерити, 150 фунтів відділеного молока

ПАСОВИСКО ДЛЯ СВИНЕЙ.

доброго типу на мясо. Вага 250 фунтів.

20) **„Мідюм спрінґерс".** — Середні тільні корови зви- більше тицина мясо звичайного плоду. Як молочарі можуть видати від 52 до 55 фунтів чистого мяса на 100 фунтів живої ваги.

11) **„Мідюм, ту ґуд бучерс гефирс".** — Середні до добрих ялівки для різні. Середно ситі, гладкі, плід доброго типу на мясо. Жива вага від 750 до 1,050 фунтів, по убиттю можуть видати від 48 до 51 фунтів чистого мяса від 100 фунтів живої ваги.

12) **„Камон бучер гефирс".** — Звичайні ялівки для різні, які мають якусь скількість мяса на собі, є пожаданого типу і масти, плід шкрабів-самців. Жива вага від 800 до 1,100

фунтів і по убиттю можуть видати вді 46 до 48 фунтів чистого мяса від 100 фунтів живої ваги.

13) **„Стак гефирс”.** — Ялівки для плекання на корови, або до перетримання на слідуючий рік для викінчування і продажі. Мусять бути гладкі, добре розвинені, доброго плоду і обезрожені. Жива вага від 550 до 900 фунтів. Коли худі і походять від шкрабів-самців, то можуть бути клясовані, як „кенерс” на консерву.

14) **„Чойс експорт кавз”.** — Вибрані корови для висилки за границю до різень. Мусять мати прості і широкі крижі, бути гладкі, грубо-ситі з притягненим вимям. Жива вага від 1,200 фунтів в гору. По убиттю можуть видати від 53 до 55 фунтів чистого мяса від 100 фунтів живої ваги.

фунтів мяса від сотки фунтів живої ваги.

сім випадку річняки будуть поплатні.
езрогі. — Само собою розуміється, що л
повиннося годувати, бо їх ліпше поправ
продати як бичків з рогами. Безрогі бички
во на торговиці.
стан бичків треба уважати і зерно повинн
я того, як вони поступають, так щоби во
правлялися і щоби були готові до продажі
ається їх продавати.
оживи і зерна, про котрі згадано висше, с
о для одного бичка можна навести як при

Корова раси „Ийршайр”.

3) **„Ґуд ту чойс стірс”.** — Добрі до вибраних бички до
ні. Мусять бути добре викінчені, але менше гладкі чи

Корова раси „Шорт Горн”.

15) **„Чойс бучер кавз”.** — Вибрані корови для льокальних різень, такого самого типу і викінчення, як „чойс експорт кавз”, лише можуть важити від 950 до 1,200 фунтів живої ваги.

16) **„Фейр ту ґуд бучер кавз”.** — Середні для льокальних різень, які є умірковано товсті, не дуже тяжкі і не з глибокими та великими черевами. По убиттю можуть видати від 47 до 52 фунтів чистого мяса від 100 фунтів живої ваги.

17) **„Катерс кавз”.** — Всякі инші корови, з яких можна

дістати певну скількість мяса, хотяй вони є з глубокими і великими черевами і з обвислим вимям. Вони можуть бути ріжної ваги і по убиттю видати від 43 до 46 фунтів чистого мяса від 100 фунтів живої ваги.

18) **„Кенерс кавз".** — Худі корови на консервоване мясо. Як є які молоді і доброго плоду, такі часом можуть бути продані для плекання худоби від них, по ціні як „катерс кавз" прдаються.

19) **„Чойс спрінґерс".** — Вибрані тільні молоді корови. Вони мусять бути з типу на молоко, тонкої шкіри, з добрим вимям, з великими молочними проводами (жилами), дброї ваги і близько до отелення.

Першого місяця: 40 фунтів сіяної вівсяної дерти, [illegible] фунтів вівсяної мучної дерти, ометиці або дрібного ґрису, 30 фунтів ячмінної мучної дерти, 300 фунтів відділеного молока або 10 фунтів травлення (дайджестер тенкедж). Коли вівсяна дерть з вутлого вівса, то зменшити мірку, а замість того побільшити скількість сіяної вівсяної дерти, або ометиці (найгірша пшенична мука).

Другого місяця: 30 фунтів мучної дерти, ометиці або дрібного ґрису, 40 фунтів ячмінної мучної дерти, 30 фунтів вівсяної мучної дерти, 250 фунтів відділеного молока, або [illegible] фунтів домішки до травлення.

Третого місяця: 60 фунтів ячмінної дерти, 40 фунтів вівсяної дерти або 8 фунтів домішки до травлення.

До кінця годівельного періоду: 70 фунтів ячмінної дерти, 30 фунтів вівсяної дерти, 150 фунтів відділеного молока [illegible]

ПАСОВИСКО ДЛЯ СВИНЕЙ.

доброго типу на мясо. Вага 200 фунтів.

20) **„Мідюм спрінґерс".** — Середні тільні корови звичайно більше типу на мясо, звичайного плоду. Як молочарі коло містів не потребують їх, то трудно продати їх за ціну тільних коров.

21) **„Чойс віл кефс".** — Вибрані телята на добру телятину. Мусять важити від 150 до 200 фунтів живої ваги і бути гладкі і товсті (молоді).

22) **„Геві кефс".** — Тяжкі телята, які важуть від 300 до 500 фунтів. Як є досить молоді, і добре ситі, то можуть бу-

ти продані на тяжку телятину. Коли знов є худі, їх звичайно клясують як „лайт стакерс” і продають на дальше плекання.

23) Ріжного роду бугаї, які продають на консервовання, або иншого роду дешеве мясо.

ГОДОВАННЯ ТЕЛЯТ.

Телята найлучше ростуть і розвиваються, коли вони самі ссуть коровяче молоко, однак можливо є виплекати і богато господарів плекає пожаданий тип телят через напоювання молоком і годовання вівсом з ґрисом в додатку до инші доброї паші. Хто має добрий збут на молоко, або на сметану, для того поплатним є доїти корови і наповати те-

[illegible] ладкі, грубо-ситі з притягненим вимям. Жива ва[illegible] з від 1,200 фунтів в гору. По убиттю можуть видати від [illegible] до 55 фунтів чистого мяса від 100 фунтів живої ваги. фунтів мяса від сотки фунтів живої ваги.

[illegible] добр[illegible]
сім випадку річняки будуть поплатні.
езрогі. — Само собою розуміється, що л[illegible]
повиннося годувати, бо їх ліпше поправ[illegible]
продати як бичків з рогами. Безрогі бички[illegible]
во на торговиці.
[illegible] все бу[illegible]
стан бичків треба уважати і зерно повинн[illegible]
я того, як вони поступають, так щоби во[illegible]
правлялися і щоби були готові до продажі [illegible]
ається їх продавати.
оживи і зерна, про котрі згадано висше, сл[illegible]
для одного бичка можна навести як при[illegible]
[illegible] або [illegible]

Корова раси „Ґеферд” [illegible] ви-

старчить напувати телята два рази денно і постепенно побільшувати дану мірку так, щоби до трох тижнів віку теля діставало від 22 до 28 фунтів (2½ до 3 ґальони) молока денно.

До молока з під сметани повиннося додавати мілко змеленого і запареного сімя з лену, щоби товщом з сего замістити відібраний з сметаною товщ масляний. Сих дриглів з насіння лену додавати треба з початку повну столову ложку до одного напою і постепенно збільшувати сю мірку. Коли брак самого насіння лену, тоді для тримісячних телят мож-

на додавати таку мішанину: 1 частину насіння лену, 2 частини мілко змеленого вівса і 2 частини мілко змеленого ячменю. Сю замішку можна додавати до молока з початку около одну восьму часть фунта і побільшувати постепенно до 1 фунта денно, для телят від 4 до 6 місяців віку.

Дуже корисним є годувати молоді телята по трохи вівсом з ґрисом в додатку до иншої паші, не лише через літо, але й через зиму, що найменше до року життя.

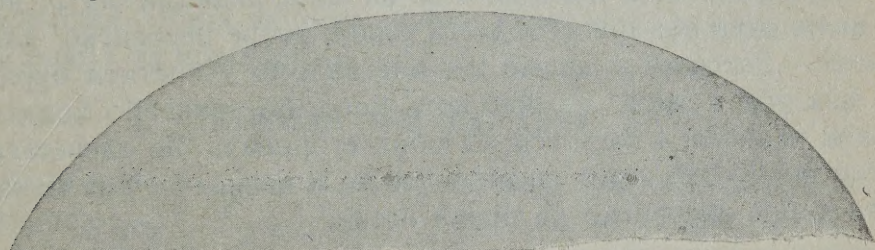

Першого місяця: 40 фунтів сіяної вівсяної дерти, 30 фунтів вівсяної мучної дерти, ометиці або дрібного ґрису, 20 фунтів ячмінної мучної дерти, 300 фунтів відділеного молока або 10 фунтів травлення (дайджестер тенкедж). Коли вівсяна дерть з вутлого вівса, то зменшити мірку, а замісць того побільшити скількість сіяної вівсяної дерти, або ометиці (найгірша пшенична мука).

Другого місяця: 30 фунтів мучної дерти, ометиці або дрібного ґрису, 40 фунтів ячмінної мучної дерти, 30 фунтів вівсяної мучної дерти, 250 фунтів відділеного молока, або 10 фунтів домішки до травлення.

Третого місяця: 60 фунтів ячмінної дерти, 40 фунтів вівсяної дерти або 8 фунтів домішки до травлення.

До кінця годівельного періоду: 70 фунтів ячмінної дерти, 30 фунтів вівсяної дерти, 150 фунтів відділеного молока

ПАСОВИСКО ДЛЯ СВИНЕЙ.

Богато доброго типу свиней загодовується в молодім віці недобірною зерновою поживою і через брак приготованого для них пасовиска. Добре пасовиско для свиней, що ростуть, є конечно потрібним. Коли бажаєте, щоби молоді пацята скоро росли і формували ту пожадану мязисту довжину, і були продані за вибраних на вудженину, як також, щоби плекати свині при найменшім кошті, се можете осягнути лише при добрім пасовиску.

Озиме жито з вівсом, засіяне на весні так скоро, як можливо, є добрим пасовиском для свиней. Сіяти його треба

2 бушлі вівса до 1 бушля озимого жита. Овес росте скорше і можна пасти його, коли виросте до 6 цалів високо. Заки овес буде спасений, жито розкоріниться і виросте в сильну пашу і як не за богато буде пастися на нім, то дасть добре пасовиско до пізної осени, або навіть ранне пасовиско на слідуючу весну. Саме жито без вівса є також добре пасовиско, однакож за повільно росте з початку.

Ріпак, засіяний від 3 до 4 ф. на акер, рядками від 24 до 30 цалів оден від другого, дасть також добре пасовиско для свиней. Засіяний рядками він має спромогу чистити буряни між ним і свині не тратують його, бо звичайно ходять поміж рядками і пасуться по обох сторонах. Як зачнеться пасти його тоді, коли він підросте до 8 цалів — ріпак може дати добре пасовиско до пізної осени.

до 55 фунтів чистого мяса від 100 фунтів живої ваги.
фунтів мяса від сотки фунтів живої ваги.

сім випадку річняки будуть поплатні.
езрогі. — Само собою розуміється, що л
повиннося годувати, бо їх ліпше поправ
продати як бичків з рогами. Безрогі бички
во на торговици.
стан бичків треба уважати і зерно повинн
я того, як вони поступають, так щоби во
правлялися і щоби були готові до продажі
ається їх продавати.
оживи і зерна, про котрі згадано висше, с
о для одного бичка можна навести як при

Без сумніву, що люцерна (алфалфа) є найлучшим пасовиском і богато фармерів навіть годують свиней сіном люцерни в зимі. Вона має найбільшу поживну вартість і свині дуже люблять її їсти. Люцерна може бути засіяна на весні і дати пасовиско в осени. Пасовиско таке, однак, не треба дуже стовкати, бо се може ослабити витревалість люцерни через зиму. Коли непотрібно такого пасовиска під осінь, землю під люцерну можна приготовляти париною (сомерфало) та приготовляти з початком літа і засіяти люцерну перед 15 серпнем, щоби вона могла вкорінитися до зими і бути сталим, знаменитим пасовиском на слідуючі роки.

Люцерну сіяти треба від 10 до 12 фунтів на акер.

„Світ кловер" (середеця), коли засіяна подібним способом, як люцерна, може дати добре і витревале пасовиско. Вона росте буйнійше, чим люцерна і добра на пасовиско для свиней в той час, коли рослини є молоденькі, від 8 до 12 цалів високі. Вона не є так смачна, як люцерна, хоч також дуже поживна. Коли виросте велика, свині не пасуть її лакомо, а риють за корінцями.

ПОЖИВА ДЛЯ ПОРОСЯТ.

Коли поросята вже відлучиться, тоді годується їх такою мішаниною:

Першого місяця: 40 фунтів сіяної вівсяної дерти, 30 фунтів вівсяної мучної дерти, ометиці або дрібного ґрису, 30 фунтів ячмінної мучної дерти, 300 фунтів відділеного молока або 10 фунтів травлення (дайджестер тенкедж). Коли вівсяна дерть з вутлого вівса, то зменшити мірку, а замісць того побільшити скількість сіяної вівсяної дерти, або ометиці (найгірша пшенична мука).

Другого місяця: 30 фунтів мучної дерти, ометиці або дрібного ґрису, 40 фунтів ячмінної мучної дерти, 30 фунтів вівсяної мучної дерти, 250 фунтів відділеного молока, або 10 фунтів домішки до травлення.

Третого місяця: 60 фунтів ячмінної дерти, 40 фунтів вівсяної дерти або 8 фунтів домішки до травлення.

До кінця годівельного періоду: 70 фунтів ячмінної дерти, 30 фунтів вівсяної дерити, 150 фунтів відділеного молока або 5 до 8 фунтів домішки до травлення.

Треба уважати, що крім повисшої поживи треба додавати зеленини, а таксамо подостатком свіжої і чистої води.

ДОГЛЯД ПОРОСНИХ ЛЬОХ.

1) Тримати льоху в мірнім стані, не за худу ані за товсту.

2) Давати нагоду поросній льосі як найбільше проходжуватися по подвірю і рухати собою десь в купі соломи або гною. Достаточні рухи є конечними для поросної льохи.

3) Близько породження, треба годувати льоху рідкою поживою, бо затвердження жолудка є убійче так для льох, як і для поросят. Ліпше є годувати вівсяним „чапом" чи ячмінним, а також уникати наглих змін в годівли.

4) При породі льоху примістити в сухім, теплім місци, де є свіжий воздух без протягу. Практичним є прибити до стін, наоколо приміщення, яких 6 цалів широку дошку, від 8 до 10 цалів від підлоги, боком в формі полиці. Таке зарядження не дає нагоди льосі лягати близько під стіною і сим способом дусити малих поросят, які часто можуть скритися від смерти під ту дошку. Завжди уникати грубої підстілки.

5) Обходитися з льохою по приятельськи в сей час кождому поплатиться, бо сим уникається клопоту з нервово зворушеним звірятем.

6) По породженню не докучати льосі і коли вона лежить через 10 до 12 годин або й довше, то тим лучше для неї. Коли вона схоче їсти, вона сама прийде до корита. На першу їду дати льосі літної води з трошка дрібного ґрису, а-

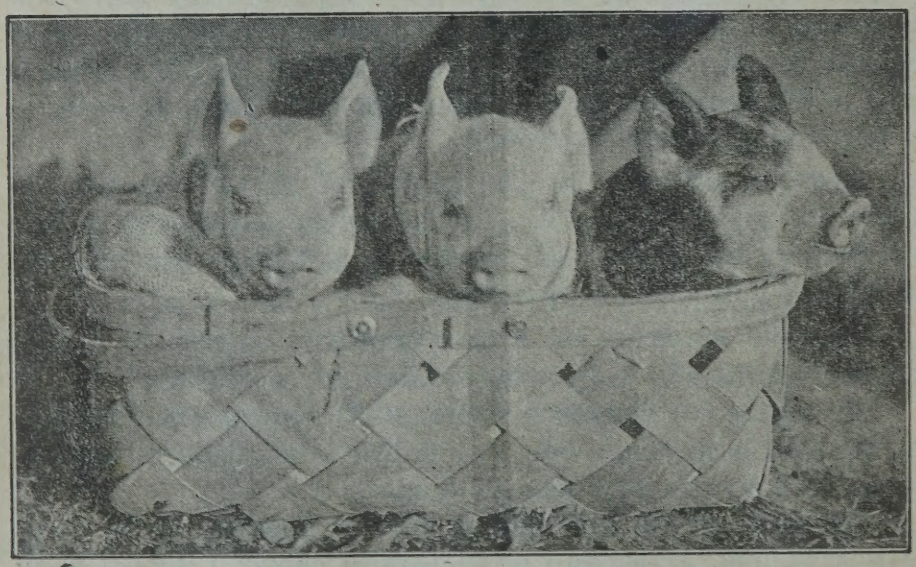

Їдуть на виставу.

бо висівками з муки. Через перших три дні годувати по трошки, щоби не перегодувати її. По сім часі постепенно побільшувати їду через тиждень або півтора на повну мірку. Їда така: Половина мілко змеленого вівса а друга — висівки з пшеничної муки, а як ще додати молока, то се знаменита пожива для льохи, що плекає пацята.

7) Коли поросята породяться сильні і льоха лежить тихо, лучше лишити їх і не докучати. Льохи, що мали досить руху поросними, рідко коли мають клопіт при породах. Ко-

ли-ж знов пацята виглядають безсильні і льоха дуже неспокійна, в той час треба зложити поросята в добре вистелену теплу пачку, або кошик і тримати їх там, аж поки всі не породяться.

Пацята повиннося приложити до пипок ссати так скоро, як можливо. Чим слабші пацята, або холоднійше приміщення, тим ссання для них є найпотрібнійше.

Так скоро, як льоха успокоїться, лишити поросята з нею і не докучати їм більше, чим конечно потрібно. До трох тижнів поросята повинні научитися їсти. Богато лучше є зарядити так, щоби вони мали перебите місце на своє приміщення і осібне корито, щоби не їли разом з льохою. Треба уникати давання їм ячмінного „чапу" до трох місяців. Мірку їди збільшувати після росту звірят. Кнурців повиннося винистити перед відлученням від льохи. Коли є молоко,

Ґре[illegible]но.

[illegible]ні свині

[illegible]сякої [illegible]інчений.

Ґре[illegible] всякої

[illegible]аги.

Ґрей[illegible]жуть до

[illegible]50 фун[illegible]

Ґрей[illegible]

ПРО КОНЮШИНУ.

[illegible]ЙТЕ „СВІТ КЛОВЕР", АБО ИНШІ КОНЮ[illegible]

Найбільшим маєтком для фармера є урожа[illegible]

Так як иншого рода маєтками, так і у[illegible]кнури.

можна покористовуватися через довгі літа[illegible]однар.

бути знищена і змарнована в кількох роках.

[illegible]евної землі є низший від кошту продукції, або ни[illegible]

Вівці раси „Шропшайр".

Часом буває, що зараз по породах, через кілька вівця не хоче нічого їсти, і тоді треба уважати, чи її док робить як слід. Коли жолудок є причиною брак титу, в такім случаю треба її дати 4 унції (8 столових л[illegible]

[illegible]на м[illegible]

[illegible]ну [illegible] 5 унцій (8 до 10 столових [illegible]

господарів тримати свині на продаж, доки не будуть мати трохи більшої ваги і не продавати так богато за легких свиней, як се було до тепер.

Клясовання свиней не є собі звичайна вибаганка купців, лише конечно потрібний спосіб приноровлювання до вимог сьогочасного заграничного ринку і тому нам треба обзнакомлюватися з сим і плекати та продавати після вказаних вимог.

Фабриканти мяса обчислюють, що оден бік приготованої вудженини до експорту, „вілтшайр сайд", рівняється 30

процентови живої ваги свині (голодної). Два боки рівнаються 60 процентови. То значить, що оден бік з 170 фунтової свині буде мати 170x30:100=51 ф. вудженини, а з 220 фунтової свині буде 66 фунтів. Пожадана вага боку вудженини є від 55 до 65 фунтів, тому жива вага вибраних свиней від 170 до 220 фунтів зближуєся до вимог на британськім ринку. Кождий інтересуючийся плеканням і продажею свиней, повинен перечитати і затямити слідуючі кляси свиней на продаж та не продавати ніяких лекших, чим 200 фунтів живої ваги.

Ґрейд 1. — Вибрані: Свині, що важуть від 170 до 220 фунтів голодні, виладовані з ваґона на „стак ярд” чи до різні, або свині, що важуть від 170 до 230 фунтів нагодовані на стак ярді чи на місци висилки. Вони мусять бути довгого типу і викінчені, маючи відповідну форму для виробу вибра-

...ської породи.

ної вудженини. То значить, мають бути без грубого обвислого підгорля, з легкими і гладкими плечима; хребет від карку до хвоста рівно товстий; боки довгі, мірної глибини, спадаючі умірковано просто на заді; шинка повна, добре загально викінчена, але не надмірно товсті.

Ґрейд 2. — Грубі, а гладкі: Свині, що важуть від 160 до 210 фунтів голодними, виладовані з ваґона на стак ярд чи до різні, або свині, що важуть від 170 до 220 ф. нагодовані на стак ярді або на місци, які невідповідають вимогам ви-

браних на вудженину, але є гладкої форми і добре викінчені.

Ґрейд 3. — „Шап гоґс" (легкі, що продаються на дальшу годівлю): Свині, що важуть від 120 до 160 фунтів голодними, виладовані з ваґона на стак ярд чи до різні, або свині, що важуть 130 до 170 фунтів, нагодовані на стак ярді, чи на місци висилки, гладкої форми і викінчені.

Ґрейд 4. — Тяжкі: Свині, що важуть більше, чим найвисша вага вибраних (220 до 230 ф.) і грубі, гладкі (210 до 220 ф.) голодними виладовані на стак ярд чи до різні до 260 ф., або свині, що важуть до 270 ф. нагодовані на стак ярді чи на місци висилки і є будови вибраних або грубих, а гладких і добре викінчені.

Ґрейд 5. — Надто тяжкі: Свині, що важуть поверх 260 фунтів голодними, виладовані з ваґона на стак ярд чи до різні, або свині, що важуть поверх 270 фунтів нагодовані на стак яр[illegible]ез кілька разів, аж доки не привчиться [illegible]викінчені.

Ґре[illegible]но. [illegible]ні свині всякої в[illegible]інчений.

Ґре[illegible] всякої ваги.

Ґрей[illegible]жуть до 350 фун[illegible]

Ґрей[illegible]

ПРО КОНЮШИНУ.

[illegible]ЙТЕ „СВІТ КЛОВЕР", АБО ИНШІ КОНЮ[illegible]

[illegible]найбільшим маєтком для фармера є урожаї [illegible]кнури. Так як иншого рода маєтками, так і у[illegible] можна покористовуватися через довгі літа [illegible]однар. бути знищена і змарнована в кількох роках. [illegible]евної землі є низший від кошту продукції, або ни[illegible]

Вівці раси „Шропшайр".

Часом буває, що зараз по породах, через кілька вівця не хоче нічого їсти, і тоді треба уважати, чи її [illegible]док робить як слід. Коли жолудок є причиною брак [illegible]титу, в такім случаю треба її дати 4 унції (8 столових л[illegible] оливи з лену, або 4 до 5 унцій (8 до 10 столових ло[illegible] „Епсон Салтс", розпущених в теплій воді.

Коли вівця не хоче привластити собі ягня — її [illegible]силувати до сего. Вівця пізнає своє потомство лиш[illegible]хом і коли вдоїться трохи її власного молока і помаст[illegible]ним ягня коло хвоста на хребті, а вівци коло ніздрів, [illegible] може її його пізнати. Другий спосіб є привязати ві[illegible] малім приміщенню, звідки вона не могла-б втічи від я[illegible]

ПРО ВІВЦІ.

ПЛЕКАННЯ ОВЕЦЬ.

Тому, що плекання овець показалося досить корисним заходом через минувших кілька років, вже богато наших господарів, які поперед ніколи не мали практики в плеканню овець, починають розводити їх в своїх господарствах. Се є дуже потішаюче явище і вказує, що деякі вже починають пристосовуватися до сьогочасних условин та починають вводити в господартва ті косрині звірята, без яких упішне рільництво не може бути. Ріжні буряни, якими занечищується орні поля, потреба ріжнородних доходів в господарстві через цілий рік, не лише в оден час, в осени зі збіжжа, прямо змушують господаря плекати вівці — звірята, які вже від давна показалися, що є одними з найкориснійший в таких обставинах. ... відповідну форму для виробу виб

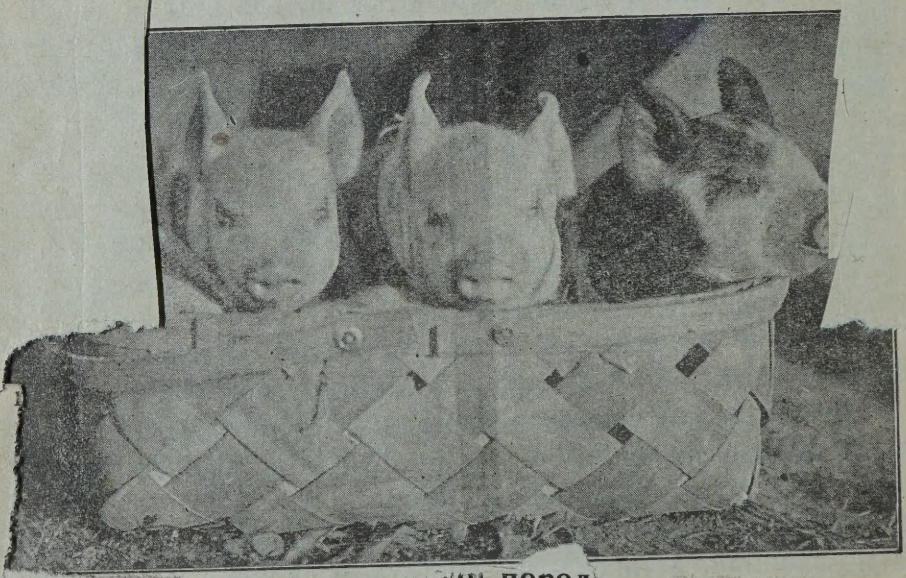

...вської породи.

вудженини. То значить, мають бути без грубого обви-ого підгорля, з легкими і гладкими плечима; хребет від ку до хвоста рівно товстий; боки довгі, мірної глибини, даючі умірковано просто на заді; шинка повна, добре льно викінчена, але не надмірно товсті.

Ґрейд 2. — Грубі, а гладкі: Свині, що важуть від 160 до фунтів голодними, виладовані з ваґона на стак ярд чи різні, або свині, що важуть від 170 до 220 ф. нагодовані ...і або на місци, які невідповідають ви...

глядати, як і всі инші звірята в такім стані. Се є майже одинокий час, коли вівці вимагають старанної обслуги від властителя. Коли є потрібна поміч при породах, її треба віддати на час. Через кілька днів по уродженню ягняти, треба уважати на вівцю, чи вона вичистилася і чи жолудок її в нормальнім стані. Дальше треба уважати на вімя, і коли ягня не зуживає корму, добре є здоювати його. Уважати, щоби в приміщенню не було протягів і напувати таку вівцю літною водою. Через кільк днів по уродженню ягняти, треба годувати вівцю гарним, здоровим сіном і давати її по трошки вівса. По тижневи вівця мусить діставати досить доброї поживи, аж доки не піде на добре пасовиско. Наглих змін в мірці, або в якости поживи треба уникати і робити всякі зміни. Вівця відчужує, а припускає до себе, в такім случаю не ма потреби на ніяку поміч. Часом молода вівця не допускає ягняти ссати її, тоді треба притримувати її для ягняти через кілька разів, аж доки не привчиться плекати його спокійно.

ПРО КОНЮШИНУ.

ЙТЕ „СВІТ КЛОВЕР", АБО ИНШІ КОНЮШИНИ

Найбільшим маєтком для фармера є урожайність. Так як иншого рода маєтками, так і урожай можна покористовуватися через довгі літа, або бути знищена і змарнована в кількох роках. Коли евної землі є низший від кошту продукції, або ни

Вівці раси „Шропшайр".

Часом буває, що зараз по породах, через кілька годин, вівця не хоче нічого їсти, і тоді треба уважати, чи її жолудок робить як слід. Коли жолудок є причиною браку апетиту, в такім случаю треба її дати 4 унції (8 столових ложок) оливи з лену, або 4 до 5 унцій (8 до 10 столових ложок) „Епсон Салтс", розпущених в теплій воді.

Коли вівця не хоче привластити собі ягня — її треба силувати до сего. Вівця пізнає своє потомство лише нюхом і коли вдоїться трохи її власного молока і помаститься ним ягня коло хвоста на хребті, а вівци коло ніздрів, се поможе її його пізнати. Другий спосіб є привязати вівцю в малім приміщенню, звідки вона не могла-б втічи від ягняти

і сим змусити її, щоби давала йому ссати. В случаю, коли ягня, якого вівця не хоче приняти, щоби її ссало, є одним з близнюків, тоді треба тримати обоє ягнята осібно, але близько вівці, щоби вона могла все їх бачити і пускати їх ссати все разом. Бажаючи покормити ягня, яке вона відразу присвоїла собі, з часом і се друге прийме. Коли вівця, яка має богато корму, стратила ягня, тоді добре пробувати, щоб вона приняла до плекання ягня, яке не має матері, або взяти одно від вівці, яка має замало молока. Де ягня загинуло, а вівця має досить корму, в такім случаю треба зняти шкіру з неживого ягняти і заложити її на ягня від иншої вівці, яке бажається, щоби вона кормила. Сим способом також можна заманити вівцю, щоби приняла чуже ягня замісць свого.

Цілий рік, не лише в оден час, в осени зі зо[illegible] змушують господаря плекати вівці — звірята, які вже ві[illegible] давна показалися, що є одними з найкориснійший в таких обставинах.

[illegible] відповідну форму для виробу ви[illegible]

Вівця раси „Лестир".

ЯК ОБХОДИТИСЯ З НОВОНАРОДЖЕНИМИ ЯГНЯТАМИ.

Так скоро, як ягня вродиться, повинносъ злупити болонку з його носа і рота, щоби молоде звіря могло свобідно віддихати. Часом вродиться ягня, яке виглядає без життя. В такім случаю острі удари пальцями по боках його тулова, зараз позаду передних ніг, або дуття теплого воздуху в його рот пічне реґулярне віддихування і биття серця.

Коли ягня остуджене, його можна відживити вложенням

його тіла (крім голови) в путню з теплою водою; вода повинна бути так тепла, щоби можна в ній держати руку досить вигідно. Тулів і ноги треба натирати теплою водою, а відтак добре його витерти сухою шматою і висушити звіря як слід. По тім треба погодувати ягня свіжим молоком від його матері, обвинути грубим і теплим коцом (носа не потреба обвивати) і тримати його в теплім місци.

Дуже важною річею є уважати на се, щоби ягня дістало трохи маминого молока в самих початках його життя і заки воно постаріеся. Коли ягня є здорове і активне і мати його не відчужує, а припускає до себе, в такім случаю нема потреби на ніяку поміч. Часом молода вівця не допускає ягняти ссати її, тоді треба притримувати її для ягняти через кілька разів, аж доки не привчиться плекати його спокійно.

ПРО КОНЮШИНУ.

ЙТЕ „СВІТ КЛОВЕР", АБО ИНШІ КОНЮШИНІ

Найбільшим маєтком для фармера є урожайність . Так як иншого рода маєтками, так і урожай можна покористовуватися через довгі літа, або бути знищена і змарнована в кількох роках. Коли і левної землі є низший від кошту продукції, або ни він був давнійше, се ясно вказує, що тут чогось бр ба серіозно застановитися над такою ситуацією. ослин помагає фармерови нищити буряни і притр инші пошести для збіжжа, як також дає спромог дувати більше домашних звірят, щоб звертати в одовитість для землі в формі навозу.

ч вимінювання річних зборів і збільшення п

Вівця раси „Саффолд".

В богатьох случаях молоде ягня є за слабе, щоб само знайшло вімя з молоком, тоді треба притулити його до вімени, вложити дійку йому в рот і вдоїти трошка млока, коли воно само не береться ссати. Часом се не є успішне, тоді треба вдоїти трошки молока і напувати ягня ложкою. Дві, або три столових ложки вдоєного молока часто надзвичайно скріплять слабе ягня і дадуть йому силу ссати без дальшої помочи. Буває часом, що мати ягняти не має молока, тоді

трохи муситься дістати від иншої вівці, яка недавно вродила ягня. Не зле є також давати тепле молоко від корови, яких дві столових ложки, що дві, або три годині, і сим притримати ягня при життю, однак се не є так добре, як свіжо вдоєне молоко від вівці, яка недавно вродила ягня. У всякім разі молоко мусить бути тепле і видоєне від одної і тої самої корови, що має найгустійше молоко. Дві або три ложки молока потрібно для одного напою. Молоко можна обігріти в фляшині і, вложивши пипку на фляшину, можна годувати сироту, або слабе ягня, як малу дитину. Однакож нема нічого так доброго, щоби вповні заступити кулястру — перше мамине молоко. Ся кулястра ділає благородно на травну систему новонародженого звіряти лучше, чим що инше.

Вівця раси „Лестир".

[illegible]ТИСЯ З НОВОНАРОДЖЕНИМИ ЯГНЯТАМИ

[illegible]о, [illegible] раси „Оксфорд".

Годівля ягняти молоком з фляшини чи иншим способом вимагає досить терпеливости і старанного заходу. Дві до три столових ложки теплого молока з фляшини, даваних пипкою або навіть ложкою є вистарчаюча мірка на один раз. Що дві або три годині треба знов годувати ягня і так годувати через три або чотири дні. По сім часі вже не потрібно так часто годувати ягня. За кождою годівлею треба фляшину і пипку чи ложку чисто вимити і вложити в кіпячу

воду. Порадним є також, коли муситься годувати ягня молоком від корови, діставати його від одної і тої самої корови, яка дає найгустійше молоко, а не уживати мішаного молока від ріжних коров. До двох або трох тижнів повиннося вичистити всіх баранців і всім ягнятам обтяти в тім часі хвости. [illegible] землі, слідуючий [illegible] **Т. Боднар.**

[illegible] і фармі.

[illegible]ерший рік — сомерфалов. Другий рік — пшениця [illegible]вину сего поля засіяти „світ кловер" з пшеницею). [illegible] і рік — овес або ячмінь половину поля, а „світ кло- [illegible]половину поля.

[illegible]читься, поле мусить бути поділене на три кусні. На [illegible]етій поля буде сомерфалов, на другій пшениця [illegible] на сего засіяна „світ кловер"), а на решті поля о- [illegible] світ кловер. По першім такім обороті вимі- [illegible]

ПРО КОНЮШИНУ.

СІЙТЕ „СВІТ КЛОВЕР", АБО ИНШІ КОНЮШИНИ.

Найбільшим маєтком для фармера є урожайність його землі. Так як иншого рода маєтками, так і урожайністю землі можна покористовуватися через довгі літа, або може вона бути знищена і змарнована в кількох роках. Коли видаток певної землі є низший від кошту продукції, або низший чим він був давнійше, се ясно вказує, що тут чогось бракує і треба серіозно застановитися над такою ситуацією. Виміна рослин помагає фармерови нищити буряни і притримувати инші пошести для збіжжа, як також дає спромогу йому годувати більше домашних звірят, щоб звертати вчасти ту плодовитість для землі в формі навозу.

Для вимінювання річних зборів і збільшення плодовитости землі, найлучше надається „світ кловер", а то тому, що вона є лише дворічна. Ся рослина подібна до люцерни і належить до горошковатої фамілії рослин, як конюшина, фасоля, горох, і инші і яка ріжниться від инших рослин тим, що може споживати нітроґен з воздуху. А нітроґен є одним з найважнійших складників ростинної поживи. Ніяка рослина не може рости без нітроґену і він є найдоросшим

складником в купованім штучнім навозі. Сего елєменту є найбільше у воздусі, тому „світ кловер” і загалом конюшини уживається до привернення його для урожайности землі. Звірята, головно молоді як також молочні корови мусять мати нітроґен в своїй поживі, бо инакше не могли-б рости і виробляти молоко і [illegible] життю, однак се не є так добре, як [illegible]дене молоко від вівці, яка недавно вродила ягня. [illegible]иця, окім разі молоко мусить бути тепле і видоєне від одн[illegible]черпан самої корови, що має найгустійше молоко. Дві [illegible]ас, коли ложки молока потрібно для одного напою. Молок[illegible]черпано обігріти в фляшині і, вложивши пипку на фляшину, м[illegible] чи зердувати сироту, або слабе ягня, як малу дитину. Одн[illegible] собі і є ма нічого так доброго, щоби вповні заступити кулин і трав. перше мамине молоко. Ся кулястра ділає бла[illegible]ть сей нітравну систему новонарод[illegible] помочі бактерій, які ростуть в ґульках на їх корінцях. Отже коли певна земля немає таких бактерій, то в такім случаю защеплюється ними, або насіння горошковатих рослин, перед сіянням, або збирається певну скількість верхної землі з поля, на якім успішно росли горошковаті рослини і розсівається по тій землі, де бажаємо, щоб вони росли. Инакше сі рослини не були-б більше поживні чим зернові або трави.

„Світ кловер” є дуже поживною рослиною для паші чи привернення земної плодовитости. Досліджено і обчислено є, що оден тон добре висушеного сіна з „світ кловер” має пересічно 87½ ф. нітроґену — найлучшого і тому найважнійшого складника поживи. Досліджено також, що по скошенню сих рослин, їх коріння в землі має таку саму скількість сего елєменту в собі, що бадилля поверх землі, а для пожиточноти землі один тон рівняється 20 тонам доброго навозу приораного на однім акрови. Отже се ясно вказує, що замісць зменшувати ростинну поживу в землі з кождим збором сіна, пасовиска чи насіння, як се роблять зернові ростини і трави, „світ кловер” збільшує її в земли для слідуючих рослин, маючи можність уживати сей нітроґен з воздуху. Коли сіється „світ кловер” що 3 до 6 років на певнім кусні поля, там скількість нітроґену в земли притримується або ще й побільшуєтья.

Щоби зачати річну виміну зборів на занечищенім полі молочієм, або иншими бурянами та щоби можна успішно

розвести „світ кловер" для доброго пасовиска чи сіна для молочних коров і коней, як також для підтримування урожайноти землі, слідуючий спосіб варта пробувати на пересічній фармі.

Перший рік — сомерфалов. Другий рік — пшениця (половину сего поля засіяти „світ кловер" з пшеницею). Третий рік — овес або ячмінь половину поля, а „світ кловер" половину поля.

Значиться, поле мусить бути поділене на три кусні. На одній третій поля буде сомерфалов, на другій пшениця (половина сего засіяна „світ кловер"), а на решті поля овес і ячмінь та світ кловер. По першім такім обороті виміни зборів по трох роках, „світ кловер" можна сіяти на другій половині поля, на якій вона ще не була сіяна.

ЧОМУ І ЯК РОЗВЕСТИ „СВІТ КЛОВЕР".

„Світ кловер" є найбільше популярна з горошкуватих ростин тому, що всюди добре надається для виміни зборів.

Її вартість для підтримання урожайности землі є добре випробована.

Насіння продається по досить умірковaній ціні, від 6 до 15 центів фунт. Є два роди дво-річної „світ кловер", яких найбільше уживають, — звичайна біла і артік біла „світ кловер'. Насіння треба діставати з певного жерела і уважати, щоби воно було чисте і дозріле. Перед сіянням защеплюваня насіння бактеріями є дуже корисним. Сих бактерій можна дістати в манітобській Рільничій Школі. Одна фляшчинка коштує 25 центів і вистарчає на 60 фунтів насіння.

На один акер треба сіяти від 14 до 18 фунтів, залежно від якости насіння, стану ріллі і погоди.

Можна сіяти з пшеницею, вівсом і ячменем разом в сіварці, або саму руками, або ручною сіваркою.

Коли сіється разом з иншим зерном, треба уважати, щоби насіння було добре змішане і при сіянню час до часу мішати насіння в сіварці, щоб не зсувалося осібно.

Старатись, щоб не сіяти насіння сего дуже глибоко. По скошенню збіжжа не треба пасти худоби, щоб затримати стерню не прибиту до землі для притримання снігу через зиму. На слідуючу весну можна уживати „світ кловер" для пасовиска всяких звірят, коли рослини є около 8 цалів ви-

сокі. „Світ кловер" дає знамените пасовиско і досліджено, що навіть менше чим оден акер вистарчає для одної штуки худоби на літо. Треба, щоб худоба добре спасла, бо коли буде за обширне пасовиско, не спашені рослини старіються і стають несмачні. „Світ кловер" пасовиско не здуває худоби, ні овець так як инша конюшина. На сіно косити треба, коли „світ кловер" ще не має цвіту, бо пізнійше стає ликовата і несмачна для худоби. Косити треба від 4 до 5 цалів високо, щоб не ушкодити молодих паростів і дати їм нагоду рости на другий збір. В добрім році можна косити два рази, або по першім зборі сіна можна мати добре пасовиско аж до пізної осени. Кошення байндром і легке вязання малих снопів, щоб скоро висихали в купках, є найлучшим способом. Коли коситься косаркою, покоси мусять сохнути кілька днів і потім листочки крушаться і обпадають на земли при згортанню сіна. А в листочках є власне найбільше поживи.

Звичайно оден акер „світ кловер" видає від 3 до 6 тонів доброго сіна. Деякі звірята не хочуть пасти, або їсти сіна з „світ кловер", однак коли тримається їх на сім лише, вони скоро виробляють собі апетит і пізнійше їдять лучше чим що инше. „Світ кловер" видає від 3 до 15 бушлів насіня з одного акра. Її можна молотити звичайною молотільнею. Приорана „світ кловер" зеленою, замісць гною, дає богато більше ростинної поживи земли чим инші рослини. Цвіт сеї рослини також є знаменитим пасовиском для пчіл, які виробляють найлучшої якости мід з него.

Коли потребуєте чогось, щоб скріпило землю і підтримало її урожайність, видало добре сіно, чи пасовиско і щоб росло там і тоді де инше не хоче рости — вчасно на весні, до пізна в осени, на соленій, мокрій, з камінням чи глинковатій землі — пробуйте „світ кловер".

Т. Боднар.

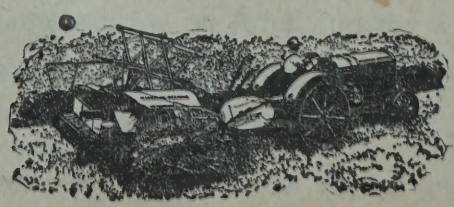

ГІҐІЄНІЧНИЙ ВІДДІЛ

Пльовання.

Мабуть кожда людина знає, що плювати на вулицю чи взагалі в публичних місцях — привичка погана і шкідлива, але хоч кождий знає, то не кождий сего вистерігається.

Привичка спльовувати де-небудь, на вулицю, чи на піл в хаті, зла не тільки тому, що погана, а передовсім тому, що небезпечна, — вона загрожує здоровлю других людей, а найбільш дітей. Слина висихає, перемішується з вуличним пилом і діти, що бавляться та бігають на вулиці, валяють собі нею руки, забавки, то-що, а там той бруд легко і в рот попаде. А в тій слині можуть бути бацилі всяких хоріб — сухот, інфлюензи, простуди, кору та богато инших. Каже один лікар, що мало не половина всіх сухотників позаражувались в дитячім віці, поміж четвертим і семим роком життя. А се той вік, коли діти найбільш бігають і бавляться на дворі та лазять по землі і все, що попаде, беруть в руки, отже через се дуже легко можуть заразитись зародками слабостей, що є в плювотинню.

В злуці з сим треба памятати на ось яке санітарне правило: Стрічаючись та балакаючи з людьми оберігатись, щоб на вас не падали капельки їх слини чи кашлю. Доказано лікарською наукою і практикою, що так звичайна простуда, як і инші, тяжчі зараження віддихових орґанів перекидються з слабої людини на здорову саме з слиною чи з кашлем підчас кашляння, сміху чи й просто балачки. Вважати на те повинен і слабий, щоб здорового не заразити, і здоровий, щоб не набавитись слабости.

Купання.

Купатися треба як найчастійше. Хоч як неімовірним воно видається, а все таки є ще й сьогодні люде, які вважають, що часта купіль не тільки що не потрібна, але навіть шкідлива для здоровля. Дивуватися таким людям нема чо-

го, бо ще не так давно, яких сімдесять пять літ тому, навіть в цивілізованих краях Европи й Америки на ванну дивилися, як на витребеньку примхуватих людей, а саме сімдесять пять літ тому одно місто в Новій Анґлії, в Злучених Державах, заборонило своїм мешканцям мати дома купальню без окремого лікарського дозволу.

Ось кілька санітарних правил, які — хоч всі їх мабуть знають — не завадить пригадати.

1. Треба часто купатися, змиваючи ціле тіло милом і сполокувати його чистою водою. Як-би всі се робили, то було-б богато менше заразливих слабостей, як є тепер.

2. Треба часто мити руки милом і водою, а передівсім робити се кождий раз перед їдженням. З усіх частин тіла рука найгірш валяється і при їдженню годі оберегтись, щоб не доторкнутись нею їжі чи й просто рота. А в бруді, який чіпляється рук, можуть бути бацилі й зародки всяких слабостей, які до людського орґанізму дістаються найбільш власне через уста.

3. Ніколи не вживати брудної посуди та шмаття та ніяких річей, яких і инші люде вживають, про котрих ви не знаєте, чи не слабі вони, — як ось всякої спільної посуди до пиття, шклянок, мисок, рушників, щіток то-що.

Носителі недуг.

Домашні мухи, хоч не є такою на позір поганою язвою, являються в дійсности найгіршою комашнею під зглядом розношування зародків ріжних недуг. Мухи є в дійсности найгидкійшою і найвлазливійшою язвою, що держиться хати протягом цілого року. Найдогіднійшою порою до розмножування мух є літо і чим менше було-б мух з початком літа, тим менше розмножувалося-б їх до кінця літа. Знищити одну муху з початком літа означає знищити тисячі мух, що пізнійше розмножувалися-б з яєчок одної мухи.

Пряме нищення мух не було-б зовсім успішне, як-би не подбати про те, аби мухи не мали де розмножуватись. Не дати мухам условин до множення, то не стало-б їх на земли в дуже короткім часі. Але в тім то й лихо, що тих условин є так богато, що мухи можуть собі преспокійно панувати. Коли всюда коло хати, стайні, загороди, тощо

буде повно сміття, гною і мерви, то певна річ, що про нищення мух нема що й думати. Не треба забувати, що та муха, яка вимножиться в гною, летить і пхається там, де чує запах гною, а не там, де всюда чистенько і гарненько. Там де чистота, мухи не мають що робити, бо там нема нічого гниючго, щоби їх притягало. Де нечистота і повно воні, то нехай всі двері і вікна будуть густо зарешітковані, муха все одно влізе. Нераз почуєте вислів: „Вже є на вікнах і дверях решітка, а мух таки повно". Се значить, що навіть решітки не помагають, коли за решітками є принада.

З повисшого бачимо, що мухи треба нищити не лише вбиванням, але й чистотою і тим, що не дасться їм условин до множення, тобто, коли не буде всюда повно гноїв, сміття, стерва, відпадків і т. д.

Що мухи є найнебезпечнійшими носителями недуг, се також доказане і сего вистарчає, щоби виповісти мухам безпощадне нищення. Не впускати сего ворога до хати, не давати йому условин до множення і його буде ставати на світі чимраз менше.

Рак.

Від хороби „рака" вмирає в Америці що року яких 125 тисяч осіб. Звичайно — ще більше слабих. Слабують найбільш люде в середнім віці і старі, і більш по містах, як по селах. Лікувати рака не легко. Ніякого спеціяльного ліку на нього нема, бодай доси ще не придумано, хоч всюди лікарі стараються і пробують його найти. Одначе се не значить, що ніколи й ніяк не можна його вилічити і що вмирати мусить кождий, в кого лише та слабість зявилася. Часто помагає операція — вирізання хорої частини, — часом радій, та взагалі подужання можливе тільки тоді, коли хоробу розпізнати й лікувати в самих її початках. Тому в кого тільки є підозріння, що в нього може починатись рак, повинен негайно порадитися доброго лікаря. Підозріння може викликати всяка ранка на тілі, що не гоїться, прищик чи болячка, що не хоче зійти, бородавка, яка розростається або зміняє свою форму, неправильні кровотечі і таке инше.

Рак не є заразливий і не перехдить з батьків на дітей.

Найліпше дає про себе знати рак на шкірі. Його мо-

жна просто бачити і майже нема випадку, коли-б не можна було завважити його в пору і взятись до відповідного лікування. Та за те небезпека його в тім, що рак на шкірі розростається швидше, як денебудь в нутрі тіла. Найчастійше рак вкорінюється на відкритих частинах шкіри або на губах, на язиці, в роті, або в кінці відходової кишки.

Взагалі треба звертати увагу на всякі нарости й плями на тілі, хоч-би й невеликі й не болючі, коли вони не сходять довгий час. Але тільки лікар може пізнати, чи се справді рак.

Більш як половина усіх випадків рака припадає на орґани травлення — жолудок і кишки. Тому у всяких жолудкових припадках і недомаганнях, особливо в людей старщих, понад 45 літ, треба мати на увазі, чи причиною не є рак. Коли в кого є хронічна нестравність, або болі при травленню, або кровотіч, або почуття неустанного переповнення в жолудку, або трудноці в ковтанню і безпричинний брак апетиту, або взагалі якесь довготреваюче жолудкове недомогання, то як найшвидше слаба людина повинна порадитися лікаря, щоби провірив, чи часом в неї нема рака. І в таких випадках особливо важно, щоби слабість ствердити і лікувати як найшвидче. Чим довше вона затягнеться, тим і більше муки і тяжче лікування. Хто дожив до того віку, коли в людей буває рак — після сорок пятого року життя, повинен з підозрінням дивитися на всяке жолудкове недомагання.

У жінк рак часто буває в полових орґанах. Познаки — се невчасні або довготриваючі місячні зміни, кровотіч, яка може тревати скільки хвиль, скільки днів або й цілими тижнями, і врешті біль, котрий вже є найбільш небезпечною познакою, бо показує на те, що слабість захопила мочові й полові нерви. Слабість рака в полових орґанах вилічують в яких сімдесяти випдках на сто, але те лікування залежить від того, чи заздалегідь воно почалося.

Коклюш.

Коклюш (Гупінґ Каф) може трапитись в людини в якім будь віці, але переважно се хороба дитинства. Вона дуже заразлива і найжорстокійша в старих людей і молодих ді-

тей. Чим молодша дитина, тим небезпечнійша хороба. Матері повинні старатись робити все можливе для того, щоби охороняти своїх дітей перед нею. Пятьдесять процент смертей від коклюшу або від його наслідків, буває в дітей, що не мають ще й року, а девятьдесять процент серед дітей, нище пяти літ.

Загально один атак коклюшу забезпечує перед коклюшом на ціле життя, хоч деколи можна мати сю хоробу й другий раз. Не рідко буває й так, що дитина має кір і коклюш разом, або перше одну з цих хоріб, а вслід за нею другу.

Хороба поширюється через контакт, стичність, а зараза передається через слину. Так як звичайно кашель при тій хоробі буває незвичайно сильний, то заразливі частини можуть летіти на велику віддаль. Рівнож можуть передавати заразу речі, змочені дитиною, яка має коклюш, як хустинки, рушники, забавки то-що.

Звичайно минає сім днів між часом між зараженням і розвитком слабости, але може пройти й дві неділі.

Починається з того, що пацієнт почувається дещо нездоровим, має перестуду, а відтак постепенно розвивається кашель, з початку не дуже сильний. Инші симптоми, як легка горячка і легкий бронхіт бувають вже на самім початку в зародковому стані. В парі з розвитком слабости кашляння стає чимраз частійшим і напасливійшим.

Тепер опишемо типічний припадок коклюшу. Насамперед дитина задихається а після сього вона часами починає „заходитись", й видавати з себе згуки подібні до „гавкання", що продовжається доти, доки вона, як то говориться, перестає дихати. Відтак настають спазми мускулів дихання, які в своїх поквапних зусиллях наповнити легені повітрям, фактично закривають на момент повітряні проходи, часами й на так довгий час, що витворюють дуже великий клопіт, навіть позірне удушення. За цим слідує сильний напад кашлю, приплив крови до лиця швидко устає, але дитина лишається вичерпаною.

Число нападів кашлю може досягти сорока разів в протягу двацяти чотирох годин, при чім кашель частійший в ночі.

Як атак кашлю устає, то дитина тоді може засипляти. Старші діти часто скаржаться на біль голови.

Час тревання коклюшу не однаковий. Катаральний стан може тревати чотири, а то й більше тижнів. До повного подужання треба звичайно шість до вісім тижнів, і на протязі того часу треба дітей слабих тримати здалека від здорових.

Серед немовлят бувають часті випадки конвульсій, які є дуже серіозні а часто можуть мати й фатальні наслідки. Бували випадки й удушення, хоч вони дуже рідкі. Після коклюшу часом настають сухоти легень і залоз. Рівнож, від сильного напруження може розвинутись слабість серця.

В загальному лічення коклюшу полягає ось в чім. Треба хорого примістити окремо у великій кімнаті при температурі 64 до 68 по фаренгайту. При тім треба дбати, щоб було свіже повітря. Дитина повинна знаходитись в ліжку. Підчас „пароксизмів" (нападів кашлю) дитину треба підтримувати; можна при тім вживати шлунковий бандаж.

Дієта має складатись з молока, молочних потрав, овочевих соків, намягко варених яєць та иншої їжі приписаної лікарем. Порції повині бути малі і часто подавані, при чім треба подавати їду зараз після пароксизмів (припадків).

Підчас одужування треба старанно уникати простуди, але не треба при тім забувати за свіже повітря. Треба дбати, щоб дитина не дістала кору підчас видужування від коклюшу.

При сильному нападі коклюшу дитини не можна полишати без відповідного догляду і лікаря.

Щоб перемогти коклюш, треба додержуватись отсих трох головних передумов: належно кормити дитину; дати їй спромогу спочивати і висиплятись; пильно і належно доглянути за комплікаціями, як такі будуть. При належному догляді можна значно облегшити небезпеки від комплікацій.

Шкарлятина.

Шкарлятина починається такими познаками: біль голови, заворот голови аж до памороків, нудить і збирає на блювання, діти часто падають в безпритомність. Дитина раптом почувається змучена, вяла. Горло і весь рот обложений, при ковтанню біль в горлі; язик теж обложений і припухлий. З горла запалення і пухлина переходить часто до

ушей і залоз (ґлендс) на шиї. В звичайних випадках по сих перших познаках за день або два показується висипка на тілі, а часом як шкарлятина не сильна, то перших симптомів не замітно, тілько аж висипка покаже шкарлятину. Висипка, се маленькі червоні прищики, звичайно такі густі, що з них робляться великі плями. З початку показуються вони на шиї і грудях, а потім розходяться по всьому тілі.

При шкарлятині бувають часто запалення ріжних орґанів тіла. Може бути запалення легких, олегочної плівки, горла, нарив на шиї, запалення оболони серця, запалення нирок. Такі комплікації показуються на другім або аж на четвертім тижни слабости. При запаленню нирок показується під очима пухлина, пухнуть стави рук і ніг або й все тіло пухне, і се дуже небезпечне. Всі инші запалення часом минають зовсім, а деякі зоставляють по собі хронічні недуги. Особливу увагу при шкарлятині треба звертати на познаки запалення середної частини уха. Тоді є біль в усі і всеї кістки поза ухом і сонливість. У сні хорий стогне, а не може проснутись. Коли так звана барабанна плівка в усі лопне, то гній вийде з уха і як запалення легке, то від того полегчає і так загоїться, але при великім запаленню може зробитись нарив під кісткою за ухом. Коли нарива не з'оперувати, то він може поглибитись далі в шию і голову.

Часом, як шкарлятина легка, то й тяжко її розпізнати, бо тих всіх познак може й не бути і плями на тілі не все є, але від такої легко слабої людини може хтось заразитися, і звичайно тоді в тій особі слабість дуже сильно розбирається; може бути велика горячка, страшне запалення горла і може наступити смерть.

Умирають від шкарлятини не часто, але часто від тих хоріб, що шкарлятина по собі зоставляє, тому треба дуже старанного догляду при ній.

Щоб запобігти заразі шкарлятини, треба слабого зовсім відділити і не позволити нікому стикатись з ним доти, доки зовсім не подужає. Той, хто доглядає хорого, мусить добре все мити руки і перебиратись все в иншу одежу, як виходить з кімнати слабого. Вся посуда, яку уживає хорий, мусить бути дизінфекціонована, вся одежа і білизна мусить бути окремо випрана і переварена.

Треба памятати на отсе:

1. Дитина, що була хора на шкарлятину, не повинна вер-

татися в школу шість тижнів по слабости.

2. Коли у дитини ще лущиться шкіра, то знак, що вона має ще слабість в собі.

3. При недузі шкарлятини має бути невідмінно лікар. Тому, що серце, уши, нирки часто в наслідок шкарлятини збавляються, треба в часі слабости дуже уважати.

4. Треба уважати на дитину ще довго по тім, як вона видужає і точно слухати ради лікаря що до харчу, одягу і догляду дитини.

Серце.

В серці не живе душа і в серці не творяться, як дехто думає, почування — любов, ненависть, гнів, то-що. Все те може мати свій вплив на серце, що воно швидче або слабше бється, але не навпаки — серце людини не творить її любови, ненависти, доброти, чи злости. В людськім орґанізмі воно виконує чисто „ділову” функцію, потрібну для вдержання і продовження життя.

Серце є мускулистий орґан у формі мішечка з чотирома ямами, камерами. До них входять жили, що зносять до серця нечисту кров з цілого тіла та артерії, якими чиста, прочищена кров розпливається по тілі. Там, де жила або артерія входить в серце, воно має наче кляпку, хлипавку, котра не допускає, щоб кров з артерії вернулася назад в серце, та замикає його, коли треба, щоб кров з жил вливалася рівно, не за богато й не за мало на раз.

Коли ми кажемо, що серце бється 72 рази на мінуту, то се значить, що на протязі того часу мускул 72 рази стискається і випирає кров з серця, щоб вона розійшлася по всім орґанізмі, після чого знов одну хвилинку спочиває, щоб вона вернулася назад до серця.

Таким способом воно є наче помпою, що дає ту силу, завдяки якій кружить кров. А що кров розносить по всім тілі кисень (оксиґен) і харч, поживу, то й дуже важно, щоб вона кружила і переливалася по тілі рівно і правильно, щоб забирала з собою отруйні матерії, яке тіло працюючи неустанно витворює, щоб могла їх збутися і за те доповнити свої припаси кисня і харчів.

Серцеві мускули — се та сила, що розливає кров по

тілі та збирає її назад і вдержує її в такім неустаннім руху весь час, поки людина жива. І доки воно здорове і правильно функціонує, доти й усе тіло міцнійше та легше йому перебути всяку слабість.

Биття пульсу в ріжнім віку.

Новородок, на мінуту	130 до 140 разів.
Один рік, на мінуту	115 до 130 разів.
Другий рік, на мінуту	95 до 110 разів.
Третий рік, на мінуту	85 до 95 разів.
Від семого до чотирнайцятого	80 до 90 разів.
В дозрілім віку, на мінуту	70 до 75 разів.
В старім віку	60 до 75 разів.

Вага нормального здоровля чоловіка.

Висота:	Вага:
5 стіп 1 цаль	128 фунтів.
5 стіп 2 цалі	135 фунтів.
5 стіп 3 цалі	142 фунти.
5 стіп 4 цалі	149 фунтів.
5 стіп 5 цалів	152 фунти.
5 стіп 6 цалів	155 фунтів.
5 стіп 7 цалів	158 фунтів.
5 стіп 8 цалів	166 фунтів.
5 стіп 9 цалів	173 фунти.
5 стіп 10 цалів	181 фунтів.
5 стіп 11 цалів	186 фунтів.
6 стіп —	190 фунтів.

Коли чоловік важить кілька фунтів менше, або більше, се ще не значить, що він не здоровий. Одначе, як чоловік важить кільканайцять фунтів менше, чи більше, тоді він не є нормального здоровля. Лікарі признають, що товсті люде є звичайно слабовиті і менше витрималі у слабостях.

Клімат не вилічує, але помагає.

Сам клімат (підсоння) не вилічить ніякої слабости. Але він часто помагає тим, хто хоче і знає, як лікуватись.

Взагалі для здоровля корисно, коли воздух чистий, температура нагло не зміняється і є богато сонця. Для сухітників підходять високі й мало заселені сторони. Мороз і холод не шкодять, як колись думали, навпаки, вони корисні тим, що дають ліпший апетит. Одначе помилка думати, що сам клімат може вигоїти сухоти. Для того треба ще спочинку, вигоди і богато здорової і доброї їжі.

Піскова земля і клімат такий, щоб можна як найбільш пробувати на дворі, значить, де богато сонця і нема холодних вітрів, надаються для осіб, що терплять від хронічних слабостей нирок.

Люде з слабим серцем чи з якими серцевими недомаганнями, взагалі повинні оминати місцевости високо положені, та богато залежить від особистого стану слабого.

Зміна клімату особливо корисна у припадках нервових слабостей, але й тут богато залежить від загального становища в окремім випадку.

Побут над морем часто помагає тим, що слабують на груди (бронхіяльні недомагання) або подужують після інфлюензи.

Нервові діти.

В теперішний час усі люде бувають нервові, і старі й молоді, то й не дивно, що богато дітей буває нервових. Така надмірна нервовість проявляється так, що в дітей часто міняється настрій, вони робляться роздразнені, швидко перетомлюються, не мають доброго апетиту, кепсько сплять, часто у сні говорять і т. ин.

Коли такий нервовий стан треває довший час, кілька місяців, то дитина перестає вчитися, тратить охоту до забави, сердиться, невдоволена, нечемна. А таке може бути також через перебуту слабість, або теперішне недомагання.

Як йому зарадити, на те одного правила не має. Можливо, що досить батькам перебратись на якусь тихійшу вулицю або не пускати дітей бавитися серед вуличного шуму і галасу. Можливо, що коли в школі пересадять її в якусь меншу і спокійнішу клясу, то нервовий стан пройде. Важно, щоб дитина мала богато свіжого воздуху й добре відживлялася, бо нервові діти зуживають цілу масу енерґії.

Др. І. П. Овсяник.

ЧОЛОВІК ТА ЙОГО ЗДОРОВЛЯ.

Найвисше розвиненим єством на світі є чоловік, а найдорощим скарбом чоловіка є здоровля. Одна з найбільших життєвих правд, якої і доказувати не треба, бо кождий думаючий чоловік се знає, — се та, що від здоровля чоловіка зависить його успіх, його поступ, його добробут.

Щоби тішитися добрим здоровлям, треба найперше знати, що спричинює його слабости, як їх можна оминути, а також яким способом можна відзикати здорвля, яке через ріжні причини чоловік може стратити.

Щоби докладно зрозуміти своє здоровля, то в першій мірі треба познакомитися, як і з чого складається механізм людського орґанізму і як він функціонує.

Порівнаймо чоловіка з великанським будинком, який містить богато кімнат, в кождій із сих кімнат мешкають люде. Для сих людей треба поживи, тепла, свіжого повітря, світла і води. Одним словом, щоби мешканцям сего будинку було вигідно жити, треба там средств до життя і взірцевого порядку. Чоловік, можна-б сказати, є також таким будинком, в якім мешкають міліярди мешканців, які потребують усіх даних відповідаючих життєвим вимогам. Чоловік складається із міліярдів клітинок, себто маленьких животин, які жиють своїм життям і творять тіло чоловіка.

Кожда з тих клітинок потребує їсти, пити, світла, огріття, свіжого повітря і відпочинку — так само як все инше що жиє. Коли клітини тіла, які творять орґанізм чоловіка, стратять життя, або будуть нездоровими, то і чоловік, який складається із сих клітинок, не може жити. Чим живійші і здоровші є клітинки тіла, тим здоровший, живійший і сильнійший є чоловік.

Щоби дати кождій із сих животин (клітин) нагоду свобідно розвиватися, рости, сповняти правильно свою роботу, то треба її добре доглянути, нагодувати, напоїти і утримати у чистоті. І тут власне виринає дуже важне питння: **що повинен чоловік їсти і пити, щоби бути здоровим?**

На відповідь сього питання скажу, що чоловік є живою істотою і чим блище він пристосовується до природного життя, тим ліпше.

ЕКСПЕРИМЕНТ ЗІ ЩУРОМ.

Др. Алфред МекКенн з Ню Йорку, в журналі „Дентал Космос", з травня 1926 року пише ось таке:

„В своїй ляборатории маю поверх 400 Албіно щурів, а всіх щурів перейшло через мою ляборатории поверх тисячу. Усі сі щурі підлягають тим самим життєвим правилам, яким підлягають наші матері і їх діти.

З сих щурів можемо зробити майже все, що захочемо. Можемо прискорити їх старість, можемо робити їх немічними, можемо зробити їх сильними, вихудлими, веселими або сумними. Можемо спричинити майже усі слабости і немочі як і в людей. Можемо витворити нормальні і ненормальні налоги. Сі ріжні зміни можна викликати лише додаванням або відниманням деяких складників із поживи, якою ми їх годуємо, а не тільки медициною і ріжними трутинами".

Майже усі слабости переходять до людського орґанізму через жолудок. Людське тіло будуєтья з того матеріялу, який ми вложуємо до жолудка. За приклад нехай послужить ось се: коли пічнемо годувати скількість щурів білою мукою і молоком, то щурі будуть якийсь час рости, опісля нидіти, а вкоротці один по другім почнуть гинути передвчасною смертю. Сі щурі рівнож не будуть множитися. Коли одначе додамо до білої муки відповідну скількість ґрису або раз змеленої пшениці зі всіми споживчими складниками, то ті самі щурі, які вже були близько смерти, пічнуть відживлюватися, а в протягу 24 годин зауважимо дуже замітну ріжницю в їх рухах і настрою.

Коли переводимо експерименти на Албіно щурах, то тому, що ті щурі жиють 30 разів скорше, як людина, се є: коли годуємо Албіна щура один рік, то пропорціонально він є так розвинений, як чоловік протягом 30 літ. Отже-ж з тої то причини уживаємо сих щурів до наших експериментів, як також і тому, що щурі, так як і чоловік, живляться мясом, яриною (огородниною) і молоком.

ЕКСПЕРИМЕНТ З ВОВКАМИ.

Автор отсеї розвідки робив експерименти на двох каютах (вовках), які привіз із Саскачевану. Від 5 травня 1926 р. сі вовки були годовані молоком і разовим хлібом через три

місяці і цілий час добре виглядали. При кінци трох місяців дієту змінено. Одного вовка полишено і дальше на разовім хлібі, а другого годовано питльованим хлібом і, замісць молока, давано воду обом.

Вовк, годований білим хлібом, до сімох днів згинув. При точній екзамінації показалось, що його орґанізм травлення (часть жолудка і кишки) був заклеєний напів-стравленим білим хлібом. Ферментація почалась зі звичайними наслідками, затримуючи в додатку ще два хемічні складники т. зв. Індол і Скитол, які є дуже шкідливі для орґанізму тіла людей і звірят. Тіло цілою силою старається позбу-

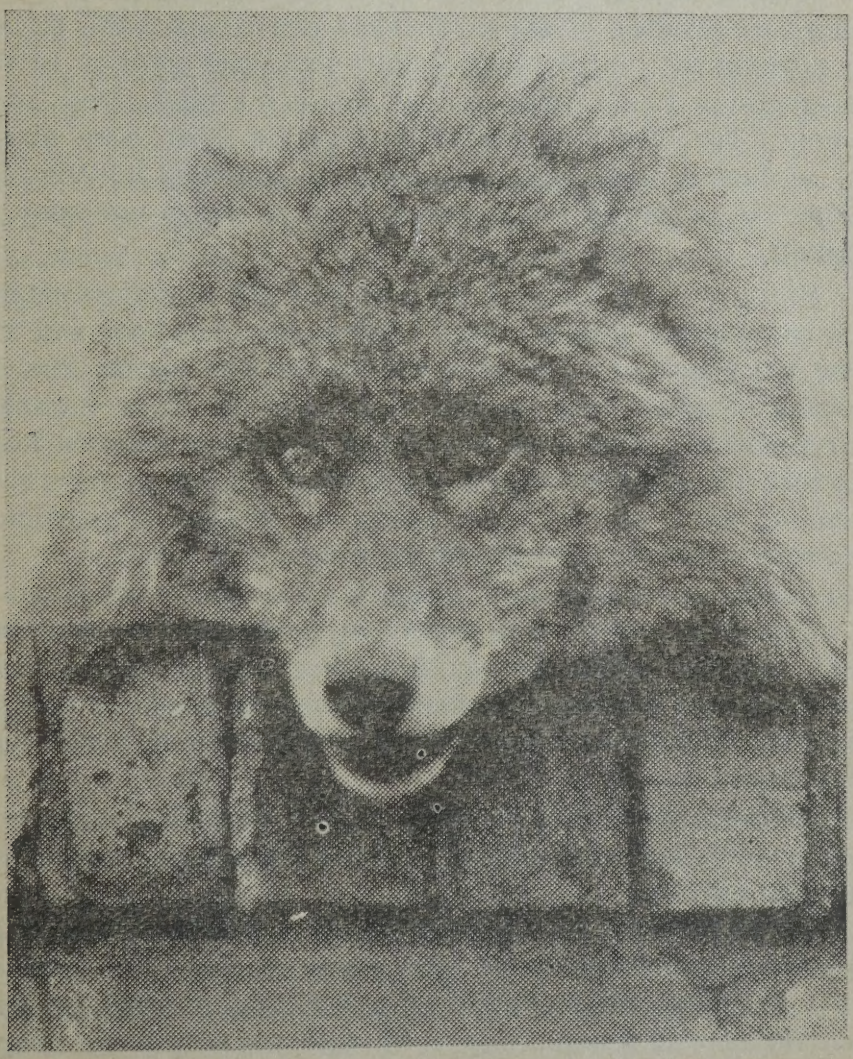

Завдяки добрій дієті сей вовк тішиться добрим здоровлям.

тися тих двох страшних отруй як найскорше.

На 169 стор. є знимка з того вовка, якого годовано разовим хлібом і який лишився при життю. З образця побачите, що він здоровий, сильний і веселий. Фотоґрафія з нього знята репортерами з „Вінніпеґ Трібюн”, які ширше розвелись про сей експеримент дня 10 марта 1927 р.

ЕКСПЕРИМЕНТ З ПСАМИ.

Одного пса годовано білим хлібом а другого відложилося на голодівку — цілковито без поживи. Той, що годований був білим хлібом, згинув до девяти днів, а той, що нічого не їв, жив повних 36 днів. Воду пили обидва.

Повищі експерименти намацально вказують, що самий крохмаль (старч), з якого складається білий хліб, не може відживити і задоволити наших незмірно многих клітин. Нам треба всіх складників, які містяться в зернах, огородині і овочах. Найважнійші хемічні складники (так звані вітаміни) містяться якраз під лушпиною. Сі вітаміни конечно потрібні для розвитку і підтримання життя чи то чоловіка, чи звірини.

Щоби бути здоровим, мусимо кождий орґанізм нашого тіла відповідно нагодувати. Наприклад: пожива, яка підтримує кости буде зовсім невідповідна для крови, так як пожива, котрою будуємо всі свої мязи, не буде відповідна для нашої скіри чи волосся. З тої причини чоловік повинен їсти ріжнородні страви. Дуже важне є те, щоби та пожива не була зіпсута, або щоби не зіпсути її наслідком мильного способу варення чи печення.

Страву вариться на те, щоби її було лекше стравити.

Страву можна зіпсути варенням, печенням і смаженням в надто сильнім вогни, бо такий процес наглого варення при сильнім вогни нищить складники, які для життя є конечно потрібні. Найліпше є їсти страви в такій формі, в якій природа їх нам дає.

Найпожиточнійшою поживою для чоловіка є молоко. Ним чоловік починає жити і повинен все триматися його в дальшім життю.

Щоби відповідно підтримати наше здоровля, нам треба 18 хемічних складників званих „Аміно Есидс”. Молоко містить 16 з тих „Аміно Есидс”, а се наглядно вказує, що коли чоловік уживає молоко і разовий хліб, він осягає усі потрібні складники, конечні для здоровля.

Але се ще не значить, що чоловік без молока не може жити. Богато людей молока не можуть пити і самого молока ніколи не уживають, але за те уживають страви, де ті самі складники містяться в чімсь иншім.

З відомих нам вже експериментів можемо прийти до певного заключення, що коли спожиємо майже 70 процент молока і разового хліба, то решта 30 проц. може бути майже що небудь. Розсліди роблені на щурах виявили нам, що коли до молока і разового хліба додамо $33^1/_3$ процент цукру, то той цукор не пошкодить їм на здоровлю. Однак коли-б відобрав їм молоко або хліб, то в короткім часі сі щури погинуть.

Застановившись над доєвідами, які наука нам дала до сего часу, мусимо згодитись, що для нас, а особливо для дітей, молоко і разовий хліб становить не дорогу а найкращу поживу. Також в минулих кількох місяцях досліди доказали, що мука після трох місяців тратить дуже богато споживчої вартости. Тому треба уважати, щоби мука завжди була свіжа.

Не переварювати страв. Ярину можна варити при вогни від 178 до 180 степенів Фаренгайта так, що вона тільки париться, а не на 212, що є степень кіпучости! Се забере троха більше часу, але дуже оплатиться, бо повільним вогнем не знищимо нам конечних складників, які знаходяться в натуральній поживі.

Уважаймо, щоби наша пожива складалася з разового хліба, масла, яєць, огородини, ярини, овочів і меду, а часом риби. Оминаймо мяса, уживаймо дуже малу скількість соли, а такі річи, як перець, оцет, всякі „пікли" і соси, каву і гербату та инші так звані столові присмаки повинося усунути цілковито з нашого стола, бо вони є шкідливі для нашого здоровля.

Коли люде приноровляться до більше природного життя, перестануть уживати тих шкідливих присмаків, патентованих медицин і взагалі всяких инших хемічних препаратів, яких в природнім життю ніде нема, а звернуть увагу на своє здоровля і на случай недуги будуть давати собі раду заздалегідь, не чекаючи аж смерть буде заглядати їм в очи, — тоді будуть жити довго і весело і тим сповнять свій обовязок зглядом своїх дітей, свого народу і себе самих.

Вінніпеґ, 16 вересня, 1927.

ВІДДІЛ ДЛЯ МАТЕРЕЙ

ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ МАЙБУТНИХ МАТЕРЕЙ.

(На кождий місяць вагітности.)

МІСЯЦЬ ПЕРШИЙ.

Майбутні матері, як рівнож матері з немовлятами не все поводяться відповідно супроти себе самих, або супроти своїх сподіваних дітей; се не так через байдужність, як радше через те, що не знають, або що не звернено їм уваги на певний признаний спосіб життя та на деякі абнормальні обставини, які можуть бути сполучені з періодом вагітности. Богатьом з сих абнормальних обставин можна запобічи, або бодай завчасу їх направити, коли тільки мама має поняття, що можна вважати за нормальний стан, а що за абнормальний, який часто можна направити.

Вагітна жінка повинна порозумітися зі своїм лікарем завчасу, щоби могла руководитися його порадами, замісць полягати на поради доброжичливих приятелів і сусідів, які не все можуть дати найліпші поради.

День породів можна приблизно обчислити, рахуючи девять місяців і сім днів (280 днів) від першого дня послідного періоду (місячки).

МІСЯЦЬ ДРУГИЙ.

Звичайно буває, що вагітна жінка, від початку другого місяця до кінця четвертого місяця вагітности, має нахил до легкої нудности і до блювання. Легкі випадки вимагають дуже мало лічення, — саме уреґульовання жолудка часами

вистарчає. Горнятко горячої води або молока, бо легке снідання в ліжку зараз по пробудженню, часто усуває нахил до блювання. В тяжких випадках треба вдатися до лікаря, бо сему звичайно можна запобічи.

Справа дієти є такою важною, що заслугує на спеціяльну увагу. Вагітна жінка не потребує більше поживи, як потребує вона в звичайному стані, але пожива та мусить бути підкріпляючою і неподражнюючою. Їджте дуже мало мяса, або смажених страв. Загальна відповідна дієта повинна складатися з мяса домашного дробу, риби, яєць, ярини, — головно листкової, — рижу, молока, чаю і кави і (слабої і в умірковані скількости), з додатком овочів, разового хліба і т. п. Пийте кілька шклянок води денно, після і перед їдою. Такі страви, разом з уреґульованим рухом, повинні усунути нахил до запору, але жолудок повинен бути випорожнений що найменше один раз на добу, найкраще зараз після снідання. Треба виробити в себе звичай заспокоювати потреби свого тіла в згаданім часі. Свіжа ярина, полита оливною оливою, ділає як прочищаюче средство на жолудок.

Зуби в часі вагітности потребують спеціяльного догляду. Вимийте їх щіткою після кождого їдження і дайте оглянути їх дентистови, бо в часі вагітности зуби звичайно скорше псуються.

МІСЯЦЬ ТРЕТИЙ.

В часі вагітности, нирки сповняють додаткову працю, отже конечним є утримувати їх в добрім стані. Добре є пити перед і по їді богато води, маслянки і т. п., бо вода сполокує нирки. Коли внутренности працюють свобідно, нирки увільняються від додаткової праці з виділюванням нечистоти з тіла.

Скіра також помагає очищувати тіло з нечистоти, а стається се за посередництвом маленьких отворів, порів, які все мусять бути чисті і отворені, — отже є велика потреба частої купелі. Літна купліь кождого дня, після якої треба добре витерти тіло ручником, задержить тіло в доброму стані. Коли скіра після купелі свербить, або пашить, то добре додавати до купелі звичайної соди до печення (бейкінґ сода). Дуже зимної або дуже горячої купелі в часі вагітности приймати не можна. Вимивати похву в часі вагітности можна тільки за порадою лікаря.

В другій половині періоду вагітности часто пухнуть ноги; се завважується звичайно більше під вечір, як за дня. В часі вагітности часто побільшуються жили, головно тоді, коли хтось за богато стоїть. В такім випадку треба вдатися до лікаря, щоби він сконстатував, чи нема в мочі білковини. Не носіть перевязок на ногах, бо вони перешкаджають в циркуляції крови. Відпочиваючи за дня, лягайте на канапу або на ліжко так, щоб ноги були нарівні з клубами.

Треба засягнути поради в лікаря, коли завважається одно з сих: помучення зору, уплив крови, набрязклість лиця під очима, безперестанний біль голови, заворот голови, часте бльовання, або згага.

Вважайте, щоби ви мали задосить свіжого воздуху в часі спання.

МІСЯЦЬ ЧЕТВЕРТИЙ.

На четвертім місяци вагітности ви повинні справити собі відповідну одіж. Вона повинна бути обширна і повинна звисати з плечей так, щоби не натискала на живіт, бо се може пошкодити ненародженій дитині. Звичайних корсетів носити не можна. Ваші черевики повинні бути вигідні і з низькими обцасами.

Десь в половині четвертого місяця ви можете сподіватися почути перший рух дитини і тоді можете обчислити день породів, рахуючи чотири місяці і половину від сього першого руху.

Не занедбуйте проходжуватися на дворі кождого дня і спіть подостатком. Тепер також час почати приготовлювання пеленок і другого для дитини; одіння повинно бути як найпростійшого крою.

Слідуючі річи вистарчуть:

Дві або три підвязки з флянелі, 6 цалів широкі і 24 цалі довгі, незарублені. Їх вживати тільки в перших десятьох днях, накриваючи ними пупець, поки він не загоїться.

Три спідні сорочки, ч. 2, з вовни і бавовни, або з вовни і шовку, але НІКОЛИ з самої вовни.

Три нічні сорочки з флянелі.

Чотири верхні білі сорочки.

Два тузини пеленок, 24 через 32 цалі.

Три парі вовняних пончох.

Один кавалок кастилійського мила (castile soap).

Дві унції бораксового порошку.

Пачку незаправленого пахощами діточого пудру (talcum).

Малий звій втягаючої бавовни (absorbent cotton) для натирання скіри дитини оливою.

Картон мішаної величини шпильок безпеченьства.

Кілька куснів полотна до умивання.

Старі ручники.

Пару ножиць з тупими кінцями.

Малу ванну для купання дитини кождого ранку.

Голка, нитки і наперсток.

Повисша ліста включає всі необхідні річи.

МІСЯЦЬ ПЯТИЙ.

Не забувайте своїх щоденних проходів по дворі, хіба що лікар вам заборонить. Кожде здорове тіло вимагає руху і майбутня мама повинна проходжуватися щодня, щоби набути як найбільше сили тіла в приготованню до сповнення обовязків материнства. Фізичне здоровля матері вельми впливає на її ненароджене дитя. Надмірного руху, розуміється, треба вистерігатись так само, як підношення тягарів. Звичайна хатня робота є знаменитим рухом і не повинна мати злих наслідків для будучої матері. Відпочивайте поміж своїми домашними обовязками, а коли відчуваєте втомлення ніг, або коли взагалі втомляєтеся скоро, або відчуваєте біль крижий, обмежуйте свої рухи.

Спіть в такій позиції, яка є для вас найвигіднійшою. Коли маєте болі в животі, або коли маєте корчі такі, як бувають в часі періоду (місячки), або коли показується кровоток без болю, положіться до ліжка. В таких випадках добре є зарадитися лікаря.

Жийте простим, звичайним життям, не сидіть до пізна і вистерігайтеся неспокою і великих гуртів людей. Чим будете спокійнійші, тим ліпший буде стан вашої нервової системи. Не заживайте лікарств, хіба що лікар припише вам.

МІСЯЦЬ ШЕСТИЙ.

Ви тепер без сумніву маєте більшість одіжи для дитини приготовану, отже ви повинні подумати про окреме ліжко для дитини, щоби вона могла спати сама про себе. Дуже добру колиску для дитини можна зробити з подовгастого ко-

шика від білизни, який повинен бути яких три стопі довжини. Помалюйте стіни кошика на біло, або вберіть їх полотном так, щоби його можна легко змінити і випрати, бо все, що входить в контакт з дитиною, повинно бути як найчистійше. На дно кошика зробіть маленький матерац з мягкої матерії і накрийте його ґумовим простиралом (rubber sheet), потім коцом, а відтак білим простиралом.

Вважайте, щоби мати подостатком спання, а коли дошкулює вам безсонниця, вистерігайтеся надто великого умучення за дня. Крім сього беріть перед спанням теплу купіль і легке натирання крижей; се часто має добрі наслідки і звільняє мускули. Шклянка горячого молока або кокоа, випита перед спанням, ділає дуже добре. Все майте подостатком свіжого воздуху в кімнаті і не беріть ніякого лікарства на спання, хіба що лікар вам припише.

Коли ви терпіли на заворот голови, то з пятим місяцем ви правдоподібно позбудетеся сього.

Їджте найбільш за дня, а вечером їджте менше.

Уважайте, щоби ваш жолудок і ваші нирки робили добре, а коли маєте дуже частий біль голови, заворот голови, клопіт з вашим зором або пухнення обличча або рук, — вдавайтеся зараз до лікаря.

Часами жили на ваших ногах значно побільшаться, що стається через натиск дитини на головні кровні проводи. Сему можна зарадити, лягаючи на ліжко в часі денного відпочинку, так, щоби ноги були нарівні з клубами. В деяких випадках потреба обандажувати легко ноги, починаючи від пальців. Для сього добре надається опаска з флянелі витята скісно, 3 цалі широка і 6 або 7 стіп довга

МІСЯЦЬ СЕМИЙ.

Ви тепер повинні застановитися над тим, де хочете перебути порід. Нема сумніву, що добре уряджений шпиталь є найліпшим місцем для породів. В шпитали є потрібне урядження на випадок якого абнормального стану при породах, як рівно-ж корисним є мати догляд норси так для мами, як і для новонародженої дитини через перших два тижні її життя. Ви навчитеся дуже богато, як доглядати себе й дитину, будучи в шпитали, а се буде значити для дитини дуже богато.

Але що шпиталі є тільки по містах, то майбутним мате-

рям на фармах приходиться перебувати породи майже виключно дома. Коли отже не можливо для вас піти до шпиталю, ви повинні почати приготовання для породу дома. Виберіть собі кімнату і зложіть в ній, у відповіднім місці, всі річи, які є вичислені на стор. 174 („Місяць четвертий"). Річи повинні бути зложені у відповіднім сховку під руками. Для породів дома вам буде треба:

Звій втягаючої бавовни (absorbent cotton),

1 пачка стерилізованої ґази (sterilized gauze),

1½ ярда столової церати, для охорони матерацу, або

1½ ярда ґумового простирала (rubber sheeting), 36 цалів широкого,

Значну скількість старих ґазет, або звичайного (жовтого) паперу від завивання,

Чистий кавалок коца для обвиття дитини,

Збанок (величини що найменше одної кварти),

2 чисті поливані миски від умивання,

Поливане ведро від помий,

Подостатком чистої старої білизни,

1 щітка від нігтів.

Зробіть зарядження, щоби лікар був при породі, як рівнож, коли можливо, дістаньте норсу, щоби доглядала вас що найменше на протягу перших десяти днів. Коли неможливо вам дістати ані лікаря, ані норси, то постарайтеся о компетентну повитуху.

Без сумніву ви сподієтеся кормити свою дитину грудьми. Дитина годована грудьми має богато разів більшу нагоду жити, чим дитина годована фляшкою, бо жадна инша пожива не є така відповідна для дитини, як молоко матері, якого ніяка штучна пожива не може заступити.

МІСЯЦЬ ВОСЬМИЙ.

Для породів дома ви повинні дістати для своєї кімнати ось які річи:

4 простирала і пошевки,

4 ручники і 2 платки до вмивання,

3 або 4 довгих сорочки,

2 пояси, 44 цалі через 18 цалів з небіленого бавовняного полотна (unbleached cotton),

1 пару білих бавовняних пончохів,

6 малих і 2 більших підстілок (bed pads) на ліжко,

1 уринал,
Засіб стерилізованих підвязок (perineal pads),
2 унції лайсолу (для дизінфекції).

Щоби зробити підвязки (perineal pads), покрайте ґазу або муслін 12 цалів через 16 цалів а бавовни 4 цалі. Завиніть бавовну в ґазу. Щоби вистерилізувати, завиніть підвязки у чистий муслін, спустіть до половини в котел до прання, наповніть котел на четвертину водою і щільно накрийте. Коли вода у кітлі скіпить, нехай парує через одну годину. Після того вложіть підвязки у піч, нехай печуться одну годину, або поки не висохнуть.

В додатку до сих підвязок можете також вложити до стерилізовання: 4 ручники, 2 простирала, перевязку до пупця, тасьму до звязання пупця і кілька бавовняних компресів у торбині з бавовняного полотна.

Підстілки робляться так: береться вісім або десять листків ґазети (для великих підстілок береться папір цілої величини, для малих складається в двоє) і прикривається їх зверху верствою бавовни, а опісля вкривається ґазою або старим чистим мусліном, завертається краї і зшивається ниткою. Тримайте підстілки у шуфляді, або у відповідній на се скринці.

Коли почуєте породові болі, візьміть теплу губкову купіль, вберіть чисту сорочку і приготуйте ліжко.

Ліжко приготуйте, як слідує: накрийте матерац цератою або ґазетами і прикрийте чистим простиралом. На верх покладіть підстілку.

МІСЯЦЬ ДЕВЯТИЙ.

Порід не завжди приходить на сподіваний день і може прийти тиждень скорше, або тиждень пізнійше. Породові болі звичайно починаються досить острими болями, які повторяються з менш-більш реґулярними перервами, які постепенно стають коротшими. Чим більшими і частійниши стають болі, тим скорше зближається народження дитини. Лікаря чи повитуху треба повідомити так скоро, як почнуться перші болі.

Коли-б сталося, що в часі породу не можете дістати лікаря і мусите полягати на догляд повитухи або сусідів, не позволяйте їм вкладати пальців чи руки в породовий канал, бо на се нема найменшої потреби. Вони можуть занести

там бацилі, або яку заразу, що може спричинити затроєння крови.

Коли дитина народиться, не позволяйте повитусі або сусіді тягнути за пуповиння, щоби витягнути „місце". Коли-б вони се робили, вони можуть роздерти „місце" і лишити частину з нього в нутрі матері. Вони можуть натискати легко на живіт, помагаючи в такий спосіб витиснути „місце". Не спішіться надто з витягненням „місця"; природа сама поможе, коли дасьте їй нагоду. Заки повитуха або сусідка зробить будь що для вас, настоюйте, щоби обмила свої руки в горячій воді, в якій розпущено трошки карболевого квасу або лайсолу, так, щоби зменшити небезпеку зараження. Вони повинні вичистити свої нігті дуже старанно.

Вам треба буде остати в ліжку що найменше десять днів після породу, а се на те, щоби мускули, які розтягалися через девять місяців, мали змогу назад зійтися. Чим більше будете відпочивати і чим менше будете журитися, тим скорше повернете до здоровля і тим певнійше будете мати досить молока для дитини.

Кормлення грудьми є ідеальне так для мами, як і для немовляти і не повинно бути перерване, хіба за порадою лікаря. Дитина кормлена грудьми має чотири рази більші шанси життя, чим дитина годована фляшкою. Буває, що в перших трох днях нема досить молока, а після того молоко прибуває в повній скількости. Продовжайте кормити дитину **реґулярно.** Нема лекшого способу „висушити груди", як пропустити час корму. Щоби молоко все прибувало, конечним є випорожнювати груди реґулярно і цілковито. Ваша власна дієта буде мати певний вплив на засіб молока — значить, рідка дієта з молока, кокоа, зупи, каші і т. п. звичайно побільшує приплив молока. Коли приплив є завеликий, то може зайти потреба носити на грудях тісну перевязку.

Простуда, горячка, вонючий відплив або нездібність відпускати моч, повинні бути негайно зарепортовані лікареви. Коли лікар є при породі, він догляне, щоби очи дитини були добре вимиті розрідом бораксового порошку (одна ложечка на склянку теплої води). Коли-б очі дитини почервоніли, або коли-б запухали або закисали, вдайтеся зараз до лікаря, бо такі симптоми, коли їх занедбати, можуть розвинутися в недугу очей.

Дитина повинна спати около двайцять годин на добу в своїм власнім ліжку; не переривайте дитині сну без причини.

Скарб матері.

Дитино моя! У твоїм лицю
Образ твого батька я бачу,
У нім я читаю всю душу твою,
І бачу в нім твою вдачу.
Виростай на втіху, дитино моя,
Се-ж дбає про тебе матінка твоя.

Похвальною річею є віддати дитину під лікарські оглядини що найменше два рази перед шкільним віком, защепити дитині віспу будь коли після трох місяців життя і забезпечити перед дифтерією і шкарлятиною будь коли між шістьома місяцями і одним роком життя. В такий спосіб ви сповните свою задачу, о скільки се відноситься до охорони перед сими слабостями.

ДОГЛЯД І КОРМЛЕННЯ МАЛИХ ДІТЕЙ.

Фізичний розвій.

Молода мама часто не знає, чи її немовля знаходиться в добрім стані здоровля, чи ні, і через се або надто трівожиться, або надто легковажить станом здоровля своєї дитини.

Прояви доброго здоровля немовлят такі:

Постійний зріст ваги. Правильне, природне випорожнювання жолудка.

Відсутність блювання і звороту поживи. Добрий апетит. Чиста скіра.

Ясні, широко отворені очи. Задоволений вигляд. Дуже мало плаче.

Спокійний, неперервний сон при щільно замкнених очах і устах.

Відсутність прояви будь якого болю або невигоди.

Постійний розвій тіла і свідомости.

Ще инші прояви доброго здоровля є такі:

Дихавка (мягке місце) на голові починає заростати на чотирнайцятому місяци життя і повинна цілковито зарости з кінцем другого року життя.

Дитина починає держати голову, без помочі, на четвертому місяци життя.

Починає сміятися голосно між третим і пятим місяцем життя.

Простягає руку по забавки і тримає їх між пятим і семим місяцем життя.

Сидить просто на семім або восьмім місяци життя.

В часі девятого і десятого місяця пробує вдержатися на ногах, а в часі одинайцятого місяця може стояти на ногах

при помочи других.

Починає ходити на дванайцятім або тринайцятім місяци життя, а на пятнайцятім або шіснайцятім місяци ходить досить добре.

Кімната.

Кімната, в якій дитина перебуває, повинна бути добре освічена соняшним світлом. Сонце є так само потрібне для росту і здоровля дитини, як для росту і здоровля рослин.

В перших кількох тижнях життя дитини, температура в кімнаті повинна сягати від 65 до 70 степенів Фаренгайта в день, а від 60 до 65 степенів в ночі, коли що дитина є добре зодягнена. Для старших дітей температура може бути від 65 до 68 степенів в день, а від 40 до 51 в ночі, залежно від стану здоровля і одягу дитини. Температуру в кімнаті треба міряти термометром, завішенім на стіні около 3 фіти від підлоги.

Свіжий воздух є конечний для здоровля дитини, отже кімната, в якій дитина перебуває, повинна бути провітрена кождого дня. Робиться се через отворення всіх вікон і дверий кімнати, забираючи, розуміється, на той час дитину до другої кімнати. Дитину заноситься до провітреної кімнати тоді, коли кімната наново огріта.

Кімната повинна бути як найчистійше удержувана, головно підлога, тим більше тоді, коли дитина починає лазити.

Треба дуже уважати на тріски в підлозі, бо дитина, яка лазить, може скалічити собі руку чи ногу. Найкраще підлогу пофарбувати, або накрити ліноліюм. Коли дитина задосить велика, щоби сидіти на підлозі і бавитися, треба стелити під неї теплий вовняний коц, щоби не простудилася. Треба також вважати, щоби не було протягу.

Купіль.

Дитина повинна бути купана кождого дня, найкраще рано. Температура в кімнаті, в часі купання, повинна досягати 72 степенів, а вода купелі 98 до 100 степенів. Треба дуже уважати, щоби в часі купання в кімнаті не було протягу. Після купелі посипаєсь дитину довкола шиї, під пахами і т. п. доброї якости пудром (talcum), але розмірно мало, і тільки тоді, коли скіра вже зовсім суха.

Спання.

Дитина повинна спати як найбільше і то сама про себе — в своїм ліжку чи колисці. Мама не повинна брати дитини до свого ліжка на ніч, бо через се трапляються страшні випадки удушення дитини; умучена цілоденною працею, мати засипляє твердо і в сні може накрити уста дитини рукою чи тяжким накривалом.

Маленька дитина спить від 18 до 20 годин на добу. Шістьмісячна дитина повина спати яких 16 годин, однорічна дитина 14 годин, а дворічна шо найменше 12 годин на добу. Малі діти повинні спати також в день.

Коли дитина спить неспокійно, часто будиться, то се знак, що її щось бракує: або нездорова, або невигідно їй лежати. Її може бути за зимно або за горячо; може бути за богато світла, замало чистого воздуху, або за мало спокою. Холодна або тепла купіль, відповідно до температури в хаті чи в кімнаті дитини, поможе дитині успокоїтися і уснути. В літі, коли дитина спить неспокійно, купіль у вечер, перед спанням, дуже помічна. Маленьку дитину, коли довго спить, треба раз або два рази обернути, щоб не спала на однім і тім самім боці.

Охорона орґанів змислу.

ОЧИ: Очи маленьких дітей треба охороняти перед сильним світлом так в часі спання, як і в часі пробудження. Рівнож треба охороняти їх від вітру і пороху, та вважати, щоби не заходило мило до очей в часі купання.

РОТ: Рот дитини не треба чистити, аж доки дитина не дістане зубів. Але коли зайде потреба рот вимити, то робиться се в той спосіб, що намотується чистої втягаючої бавовни (absorbent cotton) на кінець чистого патичка, замочується в теплу, перекіплену воду і легко миється рот. Ніколи не вложувати пальця в рот дитини, хіба що заходить необхідна конечність.

УХА: Уха треба вимивати мягкою, чистою шматкою, але ніколи не пробувати вичищувати в середині уха будь яким твердим предметом.

НІС: Ніс дитини треба чистити кождого дня так само, як вуха.

Корм.

Кожда мама повинна кормити дитину грудьми, але ко-

ли з важних причин се неможливо, то повинна кормити дидину, як слідує:

Від 3 днів до 2 тижнів життя дитини: Молоко — 1 столову ложку; ячмінна вода*) — 3 столові ложки. Годувати дитину, починаючи від 2 ложок, і постепенно збільшуючи до 2 унцій (дві столові ложки рівняєсь одній унції) при кінці двох тижнів. Годувати що дві години.

Від 2 тижнів до 3 місяців: Молоко — 1 унція; ячмінна вода — 2 унції. Годуйте сею скількістю що 2 або 3 годині, але не більше, як 7 до 8 разів на добу.

Від 3 місяців до 6 місяців: Молоко — 3 унції; ячмінна вода — 3 унції. Годуйте сею скількістю що 3 годині, але тільки 6 разів на добу.

Від 6 місяців до 9 місяців. Молоко — 6 унцій; ячмінна вода — 3 унції. Давайте сю скількість що 4 годині, але не більше, як 5 разів на добу; послідний раз в 10 годині в ночі.

Від 9 до 12 місяців: Молоко — 8 унцій; ячмінна вода — 2 унції. Давайте се що 4 годині, але тільки 5 разів на добу, послідний раз в 10 год. в ночі.

ДІЄТА ДЛЯ ДІТЕЙ.

Від 12 до 18 місяців життя:

Снідання.

1. Одно з сих: одну або дві унції з солодкого помаранча, мясо з шістьох зварених сушених сливок, або одну унцію соку з ананасів (pineapple).

2. 8 унцій молока з бискитами для дітей, з товстом або так званим „цвібаком” (спеціяльно спечений сухар; купуєсь в склепі).

УВАГА: Сок з овочів треба давати пів години перед або по молоці.

Підполуденок.

Саме молоко або молоко з цвібаком.

Обід.

1. 6 унцій чистої зупи (юшки), або 3 унції соку з ялового мяса. (Зупа може бути з курячого, з ялового або з овечого мяса, але мусить бути чиста, то є без домішки ярини і мяса.)

---

*) Ячмінну воду приготовляється так: Наливаєсь ячмінні крупи водою і вариться, аж доки крупи не скіплять. Тоді збираєсь з верха воду лижкою і зливаєсь до фляшки чи до якої иншої посудини. Води до круп дається стільки, щоби по звареню не вся вода заварилась з крупами.

2. Можна додати до повисшого звичайного, черствого хліба.

Підвечірок.

Молоко або товст з молоком.

Вечеря.

1. 4 унції каші (вівсяної, ячмінної або з рижу) з 4 унціями на пів верхнього молока (коли молоко постоїть якийсь час в посудині, у верхній половині молока є більше сметани, як в долішній) і з цвібаком.

2. Яблуковий сос або джелий з сушених сливок.

УВАГА: На добу дитина повинна випити від 32 до 36 унцій молока, то є від 1 до 1¼ кварти.

Від 18 до 24 місяці життя:

Снідання.

1. Сок з одного солодкого помаранча, або мясо з 6 зварених сушених сливок, або 1 унцію соку з ананасів.

2. Каша (пшенична або вівсяна) з 16 унціями верхнього молока, заправлена цукром або солею. Шклянку молока і хліб з маслом.

УВАГА: Коли дитина терпить на затвердження жолудка, давати сок з овочів пів години перед сніданням. Сок з неварених овочів давати пів години перед або по молоці.

Підполуденок.

Шклянку молока з бискитами для дітей або з цвібаком.

Обід.

1. Юшку або зупу з ялового або курячого мяса, заправлену рижом, горохом або „сейґо". Замісць сього можна давати на мягко зварене яйце з окрушинками хліба і шклянку молока.

2. Яблуковий сос або мясо з варених сушених сливок, або звичайний пудінґ з рижу, хліба, тепійока, кастард і тим подібне.

Вечеря.

Шклянку молока, тепле або зимне; цвібак і кастард або варений овоч. Скількість молока на добу: 48 унцій, т. є. 1½ кварти.

Від 2 до 3 років життя:

Снідання.

1. Одно з сих: сок з одного помаранча, мясо з 6 варених сушених сливок, 1 унцію соку з ананасів або яблуковий сос.

2. Каша (пшенична, або вівсяна і ин.) з 16 унціями верхнього молока, заправлена цукром або солею, або на мягко зварене яйце з черствим хлібом або товстом.

3. Шклянка молока.

Обід.

1. Юшка або зупа з курячого, волового або овечого мяса, заправлена коленим горохом, рижом або кусками товсту.

2. Біле куряче або вибране волове мясо, або варену рибу (малу скількість) з бараболями і з шпінаком, або зеленим (вареним) горохом чи з вареною морквою.

3. Одно з слідуючих: яблуковий сос, печене яблуко, пудінґ з рижу або пудінґ з кастарду.

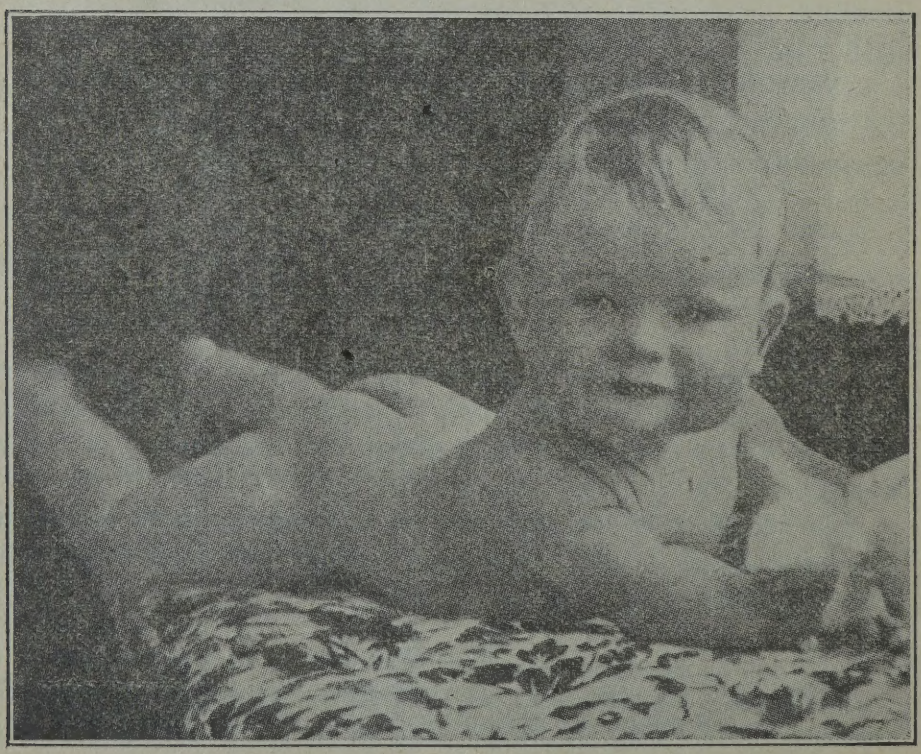

Здоровля дитини залежить від доброї поживи і догляду.

Вечеря.

1. Кашу або яйце (коли дитина не їла яйця на снідання) з черствим хлібом або товстом, або хліб з кокоа або з кастардом.

2. Варені овочі.

Від 3 до 6 років життя:

Снідання:

1. Овочі: помаранча, яблоко, грушка або зварені сушені сливки.

2. Каша: вівсяна, пшенична, з рижу і т. п., з сметаною і цукром, або яйце: мягко зварене, омелет або розварене.

3. Молоко або кокоа.

Обід.

1. Зупа: з ялового, курячого або овечого мяса.

2. Мясо: куряче, волове або баранину; замісць мяса можна давати рибу.

3. Ярина: шпінак, моркву, горох, бараболі, бураки, або салату (без оцту); макарони; черствий хліб з маслом.

4. Дезерт: пудінґ (з рижу, хліба, тепійока і т. и.), або овочі (варені сушені сливки, печене яблоко і т. п.)

УВАГА: Солодощі, як кусочки цукру, мейпел сируп, чисті цукорки, повидла і т. п. можна дітям давати, але в малій скількости і тільки після їди.

Мати.

У нашім раї, на землі,
Нічого кращого немає,
Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малим.
Буває иноді: дивлюся,
Дивуюсь дивом, і печаль
Охватить душу; стане жаль
Мені її, і зажурюся,
І перед нею помолюся,
Мов перед образом святим
Тієї матері святої,
Що в мир нам Бога принесла.
Тепер їй, любо, любо жити:
Вона серед ночі встає,
І стереже добро своє,
І дожидає того світу,
Щоб знов на його надивитись,
Наговоритись. „Се моє,
Моє!...”—І дивиться на його,
І молиться за його Богу,
І вийде з дому погулять,
Гордіше самої цариці,
Щоб людям, бачте, показать
Своє добро: „А подивіться!
Моє найкраще над всіми!”

Т. Шевченко.

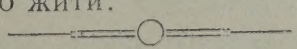

МИХАСЬ КОХАНЧИК.

(Оповідання про те, як Поляки знущаються над Українцями.)

— Щось ти, Михасю, тепер не дуже рвешся до школи! А перше було так нетерпеливо ждав хвилі, коли могтимеш ходити до школи й учитися там! Ти так завидував Федеви, що він ходить до школи! — говорила мати до малого синка, що якось нерадо збирався, виправляючи його й донечку на пополудневу науку.

— Е, бо Федя вчив ще старий пан учитель, а він наш, то він инакше вчив — відповів Михась.

— Як то инакше? — спитала мати.

— Тамтой наш, говорив мені Федь і инші старші хлопці, був добрий, а сей такий, такий недобрий! І Федь тепер, мамо, не любить уже школи — відповів хлопець.

Мати вже не допитувалася дальше. Поклала тільки дітям у торбинки по шматку хліба й по кілька яблок і виправила їх до школи.

І знов забралася до своєї роботи. Та невеселі думки не покидали її. Руки робили роботу, а думки літали біля дітей.

— І що він хоче від них? Чого він учепився дітей моїх? Що вони винні йому?! — думала вона миючи посудину. Нелюд, катюга той! Десь не мала біда впасти, та на наше село! Кара божа на нас грішних!

Скрип дверей перервав її думки. Увійшов чоловік її.

— Що тобі? — спитав він глянувши на жінку. — Чого ти якась така не своя, така якась сумна?

— Або-ж то нема, чоловіче, чого?! Отсі діти гризуть мене.

— Діти? Чого? Чи-ж не занедужало котре, борони Боже?

— Ні, Степане! Школа гризе мене. Ти знаєш, як Михасько змалечку рвався до науки, як просився, щоби його вже раз записати до школи. А тепер іде туди, як на панщину, трохи що не силою треба його випихати туди.

— Бо й не має чого туди рватися! Чи він навчиться там у сій школі чого доброго? Хіба наслухаються зневаги всего, що наше, що українське! Я, жінко, зовсім не дивуюся, що він не рветься туди.

—Тай я не дивуюся! Але боюся за дітей! Ось якось тут Рузька прийшла зі школи заплакана і з розхрістаним волоссям і з підбитим оком. І ще її болить воно. А Михась такий, такий ніжний! Як сей звір кинеться на нього за що небудь, то готов позбавити його здоровля, а то й життя! Він немов завзявся на наші діти.

— Е, він завзявся на всі діти в селі! Ось зимою, в лютий мороз, не казав Дарнуйчуковим семилітним хлопцям відгортати сніг у польського ксьондза? А коли діти не могли вже згортати, бо покостеніли з зимна, казав їм з піднесеними в гору руками стояти на вколішки на снігу й то в заверюху.

—Ой кара божа на нас, не учитель він! — падькала Степаниха.

— Таки так! — притакнув Степан. — А то на мене найбільше завзявся тому, що я покинув латинський обряд, до якого наш рід були підступом затягнули й повернув до свойого православного обряду. Болить його й се, що я працюю в читальни й у „Січи". Він думає, що як чіпатиметься моїх дітей, то змусить мене назад вернути на латинське. Та він дуже помиляється. Я не з тих...

— Так, так! Але дітей він нам дальше катуватиме! Я сього тільки боюся! А найбільше за Михася! Якесь прочуття страшне, чи щось таке, трівожить мене. Він усе сумнійший і сумнійший, тільки нічого не говорить. Я питала Рузьки, та нічого не могла добути з неї. Вона наче боїться говорити...

— Кажуть, що він забороняє дітям говорити дома про те, що виробляє в школі, говорить, що вбє на смерть, коли-б котре виговорилося. Та заспокійся, вже я, як лиш діти прийдуть зі школи, видобуду від них всю правду. Нехай тільки вернуть зі школи! А тоді я вже їх не пішлю до школи, хоч би він карами сипав без кінця й міри.

***

Коли так батько й мати журилися дітьми, — вони, сі діти, малий Михась із сестричкою Рузею, доходили поволи до школи й про свою журбу розмовляли.

— Знаєш що, Рузю, як він мені так, як тобі, скаже говорити польський пацір, то я не буду говорити, хоч-би він і вбив мене! Я не Поляк, а Українець!

— Або-ж я говорила? — неначе обурилася сестричка. — Він хопив мене за коси, вирвав жмут волосся і в око вдарив перстенями, а я таки не говорила „паціру”. Мене око щораз більше болить, тільки я мамі нічого не кажу.

— І я так само не буду говорити польського паціру, нехай і вбє! Я Українець.

Від школи понісся голос дзвінка. Діти приспішили ходу.

Незабаром були вже в клясі. Тут було вже повно дітей. Гомоніло мов в улию. Рузя й Михась сіли на свої місця.

Роздався знов голос дзвінка й за хвилю ввійшов учитель. В клясі стало від разу тихо-тихісько. Діти просто дух у собі запирали й дріжали наче листочки осики.

Та учитель сьогодні не звертав на них уваги. Велів одному зі старших учеників читати, а сам сів і щось писав собі.

Дітвора наче прийшла до себе. Буде спокій. Ах, мало таких годин, де він їм дає хоч трохи спокою, як мало! Які вони раді, як тішаться сі всі діти, коли він так, як сьогодні зовсім ними не занимається. Ех, бо як занимається, то страшна ся днина! Ой тямлять вони вже й сі малі діти таких днів богато-богато! Тямлять їх і Василь Мельник і Василь Ковалів і Чабанів Василь і Микола Лаврів. Ось тамтого тижня вчитель повішав їх був на ременю за шиї, перетягнувши ремінь через таблицю. Аж лице посиніло й очи виходили на верх, тоді попускав ремені й копав їх у спину, копав до безтями. Геть тямлять вони добре сей день, бо ще й тепер спина болить у них, та бояться говорити батькам, бо-ж він силував їх присягати, що дома ані словечком про се не згадають.

Тож раді діти, що він сьогодні лишив їх у спокою. Щасливий се день для них. Гляділи вони зразу з трівогою на руки учителя, але коли побачили, що він зі всім не звертає на них уваги й увесь потонув у своїй роботі, успокоїлися, а там почулися навіть шепоти. Та учитель і на се не звертав уваги. Може що й уся „наука" мине спокійно.

Вкінці учитель глипнув на годинник, відложив свою роботу й сказав: „Молитися!"

Діти заворушилися, заметушилися, повставали до молитви.

— Хто молиться? — спитав учитель.

— Коханчик Михайло, — заявили діти, — на нього черга.

— Михась почав у голос говорити:

— Отче наш, що єси на небі, нехай святиться імя Твоє...

— Що, Що? По польськи говори. Ти Поляк!

— Я не Поляк, я Українець! — заявив малий Михась і якось дивно сміло глянув учителеви в очи.

— Що, ти не Поляк? Зараз мені молися по польськи! — скричав учитель.

А хлопець говорив дальше:

— Нехай прийде царство Твоє, нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі...

— По польськи говори, кажу тобі! Не чуєш?! Ти глухий? — скричав учитель знову й прискочив до хлопця та хопив його за обшивку.

Хлопець задріжав, побачивши над собою страшне, розярене лице учителя і почувши на собі важку його руку, але твердо й виразно заявив:

— Я буду говорити наш український отченаш, бо я Українець.

Сього вже було учителеви за богато. Така твердість, таке завзяття в малого, ніжного хлопчини!!

— Будеш говорити по польськи, чи ні?! — заревів учитель.

— Не буду, бо я не Поляк, я Українець! — заявив знов хлопець.

— Руки на лавку! — скрикнув дико учитель і хопивши хлопчика, кинув ним об землю й став копати й бити по голові.

— Будеш говорити польський пацір, чи ні? — кричав він при сьому дальше.

— Не буду — не буду — не буду! Я — Українець! — лепетав хлопчина крізь плач.

Учитель знов кинув ним об землю й копав і топтав його.

— Я тебе навчу, я тебе навчу! І твому батькови покажу! — кричав він і аж пінився з люти.

Хлопчина впав зімлілий.

Се опамятало розюшеного учителя. Він насилу підвів хлопця, обтер і звернувшися до Михасевої сестри сказав:

— Рузька, заведи його до дому! Але тямте, обоє ані словечка дома про се, що тут у школі було, а то смерть жде вас обоїх. І ви мовчіть про се. Знаєте мене! Буде біда з вами, коли не будете мовчати — загрозив він усім дітям.

Рузька узяла на себе братчикову торбину й узявши Михася попід руку, вивела його з кляси.

Ішли тихо. Щой-но на вулиці стали обоє плакати. І так ридаючи йшли вже аж до дому.

Увійшли в хату.

— А вам що?! — скрикнула мати, тільки вони переступили на поріг. — Чого ви плачете обоє?

— Учитель бив мене за се, що я не хотів говорити польської молитви — говорив крізь плач Михась.

— Бив?! — скрикнула мати.

— Бив перстенями з колючками, копав ногами, аж кров ішла, і я упав на землю. — Мене так голова болить! — жалувався хлопець.

— Боже мій, Боже мій! — репетувала-падькала мати. — Що то буде, що то буде?!

Коли вечером батько вернув у хату, застав уже Михася в постелі.

На другий день уже Михась не пішов до школи. Лежав у горячці і раз-у-раз кричав:

— Забє! Не піду до школи! Забє!

— Що діяти? Треба конче поїхати по лікаря до Стрия — сказав батько.

Приїхав лікар. Оглянув.

— Дитина хора на запалення мозку — заявив. Через сильне потрясення й удари найшла кров і спричинила запалення.

Записав ліки.

Не помогли вони вже малому Михасеви. В середу, 5 жов-

тня був лікар, а вже в понеділок 10 жовтня малого Михася не стало в живих.

А 12 жовтня в середу малого Михася ховали.

Батьки поховали дитину-мученика та відійшли з горем і болем до дому.

А над свіжою могилкою осінний вітер завів розмову з вітками цминтарних дерев:

— Чи знаєте ви, дерева, кого поховали тут? Дитину малу, що її учитель чужинець замучив, убив — убив за се, що дитина хотіла остати вірною свойому обрядови й народови. Гинуть, гинуть, гинуть українські діти, бо як вони так і їх школа в чужому ярмі! І так гинути-пропадатимуть доти, поки ввесь народ не скаже: „Наша школа мусить бути наша"! Ніхто чужий не має права, не сміє там мішатися! Аж тоді українські діти будуть рости, вчитися на втіху, на пожиток Україні — не пропадати, не гинути! Аж тоді!!

Таке говорив осінний вітер над свіжою могилкою деревам на цвинтарі села Жулина в Стрийщині Р. Б. 1920 жовтня 12 дня.

Гей, коби ти, вітре, заніс сі слова, сю мову кождому з нас, кождому Українцеві й Українці в серце, в душу! Може-б ми инакше стояли, може-б не топтав нас лютий ворог.

Вітре, буйний вітре, понеси хоч тепер, хоч пізно сю вістку в серця дітей України. Та ти, вітре, маєш тепер куди-куди більше говорити!

Говори, говори!

А. Лотоцький.

Різдвяний Дарунок.

Се діялось в однім великім місті, в день перед Різдвом.

На дворі було дуже зимно.

На розі одної вулиці стояв малий хлопець, віком яких сім років і продавав ґазети. Він називався Дмитрусь.

Дмитрусь був дуже лихо одітий. Його одіж була стара та дуже зимна. Рукавиць немав зовсім і його руки були аж сині від зимна. Він тримав пачку ґазет під пахою і весь час дмухав на руки, щоби їх огріти. Він перескакував з одної ноги на другу, бо ноги аж задубіли від зимна.

Дмитрусь перестояв на морозі вже більше двох годин, але ґазет продав дуже мало. Було так зимно, що ніхто не хотів спинятися, щоби купити ґазету. Крім того, сьогодня Святий Вечір і кождий спішив за своїми справами, щоби як найскорше вернути до дому і засісти в теплій хаті до Святої вечері зі своєю родиною.

Дома чекала на нього хора мати, з якою він жив в старій хатині, на краю міста. Вона хорувала вже довший час і Дмитрусь утримував її й себе з того, що продавав ґазети. Його батько помер перед двома роками.

Дмитрусь вставав кождого дня в шестій годині рано, а в семій вже стояв на свойому призначеному місці і продавав ранішні ґазети. В полудне йшов до дому й приготовляв для матері й для себе обід, а в третій годині знов вертав на своє місце і продавав вечірні ґазети аж до семої або восьмої години вечером.

Він робив так від часу, коли його мати захорувала. Тоді він був примушений лишити школу, хоч як він любив вчитися.

Сьогодня Дмитрусь хотів заробити більше грошей як звичайно. Він хотів купити матері різдвяний дарунок. Хотів купити її велику вовняну хустку, яку бачив через вікно в склепі.

Давно він вже постановив се зробити і кождого дня відкладав певну частину свого зарібку на сю ціль.

Мати про його замір не знала нічого. Натомісць вона все казала йому купити собі теплі рукавиці, але Дмитрусь

завжди запевняв її, що йому і без рукавиць тепло.

Сьогодня Дмитрусь взявся до продажі ґазет ще з більшою охотою, як звичайно. Сьогодня він мав купити хустку і принести матері. Він вже наперед тішився, як то мамі буде тепло в новій, вовняній хустці.

Але щастя йому не сприяло. Проходила година за годиною, а люде ґазет майже не купували. Кому була в голові ґазета, коли сьогодня Святий Вечір?

Дмитрусь почав боятися, що він сьогодня не заробить на стільки, щоби разом з тим, що вже мав заощаджено, вистарчало на хустку. І він почав ще голоснійше викрикувати імена ґазет, які продавав, почав ще більше заохочувати прохожих купувати ґазети. Але прохожі майже не звертали на нього уваги.

Втім він побачив на другім боці вулиці чоловіка, який чекав на трамвай (стріт-кару). Він поглянув на Дмитруся і дав йому знак рукою, що хоче купити ґазету. Дмитрусь побіг до нього. Коли вже був по середині вулиці, чоловік щось крикнув до нього і показав рукою. Він оглянувся і побачив, що просто на нього їде великий тягаровий автомобіль. Дмитрусь станув і хотів вступитися з дороги, але поховзнувся і впав, а ґазети розсипалися по вулиці. Автомобіль скрутив на бік і проїхав попри самі ноги Дмитруся.

Коли Дмитрусь підвівся на ноги і поглянув за ґазетами, то побачив тільки купу подертого паперу. Автомобіль переїхав через ґазети і знищив їх цілковито.

Дмитрусь вернув на своє місце і гірко заплакав. Тепер вже й думки не могло бути про нову хустку для мами.

Він став під стіну склепу і не знав, що почати.

Втім до нього підійшов незнакомий йому хлопець. Він був так само бідно одітий, як і Дмитрусь, але був дещо старший. В нього був під пахою жмуток ґазет. Він взяв Дмитруся за руку і промовив лагідно:

— Не плач. Я йшов другим боком вулиці і бачив, яке нещастя тебе стрінуло. На, продай сі ґазети і затримай гроші собі. Колись мені віддаш. Веселих Свят!

З сим положив коло Дмитруся ґазети і нім Дмитрусь міг промовити одно слово, незнакомий хлопець зник за рогом будинку. Дмитрусь пустився бічи за ним, щоби віддати йому ґазети, але коли прибіг на ріг вулиці, його вже навіть не було видко.

Коли Дмитрусь вернувся того вечера до дому, він приніс для мами нову хустку. Він поцілував свою хору матір і промовив радісно:

— Мамо, ось тут для вас різдвяний дарунок. Се від мене і від незнакомого хлопця.

І при сім Дмитрусь оповів мамі про своє нещастя і про милосерного хлопця, котрий поміг йому в нещастю.

Мама слухала слів Дмитруся і плакала з радости, що Бог дав її такого доброго сина і що є на світі такі щирі і добрі діти, як той незнакомий хлопець.

А коли після вечері ішли спати, то й мама й Дмитрусь щиро молилися, щоби Бог мав в Своїй опіці незнакомого хлопця і щоби винагородив його за добре серце.

— — — — — — — — — — — —

Після Різдва Дмитрусь цілий тиждень розпитував за незнакомим хопцем, аж доки не відшукав його.

Хлопець сей називався Никольцьо, і був сиротою. Він жив в одних злих людей, які дуже знущалися над ним. Вони забирали від нього гроші, які він заробляв продаючи ґазети, а до того ще й били його. А коли він прийшов на Святий Вечір без грошей і сказав, що віддав свої ґазети бідному хлопцеви, то вони не тільки, що вибили його, але й вечеряти не дали.

Дмитрусь взяв з собою Никольця до дому і представив його своїй мамі. Коли мати довідалася, що Никольцьо не має родичів і що злі люде знущаються над ним, вона сказала:

— Від сьогодні ти останеш в нас і будеш моїм сином, а Дмитрусевим братчиком. Се за той різдвяний дарунок, який ти поміг Дмитрусеви купити для мене.

Никольцьо аж заплакав з радости і, поцілувавши маму в руку, промовив весело:

— Я дістав ліпший різдвяний дарунок, як ви, мамо. Ви дістали лише хустку, а я маму і брата.

— — — — — — — — — — — —

В короткому часі мама видужала і оба хлопці пішли до школи. Вони вчилися пильно і виросли на поважних і чесних людей. Між собою не сварилися ніколи, а матір любили і шанували, як роблять всі чесні і добрі діти. С.В.С.

●●●

Булка.

В однім селі, в старім краю, жили два хлопці, — Івась і Дмитрусь.

Вони жили в сусідстві, тільки через дорогу, і були великі приятелі. Ходили разом до школи, сиділи в одній лавці і разом бавилися. Одним словом, були приятелі. Тай то не будь які, а такі, що один за другим, як то кажуть, в воду скочив би, один з другим горіхом ділився.

Одної неділі тітка Івася приїхала до них в гості і привезла йому гостинця. Тай якого гостинця, — гарну, білу булку!

Івась подякував тітці за гостинця і кулею вибіг на двір, щоби відшукати Дмитруся і поділитися з ним булкою.

Але на дворі спинився, щось подумав і вернувся назад до хати. Тут відшукав свою шкільну торбу, сховав булку до неї і пішов бавитися.

На другий день по школі Івась і Дмитрусь вертали разом до дому. В дорозі Івась, показуючи на свою торбу, сказав:

— Ану, Дмитре, відгадай, що я маю в торбі? . . .

— Ов-ва, хіба-ж се така штука? — відповів Дмитро сміючись. — Маєш книжки, зошити, перо і олівець.

— А що більше?

— Ну, ще хіба бібулу.

— А більше?

— Ов, ще щось більше? Як так, то кажи, бо не відгадаю.

— Маю гарну, білу булку! — відповів гордо Івась.

— Булку?! А то звідки?

— Вчера тітка Ірина мені дали. Ось, на поглянь, — й Івась, витягнувши булку з торби, показав її Дмитрусеви.

— Мой, мой, мой, — захоплювався Дмитрусь, — а яка румяна, як помальована. Так і видно, що з найбілійшої муки в світі.

— Певно, що так. Лиш богаті пани і Жиди їдять такі булки, як отся моя. А тепер сядемо ось тут при дорозі і будем кушати, чи вона і така добра, як гарна.

Хлопці посідали на траві, Івась витягнув ножик і, прижмуривши одно око, розкраяв булку на дві рівні половині.

— Ой, тай біла-ж вона, біла, — приговорює Дмитрусь і

аж слинку ликає. — Як би я був паном, то самі булки їв би.

— А я ще й з молоком, — додає Івась.

— Ну, а я й цукром посипав би, — не дається випередити Дмитрусь. — Кажу тобі, що нема нічого ліпшого в світі, як булка з молоком і цукром.

— Може і так, — каже Івась, — але ся булка смачна і без молока та цукру. Ану, покушай лише.

І при сім Івась дав Дмитрусеви одну половину булки.

Дмитрусь підніс її до носа і крикнув з захватом:

— А як вона пахне! Ніби що тільки з печі витягнена. Я...

В тім Івась перебив йому:

— Ов, а то хто йде дорогою?

Дмитрусь приложив руку до очей і подивився напроти сонця на дорогу.

— Хіба-ж не пізнаєш? Се старий Опанас. Той, що за милостинею ходить.

— Справді він, — сказав Івась. — Кажуть, що він дуже бідний.

— Так, бідний, а до того вже не довиджає. Бачиш, як він шукає палицею дороги?

Хлопці дивилися на діда довший час, а там Івась промовив:

— Знаєш, Дмитре, то мусить бути дуже велике нещастя не мати що їсти і де спати, а до того ще й не видіти добре.

— Так, то справді велике нещастя. Як-би другі не помагали йому, то він вмер би з голоду.

В сій хвили старий Опанас зрівнався з хлопцями, але не завважив їх. Він дивився просто наперед себе і пошкандибав дальше.

— Не знати, Івасю, чи дід Опанас їв коли булку? — відозвався по хвилі Дмитрусь.

— Хто його знає, чи їв. Він щоби чорного хліба мав подостатком.

— А хіба чорний хліб, що, не добрий? — спитав Дмитрусь, а по якімсь часі додав: — Знаєш, Івасю, я зовсім не люблю булки. Який там в ній смак? От булка, тай тільки.

— Воно справді так, — потакнув Івась, — який там смак в булці? З муки, як і всякий инший хліб.

— Ну, а що-ж ми зробимо з нашою булкою? Я не маю найменшої охоти їсти її.

— Я також ні, але що зробити з нею? — ніби журиться Івась.

— Ну, справді, що зробити з нею? — також ніби журиться Дмитрусь.

— Знаєш що? Даймо її дідови Опанасови! — каже Івась.

— Щаслива гадка! — крикнув Дмитрусь, — так і треба зробити.

Хлопці весело засміялися, а там Дмитрусь, взявши обі половині булки, побіг за дідом Опанасом.

— Дідусю, гей, дідусю! — крикнув він.

Дід Опанас пристанув і обернувся. Дмитрусь прибіг до нього, встромив йому в руку булку і сказав:

— Се від мене і від Івася.

З сим побіг назад до свого приятеля.

Дід Опанас почав шептати молитву за здоровля милосерних хлопців, а хлопці, обнявшись по приятельськи за шиї, пішли веселі та щасливі до дому.

Що ви думаєте про них? С.В.С.

Немає друга.

Немає друга понад мудрість,
Ні ворога над глупоту
Так, як нема любови в світі
Над матірну любов святу.
Не ділиш мудрости з братами,
Її злодії не вкрадуть,
Її не згубиш по дорозі,
Вона є вільна серед пут.
Вона є магнит посеред моря,
Найвищий скарб, безцінний дар,
Огнище тепле в студінь горя,
Холодна тінь під страстей сквар.

Іван Франко.

Володимир Островський.

ЯК ВУЙКО БУВ БАБОЮ.

(Оповідання.)

I.

Вуйко Микола Гоп-Гопанчук не з тих паничів, що від вітру хитаються. Сила яка! Руки наче залізні. Нікому не піддасться.

За се хлопці, Грицько та Павлик, не стямляться від нього.

Ледви він загляне до їх хати, зараз-же до нього:

— Вуйку! ану, — хто кого! Чи ви нас, чи ми вас! Ганю, йди швидше! Помагай!

Прибігає маленька Ганя. Й враз усі троє, як шуліки, накидються на вуйка Миколу. Хлопці атакують його з боків, а Ганя наступає „з фронту". Боротьба йде горяча.

Хлопці бються відважно, мовчки. А Ганя аж пищить.

Але дарма.

Не встигнуть діти й опамятатися, як уже усі в руках вуйка. Грицько в нього — під одною пахою, Павлик — під другою, — тілько ноги та руки диндаються у повітрі. А Ганя лежить у нього на колінах до гори плічми й пищить, аж лящить в ухах.

Дасть вуйко кождому горячого „підпалка" по мягкому місцю й відпускає на волю, промовляючи: А не йди проти січового стрільця, бо лихо буде!...

Діти не тілько корються перед силою вуйка, але-ж і захоплюються нею до краю.

Ще більше подобаються їм оповідання вуйка Миколи про його пригоди на Великій Україні, коли він був січовим стрільцем і воював там із большевиками.

— Вуйку, розкажіть нам про того Олеся, що з вас бабу зробив! — сміючись линуть до нього діти, — та швидше кажіть.

— Я-ж уже вам оповідав.

— Розкажіть ще раз, з початку розкажіть!

Вуйко знає, що сі кліщі як пристануть, то не відірвеш їх. Тому згоджується. Ось він запалює цигарку й починає відкашлюватися. Се означає, що вже почне оповідати. Хлопці сідають йому на коліна, Ганя лізе з заду на плечі, кладе йому голову на плече і всі насторожують уха слухати.

II.

— То було так, — починає вуйко. — Велика Україна горіла вогнем. Наче якийсь велитень страшною рукою підпалив її зо всіх боків, щоб лекше було її грабувати. А грабував її кождий, хто тільки хотів. Бо комори України не маленькі: всього в них досить — і хліба й цукру й масла й мяса.

Ось ворожа сила, страшна, крівава, ненажерлива, й посунула на неї. Так і пре, так і лізе. Захопить Київ, а потім, як вода, розливається ширше й ширше, щоби залляти усю країну. Вигонять одного ворога, лізе другий. Виженуть сього — насуває новий. Але найгірше було з „червоними вовками", або з большевиками. Голодні й люті. Людей отак і мучать, ріжуть, стріляють, убивають батьків і матерей, сиротять дітей таких, як ви. Плачуть бідні діти, плачуть, аж серце крається, аж стогнуть степи та ліси, аж ревуть річки...

Ганя починає витирати очи.

— А татка Олеся теж убили? — питається маленький Павлик.

— Вбили й татка й маму, а жив він у діда.

— А вас не вбили?

— Ні, бо Олесь уратував.

— Бабою зробив? — каже Ганя.

При сих словах діти враз веселійшають, бо хіба-ж не смішно, що стрілець вуйко був бабою?

— Кажіть-же, вуйку, швидше, як ви були бабою. Певне незґрабною...

— Розуміється, не такою гарною, як твоя мама.

— О! наша мама гарна! — з захопленням викрикує Ганя.

— Оповідайте-ж, оповідайте! — перебивають хлопці.

III.

— Я був ранений, — продовжує вуйко, — й відстав від своїх в одному містечку на Поділі. Майже на пятах ішли за мною большевики. Десь близько гуділи гармати, клекотали кулемети, з гуркотом їхали фіри. Боязко було. Піймають — на місци розстріляють. А жити кождому хочеться. Вбігаю я в першу хату. На зустріч мені сивий дідусь та хлопчик восьми років.

— Переховайте, — кажу, — я стрілець, мене розстріляють...

Дід замявся. А Олесь від разу схопив мене за руку та й тягне:

— Я не дам вас... У мене вже тата й маму розстріляли... Не дам...

— А як за нього й нас розстріляють? — зауважив дід.

— Нехай! — тупнув Олесь ногою, — а стрільця не дам, бо він Українець, він наш. Ходім! — потягнув він мене за руку у клуню. — Отут сидіть, а я вас спасу...

Мене страшенно здивував і зацікавив отсей смілий та розумний хлопець. Сів я та чекаю. Але чую — большевики вже в місті. Ще через хвилинку коло хати загомоніло кілька голосів. Се були большевики. В мене мимохіть пробігло поза шкіру щось холодне. Хочу вилізти через стіну, або через дах, — не можна, а вийти на підвірок — побачуть.

Дивлюся в щілинку й рахую хвилини, що залишилися мені жити. Ниє серце й душу огортає туга. Ось бачу: кілька червоних про щось питаються старого, потім — Олеся.

Ось увійшли до хати. Шукають. Швидко й сюди прийдуть. Пропав я, загинув... Нараз відчиняються двері: я аж здрігнувся. Але бачу — не большевики, лиш Олесь. Кинув він мені якогось лахміття й шепотить:

— Одягайте.

А сам назад.

Дивлюся: стара, задрипана спідниця, якийсь кафтан, хустинка. Смішно й цікаво стало. Вмить я переодягнувя, завязав голову хустинкою, найшов якогось опаленого дерева й намалював собі на лиці зморщок; а вусів у мене не було — я їх голив... От і вийшла баба та така стара та погана, що й хотілося плюнути.

— Добре, — думаю собі, — вечеріє, сутінки то може й не примітять. Треба вилізти з клуні.

Визирнув — нікого не видко. Набрав оберемок соломи, згорбився й починаю вилазити поволи. Аж бачу — й большевики виходять з хати. Трошки моторошно стало.

Дід, як побачив мене, то аж рота роззявив: звідки, думає, в нього взялася така баба.

— А може він там, у клуні! — гукає якийсь большевик. — Бабо, чи не має там стрільця?

Мовчу, ніби не чую.

— Ей ти, глуха почваро, — лаєсь большевик, — чи немає там козака?

— Вепрака? — питаю старечим голосом. — Ні, вепрака в нас немає. Є свинка, але не на продаж.

— Тьфу, — сплюнув червоний, — сам подивлюся.

Лізе... та як штовхне мене.

— У, яка ти глуха, як відьма. Та відступись!

А я ще більше горблюся та нахиляю голову. Так і не впізнав.

IV.

— А далі що було? — питається Ганя.

— Далі? Як пішли большевики, я схопив Олеся й почав цілувати. Отак!...

Вуйко хапає Павлика, Грицька й Ганю по черзі й міцно цілує їх.

— Чого так швидко! — пручається Ганя, — баба так не може.

Всі сміються.

Нараз Ганя каже:

— А знаєте що, вуйку, як би тут був той Олесь, я-б його також поцілувала!

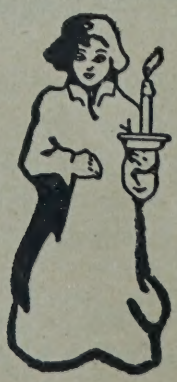

ЦІКАВІ РІЧИ

ЯК ЖИВУТЬ КИТАЙСЬКІ ЖІНКИ.

В родиннім життю Китайця вражає нас становище жінки. Вона ще й досі майже невільниця. Панує ще многоженство, так, що богатші Китайці мають по кілька жінок. Перед правом важна однак тільки одна. Навіть діти від инших жінок вважаються дітьми від першої, правної жінки. В Китаю не вважають на любов, жінку там просто купується в родичів, а вона має мовчати і бути вдоволена, хоч-би її прийшлося терпіти родинне пекло.

Весілля в Китайців треває цілих три дні. Муж не мусить бути на шлюбі, коли має якийсь пильнійший інтерес. Його може виручити уповноважнений заступник. Навіть дуже мала провина зі сторони жінки управнює Китайця взяти розвід. До сього вистарчає навіть непослух жінки зглядом свекрухи. Тоді коли народження хлопчика викликує у Китайців радість, то народини дівчинки вважають за сумну подію. Дуже часто трапляються випадки гноблення немовлят дівчаток.

СКАМЯНІЛА НЕБІЖКА.

В однім місті в стейті Мізурі, Злучені Держави, при розкопках на міському цвинтарі знайдено тіло одної жінки, похованої перед двайцять-пяти роками, яке цілковито скамяніло. Тіла чотирох инших осіб похованих в той сам час розложилися цілковито, як то звичайно буває. Дубова труна, в якій находилося тіло скамянілої жінки, зігнила. Черти лиця скамянілої небіжки заховалися так добре і докладно, якби вони ще тепер були сповнені життям. Ціле тіло було таке тяжке, що пять чоловіків заледво його піднесло.

НАЙДОРОЩА В СВІТІ ЗАЛІЗНИЦЯ.

Найдорощою в світі залізницею є одна лінія в Мексико. Її шини спочивають на магонієвих порогах, а мости та стаційні будинки побудовані з білого мармору. На иншій лі-

нії пороги є з гебану (дорогого, чорного дерева), а будинки побудовані зі срібних руд. Природна річ, що роблено се не з люксусу, а тільки тому, що всі сі матеріяли є на місці у великій обильности; через те й дешевше було вжити їх, замісць спроваджувати дешевший матеріял звідки инде.

КІЛЬКО ВАРТА ЖІНКА.

В однім розводовім процесі в Лондоні видав суддя цікавий осуд про жінок взагалі. Перед ним явилося двох мущин, що зажадали розводу зі своїми жінками, бо ті їх покинули і пішли до своїх любовників. Ошукані мужі домагалися відшкодування від тих, що звели їхніх жінок. Але суддя отаксував цілу шкоду на четверту часть пенні (найдрібнійший анґлійський гріш). Сю свою оцінку оправдав суддя тим, що жінки, які покидають своїх чоловіків, не мають найменшої вартости і їхні мужі через їх страту не то що не мають ніякої шкоди, а навпаки користь.

ПАВУК, ЩО ЛОВИТЬ РИБУ.

В полудневій Африці живуть павуки, що ловлять риби. Люде довідалися про те щойно недавно і то зовсім випадково, коли один з павуків дістався до акваріюм (посуда наповнена водою, в якій плекається рибу) призначеного для малих рибок. Його заскочили в хвилі, коли він доїдав рибку, що ще перед хвилиною плюскалася весело в воді.

Павук той невеличкий, але має дуже довгі і сильні ноги, якими ловить риби. А робить то ось як: Сідає на якімсь камінчику і опускає ноги в воду, а тому, що тримає їх спокійно, риби не прочуваючи нічого, наближаються до нього. В той мент, як риба знайдеться під його витягненими ногами, павук опускається в воду, оплітає ними жертву і витягає її на сухе місце, де пожирає.

В тій самій полудневій Африці є павуки, що ловлять малі птички і заїдають кертиць.

ЯК БУДЕ ВИГЛЯДАТИ ЧОЛОВІК ЗА 40 ТИСЯЧІВ РОКІВ.

Професор палєонтольоґії (наука про давнину людського роду) Гардвардського університету, Раймонд, доказує, що за 30 до 40 тисячів років чоловік у свім розвою згубить волосся, зуби і пальці в ногах.

Зуби мав він до розкушуваня оріхів. Та з винаходом кращої поживи чоловік не буде уживати зубів, їх стратить і будуть беззубі люде на світі.

Людське волосся цілком щезне з голови. Воно потрібне тепер на випадок зимна. Та люде накривають голову шапками, капелюхами і тому волосся, як непотрібне, само від себе щезне.

Колись дикий чоловік потребував пальців в ногах, лазив по деревах та тепер сього не робить і вони йому непотрібні. За сорок тисячів років і сліду не стане по пальцях в ногах.

ХАРАКТЕР І НОГИ.

Французький учений, д-р Поль Дорбан, каже, що із вигляду ноги можна вичитати характер і судьбу чоловіка. Він подав між иншим деякі висліди своїх студій в сьому напрямку. І так: плоска стопа вказує на несміливість, боязливість, брак ініціятиви, але замилування до порядку. Велика пята — то знак легкодушности. Коли великий палець (палюх) особливо сильний — то се ознака поривчастого темпераменту. Великий палець відділений далеко від других, вказує на злочинні нахили.

ВЕСІЛЬНІ ЗВИЧАЇ НА ЗАКАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ.

В неділі і свята носять закарпатські дівчата вінець на голові і се є ознакою дівоцтва. По вінчанню підчас весільної забави відпроваджують „молоду" до хати „молодого". При вході до хати на порозі знимають при відповідних піснях вінець.

„Молода" несе на руках хліб-колач, у виді колеса з отвором по середині, перевязаний рушником. В хаті сей колач ломлять обоє новоженці: кому в руках лишиться більша частина, той буде старшувати дома.

Побіч „молодого" є „дружба", який держить „коругву". Весільна „коругва" — се є деревляна жердка, обвіша на хустинами й стяжками. На кінці жердки зелена китиця-вітка, а під китицею висить дзвіночок — „спіжочок".

Під розвиненою коругвою пють новоженці горівку — „палінку" з того дзвіночка. Коли випє муж, ставить дзвіночок на стіл, а перед тим кріпко дзвонить, щоби було богато

дітей. Відтак пє горівку зі „спіжочка” жінка, та ставить дзівночок на стіл спокійно, щоби будучі діти не плакали.

Майстром церемонії є „староста”, старший поважний ґазда — а гостей угощує „дружба”.

Їдять звичайно риж, клюски, трохи мяса, колачі і т. д. Всі страви їдять зі спільних мисок, а що ложок мало, то взаїмно собі гості ложки позичають. При тім пють „палінку” прямо з фляшки.

Опісля танцюють при „музиках”, а молодіж приспівує.

НЕВІДОМИЙ ЗМИСЛ.

Що ми маємо пять змислів — про се кождий знає. Адже: бачимо, чуємо, нюхаємо, смакуємо і дотикаємо. Сі змисли легко нам пізнати, бо кождий з них має свій окремий орґан чи — скажім просто — прилад при помочі якого служить чоловікови. Отже, зір — се здібність ока бачити, слух — здібність вуха чути і так дальше.

Але вчені кажуть, що так у людей як і звірят є ще один, по числі шестий змисл, так званий: змисл напряму. Се значить, що сотворіння при помочі сього змислу здає собі справу з того, в якім напрямку має йти, і взагалі орієнтується, де находиться. Нам важко зрозуміти сей змисл, бо не бачимо приладу, яким він послуговується, а дальше, що ми не дуже то його у себе помічаємо. Навпаки, нам здається, що в нас його нема, бо ми так часто не можем зорієнтуватися, де находимося та безконечно нераз блудимо.

От тут то вчені і кажуть, що у людей цивілізованих, як от ми, сей змисл напрямку затратився, бо він нам не конечно потрібний. Зате він дуже розвинений у дикунів, які знаходять завжди правильну і добру дорогу без якихнебудь знаків та мап.

Найкраще однакож помічається той змисл напряму у звірят, а особливо у комах і то найбільше у таких, що живуть громадами, як от: муравлі, пчоли, оси. Ну, взяти хоч-би пчолу. Вилітає вона, така маленька супроти окружаючого світа, якого чейже не може обняти поглядом так, як се робить чоловік і летить в пошукуванні за солодким медом в далекі, як для неї світи, а потім вертає завжди до свойого улика. Не можна хіба думати, щоб пчола лишала собі по дорозі якісь признаки чи може запамятувала собі околицю.

Ніколи в світі. Вона кермується просто своїм змислом напряму і при його помочі вертає за кождим разом до того самого очка, з якого вилетіла.

Те саме з иншими комахами та звірятами і, як сказано в горі, з дикунами. Тільки в нас, наша цивілізація, убила змисл напряму і ми мусимо ставити собі дороговкази та послугуватися мапами, бо инакше безсумнівно заблудимо.

ЗОЛОТЕ ОЗЕРО.

У глибині гір Коломбійьких Андів, лежить 3,000 метрів над рівнем моря озеро, про яке знавці сього краю кажуть, що його дно є викладене золотом. Один анґлійський інженір Новльс добув недавно звідти з глибини на 500 метрів старі шоломи, жіночі ковтки, які, догадуються, були ще власністю первісних мешканців краю, колись витереблених Кортезом і Пізарром. Се озеро є одним з пяти, які місцеві Індіяни вважали заселеним злими духами; щоби переблагати своїх богів, вони приносили їм в дарунку тільки чисте золото, яке вкидали до води. Коли пізніше країну заняли Еспанці, князі поодиноких племен зберегли свої скарби також на дні моря. Завойовники хотіли добути сі скарби, але надаремне. Еспанські королі пробували пізнійше нераз виловити се золото і подекуди їм се вдалось. В 1904 році американські інженіри спустили озеро і на його дні найшли дорогоцінности та золоті гроші. Знавці твердять, що треба ще копати в дні озера. Заснувалось уже американське товариство, яке перевіривши сі здогади, почало працю розкопок, сподіючись добути на верх цінні памятки передісторичної давнини і золоту нагороду своєї пильности.

ЧОЛОВІКА МОЖНА КУПИТИ ЗА 99 ЦЕНТІВ.

Один Американець дійшов ось до яких вислідів:

Товщ, що міститься в людському тілі, вистарчив би на фабрикацію 7 кусків мила. Із заліза, що є у крови, зробив би невеликий цвях. Цукром наповнив би малу сільничку, а вапном вибілив би курник. Фосфор вистарчив би на 2,200 сірників, а маґн на одну порцію маґнезії. Потасу було би на один вистріл дитячої гарматки, а сірки в людському тілі є стільки, що нею викурив би блохи одній собаці. Все те вартує 99 центів.

ВОВНА З ДЕРЕВА.

Вовна з дерева є така мягка й тепла, як овеча, а можна її фарбувати на всі краски. Вона, що правда, не є така сильна, як правдива вовна й не переться добре, але в ціні є в двоє або й у четверо дешевша.

Вироблюють її в Італії; фабрикація відбувається так, що ткають розпущену деревну целюльозу, з якої роблять нитки на 5 — 15 цм. завдовжки.

ПСИ ПРОВІДНИКАМИ СЛІПИХ.

Доля сліпого чоловіка невимовно важка. Важша вона тим більше, що сліпий зданий цілковито на ласку і неласку других, звязаний дуже з другими і від них часто залежний. Тільки тоді сліпий починає чути себе у свойому великому нещастю бодай трохи щасливійшим, коли він зможе жити самостійно і не бути звязаним зі захистом для сліпих як теж і з людьми, що мусять коло нього ходити. У сьому іменно напрямку й старається німецька влада допомогти своїм сліпим. Вона дає їм як вірних товаришів і провідників спеціяльно для сього вишколених собак.

В Німеччині є богато таких шкіл для вишколювання собак, як провідників для сліпих, а найбільші з них находяться в Ольденбурзі, Мюнхені і Почдамі. При кінці кождого місяця випускає кожна з них громадку сліпих з псами у світ. Кождого пса виучують перш усього самого через вісім тижнів, а потім через місяць вишколюють в служенню панови, якому його призначили. Щоб пес зжився блище із своїм господарем, він спить на спеціяльному сіннику під ліжком свого господаря і сліпий сам мусить його кормити, навіть тоді, коли вони перебувають в захисті, себто на курсі. Пси дістають денно по фунтови мясних відпадків з ячмінним тістом і бараболею зі спеціяльними приправами, що зміцнюють кости.

При кінці кождого місяця відбувається випускний іспит. Вчасі іспиту пси мусять виказати, що вони достаточно привязані до своїх сліпих гоподарів, та що в кождому випадку зможуть їм помогти.

Перша частина іспиту відбувається на шкільному подвірі. На приказ „до ніг" кождий пес лягає коло лівої ноги його господаря. Після того він мусить піднести те, що йо-

го господареви впало, або що той кинув далеко, мусить на команду гавкати, щоб сліпого перестерегти перед небезпекою. Сліпий удає хорого і дуже втомленого і іде важко та поволи. Тоді й пес, дивлячися пильно в його лице, йде поволи побіч нього крок за кроком.

Друга частина іспиту відбувається в місті. У великих відступах одного за другим висилають сліпих з їхніми псами до міста. Плян міста знають вони дуже добре, бо простудіювали його на спеціяльно для них зладженій карті. В часі проходу по вулицях пес тримає сліпого у належній віддалі від мурів або від дерев алей, виминає з ним всякі перешкоди і тягне назад перед небезпекою.

При розділі псів звертається дуже велику увагу на те, якого пса кому дати. Спокійного пса дають звичайно нервовому сліпому, а спокійному і лагідному чоловікови дають більш поривчастого пса. Один пес повнить службу не довше як через три роки. Після того його забирають і приділюють сліпому иншого. Коли що станеться псови, він згине або його застрілять, то сліпий мусить йти знову на курс, щоб зжитися з новим псом. Якщо котрий зі сліпих поводиться з псом погано, то такому пса забирають зовсім. Всі вишколені для сліпих пси є вланістю держави, себто державних захистів для сліпих.

ДЕ ВИДРУКОВАНО ПЕРШИЙ БАНКНОТ?

Перший банкнот видруковано в Китаю і то ще в половині 14 століття, отже кругло триста літ скорше, чим в Европі. Перший банкнот називався „кван" і мав слідуючий текст:

„На підставі внеску нашого міністра фінансів дозволяється на друк та печатання вартісних посвідок династії Таймінґ, які мається всюди приймати на рівні з мідяною монетою. Хто робить фальшиві посвідки або їх уживає, тому належить відрубати голову. Хто вкаже або зловить фальшівника, одержить 250 срібних таелів нагороди та всі нерухомости й рухомости злочинця. Дня... місяця... року... періоду Гунґ-Ву". Числа дати вже так зблідли, що неможливо їх перечитати. Період Гунґ-Ву припадав на 1368—1399 р.р. нашого числення часу.

ПЕРША БІБЛІОТЕКА.

Першу бібліотеку на кулі земній мав асирійський король Ассурбаніпаль, що жив в семім століттю перед Христом. Її найдено в половині минулого століття у виді великого числа глиняних плиток ріжної величини. Ся книгозбірня має всесторонний характер, бо находимо там не лише тексти на теми наукові і релігійні, але також поезії і повісти, а все те у систематичній збірці тодішного світового письменства. Ся книгозбірня є доказом високого розвитку культури тодішної Малої Азії. — Найчисленнійшою книгозбірнею античного світа була правдоподібно бібліотека македонського короля Александра Великого. Після передань мала вона числити 700,000 ріжних назв книжкових сортів.

ВІК ЗВІРЯТ І ПТИЦЬ.

Найдовше живе черепаха, бо 300 до 400 років. В 1906 році скінчила в Зоольоґічнім Городі в Лондоні життя черепаха, що мала 350 років. Отже в часі, коли Богдан Хмельницький зачинав свою війну, вона мала вже 92 роки, а як-би була пожила ще девять років, була-б свідком початку всесвітної війни.

За черепахою іде мабуть крокодиль. Обчисляють, що в своїх сторонах він доживає віку 200 років, але се не є доказане. В неволі живе він значно коротше, всего 40 до 50 років. Слонь доживає 150 до 200 років; орел (так званий „золотий орел", 104 роки; лебедь — 102 роки; сова — 68 років; кінь осел, медвідь — 40 до 50 років; зазуля — 40 років. Коза 12 до 15 років; олень 30 років; пес і вовк до 15 років; заяць — 7—8 років; домашний дріб — 15 до 20 років; вивірка — 10 до 12 років; сорок — 25 років; шпак — 18 років; канарок — 24 роки; морська свинка — 5 до 7 років; миш 3 до 4 роки; жаба 10 років.

Комахи і павуки живуть коротко, але деякі роди муравлів доживають віку 10 до 15 років. Працюючі пчоли живуть всего 5 до 6 тижнів; матка живе 4 до 5 років.

ВІК ЛІСІВ.

Богато людей думає, що коли ліс вигорить, то новий виросте в протягу 30 до 40 років. Такий погляд є мильний. Треба дуже прихильних обставин, щоби ліс так скоро виріс.

Більшість лісів в Східній Канаді числить від 75 до 150 років, а деякі спрусові дерева, які надаються на будівельний матеріял, чилять навіть 250 років. В північних лісах височина спрусових дерев, які числять від 50 до 100 років, досягає тільки 15 фітів, а промір 3 цалі.

З огляду на повільний ріст лісів, треба дуже охороняти їх перед вогнем. Канада за послідних 5 років стратила через вогні 15 міліонів акрів ліса, вартости 70 міліонів долярів.

АВТОМОБІЛІ СТРАШНІЙШІ, ЯК ВІЙНА.

Обчислено, що від 1 січня 1919 р. до 1 січня 1927 в Злучених Державах згинуло від припадків з автомобілями 137,017 людей, отже 17,000 більше, чим згинуло американських жовнірів в послідній війні. В згаданих вісьмох роках около 3½ міліона людей були ранені через припадки з автомобілями, з чого 26 процент ранених і вбитих припадає на дітей понище 15 років життя. В однім 1926 році згинуло в Злучених Державах від автомобілів 23,000 людей, а в самім Ню Йорку в перших шістьох місяцях 1927 року згинуло 514 людей.

Повисша статистика повина заставити всіх тих, які їздять автомобілями, обходитися з ними дуже обережно.

ЯК РІЖНІ ЛЮДЕ ПОЗДОРОВЛЯЮТЬ СЕБЕ.

Ріжні народи в ріжний посіб поздоровляють себе.

Коли ми стрітимось зі знакомими, то поздоровляємо їх в один з принятих способів: „Слава Ісусу Христу", „Слава Богу", „Добрий день", „Як маєтеся" і т. п.

Єгиптянин поздоровляє знакомого словами: „Як потишся?"

Хінець словами: „Як смакував вам риж?"

Мешканці одного острова близько островів Филипіни беруть ногу того, кого хочуть поздоровити і потирають нею своє обличча.

Мури цілують один одного в плече.

Ескімоси і мешканці Островів Полудневого Моря потирають собі носи і обмінюються дарунками.

В стариннім Римі, де чи не кождий чоловік був войовником, звичайно поздоровляли себе словами. „Як ваша сила?"

В Корані (свята книга Магометан) говориться: „Коли

хто поздоровить тебе, то ти поздорови його ще ліпше, як він тебе, або бодай так само, бо Бог звертає увагу на кожду річ".

Еспанці поздоровляють себе при стрічі такими словами: „Витайте, ласкавий пане", а при відході: „Хай Бог буде з вами", або „Хай святі ангели товаришують вам".

Німці поздоровляють себе: „Як почуваєте себе?", а Італійці мають три способи поздоровлення, відповідно до пори дня. Рано кажуть: „Хай Бог нагородить вас добрим днем"; по полудни: „Хай Бог дасть вам добре здоровля"; вечером: „Хай Бог дасть вам доброту ночі".

На Сході поздоровляють себе словами: „Мир вам".

КІЛЬКО ХТО ХОДИТЬ.

Товариство Здоровля Ніг в Злучених Державах задало собі клопоту обчислити, хто кілько на день ходить і подає ось таку цікаву статистику, зроблену на підставі обсервацій в місті Бостоні:

Господиня, виконуючи свої обовязки в хаті, ходить за 1 рік таку віддаль, як між Бостоном і Сен Франціско; бизнесмен ходить кождих 3 бо 4 тижні таку віддаль, як між Бостоном і Ню Йорком, не включаючи те, що ходить поза бизнесовими годинами. Жінка, роблячи покупки перед різдвяними святами, увійшла за один день 11 миль. Школярка увійшла за один день (включаючи забаву) 11½ миль, а школяр 15 миль. Лікар в шпиталі увійшов за один день 18 миль, не включаючи того, що увійшов поза шпиталем. Кондуктор на поїзді між Бостоном і Клівеленд увійшов 7 миль, відбираючи білєти, а кондуктор між Бостоном і Шікаґо 5 миль. Крім того обчислено, що розносщик листів увійшов 22 милі в однім дни, продавець (сейлсмен) — 75 миль в однім тижни, менеджер стору 6¼ миль в однім дни, дівчина, що працює в офісі, 57 миль в однім тижни, стеноґрафка 43 милі в однім тижни (хотяй до роботи і від роботи їздила стріт-карою), танцюристи, танцюючи через 4 години, 5¼ милі.

ГУМОР

Невинний Мошко.

Батько:

— Мошку, перестань кота тягнути за хвіст.

Мошко:

— Хто тягне? Я тягну? Він тягне! Я лише тримаюся!

Лікар (до хорого): — Не можу скривати перед вами, що стан вашого здоровля більше як грізний. Чи маєте когось, кого-б ви хотіли ще дуже бачити?

Хорий: Так!

Лікар: Кого?

Хорий: Другого лікаря!

В тюрмі.

Арештант: Я сиджу за те, що оженився з пятьома жінками.

Дозорець: Якже-ж ведеться вам тепер на волі?

В суді.

Суддя: Я присуджую, що маєте платити своїй жінці 25 долярів тижнево на удержання. Чи маєте що на се сказати?

Обвинувачений: Так, ви, пане суддя, не знаєте моєї жінки. 25 долярів на тиждень для неї за мало. Нехай буде 35 долярів.

В реставрації.

Кельнер: Чи ви, добродію, мали помідорову зупу, чи ракову?

Гість: Не знаю, бо її було чути якимсь милом.

Кельнер: А, то помідорова, бо ракову чути нафтою.

Традиція.

Учитель пояснює в школі, що традиція се щось, що переходить з ґенерації на ґенерацію.

— Тепер думаю, що всі мене зрозуміли. Івасю, дай мені на се якийсь приклад.

— Мої штани, пане професор.

По шлюбі.

Петро: Ну, Стефане, як-же тобі тепер живеться?

Стефан: Як звичайно. Перед слюбом я говорив, а моя наречена слухала. По слюбі вона говорила, а я слухав, а тепер дуже часто ми обоє говоримо, а сусіди слухають.

Иникше не можна.

Жінка: Чоловіче, ти знов вертаєш з готелю?

Чоловік: А ти хотіла-б, щоб я вічно в готели сидів?

В книгарні. . .

Жінка: Хочу книжки для хорого.

Книгар: Якої, може релігійної?

Жінка: О, ні, він вже виздоровлює.

Мусіла вибирати.

Одного злодія судили за крадіж. Державний адвокат покликав його жінку на свідка і почав її строго випитувати:

— Пані, чи ви є жінкою оскарженого?

— Так.

— Чи ви знали, що він злодій, коли ви виходили за нього заміж?

— Так.

— І як ви могли вийти заміж за такого чоловіка?

— Що-ж, — відповідає свідок саркастично, — я старілася і мусіла вибирати між злодієм і адвокатом.

По сім адвокат її більше не випитував.

Велика оказія.

Іван: Я пю шампан тільки при великій оказії.

Стефан: А що ти називаєш великою оказією?

Іван: Коли пю шампан.

Ще до зими далеко.

Дві дівчині сиділи на траві край дороги. Біля них проходить високий старий чоловік із зовсім сивою головою.

— Зима йде — каже одна дівчина.

— Вже й сніг на горі — додає друга.

— Ще до зими далеко — відповів старий — бо на траві пасуться ще телята.

Довідався.

Пан: Що се так чути, наче-б хто смалив свиню?

Слуга: То, прошу пана, огарок із папіроси випав на вашу бороду.

Зайве лікарство.

Жінка: Я була в лікаря, він казав показати язик і записав лік на скріплення.

Чоловік: Як то! На скріплення язика?!

Хто кого перебреше.

— Ти не повіриш, у мене така маленька кімната, що ледве ліжко поміщається.

— То ще нічого: у мене так тісно, що й годинник ледви ходить.

— Зате у нас є така глибока керниця, що як плюнеш, то аж за пять хвилин лясне.

— Ну, й дивно! То ти не знаєш, яка у нас керниця: сьогодня плюнеш, а завтра лясне.

— А я бачив такого пливака, що як пішов під воду, то був з десять хвилин.

— Овва! А я бачив такого, що як пішов, то вже цілком не виринув.

Рація.

— Ви здорові й сильні, а не соромитесь жебрати.

— Чому ні — соромлюсь...

— А чому не йдете працювати, коли соромитесь?

— Бо соромитись лекше, як працювати.

На похороні.

— Кумо, а хто се вмер?

— Та ось той небіщик, що його несуть.

Сруль переконує українських куркулів (заможні селяне), що в комунізмі одиноке їх спасення.

Жіноча недоля.

Чоловік: Чого плачеш? Адже я не виїзджаю на цілий вік, а тільки на один місяць.

Жінка (плаче): Знаю тебе добре! Кажеш — на місяць, а сам за два тижні повернеш!

Скоростріл.

Син: Тату, яка ріжниця між крісом і скорострілом?

Батько: Поясню тобі се на примірі: коли сваруся я, то кріс; а коли свариться мама, то скоростріл.

У цирку.

Пішли батько з сином до великого цирку і приглядаються ріжним штучкам та ріжним звірятам, яких там показують. Коли вистава зближалася до кінця, запитав син:

— Тату, чому то на цирку показують всяку звірину, а свиней не показують?

— Тому, сину, — відповів батько, — бо між глядачами находиться богато „свиней".

Знання гігієни.

— Якжеж можете держати свинський хлів так близько хати? Сеж нездорово! — сказав гість з міста до знакомого фармера.

— Пусте! — відказав фармер. — Аджеж ще ніодна свиня у мене не захорувала.

Знає вже.

— Кумо, знаєте ви, що ваші кури ходять на моє подвіря?

— Так, знаю.

— А звідки?

— Бо мені бракує чотирох.

Стефан: Іване, чого до тебе всі дівчата так липнуть?

Іван: Я придумав добрий спосіб на них...

Стефан: Який?

Іван: Я скроплюю своє убрання ґазоліною, а вони думають, що я маю автомобіль і тому так липнуть.

Її черга.

Каська: Чи Іван вже освідчився тобі?

Феська: Ще ні, але я сподіюся, що нині або завтра то вже певно освідчиться.

Каська: А ти як се знаєш?

Феська: Бо як він прийшов перший раз до нас, то цілий вечер держав мого братчика на колінах. Вчера держав нашого песика, а вже нині або завтра буде моя черга.

— Чи ти не той хлопець, який зголошувався пять днів тому назад?

— Так, я той сам.

— І я сказав тобі, що мені треба старшого хлопця. Чому-ж ти знов прийшов?

— Бо я тепер вже старший, ніж був тоді.

Лікар: Як там у вас жнива?

Другий лікар: Погані. Думав, що хоч на інфлюенцу буде поліття, та нічого не вийшло.

Суддя: Ти говорив мені, що будеш старатися більше сюди не приходити, та от ми знав побачилися.

Злодій: Я, пане суддя, додержав обіцянки дуже точно. Бо я і не думав сюди йти і не хотів, та мене силою завели люде.

Інспектор підчас візитації школи:

— Скажи мені, хлопчику, кілько днів маємо в році?

Хлопець: Маємо 365 днів.

— А що ти скажеш? — питає інспектор другого.

— Він каже, що 365 днів, а то є лише сім днів в році.

— Як сім? — питає здивований інспектор.

— Та маємо понеділок, вівторок, середу, четвер, пятницю, суботу і неділю.

— Але-ж в році є 52 тижні, а кождий тиждень має сім днів — зауважує інспектор.

— Та воно так, — каже хлопець, але в кождім тижни ті самі сім днів повторяються. А инших днів нема.

Й інспектор мусів признати хлопцеві також слушність.

Той самий кандидат по виборах. Що сталося?

Незалежний кандидат на посла перед виборами.

Між студентами.

— Що ти купив свому вуйкови на іменини?

— Купив йому мошонку з написею: „Не забудь за мене".

Пішов панок на лови, та хоч і бачив заяці, однакож доля не судила ані одного досягнути. Вертає він до дому і по дорозі через місто купив застріленого заяця, щоб мати чим похвалитися. А в дома жінка хвалить, як звичайно.

Та коли заяць був вже готовий і жінка поставила його на стіл, а чоловік почав до миски присуватися, жінка каже:

— Добре, чоловіче, що ти його застрілив, а то коли-б він ще день побігав, то так зіпсувся-б, що і варити його не було би можна.

Стрітився в раю Вилсон (американський президент в часі великої війни) з Мойсеєм тай зайшли в розмову. Захотілось пожартувати Мойсеєви з Вилсона тай каже:

— Чув я, небоже, що твоїх 14 точок про самоозначення народів на версальській мировій конференції геть подоптали.

— Еге, подоптали, — відповів Вилсон. — Але як би ти побачив, що люде зробили з твоїми десятьома заповіддями, то й не говорив би.

— Чому ви не віднесли на поліцію найденої мошонки?

— Вже був пізний вечер.

— А слідуючого ранку?

— Вже не було в ній нічого.

На відпусті.

В часі потрясаючої проповіди питає заплаканий парафіянин свойого сусіда, чому й він не плаче.

— Я не з сеї парафії — відповідає той спокійно.

У лікаря.

— На ваші терпіння найліпше пийте що дня рано шклянку теплої води.

— Та я пю ту теплу воду що дня рано вже пару місяців.

— І нічого не помагає?

— Та ні, але може се тому, що моя жінка називає сю теплу воду — кавою.

Наші діти.

Малий Володко питає свого вуйка, старого кавалєра:

— Вуйку, чому ви не оженились?

— Бо жадна мене не хотіла...

— Але-ж ви не спиталися всіх, — відрізав малий мудрагель.

Семейне непорозуміння.

Батько до дочки:

— Бачиш, навіть така дурна Гнатова Катря вийшла вже замуж, а ти ні!...

Дочка:

— Та-а-ак! — Але Катря має розумного батька, що придбав для неї хороше придане.

Пан професор мало не втопився, заломившись на леді, а коли його витягли з води і він відчуняв, вдарився по чолі і каже: Але-ж, до чорта, який з мене забудько: та-ж я вмію пливати!

Наші діти.

— Чи я маю також ангела хоронителя?

— Певно, що маєш.

— А де-ж він тоді, коли мене бють?

В театрі.

Славний анґлійський актор Сулівен з замилуванням грав в драмах Шекспіра. Одного разу в ролі короля Ришарда III., як звичайно в одній сцені закликав:

— Коня, коня; королівство за коня!

Нечайно з ґалєрії дався чути голос.

— А не вистарчить вам осел?

— Але-ж очевидно, — закликав актор, — ходіть тільки на сцену!

Буря сміху цілком відібрала охоту сему добродієви з ґалєрії до дальших пописів.

— Ов-ва! Що мені зробиш?!

В совєті в Харкові.

— Що се за письмо?

— Моя просьба о допомогу з причини смерти.

— Та-ж ви жиєте?

— Так, але ось вам посвідка, що мене торік розстріляно.

— Є печатка?

— Є!

— А, як так, то що иншого. Зараз дістанете припоручення на виплату посмертної допомоги.

В суді.

Жінка: Пане суддя, я хочу розвестися з моїм чоловіком.

— Які маєте причини до сього?

— Причина є та, що мій чоловік дурний, як пень.

— Гаразд, та про се ви мусіли знати ще перед вінчанням.

— Я раніш не знала, що він такий дурний.

Тут зривається чоловік тої жінки і заявляє:

— Але-ж пане суддя, вона се знала зовсім певно.

Після концерту в Вінніпеґу.

Вийшли співаки з концерту і одна солістка, що виступала на тім концерті, каже до знакомих:

— Правда, що я співаю з чуттям?

Почув се якийсь незнакомий, що мав нагоду бути присутним на тім концерті і каже:

— Я думаю, що колиб ви мали чуття, то зовсім не співалиб.

Щира любов...

Марусю, як твої родичі погоджаються на наше вінчання, то я не можу жити без тебе.

Сердешний зять.

Приїхала теща до зятя на постійне життя і при привитанню говорить:

— Дорогенький зятю, позістану тут вже до смерти. Сподіюсь, що ти закриєш мені очі... Чи так?

— З найбільшою приємністю — відповів зять.

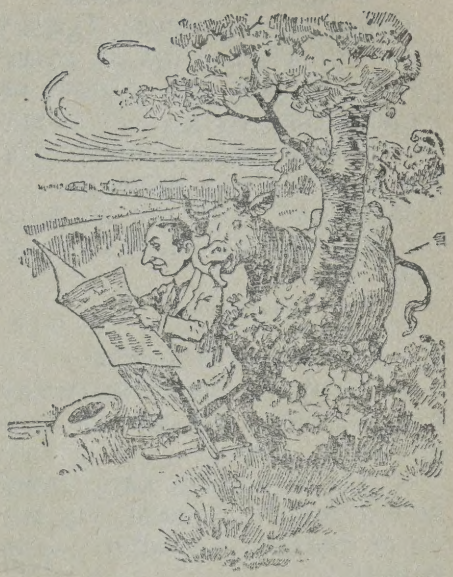

— Се певно моя гарна сусідка, яка дала мені вчера гарбуза — радується панок. — Але чекай, не обернусь, аж доки гарно не перепросить.

Знавця звірів.

Капітан, який у великому зеркалі приглядається вправам, які виконує шаблею, питає свого ординанса вояка:

— Ну, Жук, як я тепер виглядаю?

— Як лев, — прошу пана капітана.

— А ти бачив льва?

— Живого то не бачив, але бачив на образку, як Ісус Христос їхав на нім до Єрусалиму — певний себе відповів Жук.

На базарі.

Різничка: Ах, Боже мій! Пес вхопив в мене аж дві ковбасі.

Сусідка: Не бійтесь, моя голубко, йому нічого не станеться; він уже не раз їв ваші ковбаси.

У польськім готелю.

Слуга до власника: Прошу пана той гість з під 14 нумеру скаржився, що у ночі як падав дощ, то до тої кімнати стільки води наллялося, що можна було пливати.

Власник: Допиши до його рахунку десять злотих за купіль...

Якого зятя шукає.

— З рукою на серці можу вам сказати, що люблю щиро вашу дочку.

— Гм, я шукаю для своєї дочки такого жениха, що міг би се сказати з рукою — на кишені.

— Памятаєш, як ми от на сій лавці присягали собі вічну любов?

— Памятаю... І хто був би тоді подумав, що ми якраз поберемось?

Наші діти.

Батько: Чекай, лайдаку, я навчу тебе курити!

Син: Не треба, тату, я вже вмію.

— Маєш довгі уха.

— Еге, довгі. Як би причепити їх до твого розуму, то був би порядний осел.

Порівнання.

— Звідки береться так богато людей, які не бояться сідати на літака, та-ж — уже стільки позабивалося?...

— Се є так само, як з женетьбою. Стільки людей вже попеклося, а все ще женяться!

Малий Івась перший раз повернув зі школи.

— Ну і що-ж — питає батько, — чого-ж ти навчився в школі?

— Коли, тату, сам учитель видно нічого не знає, бо весь час всіх нас питався.

Правда.

— Що ти маєш там, у тій фляшці?

— Такий напій, що хто його попробує, то мусить сказати правду.

— (Попробував). Та се-ж звичайний оцет.

— А бачиш — я-ж казав, що мусиш сказати правду.

У голяра.

— Що се ваша собака так допитливо глядить, як ви мене стрижете?

— А, бачите, пане добродію, минулої суботи випадково я відрубав одному панови шматок уха і вона зїла його.

Виховання дітей.

— Ми з чоловіком порозумілися, аби дітей висилати на вулицю бавитись, коли зачинаємо сваритись.

— Ага, тепер розумію, чому ваші діти по цілих днях на вулиці.

В шпиталю.

Військовий лікар до помічника:

— Скілько маємо померших?

— Одинайцять.

— Вчера мали ми дванайцять хорих, для яких я записав лікарства.

— Так, але один не зажив лікарства.

Пояснив.

Пишуть в ґазетах про ідіотів. А що се таке?

— Люде, такі як ви.

Охочі.

До села спровадився новий священник і йому випало вінчати кілька пар. Не знаючи ще своїх парафіян по імени, він сказав: „Усі, що хотять вінчатися, хай приступлять до аналоя". І як стій позривалися з місць усі дівчата, що були в церкві.

На фармах.

Фармер: А тепер ходи — покажу тобі, як доїти корову.

Новий робітник: Бачите, я ще... ніколи сього не пробував. Чи не краще було-б починати вчитися спершу на теляти?...

Між піяками.

— Чи може бути щось ліпшого від килішка горівки?

— Може.

— А що?

— Ціла фляшка.

— Яка ріжниця між чоловіком а свинею?

— Чоловік може бути свинею, а свиня чоловіком ні.

— Ви вмієте викликувати духи?

— Викликувати умію, але духи не хочуть приходити.

Як треба.

— А чиє те опудало, що стоїть біля печі? — спитала жінка другої в товаристві.

— Се моя дочка.

— А! що кажете! Незвичайно мила дитина!

Не дурний.

У військовому шпиталю лежать два жовніри хорі на напруження жил у нозі. Сю недугу лічать масажом, себ-то сильним натиранням.

Один з них в часі масажу ричить з болю, а другий заховуєсь зовсім спокійно.

— Скажи мені — говорить той, що кричав з болю — як ти можеш сей проклятий масаж так спокійно витримати.

— А ти що собі думаєш, що я рекрут? Я вже третий рік служу. Нога як спічне, то сама перестане боліти. Не дурний наставляти її під масаж. Я наставляю здорову ногу, то так не болить.

Корова, що дає сметану.

Міська пані на селі:

— Що дає ся ваша корова?

— Звісно, що молоко дає.

— А котра дає сметану?

Де дорога.

— Іване, де тут дорога до села? — питається Жид селянина.

— А звідки ти знаєш, що я Іван?

— Ну, я все вмію відгадати.

— То відгадай собі, де дорога до села.

— Не тягни собаки за хвіст, бо вкусить.

— Але-ж він не має там зубів.

Жінка: Знаєш мій дорогий, тепер такі погані часи, що жалую, що я народилася на світ.

Чоловік: О, як би ти знала, як я того жалую.

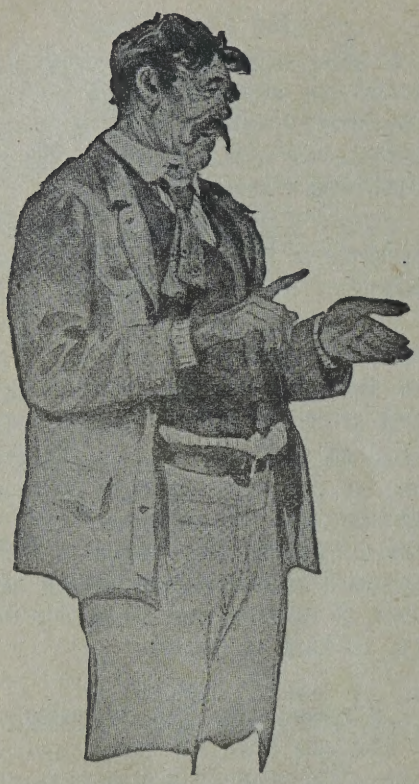

Незалежний кандидат на посла говорить: „Панове виборці! Я кандидую лиш тому, бо хочу для вас добра. Як стану послом, то буду домагатися, щоб ґуберман скасував всі школи і податки. Дальше я стою за таким правом: Як се є фрі контрі, то най всьо буде фрі і фертиґ! Як хто хоче втиснути собі трохи тої сивухи, то най тисне, що кому до того? Але ґуберман повинен вважати, щоби горівка була чиста, а то богато з того трафунків буває . . ."

Рішився.

— Чи дентист є в офісі?

— Так, прошу!

— Я... я... я — прийду знову.

Суддя (до обжалованого): Кажете, що ви побили Івана за те, що він три роки тому назвав вас слонем?

Обжалований: Так!

Суддя: А чому-ж ви так довго чекали?

Обжалований: Бо я аж вчера побачив, як слонь виглядає.

Дурнота.

Селянин прийшов з жінкою до міста і бачить, як поливають вулиці.

— Диви-но стара, яка то дурнота: поливає камінь і думає, що на ньому щось виросте.

Обережний.

Дядько до аптикаря:

— Пане аптикарю, напишіть виразно на фляшкх, котре лікарство для корови, а котре для жінки. Я не хочу, аби корові щось не дай Боже сталося.

Наші діти.

Батько: Чекай, лайдаку, я тебе навчу курити!

Син: Не треба, тату, я вже вмію.

Не дурний.

Мама до маленького синка:

— Івасю, поцілуй няньку на добраніч і йди спати.

— Я не дурний! Вчера хотіли її тато поцілувати, а вона їх вдарила в лице.

На лекції релігії.

— Скажи мені, Івасю, чому Каїн вбив свого брата Авеля палицею?

— Бо тоді ще не було револьверів.

УКРАЇНСЬКЕ ЗАПОМОГОВЕ ТОВАРИСТВО "ВЗАЇМНА ПОМІЧ".

Перший Український Просвітно-Економічний Конґрес в Канаді, що відбувся у Вінніпеґу 12—14 грудня, 1923 р., ухвалив між иншим резолюцію, що уважає справу запомогових орґанізацій за дуже важну, і припоручає Українському Запомоговому Товариству „Взаїмна Поміч" в Вінніпеґу, що зорґанізувалось 16 листопада 1921 р. у Вінніпеґу, поширити свою діяльність на цілу Канаду.

В першій половині січня 1925 р. домініяльне правитель-

Головний уряд Українського Запомогового Т-ва „Взаїмна Поміч" на рік 1927. Стоять (з ліва на право): **І. Мітенко** — член Контрольної Комісії, **Осип Боянівський,** — секретар рекордовий, **К. Стрільчук** — директор, **П. Павлюкевич,** — секретар фінансовий, **В. Свистун,** — член Контрольної Комісії.

Сидять (з ліва на право): **о. прот. С. В. Савчук,** — заступник голови, **Мир. Стечишин,** — голова, **С. Ковбель,** — скарбник. Нема на знимці: І. Трача, — члена Контрольної Комісії і В. Довганика, — директора.

ство видало чартер для Товариства „Взаїмна Поміч". Чартер дав Товариству „Взаїмна Поміч" право орґанізувати свої відділи у всіх місцевостях Канади.

З днем одержання чартеру Товариство „Взаїмна Поміч" стало центральною орґанізацією. Відділи Товариства дають лише запомогу своїм членам на випадок слабости, каліцтва, потовчення, а головний уряд „Взаїмної Помочі" виплачує посмертне і похоронне на випадок, коли в якому відділі умре член.

Хоч поволи, але вперто, ґрунтовно і постійно запускає коріння по цілій Канаді Товариство „Взаїмна Поміч". Від океану до океану ростуть відділи, бо цілею сеї орґанізації є: берегти добрі звичаї та обичаї українського народу, розвивати почування доброго горожанства Канади, нести моральну і матеріяльну поміч членам орґанізації на случай недуги, а їх родинам на случай смерти, помагати так морально як і матеріяльно українському народови в важних справах, **збудувати український сиротинець та приют для старців.**

Членом Товариства може стати кождий здоровий Українець, чи Українка, чесні і тверезі, в віці від 16 до 45 літ життя. Маємо отже нагоду зєднатись усі без уваги на релігійні чи політичні погляди в одну велику громаду, в родину, що собі взаїмно помагає.

Маємо ще богато між нашими людьми таких, що недоцінюють ваги Українського Запомогового Товариства „Взаїмна Поміч". Богато ще легковажуть собі таку орґанізацію, відтягають других людей, щоб не належали до неї, хоч неодин з них буває свідком смерти, свідком нужди, серед якої нема й цента на похорон, ні на скромне забезпечення вдови і сиріток малих. Або нераз коли батько хорий у шпиталі, а дома нужда, — хто-ж поратує, прийде з поміччю?

Сьогодня можна почислити в Канаді кільканайцять запомогових товариств і брацтв, які мають по кільканайцять чи навіть кілька сот членів, але які є обмежені лише на одну місцевість. Таке місцеве товариство дбає виключно про членів у своїй місцевости, тож і не диво, що таке „самостійне" місцеве товариство не може розвинутися як слід, воно не має перед собою будучности, бо візьмім, що в такім товаристві умре нараз 3 або більше членів, за яких треба виплатити кілька сот долярів посмертного, то чи вистануть ті вкладки, що їх вплатило кількадесять членів, на заплачення по-

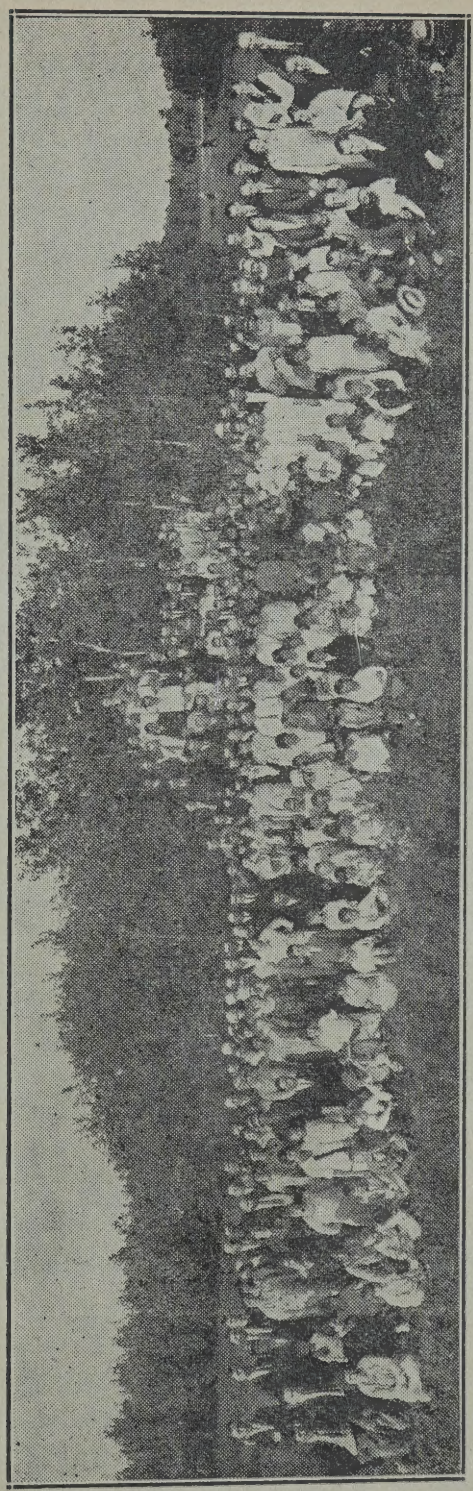

Відділ Українського Запомогового Товариства „Взаїмна Поміч", ч. 1 в Вінніпеґу, Ман.
Заснований 16 листопада, 1921 р., і числить около 500 членів.

хоронного чи посмертного? Ні. Тому такі льокальні запомогові товариства нидіють, а по короткому часі перестають істнувати. Таких випадків вже було кілька в Канаді і помножувати їх число не має ніякого змислу.

Найкраще, отже, буде, коли всі льокальні запомогові товариства чи брацтва злучаться з товариством „Взаїмна Поміч", стануть його відділами, а тоді істновання їх буде забезпечене, і цент, що вкладає член до таких відділів, не пропаде, але буде помічним в конечній потребі.

Товариство „Взаїмна Поміч" хоч істнує ще несповна три роки, зорґанізувало вже 22 дійсних відділів, спис яких поданий понище.

Крім сих відділів є ще около 10 в стадії орґанізації. Всіх

Відділ „Взаїмної Помочі" ч. 10 в Смокі Лейк, Алта. Заснований в серпни, 1926 р. і числить 16 членів.

членів буде около 1,500. Маєток головного уряду виносить около 4,000 долярів. Маєток відділів половину сего.

Усі відділи „Взаїмної Помочі" обєднуються головним урядом, котрий є у Вінніпеґу, а котрий в 1927 р. складався зі слідуючих членів: голова Мирослав Стечишин, заст. голови о. С. В. Савчук, секретар рекордовий Осип Боянівський, секретар фінансовий Павло Павлюкевич, касієр Семен Ковбель, радні Василь Довганик і Калістрат Стрільчук. За діяльністю головного уряду наглядає головна Контрольна Комісія з трох

Українське Запомогове Т-во „Взаїмна Поміч" відділ 2 в Трансконі, Ман.
Відділ зорганізований дня 16 липня, 1925 р. і числить 103 члени.

членів: В. Свистун, І. Мітенко і І. Трач.

Головний уряд „Взаїмної Помочі" поробив зарядження з видавництвом часопису „Українського Голосу", в якому кождого тижня поміщується звідомлення про роботу і рух в Товаристві. Уряди відділів повинні від себе час від часу подавати нам відомости про роботу у відділах. В сей спосіб зможемо краще і відповіднійше вести нашу роботу.

Стараймось у всіх місцевостях, де жиють Українці, орґанізувати відділи Товариства „Взаїмна Поміч", щоби Товариство се зросло як найскорше до поважного числа членів. Постараймось, щоби в слідуючім році число членів зросло до 3,000, а число відділів до 40. Коли у вашій місцевости знайдеться 10 людей, охочих зорґанізувати відділ, зараз приступайте до орґанізування, вдаючись за всіми інформаціями до канцелярії головного уряду.

Пишіть за статутом Товариства „Взаїмна Поміч", з якого довідаєтесь про користи, які ся орґанізація дає своїм членам, про обовязки, які на членів накладає і про права, які членам прислугують.

Істновання і розвій Українського Запомогового Товариства „Взаїмна Поміч" залежить від свідомости нашого громадянства в Канаді.

Постійна адреса Товариства „Взаїмна Поміч" є:

UKRANIAN RELIEF ASSOCIATON
BOX 3611, WINNIPEG,MAN.

СПИС ВІДДІЛІВ УКРАЇНСЬКОГО ЗАПОМОГОВОГО ТОВАРИСТВА „ВЗАЇМНА ПОМІЧ" І ЇХ УРЯДНИКІВ:

Відділ 1. — Вінніпеґ: В. Довганик — голова, В. Ґжеховський — рекордовий секретар.

Відділ 2. — Транскона, Ман.: А. Кралька — голова, І. Фреюк — рекордовий секретар.

Відділ 3. — Брукленд, Ман.: М. Чорний — голова, П. Носатий — секретар.

Відділ 4. — Форт Віліям, Онт: М. Мандзюк — голова, М. Драбинястий — рекордовий секретар.

Відділ 5. — Кенора, Онт.: П. Кокор — голова, Дмитро Стефаник — рекордовий секретар.

Відділ 6. — Виндсор, Онт.: Іван Лихий — голова, Осип Лисий — рекордовий секретар.

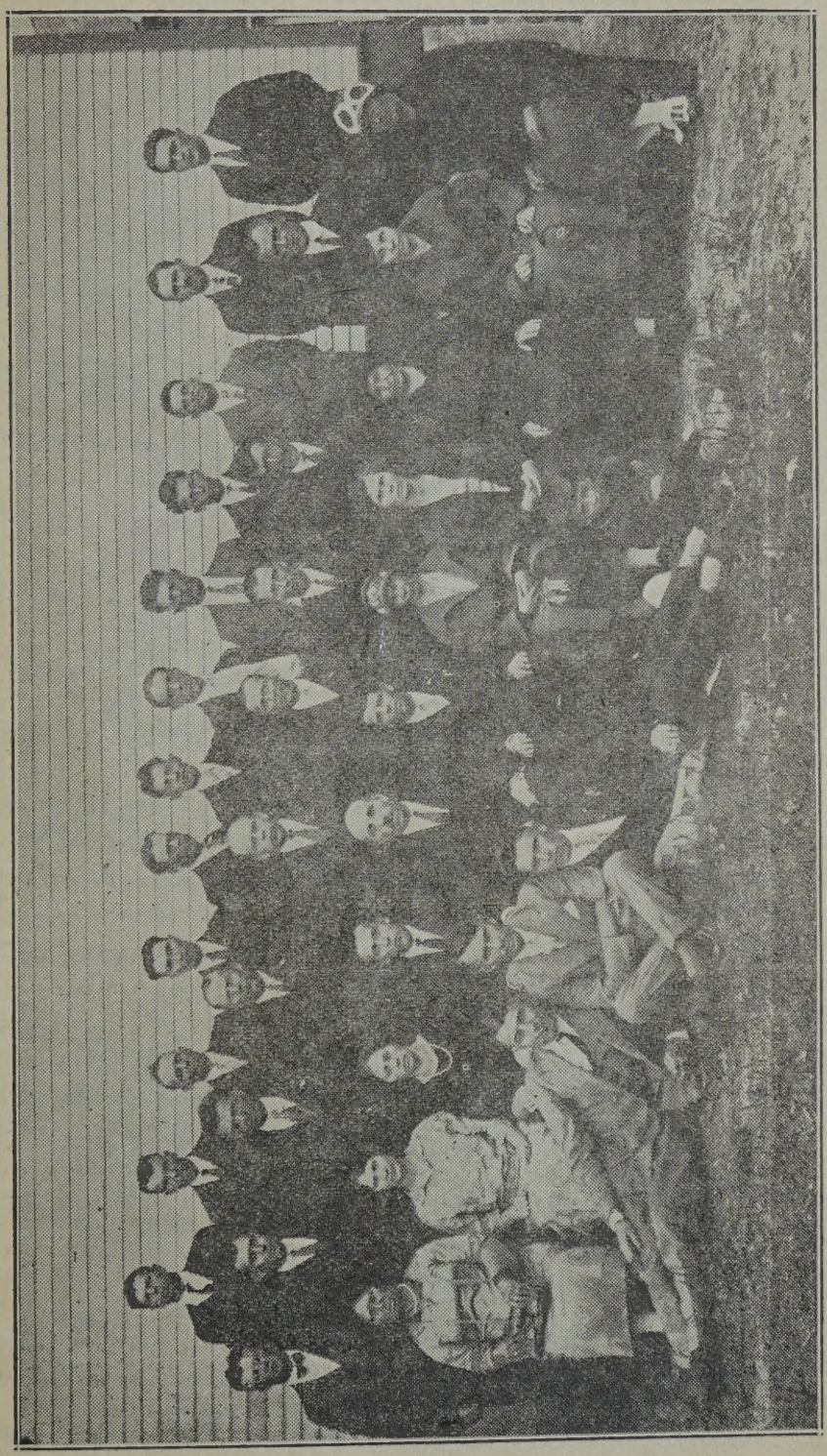

Українське Запомогове Т-во „Взаїмна Поміч" імени св. о. Миколая в Кенорі, Онт., відділ 5.
Відділ заснувався 28-го лютого, 1926 р. і числить 76 членів.

Відділ 7. — Порт Артур, Онт.: П. Довгошия — голова, І. Галіщук — рекордовий секретар.

Відділ 8. — Торонто, Онт.: Т. Гуменюк — голова, П. Шевчук — рекордовий секретар.

Відділ 9. — Брендон, Ман.: Л. Батицький — голова, П. Шміґельський — рекордовий секретар.

Відділ 10. — Смоки Лейк, Алта.: С. Попович — голова, Н. В. Ґавінчук — рекордовий секретар.

Відділ 11. — Ошава, Онт.: Іван Семенюк — голова, Ст. Задорожний — рекордовий секретар.

Відділ 12. — Келґари, Алта.: Іван Григораш — голова, П. Михайлишин — рекордовий секретар.

Відділ 13. — Монтреал, Кве.: о. В. Слюзар — голова, М. Юрійчук — рекордовий секретар.

Відділ 14. — Шіго, Саск.: В. Радиш — голова, о. Є. Грицина — рекордовий і фінансовий секретар.

Відділ 15. — Порт Колборн, Онт.: Т. Харчина — голова, Василь Марусяк — рекордовий секретар.

Відділ 16. — Тідор, Саск.: Дмитро Лисайчук — голова, Т. Мінтян — рекордовий секретар.

Відділ 17. — Лак ду Бонет, Ман.: В. Свистун — голова, С. Маліновський — рекордовий секретар.

Відділ 18. — Вест Форт Віліям, Онт.: Д. Глуханюк — голова, Як. Ґельмич — рекордовий секретар.

Відділ 19. — Мус Джо, Саск.: Мих. Дробко — голова, Т. Золотуха — рекордовий секретар.

Відділ 20. — Венкувер, Б. К.: П. Жарий — голова, Ф. Богдан — рекордовий секретар.

Відділ 21. — Вонда, Саск: Петро Оленюк — голова, Іван С. Новосад — рекордовий секретар.

Відділ 22. — Ст. Боніфес, Ман.: А. Горбатюк — голова, Д. Сафіян — рекордовий секретар.

Як проміняcто гарний цвіт.

Як проміняcто гарний цвіт,
Барвистий, та без запаху,
Так гарні та пусті слова
Тото, хто не сповняє їх.

Як проміняcто гарний цвіт,
Барвистий, любо запашний,
Так гарні та плідні слова
Того, хто чинить після них.

Ів. Франко.

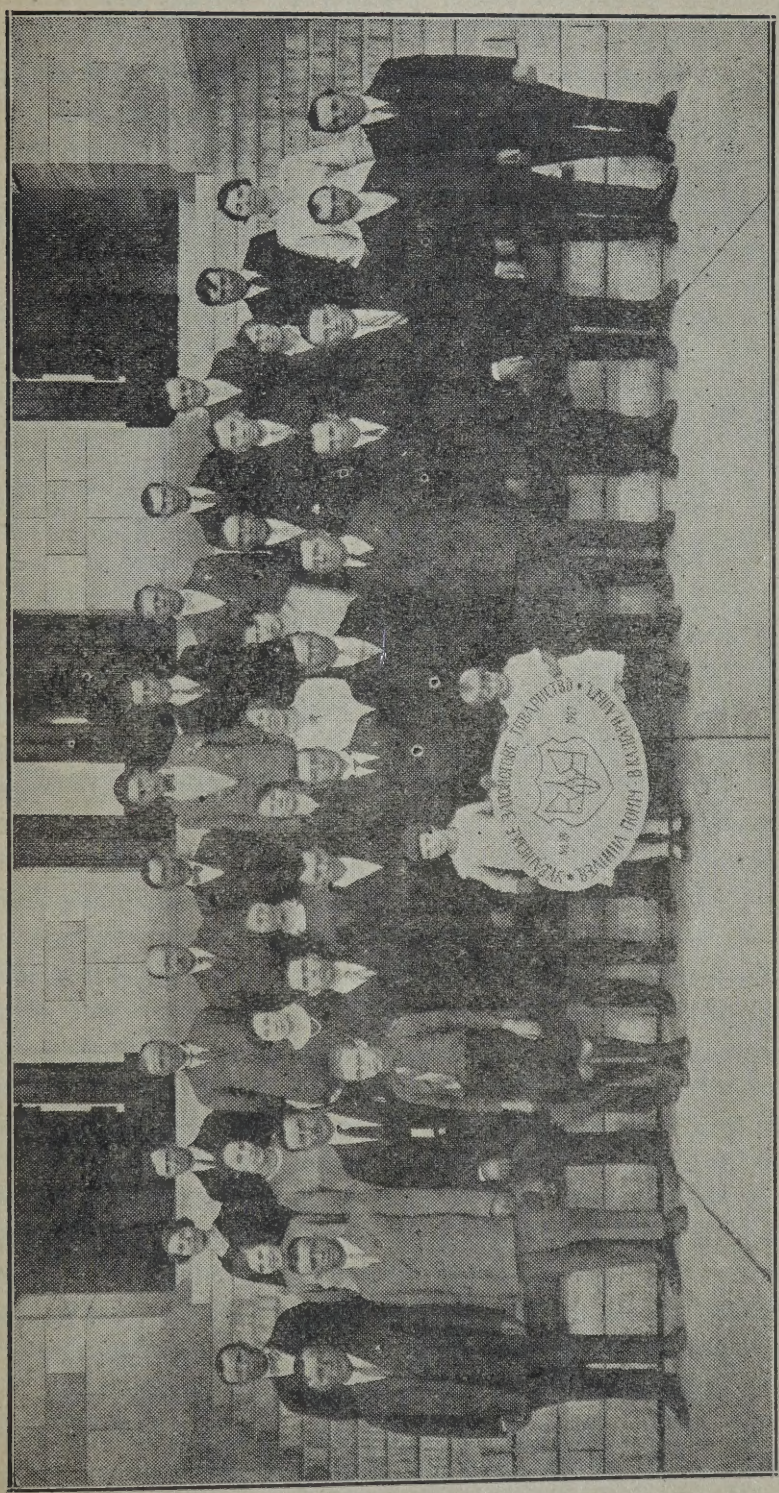

Відділ „Взаїмної Помочі" ч. 12 в Келґарі, Алта., зорґанізований в листопаді 1926 р. і числить 36 членів. Товариство зорґанізувало „Рідну Школу" і має добрі сили для просвітно-культурної праці.

ОГЛЯД УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ ЗА ОДИН РІК.

(Від початку вересня 1926 року, до кінця серпня 1927 року.)

ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ В КАНАДІ.

З життя Українців в Канаді на спеціяльну увагу заслуґує праця артиста-балєтмайстра Василя Авраменка. На иншому місци читач знайде про се блищі відомости.

14 вересня 1926 р. відбулися загальні вибори до федерального парляменту Канади. Вибори стали памятними для канадійських Українців тим, що перший раз в історії Канади вибрано одного Українця послом до федерального парляменту в Оттаві, а саме молодого учителя Михайла Лучковича з округа Веґревил в Алберті. Першого посла вибрала фармерська політична орґанізація.

Румунська королева Марія гостила осінню 1926 р. в Америці і підчас сего навідалася до Канади, де справлювано їй офіціяльні приняття. Українці в Вінніпеґу запротестували публично проти приняття для королевої, як представниці держави, котра тяжко угнітає український нарід. В Торонто делеґація Українців вручила королевій писаний протест проти знущань над українським народом.

Православні Українці в Едмонтоні купили для свого ужитку давнійшу методиську церкву і 24 жовтня відправив о. Д. Сенета перше богослуження в тій церкві.

26 листопада 1926 р. вибрано в Вінніпеґу членом міської ради комуніста В. Н. Колісника.

28 червня 1927 р. відбулися загальні вибори до сойму Манітоби. В ріжних округах провінції ставало 14 кандидатів-Українців, в деяких округах було навіть по три проти себе. Наслідок був пригноблюючий для Українців, бо вибрано тільки двох кандидатів, а саме Н. А. Григорчука з округа Етелберт і Н. В. Бачинського з округа Фішер. Оба посли кандидували від фармерської проґресивної партії. В попереднім соймі було чотири посли українського походження.

З початком нового шкільного року, в вересни 1927, отворено в Вінніпеґу філію Інститута ім. Петра Могили.

20 і 21 липня відбувався в Саскатуні пятий собор Української Православної Церкви в Канаді. З ухвал Собору найважнійшою є припоручення Консисторії постаратися о здобут-

тя для Української Православної Церкви в Канаді чартеру, який улеґалізував би її істновання.

ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

В життю Українців в Злучених Державах найбільше зацікавлення в протягу року викликала боротьба між греко-католицьким епископом Константином Богачевським і вірними греко-католиками. Епископ викликав конфлікт, стараючись показатися „більше папським, чим сам папа"; головно викликав обурення проти себе забороною святкувати память Івана Франка. Епископа дуже завзято піддержував і правдоподібно підюджував до боротьби бувший представник Петрушевичевого правительства в Канаді, д-р Осип Назарук, котрий виїхавши до Злучених Держав, став фанатичним прихильником монархізму на Україні під іменем гетьманства. Як маніфестація опозиції проти епископа, відбувся 29 грудня 1926 р. у Філаделфії, Па., конґрес представників українських громад в Злучених Державах і однодушно осудив діяльність епископа та зажадав його усунення. Епископ відповів на ухвали конґресу викляттям його провідників. Немов у відповідь епископові головний уряд католицької запомогової орґанізації „Провидіння" усунув д-ра Назарука зі становища редактора свого орґану „Америка". З днем 1 лютого редаґовання „Америки" перебрав Вол. Б. Лотоцький. Кілька днів пізнійше епископ Богачевський виїхав до Риму, звідки вернув на Великдень. У міжчасі, 23 лютого, відбувся в Ню Йорку з'їзд греко-католицьких священників, що були в опозиції до епископа. На з'їзд приїхало 23 священиків і дуже рішучо постановили не признавати більше епископа над собою. На їх заяву відповів Рим катеґоричним домаганням, щоби вони без застережень підчинилися епископови і підписали відповідну заяву. На немале здивовання громадянства протестуючі священики без дальшого опору попідписували вимагану заяву і тим покищо боротьбу між епископом і священиками зліквідовано.

21 липня д-р Назарук виїхав назад до Европи. Пару тижнів забавив в Берліні, де познакомився більше з тамошніми гетьманцями, а відтак поїхав до Львова, де має остати на стало.

ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ В ЕВРОПІ.

Одна річ, яка Українців в Европі хвилює більше понад все, є ожидання процесу Шулима Шварцбарта, який 25

травня 1926 р. застрілив на улиці Парижа голову української держави, Головного Отамана Симона Петлюру. Процес Шварцбарта відкладано кілька разів, кождого разу з причини непокінченого слідства, аж остаточно дату процесу назначено на день 17 жовтня. До процесу приготовляються Українці, приготовляються й Жиди, та найбільше приготовляються до него комуністи, на яких показує палець публичної опінії як на властивих виновників жорстокого душегубства в Парижі.

Рік нашого огляду зачався під вражінням арештовання митрополита Української Православної Церкви Василя Липківського. Арештували його большевики будьто би за те, що Церква давала пристановище елементам нельояльним супроти влади комуністів, а також не була зареєстрована перед тою владою. На ділі комуністична влада не хотіла зареєструвати Української Православної Церкви, хоч Церква через кілька літ просила о зареєстровання її. Конець кінцем старенького митрополита, якому не можна було доказати ніякої провини, випущено і Українську Православну Церкву зареєстровано.

В протягу року умерло досить поважне число славних Українців. 6 жовтня 1926 р. умер у Львові український вчений **Володимир Гнатюк.** 21 листопада умер також у Львові греко-католицький епископ **Йосиф Боцян.** 25 грудня умер у Львові в 80 р. життя **Олександер Барвінський,** колишній політик та історик. Дальше умер в Ростоках на Буковині архимандрит **Тит Тарас Тимінський,** що був в послідних днях Австрії призначений на першого православного українського епископа на Буковині. 13 березня умерла в селі Германівці на Україні українська письменниця **Л. О. Василевська,** відома більше під псевдонімом Дніпрова Чайка. 21 березня умер в Празі публіцист і кооператор та великий український патріот, проф. **Володимир Коваль.** 25 квітня стратила Україна а спеціяльно Галичина одного з найталановитших своїх письменників, **Івана Семанюка,** що був в літературі відомий під іменем Марко Черемшина. 23 травня наложив на себе руку у Львові один з найбільше відомих українських політичних діячів, д-р **Володимир Бачинський.** 5 червня умер в Карлові, снятинського повіту, бувший посол до львівського сойму та віденського парляменту, один з найвиднійших радикальних провідників, селянин **Іван Сандуляк.** 7 червня наложив на

Український Студентський Кружок в Канорі, Саск., за шкільний рік 1926—1927.

себе руку в Київі з причини переслідувань большевицького зверхника, український вчений **Данило Щербаківський.**

В другій половині 1926 р. зорґанізувався в Берліні Український Науковий Інститут. Отворено його 10 листопада.

20 жовтня убито у Львові голову шкільної кураторії Станіслава Собіньского, ката українських шкіл. Убили його невідомі Українці.

Найвища влада радянської України, Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет в Харкові перемінив славну Печерську Лавру в Київі в музей.

3 жовтня отворився і 7 жовтня скінчився Перший Український Науковий Конґрес в Празі. Відбувався в будинку Карлового університету. Брало в нім участь 134 особі.

З'їзд найбільшої української партії в Галичині, Українського Національно-Демократичного Обєднання, в днях 19 і 20 листопада 1926 р. відкинув так резолюції з орієнтацією на Москву, як і з орієнтацією на Польщу.

Польський суд у Володимирі Волинськім видав 11 січня 1927 р. засуд в справі 151 обвинувачених Українців за підготовку повстання проти Польщі. Девятьох засуджено на досмертну тюрму, инших на 4 до 15 літ вязниці, 19 увільнено.

„На власне прохання" уступив в квітни 1927 р. зі становища комісаря просвіти в правительстві радянської України провідник українських комуністичних „націоналістів" Шумський. Його місце заняв Скрипник. Москва назначила своїм довіренником і сторожем на Україні Затонського, назначивши його комісарем робітничо-селянської інспекції та головою контрольної комісії комуністичної партії. В серпни виявилося, що Комуністична Партія большевиків України дуже остро виступила проти Комуністичної Партії Західної України за те, що ся відмовилася зганити Шумського за його націоналістичний „ухил". З причини відношення до українського питання прийшло до розлому між комуністами на Україні.

Комуністична партія взагалі відграє ролю аґенції для зберігання московських інтересів на Україні. Головний московський аґент Затонський висловився оноді дуже значучо, що московська мова є мовою більшости пролєтаріяту України. „Пролєтаріят" в сім случаю є, очевидно, комуністична партія і в ній дійсно більшість складається з Москалів. А комуністична партія, хоч і обєднує в собі тільки зни-

каючий процент населення краю, є все таки пануючою партією; вона диктує закони краю і контролює правительство. Послідовно вона старається зберегти за Москалями їх гегемонію на Україні. А зберегає її систематичним ослаблюванням українського елементу. Для того Україну ділиться на всякі чужо-національні „автономні републики" та „райони", як „молдавська република", в котрій більшість населення є українська, „польський район" в Київщині, жидівські райони попри береги Чорного Моря, райони німецькі, грецькі, болгарські і всякі инші. Райони очевидно кольонізується народностями, для яких даний район призначений, а враз з тим українське населення переселюється силоміцю на Сибір. Після офіціяльних звідомлень, три міліони душ українського населення є призначені сего року для переселення на Сибір, коли прим. до жидівського автономного району прибуває з Палєстини 10,000 Жидів.

Помимо того, що комуністична партія на Україні явно йде до того, щоби знищити, коли не стримати, український національний рух, ріжні галицькі Українці вперто стараються добачити в комуністичних володарях України спасителів та обєдинителів українських земель. Вони замикають радо очи на всякі анти-українські „ухили" комуністичного уряду України і ще радійше спішать до Харкова за легким хлібом. На сім місци слід згадати про виїзд до Харкова трох галицьких вчених, ґеоґрафа Степана Рудницького (виїхав 13 жовтня, 1926), професора-правника Станислава Дністрянського (виїхав в липни) і рівнож правника Михайла Лозинського (виїхав в серпни). З кінцем травня і початком червня 1927 р. відбулася в Київі під проводом комісаря освіти Скрипника конференція в справі українського правопису. На конференцію їздили галицькі вчені Студинський та Свєнціцький зі Львова і Василь Сімович з Праги.

В червни та липни відбулися перший раз після війни вибори до громадських рад в Галичині. Вибори провадилися після старого австрійського права, та на скільки се було можливе в обставинах, вислід їх вважається для Українців вдоволяючим.

В днях 5 до 7 червня відбувся в Луцьку на Волині перший український церковний з'їзд православних Українців в Польщі. Зїзд ухвалив ріжні постанови щодо зукраїнізован-

ня православної церкви і вибрав комітет, що має перепровадити ухвали в життя.

В ночи з 30 на 31 серпня була на українськім Підкарпаттю велика буря з уливним дощем, наслідком чого пови-

Мандолінова орхестра в Гефорд, Саск., зорґанізована учителем Орищаком.

ливали майже всі ріки, головно гірські, і наробили богато шкоди. В повені загинуло около 300 людей, сотки тисяч остало без даху над головою а шкода в майні сягає многих міліонів долярів. Ся повінь є найбільшою, яку Галичина запамятала.

ВАСИЛЬ АВРАМЕНКО

ТА ЙОГО ШКОЛА УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТАНКУ.

Імя Авраменка, молодого українського артиста, знавця нашого народнього танку, знане вже мабуть нашому громадянству не тільки на землях Західної України та европейської еміґрації, але вже й на американськім континенті та Великій Україні, хоч справді йому ще там і не приходилося працювати над вибраною галузю нашого мало нам відомого мистецтва, бо-ж початки його праці починаються на чужині в таборі полонених, та його праця перейшла вже через чужу мистецьку критику й на Україну. Його імя вже й там знане, хоч на жаль, не в такій славі, як на чужині, але вже й туди перейшло непроступимі кордони. За приклад нехай послужить ось уривок із листа з Великої України, писаний до артиста: „Мені попались в руки статті писані про Ваші успіхи та Ваші фотоґрафічні картки, я можу уявляти, що Ви граєте не маленьку ролю в життєвій драмі нашої Неньки України. Ви з далекої Канади зворушаєте національні почуття, які цілком забуті в більшости наших наддніпрянських Українців. Коротше сказати, Ви з своїм гуртком єсть наша рідна українська квітка, посіяна тут на Україні, але цвісти їй прийшлося в далекій Канаді; однак не жалуйте, тут нема сприятливих умов, нема такої години, щоби можна було цвісти. Взагалі нема чим гарним повеличатися, всюди „неправда й неволя”...

Постать артиста зявляється на арену нашого мистецького життя якраз в останніх сімох літах, — постать, котру викинули на верх визвольні, бурхливі, переломові хвилі нашого державницького буття... І то далеко від рідної землі, в польських таборах... Учасник української визвольної боротьби, що на власній шкурі відчув всі наші успіхи й невдачі, пережив всі терпіння й болі, опинюється в місяці лютому 1921 р. в числі инших акторів державного театру в таборі вигнанців, далеко від рідної батьківщини.

Маючи вже попередно великий наклін до українського народнього танку, виринає в нього нове завдання, а се зібрати всі багацтва сирого народнього танкового мистецтва, яке живе в народі, в одну цілість, очистити його від всякого

чужого бруду, що в часі нашого поневолення закрався в народний танок, вивести його в чистий народній, більш досконалій формі й показати в очах Европи його красу й багацтво змісту, його життя та типічні прикмети, що відбилися в рисах цілого нашого народу, знаючи добре, що танець, як виразник людської душі, яким яскраво можна виявити самі ріжнобарвні почування людини, може дуже послужити українському народові за виховавчий чинник. Авраменко закладає серед таборян першу школу національного українського танку, до якого вступили учнями старшини та козаки.

Артист-балєтмайстер Василь Авраменко зі своїми першими помічниками в Канаді. Сидять: з права на ліво: В. Авраменко, П. В. Кухта (головний адміністратор). Стоять інструктори: Віктор Мошук та І. М. Пігуляк.

Школа почалась серед дуже поганих матеріяльних відносин. Крім доброї волі учнів та великої любови до свойого завдання самого вчителя, школа нічого не мала, однак при великій праці Авраменка, його праця в школі увінчалась великим успіхом. Першим пробоєм успіхів його школи були її перші виступи, які захопили не лиш таборян, але й увесь еміґрантський загал.

Забутий український танок вразив і захопив дуже глибоко питомою своєю ориґінальністю глядачів; ніжність та плястичність рухів викликали гарне, а навіть і здивоване враження публики, бо Авраменко показав своєю школою нові форми нашого національного танку, його велике багацтво якости народної душі, його ніжність, лагідність, мрійність, та природну простоту. З кождого танку було видно великий талан артиста, що не лише старається задоволити мистецькими взорами, але й вводить в танок національну ідею та старається його більш удосконалити.

Від сього часу школа Авраменка прибирає поважне значіння вже й у тих, що задивлялись на неї, як на щось маловартне, вона являється як дуже поважний чинник у нашому національному життю, у збагаченню народнього мистецтва.

Випускаючи учнів із своєї першої школи, Авраменко старається звязати їх чимсь ближче з українським танком, щоб його праця не пішла на марне, і він дає товчок до заложення Т-ва „Відродження Українського Національного Танку", яке мало-би серйозно занятися танковим мистецтвом. Знаючи добре, що сам не зможе виповнити те велике завдання, яке лежить перед ним, він отвирає інструкторський курс, щоб собі вишколити помічників, залишує їх в таборових школах, а сам йде працювати над заснуванням нових шкіл вже поза табором. Так на протязі сімох років Авраменко заложив на західних землях України то є: Волині, Поліссю, Холмщині, Підляшу, Галичині, серед української еміґрації в Чехословаччині, в Дельменгорсті, Німеччині та тепер в Канаді по-над 40 шкіл, з яких вийшло понад 6,000 учнів. Підчас того як провадив школи, сам робив вистави, збирав й записував сирий танковий матеріял і все доповнював та удосконалював танці все свіжими кроками, рухами та поставами, укладав танці свойого укладу, взявся і до творення нового укр. балєту й положив перші основи до його в будуччині.

Так на протягу короткого часу Авраменко зложив на престіл українського мистецтва великі скарби нашої народньої культури, яку змогло тільки зберігти наше село. Авраменко став другим нашим Лисенком, як каже В. О'Коннор-Вілінська в одній оцінці з приводу виступу Подєбрадської школи: — „Колись Лисенко взяв із степу українську пісню і поставив її у всій красі перед широким світом. Тепер Авраменко переніс із глиняної долівки український танець на блискучий паркет".

Та найголовнійше се те, що Авраменко у всіх своїх танцях, картино-балєтах та постановках уводить українську національну ідею й переводить їх все в національному українському стилю, почавши від добірної одежі цілої соборної України, а кінчаючи на музиці.

Школа Авраменка пережила ріжні стадії свойого розвою і з кождим своїм новим розвитком являється все більше й більше удосконаленою. Які успіхи осягне вона над своїм удосконленням на чужині, далеко від ріднього ґрунту, годі предвиджувати, однак я сміло можу вже тепер твердити, що вона залишає серед нашої канадійської іміґрації не аби-які сліди чи то під оглядом педаґоґічним, чи мистецьким, чи то виховавчо-національним. Бо-ж сам Авраменко є артистом у повнім значінню того слова, — його кождий рух плястичний, ушляхотнений до надзвичайної тонкости, міміка питома тільки мабуть самому Авраменкові.

Свою школу Авраменко робить із кожним днем більш науковою, вводить в неї естетику правдивого мистецтва, дає їй національний елємент та відкидає всяке безкритичне наслідування. Наш танець — се народний плід, а що народ сам створив, се його історія, культура, що не списана істориками, але в душі цілого народу, і як такий, має для нього велике значіння. Український танок має в собі: 1) виховавче значіння в усвідомленню з боку національного, 2) розвиває у нас чуття ритму й гармонії, 3) учить нас симетрії, порядку та точности, 4) бере тільки зміст, відкидає одноманітність і пессимізм, 5) дається до вишколення, має здоровий народний сирий матеріял, з якого можна витворювати здоровий народний балєт, що принесе нам не меншу славу, як принесла нам наша народня пісня зі славним О. Кошицем на чолі, як в европейськім, так і американськім світі, бо в нас справжнього балєту ще нема, він тільки в стадії розвою і як раз тепер В. Авраменко, як його творець, при помочі своїх шкіл виводить його із сього суто-народнього матеріялу на сцену не лиш перед своїми, але і чужинцями, та здобуває що раз більше для нього признання в анґлійській пресі та в її читачах.

Теперішня його школа ділиться на два курси: на звичайний курс і на вищий курс. В програму навчання звичайного курсу входять: а) танкові кроки загальні, б) танкові кроки чоловічі, в) присідки, г) показні кроки, постави і рухи, ґ) плястична і ритмична ґімнастика, д) танці: „Великодна Гаївка”, „Козачок Подільський”, „Коломийка в 2 пари”, „Журавель”, „Катерина”, „Гопак колом”, „Запоріжський Герць” „Аркан Коломийський”, „Метелиця” та „Гречаники”. До програми вищого курсу входить матеріял звичайного курсу, однак з більшою технікою, плястикою та балєтними рухами, звертає більше уваги на балєтні картини і сольові танці, до яких добавляє тяжчі нові кроки.

З танців вищого курсу виучує: „Гони вітер", „Коломийка наперед", „Женчичок" та ріжні вільні соля. З сього курсу вибирає Авраменко танцюристів і танцюристок до своєї трупи, з якою в 1927 р. обїздив Західню Канаду та придбав для українського танкового мистецтва, як у своїх, так і чужинців велике признання.

В Канаді школа українського національного танку і балєту розвинулась до більшої стадії: нею було заложено 9 шкіл із звичайним курсом та одним вищим, випущено із них понад 1,500 учнів, двох інструкторів та кільканадцять помічників, що вели окремі школи під керовництвом самого Авраменка.

Прилюдних виступів, що їх улаштувала Головна Школа по головних містах, де були заложені школи, як також і з трупою у великих анґлійських театрах та українських Народних Домах та на канадійських виставах (ексибишен) було понад 90, яким придивлялося понад один міліон, як своїх так і чужинців. Про український танець було написано сотки малих і великих рецензій, як в українській, так і в анґлійській пресі, що висказалась про наше танкове мистецтво як найкраще. Тепер український танець, поширений школою В. Авраменка в Канаді, викликає величезне зацікавлення серед нашого та анґлійського громадянства і сим приносить честь і славу цілій українській нації.

Філія Інститута імени Петра Могили в Вінніпеґу. Отворена в вересни 1927 року.

ФАРМЕРІ!

Висилайте збіжжа карами до нас, а ми ручимо Вам за скору, добру й совісну обслугу.

ЧЛЕНИ ПУЛУ З МАНІТОБИ і САСКАЧЕВАНУ можуть через нас висилати збіжжа до пулу, а ми будемо вважати на ґрейд їх збіжжа, і се не буде їх дорозше коштувати.

Ми маємо сотки листів від фармерів, які дякують нам за нашу добру обслугу й поради.

Пишіть по шипінґ билі, інформації і поради до Української Фармерської Елеваторної Спілки.

RUTHENIAN FARMERS' ELEVATOR CO.

919 Grain Exchange

WINNIPEG, — MANITOBA

Telephone 27 881

Особисті комунікації до менаджера В. Свистуна адресувати: 71 Smith St. — Tel. 21 662

ДР. І. П. ОВСЯНИК

Лічить без операції і медицини всі хороби новою методою хіропрактики. — Спеціялізує в ріжних родах параліжу.

БЕРЕМО X-RAY.

ГОДИНИ: 10—12 рано;
2—5 пополудни;
7—9 вечером.

Телефон 55 144 (в день і в ночі)

Офіс міститься під числом

590 SELKIRK AVE.

(Коло McGregor)

DR. J. P. OSHANEK,

Chiropractor & Physiotherapist

Mason & Risch
і
Henry Herbert
Пяна

Ортофонік Віктролі
Рекорди

АТРАКТИВНІ ЦІНИ І УСЛОВИНИ.
НАЛЕЖИТА ОБСЛУГА.

MASON & RISCH, LIMITED

346 PORTAGE AVE., WINNIPEG, MAN.

ЩАДІТЬ ГРОШІ ТОДІ, КОЛИ МОЖЕТЕ.

Ви можете не все так богато зароблятн як нині. Починайте щадити на будуче тепер. — ПРОЦЕНТ ВІД ВКЛАДОК 3½%

Всі вкладки ґарантує правительство Манітоби.

Години: 9 рано до 6 вечер. В суботу 9 рано до 1 по полудні.

Province of Manitoba Savings Office

Cor. Donald & Allice Ave. 984 Main Street.

WINNIPEG, MANITOBA.

НАЙБІЛЬША УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ

В КАНАДІ.

ВЕЛИКИЙ СКЛАД ҐРАМОФОНІВ І УКРАЇНСЬКИХ РЕКОРДІВ ПРОДАЄМО ПО НАЙНИЗШІЙ ЦІНІ.

Також всякі книжки, як історії, повісти, новелі, оповідання, байки, сміхованки, пісні, поезії, колядники, календарі, образи і т. д.

Замовлення залагоджуємо скоро. Пишіть по катальоґ на адресу:

UKRAINIAN BOOK STORE

10348-101 Street, — Edmonton, Alta.

ОБЕЗПЕЧУЙТЕСЬ від Огню, Бурі, Граду та Автомобілі

в SPRINGFIELD FIRE & MARINE INSURANCE CO.

of SPRINGFIELD, MASS.

ЗАСНОВАНИЙ 1849 РОКУ

МАЄТОК сеї компанії виносить поверх **$28,000,000**

ОБЕЗПЕЧЕНЬ виплачено поверх **$130,000,000**

Є се стара, богата і ретельна Компанія, котра виплачує шкоду ретельно і скоро. — Ся компанія має своїх аґентів у цілій Канаді.

SPRINGFIELD FIRE & MARINE INSURANCE Co.

Western Canada Department

501 Paris Building — Winnipeg, Man.

F. L. HEBERLING, General Agent.

Українські представники:

АСЕКУРАЦІЙНО-ПОЗИЧКОВА АҐЕНЦІЯ: ВОЛОД. Г. КОМАН, управ.

ДЕНТИСТ

ДР. П. ГУЦУЛЯК

АДРЕСА:

428 SELKIRK AVE.

між

SALTER і POWERS

WINNIPEG, MAN.

Телєфон: 55 298

ДЛЯ МУЗИКАНТІВ!

Робимо скрипки і смички з трівкого і доброго матеріялу. Направляємо музичні інструменти. Товариства музичні хай памятають про нашу фірму.

JAMES CROFT

Violin and Bow Maker

300 Birks Building

Phone 26 614

WINNIPEG, MAN.

НОВА УКРАЇНСЬКА АПТИКА І КНИГАРНЯ.

Пощо мусите терпіти всякого рода болі, або іти до операції, коли Ви можете дістати всякі патентовані медицини таки у мене. Ручу за добру обслугу.

Також маємо на складі слідуючі річи:

Шкільні книжки і всі инші прибори. Шлюбні перстені і позволення на шлюб (Мерієдж лайсенс).

Церковні книжки, молитвенники і образи. — Всякого рода ґрамофони. — Найновійші рекорди і всякого рода музичні інструменти.

Всякі книжки старокраєвих і тутейших видань.

Визичаємо книжки до читання.

Пявки по 50 центів за штуку.

Маємо богато всяких инших річей. — За ретельну і чесну обслугу ґварантуємо. — Приходіть або пишіть до:

N. BUDINSKI & CO.

P. O. BOX 254 **CANORA, SASK.**

КОРАБЕЛЬНА ЛІНІЯ

THE BALTIC AMERICA LINE

яка істнує поверх двайцять років, є одинокою, якої кораблі їдуть прямо з Данціґу до Канади. Вона перевозить пасажирів модерними кораблями, з найліпшою обслугою.

Їдучи кораблями сеї лінії, пасажири не потребують перебувати утяжливих колієвих подорожий через кілька европейських держав, отже уникають в сей спосіб ріжних клопотів і видатків, які є сполучені з виєднуванням віз від тих держав, через які приходиться їм переїздити. Вони також не потребують піддавати себе і своїх пакунків ріжним ревізіям.

Пасажири з України і Польщі, коли їдуть до Данціґу, не потребують віз від ніяких инших европейських держав. БАЛТІК АМЕРИКА ЛІНІЯ має свої офіси в Варшаві, Кракові, Львові, Тернополи і в других містах, в яких працюють люде, що є обзнакомлені зі всіми вимогами пасажирів.

До Данціґу пасажирів відставляється спеціяльними потягами до кождого відпливаючого корабля. Такі потяги є під надзором репрезентантів сеї компанії, які піклуються добробутом пасажирів.

На кораблях пасажири дістають приміщення в модерних каютах по два, чотири, або по шість пасажирів в одній каюті. — На кораблях є гарні їдальні, сальони для курення і кімнати для ріжних розривок. Є рухомі образи і музичні концерти. — Корабельна обслуга говорить матірною мовою пасажирів.

В Канаді **Балтік Америка Лінія** має своїх представників в Галіфаксі, Монтреалі, Торонті, Вінніпеґу, Едмонтоні і Саскатуні. Коли хочете спровадити кого зі старого краю, вдавайтеся до будь котрого з сих представників по інформації, які будуть радо дані.

Памятайте, що корабельна лінія БАЛТІК АМЕРИКА ЛІНІЯ з її модерними кораблями є до ваших услуг.

Висилаємо гроші до всіх частей світа по найнизших оплатах за пересилку.

THE BALTIC AMERICA LINE,

796 Main Street Phone 53 773 **Winnipeg, Man.**

і

39 GARIEPY BLK. — **EDMONTON, ALTA.**

Safrins Drug Store

PRESCRIPTION SPECIALIST

Phone 54 371

137 Euclid cor. Hallet St. — WINNIPEG, MAN.

Пан САФРІН має укінчену фармацевтику зі старого краю, а так само і в Канаді, тому можете вдаватись до него з повним довірям, що рецепта, яку лікар вам припише, буде виповнена солідно з найбільшою умілістю і увагою з як найкращого матеріялу.

Маємо на складі патентовані медицини. Краєві пявки. Машини до перетинання скіри на 10 ножів, баньки, паски, краєве коріння і другі важні та конечні медицини.

Говоримо по українськи.

Пишіть до нас у вашій рідній мові на повисшу адресу.

Скандинавсько-Американська Лінія

Популярна Лінія між Українцями. Ідеальна сполука між старим краєм а Канадою. Першорядна обслуга на кораблях і знаменитий харч. Виробляємо позволення на приїзд до Канади й пашпорти на виїзд до Краю. — Посилаємо гроші до краю в американських долярах. — За інформаціями в своїй мові пишіть до:

SCANDINAVIAN AMERICAN LINE
Ukrainian Department

461 Main Street, WINNIPEG, MAN. — 1410 Stanley St. MONTREAL, QUE.

УКРАЇНСЬКИМ ВІДДІЛОМ ЗАВІДУЄ А. ЗАГАРІЙЧУК.

ПИЙТЕ ПИВО
DREWRY'S
ALE BEER STOUT

Фірма заснована 1877 року.

Замовляючи пиво, подайте число вашого перміту.

THE DREWRY'S LIMITED, WINNIPEG.

ГРОШІ В АМЕРИКАНСЬКИХ ДОЛЯРАХ

висилаємо до Польщі, Росії, Буковини, Юго-Славії, Чехословаччини і виплатять на вашій послідній почті.

Через Радіо лише 50ц. доплати, хоч би яка велика сума.

Ціна за пересилку в американських долярах є слідуюча:

Від $	5.00	до	$15.00	кошта почтою	$1.40	— через Радіо	екстра	50ц.	Разом	$1.90
„	15.00	„	30.00	„ „	1.50	„ „	„	50ц.	„	2.00
За	40.00		———	„ „	1.65	„ „	„	50ц.	„	2.15
„	50.00		———	„ „	1.85	„ „	„	50ц.	„	2.35
„	60.00		———	„ „	2.15	„ „	„	50ц.	„	2.65
	70.00		———	„ „	2.40	„ „	„	50ц.	„	2.90
„	80.00		———	„ „	2.80	„ „	„	50ц.	„	3.30
„	90.00		———	„ „	3.20	„ „	„	50ц.	„	3.70
„	100.00		———	„ „	3.60	„ „	„	50ц.	„	4.10
„	200.00		———	„ „	6.35	„ „	„	50ц.	„	7.05
„	300.00		———	„ „	9.60	„ „	„	50ц.	„	10.10
„	500.00		———	„ „	15.00	„ „	„	50ц.	„	15.50
„	1000.00		———	„ „	26.95	„ „	„	50ц.	„	27.45

Злоті $13.00 за 100, пересилка 45ц.; через Радіо 50ц. екстра.

Коли хочете спровадити свою родину чи кревних зі Старого Краю, купіть у нас шифкарту. Можемо дати Вам шифкарту й на виплат.

Виробляємо потрібний перміт для пасажира. — В нас працює старокраєвий адвокат, який виробляє повновласти, контракти купна, паспорти і другі потрібні документи.

15 ЛІТ В БИЗНЕСІ.

Пишіть до нас у вашій рідній мові, або зайдіть до нас на адресу:

MITCHELL GORDON

Steamship & Foreign Exchange

630 Main Street — Winnipeg, Man.

Одинока Українська ПЕКАРНЯ

Їсти добрий і смачний хліб, значить бути здоровим і довго жити. — Печемо хліб житний (чорний) і білий, як також смачні тісточка. — Висилаємо замовлення і на провінцію. —

Ціни наші і услуга вас вповні вдоволять.

Властителями є:

СТЕФАН КАПАК
ГНАТ ЩУБРОВСЬКИЙ
МИХАЙЛО ГАПЮК.
ПЕТРО ХАРИНЮК

Адреса:

MANITOBA BREAD CO.
270 Salter Street
Phone 55 005
WINNIPEG, MAN.

ЗДОРОВЛЯ ДЛЯ ВСІХ!

НЕБУВАЛА ОФЕРТА.

ЧИ ВИ Є 100% здорові? Коли ні, то попробуйте **Iona-Otone**, — хотяй би ви були **навіть, як то кажуть, невилічимо хорі.**

РЕЗУЛЬТАТ Є ПЕВНИЙ.

Без болю — без подразнення — без ліків — не треба роздягатись — не буде невигоди. Нічого не купуєте.

Предкладаючи се, даємо **ДАРОМ** се чудесне лічення на пробу всім, що до нас зайдуть. — Подумайте! **Чи предкладалиб ми вам, колиб Iona-Otone не було добре?**

Зайдіть, а довідаєтесь дещо близше про все. Коли живете поза містом, пишіть на адресу:

IONA-OTONE HEALTH CLINIC
903 McArthur Building
WINNIPEG, MAN.

Філія на 582 Burrows Ave.

ПОСИЛАЄМО ЛІКИ ДО КРАЮ ЗА РЕЦЕПІСОМ І ҐВАРАНТУЄМО, ЩО ОТРИМАЮТЬ.

НА ПОДВИГАННЯ і КАТАР ЖОЛУДКА поможе тільки славний лік ПОРУХА ч. 10467. — Ціна з пересилкою $2.00

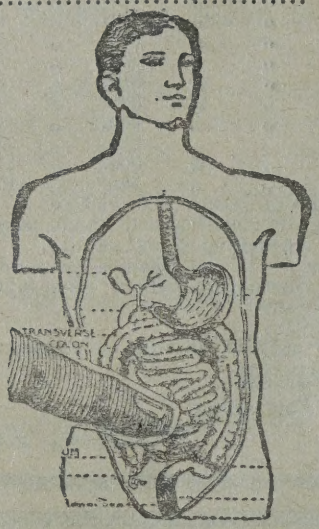

ПОДЯКИ:—

Я. С. Рунька з Форт Френсес, Онт. — Складаю Вам щиру подяку, що Ваш лік Поруха мене виратував від загибелі. Я був подвиганий, мав нестравність, ґази, біль попід груди і в крижах, заворот голови, шум в ухах, не мав апетиту до їди і корчі. Поручаю всім, хто подвиганий.

Петро Стецик з Веґревил, Алта. — Ваш славний лік Поруха мені поміг дуже і я здоровий, хотяй хорував довгі літа. Я можу сам сей лік ґарантувати, бо його сам уживав і переконався.

Я. Бородій, Едмонтон, Алта. — Мій жолудок був посунувся 4 цалі в долину. Казали, що тільки операція мені поможе. Я не хотів іти під ніж в за се випив три фляшки славного ліку Поруха і став цілковито здоровий. Всім, хто є подвиганий і має катар жолудка, я рекомендую сей лік а певно поможе.

Таких подяк ми маємо сотки.

ЮТЕРОТОН — для жіночих хоріб, як порушення матичне, затримання періодів і всі слабости жіночі.—$3.25

НЕРВОТОН — на біль коло серця, перестрах, безсонність і нервозість. Ціна $1.50

ҐОЙТЕРОЛ — ґварантований лік, що вилічить ґойтер або воля. — $5.00

РЕВМАТОЗОН — на перестуду, ломання костей і застарілий ревматизм. — Ціна $2.50

ТРІП-ОЛЬ — на запалення міхура, біль в крижах, нечисту і болючу моч, і заразливу хоробу. — Ціна $5.00

Масть на лишаї, коросту, сверблячку і всі скірні недуги. — Ціна $3.50

ЕПІЛЕПТОНОЛ — на падачку, св. Валентія слабість, перестрах, привиди, розстрій нервовий і дур в голові. — Ціна $10.75

СОТКИ ПОДЯК:—

Пані Скоморок, 90 Ґров стр., Вінніпеґ. — Ті ліки мені помогли, хотяй мене та слабість кидала через чотири роки. Зараз по зажиттю медицин слабість застановилася. Хто терпить на се, то я той лік сама рекомендую.

Пан Паніщак, 733 Каледж аве., Вінніпеґ. — Я мав ту слабість через довгі роки, одначе відколи я зачав уживати сей лік цілковито мене та слабість лишила і тому всім тим, хто має ту страшну хоробу я рекомендую то лікарство.

СОЛІТРОН — Лік на солітра виженє сего хробака в протягу 24 годин. Ціна $5.00

Кроплі і масть на запалення і біль очей. — Ціна $5.50

ЛІК НА ЗАДУХУ — найновійший з Азії (Хінів). Лічить найбільше застарілу хоробу. — Ціна $10.00

Лік на кашель ґарантований, що спинить впертий і сухий кашель. — Ціна $2.50

Лік на затровення крови $1.75

Маємо ліки на всі хороби, баньки, пявки, машинки до перетинання шкіри, пояси, всі ґумові річи і виповняємо рецепти лікарські.

White Cross Drug Laboratory

Cor. Arlington & Aberdeen **Winnipeg, Man.**

ГРОШІ ДО СТАРОГО КРАЮ - ШИФКАРТИ

ДО АБО ЗІ СТАРОГО КРАЮ.

МИ ПЛАТИМО АМЕРИКАНСЬКИМИ ДОЛЯРАМИ НА ВАШІЙ ПОЧТІ В СТАРІМ КРАЮ.

Пишіть до нас за повними інформаціями в справі шифкарт, паспортів, іміґраційних приписів і т. д.
ПЛАТИМО ПРОЦЕНТ ЗА ВЛОЖЕНІ ДО ЩАДНИЦІ ГРОШІ.
В ціли певности, услуги і задоволення відносіться до нас.
Сорок шість літ в бизнесі.
АҐЕНТИ КЕНЕДІЄН НЕШОНАЛ ЗЕЛІЗНИЦЬ.

Alloway & Champion Limited

(Owned and operated by the Canadian Bank of Commerce)

BANKERS AND STEAMSHIP AGENTS.

UKRAINIAN DEPT., — 667 MAIN STREET, — WINNIPEG, MAN.

Вплачений капітал $1,025,000.00
Резерровий фонд ..... $ 150,000.00

СКЛАД ҐРАМОФОНІВ І ЗОЛОТИХ РІЧЕЙ.

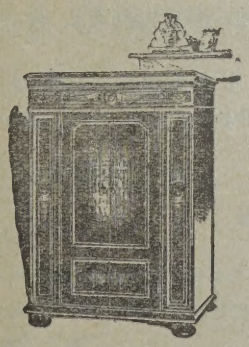

Маємо на складі великий вибір рекордів, ґрамофонів, перстенів і годинників.
Виробляємо „Меріедж Лайсенси".
Гарні жіночі годинники на руку, 15 каратів, лише $5.00.
На різдво буде велика випродаж.
Всяка наука ґарантована.

A. KAPLAN
Jeweler and Watchmaker
654 Main St., Winnipeg, Man.
Phone 27 980

ВИРОБЛЯЄМО ТОВАРИСЬКІ ҐУЗИКИ І ВІДЗНАКИ ДЛЯ ТОВАРИСТВ.
REGALIA Mfg. Co., Ltd.
468 Main St., — Winnipeg, Man.

The Northern Elevator Co. Limited, Grain Merchants.

ЕЛЕВАТОРИ В РІЖНИХ МІСТОЧКАХ. — СКЛАДИ ВУГЛЯ.

Ми купуємо збіжжа за готівку, після світових цін, у кождім з наших льокальних елеваторів, як також і перепродуємо переслане за комісове.

Наша фірма є заснована на підставі домініяльного чартеру в році 1893. — 34 роки в бизнесі.

Спілка наша має повне фінансове забезпечення.

Наш девіз: „Добра услуга і умірковані ціни".

THE NORTHERN ELEVATOR COMPANY, Ltd.

Головний офіс — 209 Grain Exchange

WINNIPEG, MAN.

Heap, Arsenych & Murchison

АДВОКАТИ, ПОВНОВЛАСНИКИ, НОТАРІ і т. д.

Перепроваджуємо судові справи, карні і цивільні. Також справи старокраєві. — Пишіть до нас по українськи. — Адреса:

722 McINTYRE BLOCK — WINNIPEG, MAN.

Телефон: 29 461

Скандинавсько-Американська Лінія

З Европи до Канади — З Канади до Европи.

Спровадить ваших кревних або знакомих в краю до Канади. Поможе виробити афідавит або пашпорт на виїзд до краю. Вишле гроші до Ваших рідних в американських долярах. За близшими інформаціями зголошуйтеся в своїй рідній мові до:

SCANDINAVIAN AMERICAN LINE

Ukrainian Department

461 Main Street, WINNIPEG, MAN. — 1410 Stanley St. MONTREAL, QUE.

УКРАЇНСЬКИМ ВІДДІЛОМ ЗАВІДУЄ А. ЗАГАРІЙЧУК.

ПІД УВАГУ
Українським Товариствам

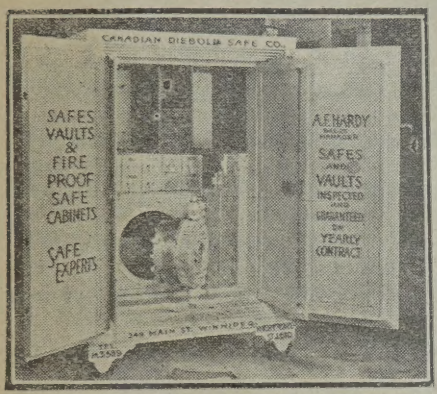

Ми вже продали кільканайцять огнетревалих кас до українських Товариств. Чи Ваше Товариство має вже таку касу? Коли ні, вайдіть до:

CANADIAN DIEBOLD SAFE Co.
183 Notre Dame East
WINNIPEG, MAN.

Elmwood Sausage Co.

УКРАЇНСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО МАСАРСЬКИХ ВИРОБІВ.

В нас отримаєте найкращі ковбаси, сальцесони та другі вироби масарські.

Висилаємо наші вироби і на провінцію. Питайте у своїх сторників за виробами з ЕЛМВУД СОСЕДЖ Ко. Ціни наші умірковані. Ручимо за вдоволення.

Наша адреса:
584½ TALBOT AVE.
Phone 55 798
WINNIPEG, MAN.

The Winnipeg Artificial Limb Co.

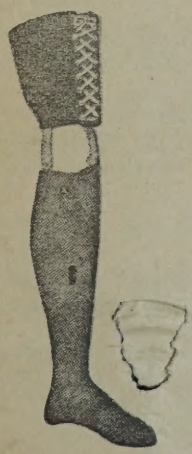

ВИРОБЛЯЄМО штучні руки, ноги і підпашки — все те з відповідного і доброго матеріялу.

Ціни умірковані. Ручимо за вдоволення.

Говорило по українськи.

Вдаватися на понизше подану адресу:

Вдаватися на адресу:
621 MAIN ST.
Phone 86 467 WINNIPEG, MAN.

ПОХОРОННЕ ЗАВЕДЕННЯ
Івана Завідовського

дає найкращу обслугу по умірковaних цінах.

В потребах пишіть або приходіть до:

JOHN ZAWIDOWSKI
Funeral Director
561 Selkirk Ave.
Phone 51 500
WINNIPEG, MAN.

20 ПРИЧИН

ЧОМУ ТРЕБА ВИБИРАТИ ДО ПОДОРОЖІ ЛІНІЮ КУНАРД, КОЛИ ХОЧЕТЕ, ЩОБИ ПОДОРОЖ БУЛА БЕЗПЕЧНА, ВЕСЕЛА, ВИГІДНА, ДЕШЕВА.

ЛІНІЯ КУНАРД:

1. Провадить плавбу на морях вже 88 літ, розвинулася як одна з найбільших корабельних ліній світа і длятого має величезний досвід в обслузі й перевозі подорожних.

2. Посідає кораблі, вигідно і сильно збудовані, найновійшої будови, опалювані не вуглем, але ропою.

3. Дає старанну обслугу і знаменитий харч та дбає всюди про безпеченство.

4. Перевозить пасажирів і почту через Атлянтійський Океан найскорше, так що здобула всі рекорди швидкости.

5. Подає всякі пояснення устно і писемно без ніякої осібної заплати.

6. Полагоджує цілком даром аплікації й афидевити для тих, що хотять приїхати до Канади.

7. Старається безплатно о дозволи на приїзд до Канади (перміти).

8. Помагає без осібної винагороди у виготовленню паспортів і віз до всіх держав світа.

9. Продає дешеві корабельні карти (шифкарти) з Канади до Европи, для тих, що їдуть з Канади.

10. Продає дешеві корабельні карти, закуплені в Канаді для осіб, яких спроваджується зі Старого Краю до Канади.

11. Продає дешеві карти на обїздку (равндтрип) з Канади до Европи і назад до Канади.

12. Пересилає гроші за незвичайно низькою оплатою в американських долярах до кождого села в Европі, звичайно, або телеґрафічно.

13. Має бюра у всіх важних містах Европи і Канади, як Львів, Тернопіль, Станиславів, Варшава, Чернівці, Київ, Москва, Одеса, — Вінніпеґ, Саскатун, Едмонтон, Калґари, Монтреал.

14. Має відпоручників (аґентів) в кождій важнійшій місцевости у Канаді.

15. Має подорожуючих представників, які постійно подорожують по Канаді і помагають у виготовленню паперів і закупні корабельних карт.

16. Провадить знаменито зорґанізований український відділ в головнім бюрі у Вінніпеґу, а також в своїх галузях в Саскатуні і Едмонтоні.

17. Видала друком карту Канади і розсилає її даром, хто лише напише по неї лист і подасть свою адресу; видала також український календарик і много инших летючок в українській мові, які можна безплатно дістати.

18. Відповідає на кождий лист в як найкоротшім часі в тій мові, в якій приходить запит про подорожні справи.

19. Удержує корабельний рух через порти Монтреал і Квебек в часі від 1-го мая до 30-го падолиста а через порт Галіфакс в зимовім часі від 1-го грудня до 30-го квітня.

20. Дістає постійно як накрасші признання і похвали від громадянства, тому що всі подорожні з кораблів Кунарда провірили самі особисто, що: „нема ліпшої дороги, нема скоршої їзди", як на кораблях Лінії Кунард.

CUNARD LINE

Winnipeg, Man.	Saskatoon, Sask.	Edmonton, Alta.
270 Main Street	100 Pinder Block	10053 Jasper Ave.

ЗМІСТ:

Стор.

КАЛЄНДАРНИЙ ВІДДІЛ

Астрономічний календар 3
Церковний календар 4
Календаріюм ..... 6—28
Українські письменники ..... 7—29
Важнійші дати з української історії 30
З Новим Роком 31
Не високо мудруй 32

ЛІТЕРАТУРНИЙ ВІДДІЛ:

Петро Кальнишевський 33
Вічний Запорожець 39
Анна Ярославна — королева Франції 41
Гордий цар 44
Карби 49
Нічка 57
Два сини 63
Запорожці вибрають кошового 69
Краса українських народних пісень 70
Козаки на Чорному Морю..... 74

З НЕДАВНИХ НАШИХ ЗМАГАНЬ:

За рідний край 75
Стрілецька дитина 76
Horia victis 86
Зіночка 103
Себе самого наперед 120

ГОСПОДАРСЬКИЙ ВІДДІЛ:

Про дріб 121
Лекання худоби 129
Про свині 141
Про вівці 148
Про конюшину 153

ГІГІЄНІЧНИЙ ВІДДІЛ:

Льовання 157
Купання 157
Носителі недуг
Рак .....
Коклюш ....
Шкарлятина
Серце .....
Биття пульсу
Вага нормаль
чоловіка ...
Клімат не вилі
Нервові діти ..
Чоловік та його з

ВІДДІЛ ДЛЯ МАТЕРЕЙ:

Інформації для майбутніх матерей на кождий місяць вагітности 172
Скарб Матері 180
Догляд і кормлення малих дітей 181
Мати 187

ДІТОЧИЙ ВІДДІЛ:

Михась Коханчик 188
Різдвяний Дарунок 194
Булка 197
Немає друга 199
Як вуйко був бабою 200

ВСЯЧИНА:

Цікаві річи 205
Гумор 215
Українське Запомогове Товариство „Взаїмна Поміч" 225
Як проміняcто гарний цвіт 232
Огляд українського життя за один рік 234
Василь Авраменко 24

ЗАМІТКА: П
при статі
го шко
тан
р

Книгарня Укр
має

ЧОМУ ТРЕБА ВИ
ХОЧЕТЕ,
В

ЛІНІЯ КУНАРД:

1. Провадить плав
з найбільших корабел
свід в обслузі й перев
2. Посідає кораблі,
дови, опалювані не в
3. Дає старанну
безпеченство.
4. Перевозить п
скорше

кар
16. Пр
ловнім бюрі у Вінніпег
монтоні.
17. Видала друком карту і
напише по неї лист і подасть свок
календарик і много инших летючок і
безплатно дістати.
18. Відповідає на кождий лист в як на
в якій приходить запит про подорожні спра
19. Удержує корабельний рух через пор
в часі від 1-го мая до 30-го падолиста а через пор
мовім часі від 1-го грудня до 30-го квітня.
20. Дістає постійно як накрасші признання і похвали від громадянства, тому що всі подорожні з кораблів Кунарда провірили самі особисто, що: „нема ліпшої дороги, нема скоршої їзди", як на кораблях Лінії Кунард.

CUNARD LINE

Winnipeg, Man. 270 Main Street | Saskatoon, Sask. 100 Pinder Block | Edmonton, Alta. 10053 Jasper Ave.

„УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС"

ародний, поступовий часопис в Канаді.
ить що тижня „не для зиску, але для поборювання темноти".

РІК ВИДАВАННЯ 19-ТИЙ.

Річна передплата в Канаді $2.50
Річна передплата за границею $3.00

Читайте його і ширіть приєднуванням нових передплатників.

ОГОЛОШЕННЯ В „УКРАЇНСЬКІМ ГОЛОСІ" ПРИНОСЯТЬ РЕЗУЛЬТАТ.
Пошукуйте в „Українськім Голосі" за свояками і иншими, котрих бажали-б віднайти.

Друкарня „Українського Голосу" виконує всякі друкарські роботи по приступній ціні.

Книгарня „Українського Голосу" має на ... українські книжки.
... катальог.
...ання